BORIS POLEVOI

POVESTEA UNUI OM ADEVĂRAT

EDITURA TINERETULUI

BORIS POLEVOI

POVESTEA UNUI OM ADEVĂRAT

Traducerea: ION PAS şi NATALIA STROE

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI
Bucureşti, 1962

PARTEA ÎNTÂI

1

Stelele străluceau încă, răsfrângându-şi razele reci, străpungătoare, dar către răsărit, cerul începuse a da geană în geană. Puţin câte puţin, copacii se desprindeau din beznă. Dar iată că peste vârfurile pinilor trecu o suflare năprasnică şi rece. Pădurea întreagă prinse viaţă, se umplu de freamăt răsunător. Cuprinşi de nelinişte, pinii seculari se chemau cu şoptiri tăinuite, iar promoroaca întărită de ger porni să se prelingă cu susur duios de pe crengile zbuciumate.

Vântul se potoli în chip tot atât de neaşteptat precum se stârnise. Copacii încremeniră din nou în nemişcarea lor îngheţată.

Atunci, deodată, se auzi lărmuiala ce se porneşte îndeobşte în pădure, în faptul zilei: urletul arţăgos al lupilor din poiana vecină, hămăitul temător al vulpii, mereu la pândă, ciocănitul şovăielnic încă, al ghionoaiei abia trezită din somn, atât de melodios, încât ai fi zis că izbeşte cu pliscul nu în trunchiul unui copac, ci în lemnul sonor al unei viori.

Vântul mai răbufni o dată prin greaua cetină a pinilor. Treptat, cele din urmă stele păliră pe cerul luminat în răstimp.

Zările păreau că se învârtoşează, dar totodată prinseră a se şi îngusta. Codrul, care în vremea asta îşi scuturase ultimele şuviţe ale întunericului nopţii, îşi desfăşura acum măreţia verde, iar după lumina purpurie ce învăpăiase coamele zbârlite ale pinilor şi suliţele ascuţite ale brazilor, se putea ghici că soarele răsărise şi că ziua care începea se vestea senină, cu ger uscat şi sănătos.

Se luminase de-a binelea. Lupii se trăseseră în adâncul pădurii să mistuie prada de peste noapte; se furişaseră din poiană şi vulpile, lăsând pe albul zăpezii urme meşteşugit încâlcite, ca o horbotă. Bătrânul codru vuia neîntrerupt, domol. Numai zbenguitul păsărelelor, ciocănitul ghionoaiei, chemarea voioasă a piţigoilor galbeni, ce săreau din ram în ram, şi strigătul aspru, lacom, al gaiţelor înveseleau într-o oarecare măsură freamătul acela prelung şi jalnic, plin de nelinişte, ce se rostogolea în valuri line peste întinderea pădurii.

O coţofană, cocoţată pe o ramură de arin, îşi ştergea pliscul negru şi ascuţit; deodată întoarse căpşorul într-o parte, ascultând parcă, şi se strânse toată, gata să-şi desfacă aripile şi să-şi ia zborul. Trosni o cracă uscată, sfâşiind liniştea… O făptură vânjoasă şi greoaie umbla de bună seamă prin desiş, fără să se sinchisească unde anume calcă.

Tufişurile pârâiră, vârfurile puilor de brazi se zbătură, pojghiţa de gheaţă scrâşni şi se rupse. Coţofana ţipă sfredelitor şi, zbârlindu-şi coada care astfel semăna cu o săgeată, se făcu nevăzută.

De sub cetina pudrată de neaua dimineţii se ivi un bot cenuşiu, prelung, de sălbăticiune, şi o frunte ţintuită cu o pereche de coarne grele, rămuroase. Ochii sperioşi ai arătării iscodiră cuprinsul poienii. Nările ei trandafirii, catifelate, începură să se mişte repede, zvârlind, în zvâcnetul răsuflării, aburi fierbinţi.

Bătrânul elan rămase încremenit ca o stană de piatră între pini. Numai spinarea cu smocurile încâlcite ale blănii îi era străbătută de un tremur nervos. Urechile-i ciulite prindeau orice zgomot, iar auzul său de sălbăticiune era atât de ager, încât desluşea şi rosătura carilor în scoarţa pinului. Dar chiar şi urechile acestea atât de fine nu auzeau în pădure decât larma păsăretului, ciocănitul ghionoaiei şi foşnetul tânguios al crengilor de pin.

Auzul îi dădea simţământul liniştii, însă mirosul îi vestea o primejdie. Mirosuri grele, ameninţătoare, necunoscute codrului, răzbăteau până la el, amestecate cu mireasma proaspătă a omătului muiat de soare. Ochii negri şi trişti ai animalului zăriră pe albul orbitor al crustei de gheaţă, care acoperea nămeţii dimprejur, trupuri cenuşii de făpturi omeneşti. Încordat ca un arc, elanul stătea gata să se mistuie în desiş. Dar oamenii nu se mişcau. Erau atât de mulţi şi zăceau în zăpadă, pe alocuri claie peste grămadă. Erau mulţi, dar niciunul nu se clintea din loc, nu tulbura liniştea mormântală din jur. Lângă ei, se înălţau chipurile unor monştri ciudaţi, crescuţi parcă în omăt, şi tocmai dintr-acolo veneau mirosurile stranii, tulburătoare.

Trăgând sperios cu coada ochiului, elanul zăbovea la marginea pădurii, neizbutind să priceapă ce se întâmplase cu toată omenirea asta, care stătea atât de tăcută, încremenită în nemişcarea ei şi care părea atât de inofensivă.

Atenţia vietăţii fu atrasă de un zgomot venind de undeva, de sus. Tresări şi pielea de pe spinare i se încreţi deodată, iar picioarele de dinapoi se strânseră unul lângă altul, încordându-se şi mai tare.

Dar nu-l alungă nici sunetul care aducea cu zumzetul gros al cărăbuşilor ce se rotesc prin frunzişul unui mesteacăn cu muguri gata să dea în floare. Zumzetul se contopea cu un scârţâit scurt şi aspru, ce-i amintea parcă chemarea cârsteiului[1], pe baltă, în amurg.

Uite, cărăbuşii cu aripi sclipitoare, învârtejindu-se pe sus, zburând în văzduhul îngheţat şi albastru. Uite, o dată şi încă o dată, undeva, sus de tot, strigă cârsteiul. Un cărăbuş se năpusti în jos, cu aripile întinse. Ceilalţi continuară să zburde în tăria albastră a cerului. Elanul

---

[1] Cârstei – pasăre călătoare cu penajul brun-roşcat, brăzdat de dungi deschise, care trăieşte în câmp şi în stufărişul din apropierea bălţilor.

slăbi puţin încordarea muşchilor, ieşi în poiană şi începu să lingă pojghiţa de gheaţă a zăpezii, trăgând cu coada ochiului spre boltă. Fulgerător, un alt cărăbuş se desprinse din roiul care tot se mai învârtea în văzduh şi, răsfirându-şi coada stufoasă, zvâcni glonţ spre poiană. Creştea atât de repede, că animalul abia apucă să facă o săritură în desiş şi, pe dată, ceva nemaipomenit de mare, mai cumplit decât răbufnirea năprasnică a furtunii, se prăvăli peste coama pinilor, izbindu-se de pământ cu atâta putere, încât întreaga pădure vui tânguitor. Ecoul se rostogoli deasupra pinilor, luând-o înaintea elanului, care dintr-o săritură ajunse în adâncul pădurii.

Ecoul se împotmoli în desişul verde al cetinii. Scânteind şi sclipind în bătaia soarelui, chiciura se scutura de pe creştetul copacilor, doborâţi de avionul ce se prăbuşise. Liniştea atotstăpânitoare învălui din nou codrul. Şi, în cuprinsul ei, se auzi desluşit geamătul unui om şi trosnetul gheţuşului scorţos, sub paşii grei ai unui urs, pe care vuietul şi izbitura aceea neobişnuită îl izgoniră din codru în poiană.

Era un urs uriaş, bătrân şi lăţos, cu blana murdară, cu smocuri vineţii de păr, zbârlite, peste coastele slăbănoage, cu ţurţuri spânzuraţi în partea de dindărăt a trupului jigărit. Războiul bântuia din toamnă peste acele meleaguri. Pătrunsese până aci, în pustietatea ţinuturilor din răsărit, unde altădată nu se abăteau decât vânători şi brigadieri silvici. Bubuitul bătăliilor din apropiere îl gonise pe urs încă din toamnă din bârlogul lui, zădărnicindu-i somnul iernatic, iar acum hoinărea flămând şi înrăit prin pădure, negăsindu-şi nicăieri tihna.

Ursul se opri în marginea pădurii, chiar acolo unde cu câteva clipe mai înainte stătuse elanul. Adulmecându-i urmele proaspete, îşi simţi foamea răscolită din nou; răsuflă lacom şi greoi, înfoindu-şi coastele amărâte, şi îşi ciuli urechile. Elanul era dus, dar undeva pe-aproape se auzea un zgomot pricinuit de o fiinţă vie, pare-se sleită de puteri. Blana fiarei se zbârli în ceafă. Întinse botul, ascultând. Şi din nou, dinspre marginea pădurii, răzbi până la el acelaşi vaiet slab, aproape stins.

Încet, mişcându-şi cu băgare de seamă labele moi, sub care pârâia frângându-se crusta de gheaţă a zăpezii, animalul se îndreptă spre omul nemişcat, prăbuşit în omăt...

2

Aviatorul Alexei Meresiev nimerise într-un „dublu cleşte” – lucrul cel mai rău care a putut să i se întâmple în timpul unei lupte aeriene. Consumându-şi toate muniţiile, rămăsese complet dezarmat şi se pomenise împresurat de patru avioane nemţeşti, care, neîngăduindu-i să scape din cleşte, nici să se abată de pe direcţia de zbor, îl

împinseseră către aerodromurile lor.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor: sub comanda locotenentului Meresiev, o patrulă de vânătoare se ridicase în aer pentru a însoţi *I.L.*-urile, care porneau la asaltul unui aerodrom inamic. Îndrăzneţul atac reuşise întru totul. Avioanele de asalt – „tancuri zburătoare”, cum le botezaseră infanteriştii – alunecând jos de tot, aproape de crestele pinilor, se furişaseră în linie dreaptă până la aerodromul pe care se înşiruiau, aliniate la rând, *Junkersuri* de transport. Apărute pe neaşteptate de după crestele vinete ale codrului, ele trecuseră ca o vijelie pe deasupra trupurilor greoaie ale „camioanelor aeriene”, împroşcându-le cu ploaia de oţel a tunurilor şi mitralierelor, potopindu-le cu proiectile cu ampenaj. Meresiev, care împreună cu cele patru avioane ale formaţiei sale asigura supravegherea spaţiului aerian deasupra terenului atacat, văzuse foarte bine cum jos, pe pământ, alergau de colo-colo, în neştire, siluetele mici şi negre ale oamenilor, cum avioanele de transport, greoaie, începuseră să se răsfire în grabă pe zăpada bătătorită, în timp ce *I.L.*-urile reveneau mereu la atac. Echipajele *Junkersurilor*, dezmeticindu-se după un timp, rulau sub gloanţe cu avioanele spre pista de decolare şi căutau să se ridice cât mai repede în aer.

Tocmai în clipa aceasta Alexei săvârşi o greşeală. În loc să apere cu străşnicie zona aeriană a aerodromului atacat, se lăsase – pentru a folosi o expresie a aviatorilor – ademenit de o pradă uşoară. Angajându-şi avionul în picaj, el se prăvăli ca o piatră peste unul din greoaiele „camioane zburătoare” care abia se desprinsese de pământ şi trase cu nesaţ câteva rafale lungi de mitralieră în trupul pătrat şi pestriţ al avionului, construit din tablă ondulată de duraluminiu. Avea atâta încredere în sine, încât nici nu urmărea prăbuşirea la pământ a duşmanului. Din cealaltă parte a aerodromului zvâcni în aer încă un *Junkers.* Alexei se năpusti asupră-i şi-l atacă, însă fără rezultat. Dârele gloanţelor lui trasoare trecură pe deasupra avionului care lua anevoie înălţime. Meresiev îşi întoarse brusc avionul, repezindu-se din nou la atac şi din nou nimeri pe de lături; în cele din urmă, ajungându-şi victima, izbuti s-o doboare undeva, deasupra pădurii, înfigând în trupul avionului duşman, prelung ca un trabuc, una după alta, câteva rafale lungi, slobozite cu furie din toate armele pe care le avea la bord. După ce răpuse *Junkersul*, se roti de două ori în zbor victorios, deasupra locului unde din mijlocul oceanului verde şi nesfârşit al pădurii se înălţa acum o coloană de fum negru. După aceea îşi întoarse avionul înapoi spre aerodromul nemţesc.

Dar nu mai apucă să ajungă acolo. Văzu trei vânători din patrula lui angajaţi în luptă cu nouă *Messerschmidturi*, chemate probabil de comandamentul aerodromului nemţesc pentru respingerea atacului avioanelor sovietice. Avântându-se neînfricaţi asupra inamicului de

trei ori superior ca număr, aviatorii căutau să-l abată din calea avioanelor de asalt. Duceau lupta, împingând avioanele nemţeşti tot mai departe, asemenea găinuşii de munte, care, prefăcându-se rănită, îl ademeneşte pe vânător, căutând să-l îndepărteze de puii ei.

La gândul că se lăsase amăgit de o pradă uşoară, Alexei se simţi atât de ruşinat, încât îşi dădu pe loc seama că obrajii îi dogoreau sub cască. Îşi alese un adversar şi, încleştându-şi dinţii, se aruncă în luptă. Ţintise un *Messer*, care se răzleţise puţin de ceilalţi, căutându-şi, se vede, şi el o pradă. Punându-şi „măgăruşul" în plină viteză, Alexei se repezi asupra adversarului, atacându-l din flanc. Vedea desluşit corpul cenuşiu al avionului vrăjmaş în reticulele vizorului, în timp ce apăsa pe declanşator. Dar avionul pe care-l ochise lunecă liniştit înainte. Era cu neputinţă să fi greşit. Ţinta era aproape de el şi adversarul se vedea foarte lămurit. „Am terminat muniţiile!" gândi Alexei, simţindu-şi deodată spinarea năpădită de o sudoare rece. Spre a se încredinţa, apăsă încă o data pe declanşator, dar nu mai simţi trepidaţia aceea surdă pe care o încearcă aviatorul cu întreaga lui fiinţă ori de câte ori îşi pune în bătaie armele de bord. Încărcătoarele erau goale! îşi consumase toate muniţiile vânând „camioanele aeriene" ale fasciştilor.

Dar inamicul n-avea de unde să ştie lucrul acesta. Alexei se hotărî să intre în luptă dezarmat cum era, ca măcar să amelioreze raportul numeric de forţe. Se înşelase însă. În avionul de vânătoare pe care-l atacase cu atâta insucces se afla un aviator încercat, cu ochiul ager. Neamţul observase că Alexei a rămas fără muniţii şi dădu îndată ordinele necesare coechipierilor săi.

Părăsind bătălia, patru *Messeruri* îl împresurară pe Alexei, strângându-l din partea de sus şi dedesubt, şi impunându-i direcţia de zbor prin trasoarele de foc ale gloanţelor, care se deosebeau limpede pe bolta senină a cerului. Îl prinseră în „dublu cleşte".

Cu câteva zile mai înainte, Alexei auzise că aci, în raionul Staraia Russa, sosise faimoasa divizie de aviaţie germană *Richthofen*, alcătuită din cei mai renumiţi aşi ai imperiului fascist şi pusă sub conducerea directă a lui Göring. Îşi dădu seama că nimerise chiar în ghearele acestor lupi ai văzduhului, care, după cât se vede, urmăreau să-l conducă la aerodromul lor şi să-l silească să aterizeze, ca să-l ia prizonier „de viu". Astfel de cazuri se mai întâmplaseră şi înainte. Alexei văzuse într-un rând cu ochii lui când o patrulă de vânătoare, comandată de prietenul său Andrei Degtearenko, Erou al Uniunii Sovietice, obligase printr-un astfel de procedeu un avion german de cercetare să aterizeze pe un aerodrom.

Alexei îşi aminti deodată figura acoperită de o paloare verzuie a prizonierului neamţ, precum şi mersul lui şovăielnic.

„Prizonier? Nu, niciodată! Planul nu le va reuşi!" îşi spuse el cu

hotărâre.

Dar nu izbuti să scape din strânsoare. Îndată ce-l vedeau făcând o cât de mică încercare de a se abate de pe direcţia de zbor pe care i-o impuneau, nemţii îi barau drumul cu rafale de mitralieră. Şi, din nou, în faţa ochilor lui Alexei răsări obrazul schimonosit de frică al aviatorului neamţ capturat, cu falca de jos cuprinsă de tremur. Era întipărită pe obrazul acela o expresie de spaimă înjositoare, animalică.

Meresiev îşi încleştă dinţii, puse motorul avionului în plin şi săltându-l pe bot la verticală încercă să se strecoare pe lângă neamţul de sus, care îl apăsase tot timpul spre pământ. Reuşi să scape de sub escortă, dar neamţul avusese timp să apese pe declanşator. Bătăile motorului deveniră neregulate şi se transformară în smucituri repezite. Avionul prinse să trepideze, cuprins parcă de frigurile morţii.

„M-au nimerit!" Meresiev apucase să se afunde în ceaţa alburie a unui nor, silindu-i pe urmăritori să-i piardă urma. Dar ce va fi după aceea? Simţea zvâcniturile avionului rănit şi avea impresia că nu asistă la agonia motorului, ci propriul lui trup îi părea scuturat de friguri.

Unde fusese izbit motorul? Cât se va mai putea menţine avionul în aer? Rezervoarele de benzină nu vor face explozie? Toate acestea Alexei le simţi mai degrabă decât putu să le gândească. I se părea că stă pe un cartuş de dinamită, cu fitilul cuprins de vâlvătaie, gata să sară în aer. Îşi întoarse avionul spre linia frontului, către ai lui, cu gândul că dacă se va prăbuşi, să fie cel puţin îngropat de mâini frăţeşti.

Deznodământul veni fulgerător. Motorul tuşi de câteva ori şi se opri. Lunecând parcă de pe un povârniş repede, avionul porni ca o săgeată în jos. De dedesubtul lui se perindau valurile nestatornice ale nesfârşitei păduri, asemenea talazurilor, când verzi, când cenuşii, ale unui ocean.

„Şi totuşi nu sunt prizonier!" mai avu răgaz să se gândească aviatorul, pe când copacii, acum foarte aproape de el, prinseră a alerga pe sub aripile avionului, contopindu-se în fâşii verzui, orizontale. Când văzu pădurea repezindu-se spre el ca o fiară, Alexei închise cu o mişcare instinctivă contactul. Se auzi un trosnet, urmat de un scrâşnet cumplit şi deodată totul dispăru, de parcă şi el, şi maşina lui s-ar fi afundat într-o apă neagră şi grea.

În cădere, avionul atinse vârfurile pinilor, ceea ce mai domoli tăria izbiturii. Retezând câţiva copaci, se desfăcu sfărâmându-se în bucăţi, dar cu o clipă mai înainte Alexei fusese smuls din scaunul lui şi proiectat în aer; căzu peste umerii largi ai unui brad secular şi alunecând din cracă în cracă, se afundă într-un troian de zăpadă pe care vântul îl adunase la rădăcina copacului. Troianul îi salvă viaţa.

Cât a zăcut aşa, nemişcat, fără cunoştinţă, Alexei nu-şi putea

aminti. Ca o săgeată zburau pe dinaintea lui umbre omeneşti, contururi de clădiri, aparate fantastice, iar vijelioasa lor perindare îi pricinui în trup o durere surdă, sfredelitoare. Apoi, din haosul acesta, se zămislise o formă uriaşă, dogoritoare, mătăhăloasă, împrăştiind asupră-i răsuflarea sa urât mirositoare. Încercă să se tragă în lături, dar trupul parcă i se lipise de omăt... Se smuci chinuit de o frică inconştientă şi atunci simţi aerul îngheţat năpădindu-i plămânii, simţi pe obraz răceala zăpezii şi o durere ascuţită, însă nu în tot trupul ca adineauri, ci în picioare.

„Trăiesc!" îi fulgeră prin minte. Făcu o mişcare să se ridice, şi deodată auzi în apropiere scârţâitul zăpezii îngheţate sub paşii cuiva şi o răsuflare greoaie, hârâită.

„Nemţii!" gândi el, înfrângându-şi dorinţa de a deschide ochii şi de a sări în picioare pentru a se apăra.

„Prizonier! Va să zică tot prizonier sunt! Ce-i de făcut?"

Îşi aduse aminte că mecanicul lui, Iura, meşter iscusit la toate, se obligase ieri să-i coasă o cureluşă ruptă la tocul pistolului, treabă pe care însă nu o făcuse. A fost nevoit ca pornind în zbor să-şi pună pistolul în buzunarul de la şold al combinezonului. Acum, ca să-l scoată, ar trebui să se întoarcă pe o parte, ceea ce, bineînţeles, nu va putea face fără să fie observat de duşman. Zăcea cu faţa în jos, simţind în şold muchiile ascuţite ale pistolului. Continua să stea nemişcat, în nădejdea că poate inamicul îl va crede mort şi se va depărta.

Neamţul tropoti greoi din picioare pe lângă el, scoase un oftat ciudat şi se apropie din nou – zăpada îngheţată îi scârţâia sub tălpi, apoi se aplecă asupra lui Meresiev. Alexei simţi din nou duhoarea răsuflării. Ştia acum că neamţul e singur, fapt care făcea ca salvarea să fie cu putinţă în cazul când, pândind clipa prielnică, ar sări să-l înşface pe inamic de beregată şi, neîngăduindu-i să pună mâna pe armă, ar începe lupta corp la corp... Dar trebuia să procedeze cu foarte multă chibzuială şi băgare de seama.

Fără să-şi schimbe poziţia, încet, foarte încet, Alexei întredeschise un ochi şi zări printre gene, în loc de neamţ, ceva lăţos, de culoare cafenie, murdară. Deschise ochiul ceva mai mult, şi-şi strânse îndată pleoapele: în faţa lui şedea, pe labele dinapoi, o namilă de urs, slab, jigărit.

3

Pândind, cum numai fiarele ştiu să pândească, ursul stătea lângă omul nemişcat, care de-abia se vedea de după un morman de omăt ce scăpăra în soare cu licăriri albastre.

Nările întinate ale animalului zvâcneau uşor. Din gura deschisă, în care i se vedeau colţii galbeni tociţi, însă tot puternici, se prelingea şi se bălăbănea o dâră subţire de bale cleioase.

Trezit de război din bârlogul de iarnă, ursul era flămând şi întărâtat. Dar urşii nu mănâncă mortăciuni. După ce adulmecase trupul încremenit, îmbibat de mirosul pătrunzător al benzinei, el porni domol spre poiana unde zăceau alte multe trupuri omeneşti la fel de nemişcate, la fel de ţepene, încleştate în crusta gheţuşului. Geamătul şi mişcarea lui Alexei îl întoarseră din drum.

Şi iată-l şezând acum lângă acesta. Foamea care-i răscolea măruntaiele lupta în el cu dezgustul stârnit de stârvuri. Dar foamea începuse să biruie dezgustul. Fiara suspină, se sculă în picioare, întoarse cu laba omul prăbuşit în mormanul de zăpadă, apoi smuci cu gheara „pielea de drac" a combinezonului. Combinezonul nu se rupse. Ursul scoase un mârâit. Alexei făcea sforţări mari să nu deschidă ochii şi să nu sară într-o parte pentru a se depărta de namila murdară care-i strivea pieptul. Şi în timp ce întreaga-i fiinţă îl îndemna să se apere cu furie, cu disperare se trudea ca printr-o mişcare înceată şi neobservată să-şi strecoare mâna în buzunar, să dibuie mânerul încrustat al pistolului, să ridice cu multă băgare de seamă piedica şi apoi să scoată încet mâna înarmată.

Fiara smuci mai tare de combinezon. Materialul trainic pârâi, dar nu cedă nici de data asta. Ursul scoase un răcnet fioros, apucă combinezonul cu dinţii, prinzând şi trupul prin blană şi vată. Cu o ultimă sforţare, Alexei învinse durerea, iar în clipa când fiara îl smulse din zăpadă, înălţă pistolul şi trase.

Pocnetul sec al împuşcăturii răsună prelung şi puternic.

Înspăimântată, coţofana îşi luă zborul. Chiciura se scutură de pe ramurile înfiorate. Treptat, fiara îşi descleştă strânsoarea. Alexei căzu în zăpadă, fără să-şi piardă adversarul din ochi. Ursul şedea pe labele dinapoi şi ochii lui negri şi urduroşi, ascunşi sub smocuri de păr, încremeniseră încărcaţi de uimire. Sângele vâscos i se prelingea printre colţi, picurând în omăt. Mai răcni o dată năprasnic, răguşit, apoi se ridică greoi pe labele dindărăt şi se prăbuşi fără viaţă, înainte ca Alexei să fi apucat a mai trage o dată. Sângele roşu năpădea încet-încet scoarţa albăstrie a zăpezii, care, topindu-se, aburea lin lângă botul jivinei. Fiara murise.

Încordarea îl părăsi pe Alexei. O durere aprigă îi săgetă din nou vârful picioarelor; apoi se rostogoli în zăpadă, fără simţire.

Când se trezi, soarele era sus pe cer. Razele lui, străbătând prin cetină, proiectau lumini orbitoare pe zăpadă. În partea umbrită, nămeţii păreau mai mult decât albaştri, păreau vineţi.

„Stai! Poate că întâmplarea cu ursul mi s-a năzărit numai", gândi Alexei în clipa dintâi.

Namila cafenie, lăţoasă şi murdară, zăcea lângă el în omătul cu răsfrângeri sinilii. Codrul vuia. Ghionoaia izbea tare cu pliscul în scoarţa copacului. Se auzea ciripitul ascuţit al cintezoilor sprinteni cu pântecul gălbui.

„Trăiesc, trăiesc, trăiesc!” îşi spunea Alexei în gând. Şi întreaga-i fiinţă triumfa, pătrunsă de simţământul minunat, puternic, îmbătător al vieţii ce renaşte în om, năpădindu-l ori de câte ori trece prin primejdii de moarte.

Împins de acest simţământ puternic, el sări în picioare, dar, cu un geamăt, se lăsă îndată pe trupul ursului. Durerea din picioare îi străbătu tot trupul, ca un fier înroşit. Simţea în cap vâjâituri prelungi, înăbuşite, ca şi cum niscai pietre de moară, vechi şi zdrumicate, s-ar fi învârtit înăuntrul ţestei, zburându-i creierii. Îl dureau ochii de parcă cineva i-ar fi apăsat pleoapele cu un deget rece. Vedea lucrurile din juru-i când foarte limpede şi precis în lumina tare şi aurie a soarelui, când dispărând, acoperite de o perdea cenuşie, scânteietoare.

„Prost lucru! cugetă Alexei. Pare-mi-se, am căpătat o contuzie în cădere şi mi s-a întâmplat ceva şi cu picioarele.”

Se săltă puţin şi-şi roti cu mirare privirea peste câmpia întinsă de dincolo de marginea pădurii şi pe care, la orizont, o zăgăzuia semicercul vânăt al altei păduri.

Probabil că astă-toamnă sau în pragul iernii se găsea acolo, la marginea pădurii, una din liniile de apărare unde rezistase, deşi scurtă vreme, dar cu multă dârzenie, aşa cum se spune, „pe viaţă şi pe moarte”, o unitate a Armatei Roşii. Viscolul aşternuse peste rănile pământului oblojeala vătuită a omătului. Dar şi sub nămeţi se ghiceau lesne galeriile de cârtiţă ale tranşeelor, moviliţele, cuiburile de foc distruse, nesfârşitele săpături mari şi mici, pâlniile obuzelor prelungite până la copacii din poiană, cu tulpinile lovite, pline de răni, decapitaţi sau smulşi cu rădăcini cu tot din pricina exploziilor. Ici-colo, pe câmpul sfârtecat, încremeniseră înfundate în zăpadă câteva tancuri, a căror culoare bălţată se asemăna cu nişte solzi de peşte. Toate, mai ales cel din margine, aplecat într-o rână, poate în urma exploziei unei grenade sau a unei mine, astfel că ţeava lungă a tunului său atârna până la pământ ca o limbă scoasă, păreau cadavrele unor monştri nemaivăzuţi, iar pe întinsul câmpului, lângă parapetul tranşeelor nu prea adânci, lângă tancuri şi-n poiana din codru, trupurile soldaţilor sovietici şi nemţi zăceau de-a valma. Erau atât de multe, încât pe alocuri stăteau îngrămădite unele peste altele. Zăceau încremenite de ger în poziţiile în care, cu câteva luni în urmă, la începutul iernii, îi surprinsese moartea în încleştarea luptei.

Totul îi vorbea lui Alexei despre dârzenia şi furia bătăliei care se dăduse în aceste locuri, îi arăta că tovarăşii lui de arme se bătuseră, uitând orice, afară de un singur lucru: că erau datori să-l oprească pe

duşman, să-l împiedice să treacă. Uite, chiar în marginea pădurii, lângă pinul cel gros, decapitat de un obuz, cu trunchiul retezat strâmb, năpădit de răşina limpede aurie, zac nemţii cu ţestele zdrobite, cu feţele terciuite. Iar în mijlocul lor, prăvălit peste trupul unuia din adversari, stă răsturnat pe spate trupul uriaş al unui flăcău cu capul mare şi figura rotofeie, fără manta, numai în tunică, cu gulerul sfâşiat, având lângă el arma cu baioneta ruptă şi cu patul însângerat, strâmbat de lovituri.

Ceva mai departe, lângă drumeagul ce duce în pădure, sub un brăduţ îngropat în nisip şi care lunecase pe jumătate în pâlnia unui obuz, zace, răsturnat de asemenea pe spate, un uzbek, cu figura smeadă şi fină, sculptată parcă în fildeş vechi. Dincolo de trupul lui se vede o grămăjoară de grenade neîntrebuinţate, aşa cum fuseseră aşezate de ei cu grijă, el însuşi ţinând încă o grenadă în mâna neînsufleţită, zvârlită spre spate, ca şi cum înainte de a o arunca, ostaşul mai privise o dată cerul şi încremenise astfel.

Mai departe, de-a lungul drumeagului, lângă stârvurile vărgate ale tancurilor, pe povârnişul pâlniilor imense, în micile tranşee, lângă buturugile bătrâne, pretutindeni se vedeau oameni morţi, în pufoaice şi pantaloni vătuiţi, în tunici de un verde murdar şi bonete cu clapele trase peste urechi, ca să le ţină mai cald; din nămeţi se iveau genunchi chirciţi, capete date pe spate cu bărbiile repezite înainte, obraji de ceară răsăriţi din omătul topit, roşi de vulpi, ciuguliţi de coţofene şi de ciori.

Câţiva corbi se roteau lin deasupra poienii, şi atunci Alexei îşi aminti tabloul solemn, plin de forţă macabră, al bătăliei lui Igor, dintr-un manual de istorie, reprodus după pânza unui mare pictor rus.

„Iată, aşa aş fi zăcut şi eu acum!” îşi zise el, şi deodată, din nou, toată fiinţa lui fu năpădită de o năvalnică senzaţie de viaţă. Se simţi mai înviorat, în capu-i se mai învârteau încă pietre de moară zdrumicate, picioarele-i ardeau şi-l dureau mai tare ca-nainte, dar acum şedea pe hoitul înţepenit al ursului, alb de promoroacă, şi se gândea ce-i de făcut, încotro s-o apuce ca să ajungă la unităţile din primele linii ale Armatei Roşii.

Pierduse în cădere porthartul. Dar şi fără el, Alexei reconstitui în minte, foarte clar, itinerariul pe care-l parcursese. Aerodromul de campanie, asupra căruia se năpustiseră avioanele sovietice de asalt, se afla la vreo şaizeci de kilometri mai la apus de linia frontului. Angajând bătălia aeriană cu avioanele nemţeşti de vânătoare, piloţii lui îi ademeniseră pe duşmani la vreo douăzeci de kilometri de aerodrom înspre răsărit, iar el, după ce reuşise să scape din „dublul cleşte”, mai străbătuse probabil încă o distanţă bună, tot înspre răsărit. A căzut, prin urmare, la vreo treizeci şi cinci de kilometri de linia frontului, în spatele diviziilor nemţeşti din prima linie, undeva în

cuprinsul imensei păduri denumită Pădurea Neagră, peste care avusese deseori prilejul să zboare, însoţind avioanele de bombardament sau de asalt, în raidurile lor scurte deasupra localităţilor apropiate din spatele frontului nemţesc. De fiecare dată, de acolo, din văzduh, pădurea se arăta ca un nesfârşit ocean de verdeaţă. Pe timp senin, coamele verzi ale pinilor unduiau uşor, iar când vremea era posomorâtă, codrul învăluit în negura sură îi amintea întinderea mării cu suprafaţa ei lucie, înfiorată de valuri mici.

Era şi bine, şi rău că se prăbuşise în inima pădurii neumblate. Bine, pentru că foarte greu ar fi putut să întâlnească aici, în desişul necălcat de picior omenesc, nemţi, care întotdeauna căutau vecinătatea drumurilor şi a aşezărilor omeneşti. Rău, pentru că trebuia să străbată un drum, deşi nu prea lung, dar foarte anevoios, prin inima codrului, unde nu putea să nădăjduiască în ajutorul omului, să capete o bucată de pâine, un adăpost sau o înghiţitură de ceai fierbinte. Picioarele... îl vor ţine picioarele? Îl vor purta oare?

Se ridică încet de pe hoitul ursului. Durerea ascuţită care pornea din labele picioarelor îi săgetă tot trupul. Scoase un strigăt. Trebui să se aşeze din nou. Încercă să-şi scoată cizma îmblănită, dar cizma nu se lăsa trasă, şi fiecare smucitură îl făcea să geamă. Atunci îşi încleştă dinţii, închise ochii, trase din răsputeri, cu amândouă mâinile, de cizma îmblănită şi îndată îşi pierdu cunoştinţa. După ce-şi reveni, scoase obiala de flanelă. Laba piciorului se umflase, era toată o vânătaie neagră. Îi ardea piciorul, îl dureau toate încheieturile. Alexei puse piciorul în zăpadă şi atunci îşi simţi durerea ceva mai alinată. Cu sforţarea desperată cu care şi-ar fi smuls o măsea, scoase şi a doua cizmă.

Ambele picioare nu mai erau bune de nimic. Desigur că în clipa când avionul se izbise de vârfurile pinilor, zvârlindu-l din cabină, ceva îi strivise şi-i zdrobise oscioarele degetelor şi ale labei piciorului. În alte împrejurări, nici că s-ar fi gândit să se ridice pe picioarele zdrobite şi umflate. Dar aici era singur într-un adânc de codru, în spatele frontului inamic şi întâlnirea cu alte făpturi omeneşti putea să însemne pentru el moartea, şi nu salvarea. Hotărî deci să pornească, să meargă spre răsărit prin pădure, fără să încerce să găsească drumuri umblate şi aşezări omeneşti; să meargă cu orice preţ.

Sări cu dârzenie în picioare, scrâşni din dinţi şi făcu primul pas. Stătu puţin, apoi smulse al doilea picior din zăpadă şi făcu încă un pas. Îi vâjâia capul, pădurea şi poiana se înclinară parcă, lunecând într-o parte.

Simţea că durerea şi sforţarea îl istovesc. Îşi înfipse dinţii în buza de jos şi-şi continuă mersul, cercând să iasă spre drumeagul care trecea pe lângă tancul lovit, pe lângă uzbekul cu grenada, ducând în inima pădurii, spre răsărit. Cât umblase pe zăpada moale, mai putea să

păşească, dar îndată ce călcă pe drumul tare, măturat de vânt, durerea ajunse atât de nesuferită, încât se opri, necutezând să mai înainteze măcar un pas. Stătea aşa, stângaci, cu picioarele răşchirate, legănându-se parcă în bătaia vântului. Şi deodată, o perdea cenuşie i se lăsă pe ochi. Drumul, pinii, cetina vineţie a brazilor, crâmpeiul de cer albastru de deasupra lor – totul dispăru... Era pe aerodrom, iar mecanicul lui, „meşterul", cum îi spunea Meresiev, Iura cel deşirat, cu dinţii şi albul ochilor sclipind pe faţa lui nerasă, veşnic mânjită de negreală, îl invita printr-un gest în cabina avionului, îndemnându-l parcă: „Poftim, e gata, pregăteşte-te de zbor..." Alexei făcu un pas spre avion, dar pământul ardea şi-i frigea tălpile ca şi cum ar fi stat pe o plită încinsă. Se avântă să sară peste pământul dogoritor, drept pe aripa avionului, dar nimeri în fuselajul rece şi rămase mirat. Fuselajul nu era neted, lăcuit, ci zgrunţuros, îmbrăcat în scoarţă de pin... şi nu era vorba de niciun avion... Se afla pe drum, iar cu mâna pipăia trunchiul unui copac.

„Halucinaţie? Confuzia mă face să-mi pierd minţile, cugetă Alexei. Să merg pe drumul bătătorit, este mai presus de puterile mele. S-o iau de-a lungul prin zăpadă? În felul acesta calea va fi lungă, foarte lungă..." Se aşeză în omăt şi, cu aceleaşi smucituri scurte, energice, îşi descălţă din nou cizmele îmblănite, sfâşie cu dinţii şi cu unghiile căputele, ca să nu-i strângă picioarele zdrobite, îşi scoase de la gât fularul mare şi pufos, din lână de Angora, îl rupse în două, îşi înveli labele picioarelor şi se înălţă iarăşi.

Acum mersul îi era mai uşor. Deşi cuvântul „mers" nu-i tocmai potrivit: nu mergea, ci se mişca încet, cu băgare de seamă, călcând pe călcâie şi ridicând picioarele, aşa cum le ridici când umbli prin noroi. După câţiva paşi începu să simtă ameţeală din pricina durerii şi a sforţării. Trebuia să se oprească şi, cu ochii închişi, să se reazeme de un trunchi de copac, sau să se aşeze pe un morman de zăpadă şi să se odihnească; simţea cum îi zvâcneşte sângele în vine.

Merse aşa câteva ore în şir. Dar când întoarse privirea, la capătul drumeagului văzu încă cotitura potecii luminată de razele soarelui, lângă care ca o pată mică, întunecoasă – se mai zărea uzbekul mort. Faptul îl mâhni mult. Îl mâhni, dar nu-l înfricoşă. Simţi imboldul să pornească mai repede. Se sculă din troianul de omăt, îşi încleştă fălcile şi merse înainte, fixându-şi puncte de reper asupra cărora îşi concentra întreaga atenţie; de la un pin la altul, de la o buturugă la alta, de la un troian la altul. Pe albul neprihănit al zăpezii de pe drumeagul din pădure rămânea în urmă-i o dâră şerpuitoare, ştearsă, ca urma lăsată de o fiară rănită.

4

Merse aşa până se înseră. Când soarele, care apunea undeva dinapoia lui Alexei, îşi aruncă vâlvătăile reci ale apusului peste culmile pinilor, iar amurgul cenuşiu începu să se îngroaşe, în faţa lui, lângă drum, într-o vâlcea plină de ienuperi, se deschise o privelişte care-i dădu senzaţia că de-a lungul spinării cineva îi plimbă un prosop ud. Sub cască părul i se făcu măciucă.

În timp ce dincolo, în poiană, avea loc bătălia, aci în vâlcea, între ienuperi, se instalase probabil o companie sanitară. Aici fuseseră transportaţi şi întinşi pe culcuşuri de cetină răniţii. Zăceau şi acum în aceeaşi poziţie, rânduri-rânduri, la umbra ienuperilor, acoperiţi cu totul sau numai pe jumătate de zăpadă. Îţi puteai da seama dintr-o ochire că nu din pricina rănilor li se trăsese moartea. Cineva le retezase tuturor beregata cu lovituri dibace, iar acum se aflau în aceeaşi poziţie, cu capul dat pe spate, căutând parcă să vadă ce se petrece în urmă. Taina groaznicei privelişti i se lămuri lui Alexei îndată. Sub un pin, lângă trupul unui soldat din Armata Roşie, şedea, ţinând capul ostaşului pe genunchii ei, întroienită până la mijloc, o infirmieră gingaşă, mica de statură, cu o căciulă cu clape legată sub bărbie. Dintre omoplaţii fetei ieşeau sclipind plăselele şlefuite ale unui pumnal. Iar alături, cu mâinile înfipte unul în beregata celuilalt, înţepeniseră într-o ultimă şi mortală încleştare un neamţ în tunica neagră a trupelor S.S. şi un soldat sovietic al cărui cap era bandajat cu un pansament însângerat. Alexei pricepu îndată că omul în uniforma neagră îi ucisese pe răniţi, o înjunghiase şi pe infirmieră, dar că apoi fusese înşfăcat de un ostaş pe care n-avusese timp să-l răpună; concentrându-şi în degete cele din urmă puteri ale vieţii care îl părăsea, ostaşul îl sugrumase pe duşman.

Aşa-i întroienise viscolul: pe fata gingaşă cu căciuliţă, acoperind rănitul cu trupul ei, iar pe ceilalţi doi, călău şi răzbunător, încleştaţi la picioarele ei, încălţate în cizmuliţe vechi de pânză impermeabilă, cu turetcile largi.

Câteva clipe Meresiev rămase înlemnit, apoi se apropie şchiopătând de infirmieră şi-i smulse pumnalul din spate. Era un pumnal de *S.S.*-ist, de forma unui vechi paloş germanic, cu mânerul de mahon, cu iniţialele *S.S.* de argint încrustate pe mâner. Pe lama ruginită se păstrase inscripţia: *Alles für Deutschland*[2]. Alexei scoase din centura *S.S.*-istului teaca de piele a pumnalului care îi era necesar la drum, apoi dezgropă de sub omăt o foaie de cort, scorojită de ger, şi înveli cu grijă trupul infirmierei, peste care presără ramuri de pin.

În răstimp, întunericul se lăsase spre apus şi luminiţele care

[2] Totul pentru Germania.

licăriseră printre copaci se stinseseră. O beznă grea, îngheţată, învăluia vâlceaua. Era linişte; numai vântul hoinărea printre creştetele pinilor, iar pădurea fremăta, când adormitor de lin, când parcă răstit şi zbuciumat. Peste vâlcea se cernea în fulguiri domoale o zăpadă măruntă, înţepătoare.

Născut la Kamâşin, în stepele Volgăi, orăşean, necunoscător al rosturilor pădurii, Alexei nu se îngrijise din timp nici de foc, nici de adăpost. Împresurat de beznă, simţind o durere cumplită în picioarele zdrobite şi trudite de drum, el nu mai avu puterea să pornească în căutarea lemnelor pentru foc, ci se strecură într-un desiş de pini tineri şi se aşeză sub un copac, ghemuindu-se acolo. Îşi ascunse faţa între genunchii cuprinşi cu braţele şi, încălzindu-se cu propria-i răsuflare, rămase neclintit, bucuros de odihna binevenită şi de faptul că nu mai era nevoit să se mişte.

Pistolul sta pregătit cu piedica trasă, dar era puţin probabil ca Alexei să-l întrebuinţeze în această primă noapte petrecută în pădure. Dormi buştean, fără să audă foşnetul domol al pinilor, ţipătul bufniţei care se văicărea undeva lângă drum, şi nici urletul depărtat al lupilor, nimic din zgomotele care în pădure năpădeau bezna deasă, de nepătruns, ce-l împresura de pretutindeni.

În schimb, se trezi brusc, îmbrâncit parcă de cineva, în clipa când zorile cenuşii abia mijeau şi când copacii din apropiere îşi desprindeau din negura geroasă a pădurii siluetele vagi. Se trezi, îşi aduse aminte de cele întâmplate şi se înspăimântă abia acum gândind la noaptea pe care o petrecuse în pădure cu atâta nepăsare. Frigul jilav răzbise prin ,,pielea de drac” şi prin blana combinezonului, pătrunzându-l până la oase. Trupul îi era scuturat de un tremur uşor, pe care nu şi-l putea stăpâni. Dar suferinţa cea mai cumplită i-o pricinuiau picioarele; îl dureau şi mai tare, chiar în starea de repaus în care se afla. Se gândi cu groază că va trebui să se scoale. Şi totuşi se sculă la fel de hotărât, cu o zvâcnire, ca şi în ajun, seara, când îşi scosese cizmele îmblănite. Orice clipă era preţioasă.

Acum, la toate necazurile căzute pe capul lui Alexei se adăugă şi foamea. Încă de aseară, învelind-o pe infirmieră cu foaia de cort, observase alături de ea o geantă de pânză impermeabilă, cu semnul Crucii Roşii. Cine ştie ce dihanie mică se făcuse stăpână pe geanta aceasta, căci în zăpadă, în apropierea găurilor roase, erau presărate firmituri. În ajun, Alexei nu dăduse nicio atenţie genţii. Acum însă o ridică de jos. Găsi în ea câteva pansamente individuale, o cutie mare de conserve, un pachet de scrisori şi o oglinjoară, pe dosul căreia era fixată figura slăbuţă a unei bătrâne. Se vedea că în geantă fusese niscai pâine sau pesmeţi, dar păsările sau fiarele pădurii dăduseră iama prin ele. Alexei băgă cutia de conserve şi pansamentele în buzunarele combinezonului, spunând în gând: „Mulţumesc, dragă

fată!”, potrivi foaia de cort pe care viscolul o dăduse la o parte, descoperind picioarele fetei, şi se urni încet în direcţia răsăritului, care parcă ardea, năpădit de văpaia portocalie ce se strecura prin reţeaua rămurişului.

Avea acum o cutie de conserve de un kilogram şi hotărî să mănânce numai o singură dată pe zi: la prânz.

5

Pentru a-şi amăgi durerea pricinuită de fiece pas pe care-l făcea, Meresiev căuta să-şi abată gândul, calculând distanţa pe care trebuia s-o străbată. Dacă ar fi să parcurgă zilnic zece sau doisprezece kilometri, ar putea ajunge la ai săi în trei, cel mult patru zile.

Bun! Însă cum poţi să parcurgi zece sau doisprezece kilometri? Un kilometru înseamnă două mii de paşi; prin urmare, zece kilometri înseamnă douăzeci de mii de paşi, ceea ce e mult, foarte mult dacă ţii seama că după fiecare cinci-şase sute de paşi va fi nevoit să se oprească şi să-şi tragă suflarea…

În ajun, pentru a i se părea calea mai scurtă, Alexei îşi fixase ca puncte de reper şi popas un brad, o buturugă, o groapă. Acum însă îşi tălmăcea distanta în limbajul cifrelor, măsurând-o cu numărul paşilor. Hotărî ca ea să fie, de la un popas la altul, de o mie de paşi, adică de o jumătate de kilometru, şi să se odihnească, cu ceasul în mână, cel mult cinci minute. În felul acesta va străbate, deşi cu multă anevoinţă, din zori până la apusul soarelui, cam zece kilometri. Dar cu câtă trudă făcu întâia mie de paşi! Ca să-şi mai uite de durere, încercase să-şi abată atenţia numărând paşii, însă după cinci sute de paşi începu să se încurce la socoteală, să greşească numărătoarea şi nu se mai putu gândi decât la durerea care-l înjunghia şi îi zvâcnea în tot corpul. Străbătu cu toate acestea mia de paşi. Nu mai avu putere să se aşeze, ci se prăvăli cu faţa în zăpadă şi începu să lingă cu nesaţ crusta îngheţată. Îşi lipea de ea când fruntea, când tâmplele zvâcninde, simţind o voluptate de negrăit la atingerea pojghiţei.

Pe urmă tresări şi se uită la ceas. Secundarul parcurgea ultimele diviziuni ale celui de-al cincilea minut. Privi cu atâta înfricoşare, de parcă în clipa când secundarul îşi va fi încheiat circuitul se va întâmpla un lucru înspăimântător, iar când acesta atinse a şaizecea diviziune, Alexei zvâcni în picioare, scoase un geamăt şi porni mai departe.

Către amiază, când semiîntunericul pădurii scânteia sub însuliţările razelor care străpunseseră cetina deasă şi când în pădure se împrăştia o puternică mireasmă de răşină şi de omăt topit, Meresiev parcursese abia a patra etapă de o mie de paşi. Se aşeză în mijlocul drumului, în zăpadă, nemaiavând tăria să ajungă măcar până la

trunchiul unui mesteacăn mare, ce se afla doborât la o distanţă de cel mult o lungime de braţ. Rămase acolo multă vreme, gârbovit şi gol de gânduri, fără să vadă, fără să audă, fără să simtă măcar îmboldirile foamei.

Pe urmă, oftă, înghiţi la repezeală câteva bucăţele de zăpadă şi, biruind amorţeala ce punea treptat stăpânire pe trup, scoase din buzunar cutia de conserve, acoperită de rugină, şi o deschise cu pumnalul. Luă o bucată de slănină îngheţată, care n-avea niciun gust, şi dădu s-o înghită, dar atunci slănina se topi, şi cu toată râncezeala pe care o simţi în gură, se stârni în el o foame atât de aprigă, încât cu greu se înfrână şi se depărtă de cutie, apucându-se să mănânce zăpadă, numai ca să înghită ceva.

Înainte de-a porni mai departe, îşi tăie două toiege dintr-un ienupăr. Se sprijinea în ele, dar cu fiecare ceas, mersul devenea tot mai anevoios.

6

…În a treia zi de drum prin pădurea de nepătruns, unde nu întâlnise picior de om, se petrecu un eveniment neaşteptat.

O dată cu primele raze ale soarelui, Alexei se trezi dârdâind de frig şi scuturat de friguri. Găsi într-unul din buzunarele combinezonului o brichetă, pe care mecanicul Iura i-o dăruise ca amintire şi pe care o fabricase dintr-un cartuş de armă. Uitase de ea, nici el nu ştia cum, după cum uitase că ar putea şi ar trebui să încropească un foc. Rupse crengi uscate, acoperite de muşchi, din bradul sub care dormise, le acoperi cu cetina şi le aprinse. Flăcări jucăuşe, gălbui, răzbiră prin fumul vineţiu. Lemnul uscat şi răşinos se transformă repede într-un foc vesel. Vâlvătăile aprinseră şi cetina şi, aţâţate de vânt, se înălţară şuierând şi pârâind.

Rugul trosnea şi sfârâia, împrăştiind în jur o căldură uscată, întremătoare. Alexei se simţi bine şi liniştit; desfăcându-şi fermoarul combinezonului, luă din buzunarul tunicii câteva scrisori boţite, scrise cu o caligrafie rotundă, îngrijită, iar dintr-un plic scoase o fotografie în care o fată subţirică, îmbrăcată într-o rochie înflorată, şedea pe iarbă, cu picioarele ghemuite sub ea. O privi îndelung, apoi o înveli cu luare-aminte în celofan şi o puse la loc, în plic; rămase o clipă pe gânduri, cu scrisorile în mână, pe urmă le ascunse în buzunar.

„Nu-i nimic, nu-i nimic, va fi bine, glăsui adresându-se fetei sau, poate, sieşi; şi repetă îngândurat: Nu-i nimic…”

Cu o mişcare ce-i devenise obişnuită, Alexei îşi smulse cizmele din picioare, desfăcu fularul şi-şi examină cu luare-aminte picioarele. Erau mai umflate decât în ajun. Degetele se răşchirau în lături, ca şi cum

labele ar fi fost de cauciuc şi cineva le-ar fi umflat cu aer. Aveau o culoare şi mai închisă decât ieri.

Oftă, îşi luă rămas bun de la focul pe cale să se stingă şi se târî din nou de-a lungul drumului; zăpada îngheţată scârţâia sub toiegele lui; îşi muşca buzele şi uneori îşi pierdea cunoştinţa. Deodată, printre celelalte zgomote ale pădurii, care aproape că scăpau urechii lui deprinse cu ele, desluşi un duduit îndepărtat de motoare. Gândi la început că i s-a năzărit din pricina oboselii, dar motoarele se auzeau tot mai tare, duduind uneori tânguitor, schimbate în viteza întâia, alteori domolindu-se. După toate probabilităţile erau niscai nemţi care parcurgeau acelaşi drum. Alexei îşi simţi trupul străbătut de fiori.

Frica îi spori puterile. Uitând de oboseală şi de durerea din picioare, părăsi drumul şi merse de-a dreptul prin pădure, până în adâncul unui brădiş tânăr, unde se aşeză în zăpadă. Greu l-ar mai fi putut zări cineva. În schimb, putea el să vadă lămurit drumul luminat de soarele amiezii ce se şi înălţase deasupra brazilor, ale căror creştete închipuiau un zid zimţat.

Zgomotul se apropia, Alexei îşi aduse aminte că în omătul drumului pe care-l părăsise rămăsese întipărită foarte vizibil urma lui singuratică. Dar era prea târziu ca să mai încerce să fugă; motorul maşinii din frunte duduia foarte aproape de el. Se ghemui şi mai mult în zăpadă. Zări printre ramuri întâi o maşină blindată, turtită, vopsită în alb, şi care semăna cu o secure mare. Se bălăbănea în mers şi zdrăngănea din lanţuri, apropiindu-se de locul unde urma paşilor lui Alexei o lua în adâncul pădurii. Meresiev îşi ţinu răsuflarea. Dar maşina blindată nu se opri. În urma ei venea o autoşeniletă mică, deschisă. Un bărbat cu chipiu înalt şi cu nasul ascuns într-un guler de blană stătea lângă şofer, iar în spatele lor, pe o bancă înaltă, se legănau câţiva soldaţi, înarmaţi cu pistoale automate, îmbrăcaţi în mantale verzi-cenuşii şi purtând căşti în cap. Ceva mai în urmă, pufăind şi zdrăngănind şenilele, venea încă o autoşeniletă mare, în care şedeau, înşiraţi unii lângă alţii, vreo cincisprezece nemţi.

Alexei se făcu una cu zăpada. Maşinile se aflau atât de aproape, încât simţea duhoarea de gazolină încinsă. I se zbârli părul în ceafă, muşchii i se strânseră ghem. Dar maşinile trecură, mirosul gazolinei se împrăştie, duduitul motoarelor se auzi tot mai slab în depărtare.

După ce totul se linişti în jur, Alexei o porni iarăşi pe drumul pe care se vedeau întipărite urmele în formă de scară ale şenilelor, şi merse păşind pe ele. Înainta, străbătând etapele potrivit planului pe care-l întocmise, odihnindu-se la răstimpuri egale şi mâncând după ce făcuse jumătate din distanţa hotărâtă pentru ziua aceea. Dar acum mergea cu băgare de seamă, ca o vietate sălbatică. Auzul neliniştit prindea orice foşnet şi ochii goneau în toate părţile, ca şi cum ar fi ştiut că undeva, pe-aproape, se strecoară în taină un animal de pradă,

mare, primejdios.

Deprins să lupte în văzduh, aviatorul întâlnise pentru întâia oară pe pământ inamici vii, în carne şi oase. Se târa pe urmele lor, zâmbind răutăcios.

„Nu le e prea veselă viaţa pe-aici, nu-i primeşte prea bine pământul pe care l-au cotropit.” Chiar şi aici, în pădurea neumblată, unde de trei zile Alexei nu văzuse ţipenie de om, ofiţerul lor trebuia să meargă cu o astfel de pază.

„Nu-i nimic, nu-i nimic, totul va fi bine!” se încuraja Alexei şi mergea, mergea fără contenire, căutând să nu bage în seamă că picioarele îl dureau tot mai tare, că puterile îi slăbeau din ce în ce mai mult. Stomacul nu se mai lăsa amăgit cu crâmpeie de scoarţă tânără de brad, pe care o mesteca şi o înghiţea în răstimp, nici cu mugurii amărui ai mesteacănului şi nici cu coaja de tei tânăr, moale şi lipicioasă, morfolită între dinţi.

Până se lăsă întunericul parcurse abia cinci etape. În schimb pentru noapte aprinse iarăşi un foc zdravăn, învelind cu cetină şi cu crengi uscate trunchiul mare al unui mesteacăn prăbuşit, pe jumătate putred. Câtă vreme trunchiul arse înăbuşit, răspândind căldură, el dormi lungit pe zăpadă; simţea căldura binefăcătoare, se întorcea maşinal când pe o parte, când pe cealaltă şi se trezea pentru a mai pune pe foc uscăturile aflate lângă mesteacănul ce ardea sâsâind, cu flăcări domolite.

În puterea nopţii se stârni viscol. Deasupra lui Alexei pinii se clătinau, vuiau neliniştiţi, gemeau şi scârţâiau. Trâmbe de zăpadă înţepătoare se târau peste pământ, umbrele destrămate, foşnitoare, ale întunericului, dansau deasupra flăcărilor ce scăpărau împrăştiau scântei. Dar viscolul nu-l trezi din somn pe Alexei, care, învăluit de căldura focului, dormea cu nesaţ.

Focul îl apăra de fiare. Pe o noapte ca asta nici de nemţi nu avea motive să se teamă. Ei n-ar fi cutezat să se hazardeze pe viscol în adâncul unei astfel de păduri. Şi totuşi în timp ce-şi odihnea trupul trudit la căldura fumegândă a focului, auzul lui ca de vietate sălbatică, necontenit la pândă, prindea fiece zgomot. Spre dimineaţă, când viscolul se mai potoli şi când în întunericul nopţii peste pământul tăcut se lăsă o negură deasă, alburie, lui Alexei i se păru că, dominând freamătul brazilor şi foşnetul ninsorii, desluşeşte ecouri depărtate de bătălie, detunături de explozii, rafale de mitralieră, focuri de armă.

„Să fie linia frontului? Oare-i atât de aproape?”

7

Însă a doua zi dimineaţa, când vântul spulberă negura, iar acele de

promoroacă ale pădurii vesele, argintate, scânteiară în soare şi când, bucurându-se parcă de neaşteptata transformare a codrului, păsăretul prinse a fluiera, a ciripi şi a cânta, simţind apropierea primăverii, Alexei nu mai putu să prindă vacarmul războiului şi, oricât îşi încordă auzul, nu desluşi nici răpăitul focurilor de armă, nici vuietul canonadei.

Scânteind, neaua se scutura din copaci, în şuviţe alb-cenuşii.

Ici-colo cădeau pe zăpadă picuri grei de primăvară. Primăvara! În dimineaţa aceea, ea îşi vestea sosirea pentru întâia oară cu atâta hotărâre şi atât de năvalnic.

Alexei se hotărî să mănânce jalnicele rămăşiţe ale conservelor – câteva fărâme de carne acoperite de grăsime cu miros îmbietor – se hotărî, deoarece simţea că altminteri n-ar mai fi avut tăria să se ridice în picioare. Râcâi înverşunat, cu degetul, cutia, crestându-se la mână în marginile ei tăioase, tot părându-i-se că mai rămăsese o urmă de grăsime. Umplu cutia cu zăpadă, scormoni cenuşa albicioasă a focului pe cale să se stingă, o puse pe jarul aţâţat, iar apoi cu nespusă plăcere bău apa fierbinte, care păstra un miros slab de carne. Vârî tinicheaua în buzunar, hotărând să-şi fiarbă în ea ceaiul. Un ceai cald! Acest gând plăcut îl îmbărbătă într-o oarecare măsură, când veni timpul să pornească din nou.

Dar o mare dezamăgire îl aştepta: viforniţa de peste noapte acoperise cu desăvârşire drumul. Troieni şi creste ascuţite se ridicau de-a curmezişul şleaului iar răsfrângerea lor albăstrie, scânteietoare şi monotonă îi rănea ochii. Picioarele se afundau în omătul pufos, nebătătorit încă. Nespus de greu îşi putea desprinde piciorul din zăpadă. Nici măcar cele două toiege, care şi ele se afundau în omăt, nu-i mai erau de prea mare ajutor.

Către amiază, când umbrele de sub copaci se întunecară iar soarele se strecură printre vârfuri, luminând cărarea, Alexei nu izbutise să parcurgă decât o mie cinci sute de paşi şi se simţea atât de obosit, încât executa fiece mişcare numai cu preţul unei extreme încordări a voinţei. Se bălăbănea toată vremea. Pământul îi fugea de sub picioare. Cădea mereu şi rămânea câteva clipe nemişcat în vârful unui troian, lipindu-şi fruntea de omătul ce scârţâia; apoi din nou se scula şi din nou mai făcea câţiva paşi. Simţea că nu se mai poate împotrivi somnului. Se simţea ispitit să se culce, să uite de toate, să nu mai clintească un deget. Fie ce-o fi! Se oprea înţepenit de frig, clătinându-se într-o parte şi-n alta, apoi îşi muşca buzele până la sânge şi revenindu-şi făcea iarăşi alţi câţiva paşi, târându-şi anevoie picioarele.

În cele din urmă simţi că e sleit de puteri, că nimic nu l-ar mai putea urni din loc, şi dacă se va aşeza jos, nu se va mai scula niciodată. Privi cu durere în juru-i. În apropiere, la marginea drumului, răsărea un pin tânăr, cu cetina învoaltă. Păşi spre el cu o ultimă sforţare şi se prăbuşi peste ramurile copăcelului, nimerind cu bărbia în

furca alcătuită de vârful despărţit în două. Povara trupului, purtată până atunci pe picioarele schilodite, se mai uşură, astfel că Alexei se simţi mai bine. Zăcea peste ramurile mlădioase ale pinului, cu un simţământ de odihnă desfătătoare. Pentru a se aşeza mai bine, îşi rezemă bărbia în furca arbustului, îşi trase picioarele mai aproape – întâi unul, apoi celălalt, iar ele nemaitrebuind să poarte povara corpului se desprinseră lesne din omăt. Atunci prin minte îi fulgeră o idee.

Da, aşa! Chiar aşa! Va putea să reteze copăcelul, să-l preschimbe într-un toiag lung, cu furcă la vârf, apoi să-l înfigă cât mai departe în faţa sa, să-şi rezeme bărbia în furcă, aşa cum făcuse lângă brăduţi, să-şi tragă şi picioarele. Oare va merge încet? Bineînţeles că va merge încet, în schimb nu va mai obosi atât de tare şi va putea să-şi urmeze drumul fără să mai aştepte ca omătul să se întărească şi să se bătătorească.

Se lasă îndată în genunchi, tăie pinul cu pumnalul, îl curăţă de crengi, şi după ce-i înfăşură furca într-o batistă şi-n pansamente, încercă să pornească fără întârziere la drum. Înfipse toiagul departe, înainte, se propti în el cu bărbia şi mâinile, făcu un pas, încă unul, apoi din nou îl înfipse în alt loc, din nou se propti în el şi din nou păşi o dată şi înc-o dată; merse aşa, numărându-şi paşii şi stabilind noi norme de parcurs.

Probabil că, văzut de departe, omul acesta care se târa printre nămeţi într-un chip atât de nefiresc, cu încetineala unei omizi, străbătând astfel din zori şi până în noapte numai vreo cinci kilometri, părea o arătare ciudată. Dar pădurea era pustie. În afară de coţofene, nu-l vedea nimeni. Iar ele, încredinţându-se că strania şi greoaia făptură cu trei picioare nu e primejdioasă, nu-şi mai luau zborul când se apropia, ci nemulţumite săreau într-o parte şi, întorcând puţin capul, se uitau la ea, parcă batjocoritor, cu ochii lor iscoditori şi negri ca două mărgele.

8

Încă două zile se târî astfel pe drumul troienit, înfigând toiagul în zăpadă, culcându-se cu toată greutatea pe el şi urnindu-şi apoi picioarele. Labele picioarelor se făcuseră ca piatra şi deveniseră insensibile, dar o durere ascuţită îi străpungea trupul la fiecare pas. Foamea încetă să-l mai chinuiască. Spasmele şi junghiurile din pântece făcură loc unei dureri surde, continui; avea senzaţia că stomacul gol se întărise şi se răsturnase, apăsând asupra intestinelor.

Alexei se hrănea cu coajă de brad tânăr, pe care o desprindea cu pumnalul când poposea, cu muguri de mesteacăn şi tei, cu muşchi

verde şi fraged. Dezgropa muşchiul de sub zăpadă şi în timpul popasurilor de noapte şi-l fierbea în apă clocotită. Era o adevărată desfătare pentru el să bea ceai de frunze de merişor, lucioase de parcă ar fi fost date cu lac, pe care le culegea de prin locurile unde se topise zăpada. Apa clocotită îi încălzea tot trupul şi chiar îi alunga foamea. Sorbind băutura fierbinte ce mirosea a fum şi a lemn de mesteacăn, Alexei se simţea deodată mai liniştit, iar drumul nu i se mai părea nici atât de lung, nici atât de înspăimântător.

În cea de a şasea noapte el se adăposti din nou sub cortul uriaş al unui brad rămuros şi în apropierea copacului dădu foc unei buturugi răşinoase, care, după socoteala lui, avea să ardă pe îndelete toată noaptea şi să-i ţină de cald. Nu se întunecase încă. Undeva, în vârful bradului, nevăzută, îşi făcea de lucru o veveriţă, care dezghioca cucuruzi de brad în căutarea seminţelor şi din când în când arunca jos conurile goale, ciugulite. Cu gândul necontenit la hrană, Alexei se întrebă curios ce anume ar putea găsi mica sălbăticiune în cucuruzii bradului. Ridică unul, rupse cu unghia un solz întreg şi descoperi un grăunte cât un bob de mei prevăzut cu o aripioară. Semăna cu o alună de cedru. Strivindu-l între dinţi, simţi în gură o aromă plăcută, ca de ulei de cedru.

Adună îndată mai mulţi cucuruzi cu solzii nedesfăcuţi, îi puse lângă focul pe care îl mai înteţi cu câteva vreascuri, iar când solzii cucuruzului se zbârliră, începu să scuture grăunţele. Le frecă în palme descojindu-le, apoi înfulecă alunele micuţe.

Pădurea fremăta domol. Buturuga răşinoasă ardea mocnit, răspândind un fum cu aromă puternică, mirosind a tămâie. Flacăra, când izbucnea mai tare, când se micşora, iar din bezna plină de foşnete se desprindeau uneori înaintând parcă spre foc, alteori ascunzându-se din nou în întuneric, trunchiuri aurii de pini sau mesteceni cu tulpini de argint.

Alexei zvârlea din când în când vreascuri pe foc şi se apuca din nou de cucuruzi. Aroma uleiului de cedru îi trezi în minte imagini de mult uitate ale copilăriei... O odaie micuţă, ticsită de lucruri ce-i erau cunoscute. O masă sub o lampă ce atârna din tavan. Mama, gătită de sărbătoare, abia întoarsă de la denii, scoate din ladă un cornet de hârtie şi toarnă din el, într-o strachină, alune de cedru. Şi întreaga familie – mama, bunica, doi fraţi şi el, Alexei, cel mai mic – se aşază în jurul mesei şi încep a dezghioca alunele, care se mănâncă în mod tradiţional de sărbătoare. Tac toţi. Bunica desprinde cu un ac de păr miezul din alună, iar mama face acelaşi lucru cu un bold. Sparge cu iscusinţă coaja, scoate miezul şi-l aşază în grămăjoară dimpreună cu altele. Apoi le adună în palmă şi le aruncă pe toate dintr-o dată în gura unuia dintre copii, iar norocosul simte pe buze mâna ei înăsprită de muncă, mână care nu ştie ce-i osteneala, mirosind a săpun de

fragi, cu care se spălase în ziua aceea în cinstea sărbătorii.

Kamâşin – copilăria lui! Ce bine trăiau ei în casa lor micuţă, într-o uliţă din marginea oraşului!

Foşneşte pădurea, căldura îi dogoreşte faţa, dar din spate se strecoară frigul înţepător. Strigă huhurezul în beznă, hămăiesc vulpile. Lângă foc stă zgribulit un om, flămând, bolnav şi obosit de moarte, singur în pădurea necălcată de picior omenesc. Stă şi priveşte îngândurat cum clipesc, stingându-se, tăciunii din foc, iar în faţa lui, în beznă, se întinde calea necunoscută, plină de încercări şi de primejdii neprevăzute.

„Nu-i nimic, nu-i nimic! Va fi bine!” spune el deodată şi în lumina sângerie a ultimelor licăriri ale focului, se vede cum zâmbeşte, cu buzele-i crăpate, cu gândul tare departe, cine ştie unde.

9

În a şaptea zi de drum Alexei înţelese de unde răzbiseră până la el zgomotele luptei îndepărtate din noaptea când bântuise viscolul.

Sfârşit de puteri, oprindu-se în fiece clipă să-şi tragă răsuflarea, se târa pe drumeagul dezgheţat, prin pădure. Acum, primăvara nu mai surâdea de departe. Intrase în pădurea necutreierată de nimeni, cu vânturile ei calde şi repezi, cu suliţe de raze care-şi făceau loc printre crengi, spălând zăpada de pe muşuroaie şi din râpe, în pădurea cu croncănitul trist al corbilor, pe înserate, cu ciorile de câmp plimbându-se agale şi cu demnitate pe spinarea sură a drumului, cu omătul umed şi poros ca un fagure de miere, cu ochiuri de apă scânteind prin locurile unde soarele îl topise, cu mireasma aceea puternică şi îmbătătoare care dă oricărei făpturi o ameţeală veselă.

Încă de copil Alexei îndrăgise acest anotimp şi chiar acum, târându-şi prin mocirlă picioarele bolnave şi cizmele ude şi fleşcăite, flămând, pierzându-şi cunoştinţa din pricina durerii şi oboselii, blestemând băltoacele, zăpada apoasă şi glodul timpuriu, el trăgea cu nesaţ în piept aerul tare, jilav, îmbătător. Nu-şi mai alegea drumul, nu mai ocolea băltoacele, se poticnea, cădea şi se ridica; lăsându-se greu în toiag, poposea bălăbănindu-se pe picioare, îşi aduna puterile, apoi din nou înfigea toiagul cât mai departe în faţa sa şi îşi continua mersul încet, spre răsărit.

Când ajunse la o cotitură a potecii care în locul acela o lua la stânga, se opri şi rămase încremenit. În punctul unde drumul se îngusta deodată, strâns de o parte şi de alta de o pădurice tânără, zări din nou maşinile nemţeşti care i-o luaseră înainte. Doi pini uriaşi le tăiau drumul. Şi chiar lângă pinii aceştia, rezemată cu radiatorul de copaci, stătea maşina aceea blindată de forma unei securi. Numai că

acum nu mai era bălţată în alb, ci avea o culoare roşcată-cărămizie şi zăcea greoaie, pe arcurile roţilor, cu cauciucurile mistuite de foc. Turela rostogolită prin zăpadă până sub un copac părea o ciupercă ciudată. Lângă maşina blindată zăceau cadavrele celor trei oameni din echipaj, în tunici negre, scurte şi unsuroase, cu caschete de postav în cap.

Mistuite şi ele de incendiu, celelalte două autoşenilete roşii-cărămizii, cu măruntaiele negre, carbonizate, stăteau cu boturile proptite în maşina blindată. În mijlocul zăpezii topite, înnegrite de funingine şi cenuşă, în preajma lor, pe marginea drumului, în tufişuri şi în şanţuri, zăceau cadavrele soldaţilor nemţi; se putea vedea după poziţia lor că fugiseră îngroziţi, neînţelegând nici ce se întâmplase, nici că moartea, ascunsă de trâmba de zăpadă a viforniţei, îi pândea de după fiecare copac, din fiecare tufă. Cadavrul ofiţerului, în tunică dar fără pantaloni, era legat de un pin. De uniforma lui verde cu guler negru, se afla prins un bilet pe care scria: „Ce-ai căutat, ai găsit”. Şi ceva mai jos, o altă mână adăugase cu creionul chimic un singur cuvânt, caligrafiat vizibil: „Câine”.

Alexei examină îndelung locul luptei, căutând ceva de mâncare. La un moment dat descoperi în zăpadă un pesmet vechi, mucegăit, călcat în picioare şi ciugulit de păsări. Îl duse lacom la gură, adulmecând mirosul acrişor de pâine de secară. Se simţea ispitit să-l bage întreg în gură şi să mestece, să mestece, şi mestece mereu aluatul îmbietor de pâine. Dar îl împărţi în trei, ascunse cu grijă două bucăţi în buzunarul de la şold, iar pe a treia o făcu fărâme şi începu să le sugă ca pe nişte bomboane, căutând să-şi prelungească plăcerea.

Mai ocoli o dată câmpul de luptă şi-l fulgeră un gând: de bună seamă că partizanii sunt undeva pe-aproape! Numai paşii lor călcaseră zăpada afânată din jurul tufişurilor şi al copacilor. Poate că şi pe el care se plimbă de colo-colo printre cadavre îl luase la ochi vreun partizan şi-l pândea de undeva, din vârful unui brad, dintr-un tufiş sau de după o movilă de omăt. Îşi duse palmele pâlnie la gură şi strigă din răsputeri:

— E-he-he-hei! Partizani! Partizani!

Se miră cât de slab şi de înăbuşit răsuna vocea lui. Până şi ecoul care îi răspunse din adâncul pădurii trimiţându-i glasul înapoi, multiplicat, reflectat de trunchiurile copacilor, părea mai puternic.

— Partizani! Parti-za-a-ni! E-he-hei! chema Alexei, stând în zăpada murdărită de funinginea maşinilor incendiate, printre trupurile amuţite ale vrăjmaşilor.

Chema şi se oprea să asculte. Răguşise, i se stinsese vocea strigând. Înţelegea acum că partizanii plecaseră de mult, după ce-şi îndepliniseră misiunea, luând cu ei trofeele. De ce ar mai fi rămas aci în desişul pustiu al pădurii? Şi totuşi striga, striga necontenit,

nădăjduind într-o minune, nădăjduind că dintr-o clipă într-alta se vor ivi din tufişuri oameni bărboşi despre care auzise atât de multe, că-l vor găsi şi îl vor duce cu ei, că va putea atunci să se odihnească o zi, un ceas măcar, fără să-i mai pese de ceva, lăsându-se în voia îngrijirilor lor prieteneşti, fără să trebuiască să meargă singur mai departe.

Îi răspundea numai pădurea cu ecoul ei multiplicat, sonor. Deodată – ori poate era şi aceasta doar o halucinaţie datorită prea marii încordări – Alexei auzi prin freamătul adânc, mlădios al cetinii, bubuituri surde şi repetate, când foarte desluşite, când aproape stinse de tot. Se simţi înviorat dintr-o dată, din creştet până în tălpi, ca şi cum din depărtare ajunsese până la el, în pustietatea pădurii, o chemare prietenească. Dar nu se mai încrezu în auzul lui, ci ascultă vreme îndelungată cu gâtul întins.

Nu, nu se înşelase. O adiere de vânt umed, suflând dinspre răsărit, îi aduse din nou bubuiturile foarte clare şi distincte ale canonadei. Şi nu era un bombardament rar şi leneş, cum fusese în ultimele luni, când, adăpostite în tranşee, întărite printr-o linie trainică de apărare, trupele schimbau între ele focuri răzleţe de artilerie, hărţuindu-se unii pe alţii. Bombardamentul acesta răsuna des şi susţinut, de parcă cineva ar fi rostogolit bolovani grei sau s-ar fi apucat să izbească furios cu pumnii în fundul unui butoi de stejar.

Da, era limpede; un duel puternic de artilerie. Judecând după sunet, linia frontului se afla la vreo zece kilometri, iar acolo se întâmpla ceva: cineva înainta şi cineva se apăra cu disperare, trăgând mereu. Lacrimi de bucurie inundară chipul lui Alexei.

Privi spre răsărit. Ce-i drept, în locul acesta cărarea o lua brusc în direcţie opusă, iar în faţa lui se aşternea doar întinsul zăpezii. Însă dintr-acolo venea chemarea. Într-acolo ducea, prin omăt, urma neagră, ca nişte gropiţe ovale, a paşilor partizanilor; undeva, în pădurea aceasta, trăiau ei, oamenii cutezători ai codrului.

Mormăind pe sub nas: „Nu-i nimic! Nu-i nimic, tovarăşi, o să fie bine!”, Alexei înfipse toiagul în zăpadă, se rezemă cu bărbia în el, îşi strămută în direcţia lui întreaga greutate a trupului şi, anevoie dar plin de hotărâre, îşi trase picioarele din nămeţi. Părăsi drumul, apucând-o de-a dreptul prin zăpadă.

10

Nu făcu în ziua aceea nici măcar o sută cincizeci de paşi.

Întunericul îl împiedică să meargă mai departe. Îşi alese din nou o buturugă veche, o acoperi de jur împrejur cu uscături, scoase bricheta preţioasă, ticluită dintr-un cartuş, încercă o dată, încă o dată şi rămase înmărmurit: bricheta nu mai avea benzină. O scutură, suflă,

căutând să folosească rămăşiţele vaporilor de benzină: zadarnic. Se întunecase de-a binelea. Scânteile care scăpărau ca nişte licăriri de fulger de sub rotiţă împrăştiau o clipă bezna din jurul chipului său. Pietricica se toci fără ca el să izbutească să aprindă focul.

Fu nevoit să se târască pe dibuite până la o pădurice deasă de pini tineri, să se ghemuiască acolo, ascunzându-şi faţa între genunchii cuprinşi în inelul braţelor şi să încremenească aşa, ascultând zgomotele pădurii. Poate că în noaptea aceasta Alexei s-ar fi lăsat în voia deznădejdii. Dar în pădurea adormiră canonada răsuna şi mai tare, ba i se păru că deosebeşte chiar zvâcnitura scurtă a tragerii şi bubuitul scurt al exploziei.

Se trezi a doua zi dimineaţă cu o senzaţie nelămurită de nelinişte şi mâhnire şi se gândi îndată: „Ce s-a întâmplat? Am avut un vis rău?" Îşi aduse aminte de brichetă. Cu toate acestea când soarele mângâietor încălzi locurile din jur, când totul în preajmă-i – şi zăpada zvântată şi zgrunţuroasă, şi trunchiul pinilor, şi cetina – începu să strălucească şi să scânteieze, nici întâmplarea cu bricheta nu i se mai păru lui Alexei o nenorocire prea mare. Altceva era mai rău: după ce-şi desfăcu braţele înţepenite, simţi că nu se mai poate scula. Făcu doua-trei încercări neizbutite de a se ridica în picioare, dar îşi frânse toiagul cu furcă şi se prăvăli greoi, ca un sac, la pământ. Atunci se întoarse pe spate, ca să-şi mai dezmorţească mădularele ţepene şi se apucă să contemple, prin cetina crengilor de pini tineri, albastrul infinit al cerului, peste care treceau grăbiţi nori albi şi pufoşi, cu marginile zimţate şi aurii. Treptat, trupul începu să i se dezmorţească. În schimb se întâmplase ceva cu picioarele. Ţinându-se de un pin tânăr, Alexei încercă încă o dală să se ridice. Până la urmă reuşi, dar de îndată ce căută să-şi tragă picioarele mai aproape de pin, căzu de slăbiciune, săgetat de o durere cumplită – o durere cu totul alta decât cea dinainte: îl usturau labele picioarelor.

Sa fie acesta sfârşitul? Să piară aici, sub pinii aceştia, unde probabil nimeni, niciodată, nu va da de el şi nu-i va îngropa osemintele roase de fiare? Slăbiciunea pe care n-o putea birui îl ţinea pironit de pământ. Însă acolo, în depărtare, bubuia canonada. Acolo lupta era în toi, acolo erau ai lui. E cu putinţă oare să nu găsească destulă tărie într-însul ca să străbată cei din urmă opt sau zece kilometri?

Canonada îl atrăgea, îl înviora, îl chema cu stăruinţă şi el răspunse chemării. Se ridică de-a buşilea şi se târî ca fiarele, în patru labe, spre răsărit, se târî întâi fără să-şi dea bine seama, hipnotizat de zgomotele luptei ce se auzeau departe, dar apoi pe deplin conştient, înţelegând că este mai uşor să meargă în felul acesta prin pădure decât ajutându-se de toiag, că astfel îl dor mai puţin picioarele, care nu mai pot duce nici o povară, că umblând aşa, ca jivinele, va putea să înainteze mult mai repede. Şi din nou simţi cum de bucurie i se ridică

un nod în gât, un nod pornit de undeva din piept. Şi parcă vorbind altcuiva, iar nu sieşi, căutând să convingă pe cineva slab de înger care se îndoia de reuşita acestui nemaipomenit fel de a merge, glăsui tare:

— Nu e nimic, stimabile, ai să vezi tu, abia de-acum înainte totul va fi în ordine!

După o bucată de drum se opri să-şi încălzească mâinile înţepenite de frig, vârându-le subsuoară, apoi se apropie, târându-se, de un brăduţ tânăr, tăie din coaja lui două bucăţi pătrate şi frângându-şi unghiile rupse din scoarţa unui mesteacăn câteva fâşii lungi şi albe. Scoase din cizmele îmblănite crâmpeiele fularului de lână, îşi înveli cu ele mâinile, aplică pe podul palmelor bucăţile de coajă de brad şi le fixă cu fâşiile din scoarţa de mesteacăn şi cu feşe din pansamentele individuale. Operaţia de la mâna dreaptă fu îndeplinită cât se poate de bine. Însă la mâna stângă, unde trebuise să se ajute cu dinţii, legătura se dovedi mai puţin izbutită. Oricum, mâinile îi erau „încălţate” şi Alexei se târî mai departe, simţind că mersul îi este mai uşor. La următorul popas îşi legă şi la genunchi câte o bucată de scoarţă.

Către amiază, când soarele începu să încălzească de-a binelea, Alexei străbătuse un număr destul de respectabil de „paşi”. Canonada părea acum şi mai puternică, poate fiindcă într-adevăr se apropiase de ea sau poate era numai o iluzie a lui. Îi era atât de cald, încât trebui să-şi descheie combinezonul, trăgând în jos fermoarul.

Pe când trecea peste o mlaştină plină de muşchi, unde moviliţe verzi ieşeau de sub omăt, soarta îi pregăti o surpriză: văzu pe muşchiul jilav şi sur nişte tulpini subţirele, cu frunzuliţe firave, ascuţite şi parcă date cu lac, iar printre ele, chiar pe suprafaţa muşuroaielor, fructele sângerii şi puţin zbârcite, dar încă gustoase, ale răchiţelei. Alexei se aplecă spre muşuroi şi începu să culeagă de zor fructele, cu gura, chiar de pe muşchiul cald şi catifelat, mirosind a băltoacă.

Gustul acrişor-dulceag al răchiţelei de sub omăt cea dintâi hrană adevărată pe care o mistuia după atâtea zile, îi provocă spasme în stomac. Dar nu mai avea destulă voinţă pentru a aştepta alinarea durerii sfredelitoare care îl străpungea. Se târî de la un muşuroi la altul şi, asemenea ursului, culegea cu limba şi cu buzele fructele înmiresmate, dulci-acrişoare. Dădu astfel gata mai multe muşuroaie, fără să simtă umezeala rece ca gheaţa a apei provenite din topirea zăpezii, ce-i mustea în cizmele îmblănite, nici durerea cumplită din picioare, nici oboseala, nimic în afară de senzaţia gustului dulceag şi totodată acrişor, ce strepezea gura, şi de greutatea plăcută din stomac.

I se făcu greaţă. Dar nu se putu stăpâni şi iarăşi se apucă să mănânce răchiţele. Îşi scoase din mâini încălţările improvizate, îşi umplu cu fructe cutia de conserve, umplu şi casca, o legă cu nişte

şuviţe de curea şi se târî mai departe, învingând cu trudă toropeala grea care îi cuprinsese întreaga fiinţă.

Se adăposti peste noapte sub cetina unui brad bătrân, mâncă o parte din fructele culese, mestecă puţină coajă de brad şi câteva grăunţe din cucuruzii bradului. Pe urmă adormi; avu un somn neliniştit; îl trezea orice zgomot, în câteva rânduri i se păru că din bezna codrului o făptură tainică se furişează spre el. Atunci deschidea ochii şi rămânea la pândă cu auzul atât de încordat, încât începeau să-i ţiuie urechile, punea mâna pe pistol şi stătea aşa încremenit, tresărind când auzea căzând vreun cucuruz de brad, scârţâitul zăpezii care începea să îngheţe sau susurul lin al pârâiaşelor sub omăt.

Abia spre dimineaţă îl doborî un somn greu ca de piatră. Când în sfârşit se lumină de-a binelea, Alexei văzu în jurul copacului sub care-şi petrecuse noaptea urmele mărunte, fine ca o dantelă, ale unor paşi de vulpe, printre care se prelungea şi dâra cozii.

Aşadar, ea îi tulburase somnul! După urmele de pe zăpadă înţelegea că vulpea cutreierase jur împrejur, se aşezase în omăt şi iar îi dăduse târcoale. Un gând înfricoşător străbătu mintea lui Alexei. Vânătorii susţin că dihania asta vicleană presimte moartea apropiată a cuiva şi începe să se ţină după omul ursit să piară. Nu cumva aceeaşi presimţire călăuzea paşii jivinei fricoase pe urma lui?

„Prostii gogonate! O să fie bine!…” îşi făcu el curaj şi începu să se târască de-a buşilea, depărtându-se tot mai mult de locul acela.

Avu noroc şi în ziua aceea. Oprindu-se lângă o tufă înmiresmată de ienupăr şi culegând cu buzele fructele, nişte bobiţe verzi, brumate parcă, zări un ghem ciudat de frunze veştede. Îl atinse cu o mână; ghemul era greu şi nu se desfăcu. Atunci se apucă să-l cureţe de frunze şi se înţepă la mână în acele care ieşeau prin frunze. „Un arici!” gândi el. Un arici bătrân, mare, care se vârâse în desişul tufei pentru a ierna acolo şi se învelise cu frunzele căzute. Se simţi covârşit de o bucurie nebună. Visase toată vremea, de-a lungul drumului chinuitor pe care-l străbătuse, să omoare o fiară sau o pasăre. De câte ori nu scosese pistolul, ţintind când o coţofană, când o gaiţă, când un iepure, şi de fiecare dată cu multă greutate îşi înfrânase dorinţa de a trage! Pistolul mai avea doar trei gloanţe: două pentru inamic şi unul pentru el, dacă va fi nevoie. Se stăpânea şi punea la loc pistolul. N-avea dreptul să rişte.

Şi iată că un boţ de carne îi cădea pe neaşteptate în mână. Nu se gândi o clipă la prejudecata că ariciul ar fi o vietate spurcată şi smulse de pe mica dihanie învelişul de frunze. Ariciul nu se trezi, nu se desfăcu, semăna cu un ghemotoc imens, caraghios, plin de ace. Îl ucise cu o lovitură de cuţit, îi jupui cu neîndemânare blăniţa gălbuie de pe burtă şi platoşa de ţepi, îl sfârtecă bucăţi-bucăţi şi începu să rupă cu dinţii, lacom, cu o senzaţie de adevărată desfătare, carnea

caldă, vânătă şi tare, care nu se lăsa decât cu greu desprinsă de pe oase. Ariciul fu mâncat la un singur prânz, până la cea din urmă fărâmă. Alexei sfărâmă în dinţi şi înghiţi toate oscioarele şi abia după aceea simţi în gura un gust greţos de carne de câine. Dar ce însemnătate avea gustul acesta în comparaţie cu stomacul plin şi cu senzaţia de îndestulare, de căldură şi toropeală care-i învăluia întreaga fiinţă?

Cercetă încă o dată şi supse fiecare oscior, iar apoi se lungi în zăpadă, gustând voluptatea liniştii şi căldurii din juru-i. Ar fi adormit poate, dacă nu l-ar fi deşteptat hămăitul molcom al vulpii, care se furişa pe undeva, prin tufe. Atunci îşi încordă auzul şi desluşi deodată, în afară de bubuiturile înfundate ale artileriei, care detunau mereu dinspre răsărit, răpăitul rafalelor scurte ale mitralierelor.

Oboseala ce pusese stăpânire pe el pieri brusc şi, uitând deopotrivă de vulpe şi de odihnă, se târî din nou înainte, prin desişul pădurii.

11

Dincolo de mlaştina peste care trecuse târâş, se deschidea o poiană tăiată în două de un gard vechi de nuiele înălbite de vânt, legat prin curmeie de tei şi nuieluşe de salcie, de pari înfipţi în pământ.

În locul unde îngrăditura se întrerupea, răzbea de sub omăt, pe alocurea, făgaşul unui drum de ţară părăsit şi de mult neumblat. Aşadar, o aşezare omenească era undeva, pe-aproape! Inima lui Alexei începu să zvâcnească neliniştită. Era foarte puţin probabil ca nemţii să fi ajuns până în pustietatea asta. Şi chiar de ar fi ajuns, se mai aflau acolo şi ai lui; iar ei, desigur, îl vor ascunde, îl vor adăposti şi-l vor ajuta pe rănit!

Simţind că pribegia se apropie de sfârşit, Alexei se târî fără să-şi mai cruţe puterile şi să-şi mai dăruiască o clipă de răgaz. Se târî, cu suflarea tăiată, prăvălindu-se cu faţa în zăpadă; încordarea şi oboseala îl făceau să-şi piardă cunoştinţa; se târa, zorindu-se să ajungă până la creasta dealului, dincolo de care, de bună seamă, se arăta satul mântuitor. Tinzând cu toate forţele care-i mai rămâneau să ajungă până la aşezarea omenească, nu băgase de seamă că în afară de gardul de nuiele şi de făgaşul vechi, ce apărea tot mai lămurit din zăpada topită, nimic nu amintea vecinătatea satului.

Iată-l în sfârşit pe creasta deluşorului. Abia mai trăgându-şi răsuflarea şi înghiţind spasmodic aerul, Alexei ridică capul şi se uită în jurui-i. Îşi înălţă privirea, însă îndată şi-o coborî din nou, în pământ, atât de înfricoşător era spectacolul ce i se înfăţişa înaintea ochilor.

Fără îndoială că nu de mult se aflase aici un sătuc înconjurat de

pădure. Contururile lui se bănuiau după cele două şiruri de hornuri înălţate peste muşuroaiele caselor arse, îngropate în omăt. Ici-colo se mai vedeau împrejmuirile de uluci şi nuiele şi tufele de călini, care cândva creşteau lângă ferestrele locuinţelor incendiate. Acum însă şi ele răsăreau de sub zăpadă, pârjolite, ucise de dogoarea focului. Un câmp pustiu, înzăpezit, pe care, aşijderea buturugilor dintr-o pădure tăiată, se iveau hornurile vetrelor distruse, iar printre ele – arătare cu totul nefirească – se înălţa cumpăna unei fântâni cu o ciutură ferecată în cercuri de fier, înverzită de muşchi şi legănându-se în bătaia vântului pe lanţu-i ruginit. La intrarea în sat, lângă o grădiniţă împrejmuită de un gard verde, se ridica un arc mic şi cochet, cu o portiţă ce se bălăbănea în bătaia vântului, scârţâind uşor din ţâţâni ruginite.

Şi nici un suflet de om, nici un sunet, nici o dâră de fum. Pustiu. S-ar fi zis că omul nu vieţuise niciodată aici. Un iepure pitulat între tufe se înspăimântă la apropierea lui Alexei şi fugi glonţ spre sat, săltându-şi în chip caraghios partea dinapoi, pe urmă se opri, îşi ridică binişor lăbuţele din faţă şi îşi blegi o ureche, apoi zăbovi puţin lângă portiţa arcului şi, văzând că făptura mătăhăloasă, stranie, continuă să se târască pe urmele lui, o zbughi mai departe, în salturi, de-a lungul grădiniţelor pustii şi pârjolite.

Alexei înainta maşinal. Lacrimi mari, lunecând pe obrajii lui neraşi, picurau în zăpadă. Se opri la portiţa unde, ceva mai înainte, poposise iepurele. Deasupra ei rămăsese o placă de lemn cu câteva litere: „... de copii...” Nu era greu să-şi închipuie că într-o vreme, dincolo de gardul mic şi verde, se înălţase clădirea cochetă a unei grădiniţe de copii. Se mai păstraseră şi câteva bănci scunde pe care le înjghebase, netezindu-le atent cu un ciob de sticlă, tâmplarul satului. Alexei împinse portiţa şi se târî până la o bancă, vrând să se aşeze. Dar trupul lui se învăţase cu poziţia orizontală, astfel că atunci când se aşează, simţi în şira spinării o durere străpungătoare. Ca să-i tihnească într-adevăr odihna, fu nevoit să se culce în zăpadă, pe jumătate ghemuit, aşa cum se odihnesc îndeobşte animalele frânte de oboseală.

Îşi simţi sufletul prins în cleştele durerii.

Lângă bancă, zăpada se topise. Se zărea pământul negru, iar deasupra lui unduia în vălurele tremurate aburul cald. Alexei luă în palmă puţin pământ cald, dezgheţat. Era gras, iar când îl strângea în mână, se scurgea printre degete, răspândind miros de bălegar, jilăveală, staul şi cămin omenesc.

Odinioară trăiseră şi aici oameni. Ei smulseseră de mult, din timpuri străbune, Pădurii Negre un petic de pământ sărăcăcios şi sur. L-au sfârtecat cu plugul, l-au brăzdat cu grapa de lemn, l-au îngrijit, l-au îngrăşat. Traiul lor era greu, veşnic în luptă cu pădurea, cu fiarele,

frământându-se cum s-o ducă până la noua recoltă. În anii sovietelor înfiinţaseră un colhoz; îşi dădeau seama că mijeşte o viaţă nouă, mai bună; se iviseră maşini şi venise belşugul. Dulgherii satului duraseră o grădiniţă de copii. Şi uitându-se pe înserate, peste gărduţul verde, cum se jucau copiii cu bujori în obraji, ţăranii poate îşi spuneau în gând: „Ce-ar fi să ne străduim cu toţii şi să construim o casă de lectură şi un club, unde în serile de iarnă, în timp ce afară urlă viforul, să stăm liniştiţi la căldură; poate că şi aici, în inima pădurii, se va aprinde şi pentru noi cândva lumina electrică…” Dar nimic din toate acestea… Pustiu, codrul secular şi o linişte de mormânt…

Cu cât zăbovea mai mult locului, copleşit de gânduri, cu atât mai ascuţit simţea Alexei cum creieru-i trudit lucrează febril. Vedea Kamâşinul, orăşelul colbuit din stepa secetoasă, stearpă, de lângă Volga, vânzolit vara şi toamna de vânturile aspre ale stepei, ce aduceau cu ele nori de pulbere şi nisip. Nisipul înţepa mâinile şi faţa, se furişa prin ferestrele oblonite, te orbea, scârţâia între dinţi. Oamenii porecliseră norii de nisip „ploaia Kamâşinului”, şi multe generaţii de locuitori din Kamâşin trăiseră visând să-l poată zăgăzui şi să respire pe săturate un aer curat. Dar numai sub regimul socialist visul lor se înfăptuise: oamenii se înţeleseseră şi începuseră cu toţii lupta împotriva vânturilor şi a nisipurilor. În fiecare sâmbătă, întregul oraş ieşea în stradă, cu lopeţi, topoare şi răngi. În piaţa pustie se ivi un parc, de-a lungul uliţelor se aliniară alei de plopi subţiratici. Pomişorii erau îngrijiţi şi stropiţi cu sârg, ca şi cum n-ar fi fost copacii oraşului, ci florile din fereastra locuitorilor. Alexei îşi aduse aminte cum toţi, mari şi mici, tresăltau de bucurie în fiecare primăvară, când crenguţele subţiri şi golaşe se înveşmântau în frunze verzi şi dădeau lăstari noi… Apoi deodată şi-i închipui pe nemţi pe străzile Kamâşinului drag. Pârjolul mistuia copacii crescuţi cu atâta dragoste de oameni. Orăşelul de baştină era învăluit în fum, iar acolo unde se afla căsuţa în care crescuse Alexei, unde trăia mamă-sa, răsărea, uite, un horn ca acesta, urât şi afumat.

Şi sufletul lui era mistuit de nostalgie neţărmurită, năpădit de nelinişte.

Să nu le îngăduie, să nu le îngăduie să meargă înainte! Să lupte, să lupte împotrivă-le, cât mai are putere, asemenea ostaşului rus care zace acum în poiana din codru, culcat peste mormane de trupuri vrăjmaşe!

Soarele ajunse până la crestele vinete ale pădurii.

Alexei se târa prin partea unde cândva trecuse uliţa satului. O duhoare grea de stârv stăruia în locurile bântuite de foc. Satul părea mai pustiu decât desişul codrului. Deodată, un zgomot ciudat îl sili să-şi ciulească urechile. Lângă ultima casă, incendiată şi ea, zări un câine. Era un căţel de curte, lăţos, cu urechile blegi, un Bobik sau un

Jucika de rând. Mârâia înfundat, sfâşiind o bucată de carne îngheţată pe care o ţinea între labe. Văzându-l pe Alexei, animalul, care de bună seamă fusese făptura cea mai blândă, obiectul mustrărilor de fiece zi din partea gospodinei, alintat de băieţi, mârâi pe dată furios şi-şi dezvălui colţii. În ochii lui se aprinse o lumină atât de crudă, încât Alexei simţi cum i se zbârleşte părul. Desprinse încălţarea de pe o mână şi o vârî în buzunar, ca să scoată pistolul. Câteva clipe, amândoi, omul şi câinele, se priviră fără a-şi lua ochii unul de la altul. Apoi, străbătut poate de unda unor amintiri, animalul lăsă botul în jos, dădu stânjenit din coadă, ridică prada şi, cu coada între picioare, se trase înapoia mormanului cenuşiu, pârjolit de foc.

Nu! Departe, cât mai departe de locul acesta! Folosindu-se de cele din urmă licăriri ale luminii, Alexei, fără a mai alege drumul, se târî în grabă spre pădure şi aproape instinctiv se îndreptă către locul unde zgomotul canonadei se auzea cât se poate de desluşit. Canonada îl atrăgea ca un magnet, cu putere crescândă, pe măsură ce se apropia de ea.

12

Se mai târî astfel o zi, poate două sau trei. Pierduse socoteala timpului, totul se confunda acum într-o înşiruire neîntreruptă de eforturi mecanice. Cădea din când în când într-o stare de toropeală sau poate de leşin. Aţipea în mers, dar puterea care-l atrăgea spre răsărit era atât de mare, încât şi în starea de iconştienţă care-l stăpânea continua să se târască încet, foarte încet, până ce se poticnea de un copac, de o tufă sau, lunecându-i mâna, cădea cu faţa în omătul topit. Întreaga lui voinţă, gândurile lui tulburi, erau concentrate asupra unui singur punct: să se târască, să înainteze, să înainteze mereu, cu orice preţ.

Pe parcursul drumului scotoci cu râvnă fiecare tufiş, dar nu mai găsi niciun arici. Se hrănea cu poame care se mai păstraseră sub zăpadă, sugea bucăţi de muşchi. Dădu într-un rând peste un furnicar mare. Muşuroiul se înălţa în pădure ca o căpiţă de fân rotunjită, dată la darac şi spălată de ploi. Furnicile nu se treziseră încă din amorţeală şi muşuroiul părea încremenit. Dar Alexei îşi vârî mâna în căpiţa afinată şi când o scoase era acoperită de trupuşoarele furnicilor care i se înfipseseră adânc în piele. Începu să le mestece, simţind cu plăcere în gura-i crăpată şi uscată gustul lor aromat şi astringent de acid formic. Îşi vârî mâna mereu-mereu în muşuroi, până când întregul furnicar căpătă viaţă, trezit de atacul neaşteptat.

Micile vietăţi se apărau cu furie. Îl pişcau pe Alexei de mână, de limbă şi de buze, ajunseră până şi sub combinezon, înţepându-i trupul,

dar usturimea pişcăturilor i se părea plăcută. Gustul iute al acidului formic îl mai învioră. I se făcu sete. Observă între muşuroaie o băltoacă de apă cafenie şi se aplecă spre ea. Se aplecă, dar pe dată se trase înapoi: din oglinda întunecată a apei, în care privea cerul albastru, îl iscodea un chip necunoscut, înspăimântător, numai piele şi oase. Obrazul negru era năpădit da o barbă neîngrijită, ţepoasă şi creaţă. Din orbitele negre, înfundate îl priveau nişte ochi mari şi rotunzi, cu luciri fioroase; părul încâlcit atârna peste frunte în şuviţe, ca nişte ţurţuri.

„Oare eu sunt acesta?" gândi Alexei şi, nemaiavând curaj să se mai aplece încă o dată, renunţă să mai bea apă, mestecă puţină zăpadă şi porni târâş spre răsărit, atras mereu de acelaşi magnet puternic.

Înainte de-a se lăsa noaptea, se vârî într-o pâlnie mare făcută de un obuz şi împrejmuită de un meterez de nisip galben, pe care explozia îl zvârlise din groapă. În fundul pâlniei era linişte şi cald. Vântul nu răzbea până acolo, ci abia foşnea printre firicelele de nisip, ce se năruiau în jos. De aci, stelele apăreau nefiresc de strălucitoare; avea iluzia că atârnă foarte aproape, deasupra capului său, şi că ramura pletoasă a pinului ce se legăna sub ele era o mână care ştergea şi curăţa într-una scânteietoarele lumini. Către dimineaţă se făcu frig. O burniţă rece se aşternu peste pădure, vântul se schimbă şi începu să bată dinspre nord, transformând burniţa în chiciură. Când lumina palidă şi întârziată a zorilor pătrunse în sfârşit printre crengile copacilor, se aşternu o negură deasă, care apoi se destrămă încet, lăsând totul în jur acoperit de o crustă de gheaţă, iar ramura pinului întinsă deasupra pâlniei de obuz nu mai părea o mână ţinând o cârpă, ci un policandru fantastic, cu ţurţuri de cristal. Şi ţurţurii de cristal sunau încet şi rece, ori de câte ori bătea vântul.

După noaptea aceasta, Alexei se simţi mai slab decât oricând. Nu mai încercă să mestece nici coajă de brad, din care avea întotdeauna o rezervă în sân. Se ridică foarte anevoie, ca şi cum peste noapte trupul i se lipise de pământ. Fără să-şi mai scuture de pe combinezon, din barbă şi din mustăţi ţurţurii de gheaţă, începu să se caţăre pe peretele pâlniei, dar mâinile îi alunecau neputincioase pe nisipul care în timpul nopţii se acoperise de gheaţă. Încercă de nenumărate ori să se caţăre, dar tot de atâtea ori lunecă în jos. Şi de fiecare dată încercările lui erau tot mai slabe, tot mai nesigure. În cele din urmă se încredinţă cu groază că nu mai poate ieşi de acolo dacă nu este ajutat. Gândul acesta îl sili să se mai caţăre odată pe peretele lunecos. După câteva mişcări, puterile sleindu-i-se cu totul, alunecă în jos, istovit, răpus de oboseală.

„S-a isprăvit! Fie ce-o fi!"

Se făcu ghem pe fundul pâlniei, simţind în trup liniştea aceea înspăimântătoare, care demobilizează şi paralizează voinţa. Scoase cu

o mişcare domoală, din buzunarul tunicii, scrisorile boţite, dar nu mai avu puterea să le recitească. Despături celofanul cu fotografia în care fata cu rochia înflorată şedea pe iarbă în lunca numai flori. Zâmbi grav şi trist, ca şi cum ar fi întrebat-o: „E adevărat? Trebuie să ne luăm rămas bun?” şi tresări deodată, încremenind cu fotografia în mână: undeva sus, deasupra pădurii, în văzduhul neguros şi rece, i se păru că aude zgomotul care-i era atât de cunoscut.

Se trezi pe dată din toropeala grea. Sunetul nu avea nimic neobişnuit. Şi era atât de slab, că nici auzul unei jivine nu l-ar fi deosebit de freamătul ritmic al pinilor cu vârfurile îngheţate. Dar Alexei îl auzea din ce în ce mai desluşit. După anumite şuierături ghici fără greş că era vorba de un „măgăruş”, aidoma celui cu care zburase şi el.

Huruitul motorului se apropia, creştea şuierător, devenea parcă o tânguire, când avionul se răsucea-n văzduh; în cele din urmă, iată că sus, sus de tot, pe bolta sură, se arătă o cruciuliţă care când parcă se topea în slavă, când răsărea din perdeaua cenuşie a norilor. Desluşea acum şi stelele roşii de pe aripile avionului. Iată-l făcând un looping îndrăcit, chiar deasupra capului lui Alexei, iată-l întorcându-se şi pornind înapoi. Curând huruitul motorului amuţi, înecat de foşnetul pădurii îmbrăcată în chiciură, care-şi suna în bătaia vântului zurgălăii de argint. Dar lui Alexei i se păru încă multă vreme că tot mai aude zgomotul acela subţire, şuierător.

Se închipui în cabina avionului. Într-o clipă, nici cât ai trage un fum dintr-o ţigară, ar fi ajuns la aerodromu-i drag din pădure. Dar cine zbura oare? Poate că Andrei Degtearenko decolase în zori într-o misiune de cercetare. Aşa îi plăcea lui: să se caţăre sus de tot, cu nădejdea tainică de a întâlni un avion inamic... Degtearenko... avionul... băieţii...

Simţindu-se cuprins de un nou val de energie, Alexei examină atent povârnişurile îngheţate ale pâlniei. Fireşte! Chiar aşa de-a dreptul nu te poţi căţăra. Dar asta nu înseamnă să stai într-o rână şi s-aştepţi moartea! Scoase pumnalul din teacă şi, cu lovituri slabe şi rare, începu să spargă crusta de gheaţă şi să dea la o parte cu mâinile nisipul întărit, săpând nişte trepte.

Îşi rupse unghiile, îşi răni degetele, dar continua să mânuiască pumnalul cu o dârzenie crescândă. Pe urmă, sprijinindu-se în coate şi în genunchi pe treptele asemănătoare unor gropiţe, începu să suie încet, încet. Izbuti să ajungă până la parapetul de nisip, încă o sforţare şi s-ar fi rostogolit dincolo. Dar picioarele îi alunecară, se izbi cu obrazul de gheaţă şi se prăbuşi înapoi. Se lovise foarte tare. Însă în urechi îi stăruia încă huruitul motorului. Începu iar urcuşul şi iarăşi lunecă. Atunci îşi revizui cu severitate lucrarea, se apucă să adâncească treptele, făcu marginile acelora de sus mai ieşite în afară

şi începu din nou să le urce, încordându-şi cu multă chibzuinţă puterile tot mai vlăguite.

Cu o sforţare supremă urcă pe parapetul de nisip şi se rostogoli de cealaltă parte a lui. Apoi începu din nou să se târască spre direcţia în care dispăruse avionul şi unde, sfâşiind negura care măcina zăpada şi scânteind în cristalul promoroacei, se înălţa soarele.

13

Însă acum îi era nespus de greu să se târască. Braţele care nu mai puteau îndura greutatea trupului se frângeau istovite. În câteva rânduri căzu cu faţa în omătul topit. I se părea că pământul îşi mărise enorm puterea de atracţie. Nu o mai putea birui. Simţea dorinţa de neînvins de a se culca şi a se odihni puţin, măcar o jumătate de oră. Dar ceva nedesluşit îl mâna astăzi pe Alexei mereu înainte. Învinse oboseala care-i încătuşa fiinţa şi începu să se târască, să se târască într-una; cădea, se ridica din nou şi din nou pornea, nemaisimţind nici durerea, nici foamea, nemaivăzând nimic în juru-i, nemaiauzind decât detunăturile canonadei şi ale împuşcăturilor.

Când mâinile nu mai voiră să-l susţină, încercă să se târască în coate. Îi era foarte greu. Atunci se lungi şi, proptindu-şi coatele în zăpadă, încercă să vină de-a rostogolul. Izbuti, îi era mai lesne să se rostogolească, neavând nevoie de o sforţare prea mare. Numai că-l cuprindea ameţeala, aproape la fiecare minut simţea că i se întunecă mintea şi atunci era nevoit să se oprească şi să stea nemişcat în zăpadă, aşteptând ca pământul, cerul, pădurea să înceteze de a se mai învârti dimpreună cu el.

Pădurea devenea tot mai rară; pe alocuri se arătau mici luminişuri, pleşuvite prin tăierea copacilor. Se vedeau în omăt pârtii bătătorite. Alexei nu se mai gândea dacă va reuşi să ajungă până la ai săi; ştia doar că se va târî, se va rostogoli mereu, atâta vreme cât trupu-i va fi în stare să se mişte. Când truda cumplită a muşchilor slăbiţi îl silea să-şi piardă cunoştinţa, o clipă, mâinile şi trupul continuau să îndeplinească aceleaşi complicate mişcări şi se rostogolea prin omăt înainte, spre răsărit, în direcţia canonadei.

Nu-şi mai amintea cum îşi petrecuse noaptea din ajun, nici cât drum parcursese târâş în ceasurile dimineţii. Totul era cufundat într-o stare chinuitoare de subconştienţă. Îşi aducea vag aminte, ca prin ceaţă, piedicile întimpinate în cale: trunchiul auriu al unui pin doborât, din care se prelingea răşina chihlimbarie, o stivă de lemne, talaşii, aşchiile peste tot întâlnite şi o buturugă ale cărei cercuri de pe suprafaţa retezată arătau vârsta copacului.

Un sunet neobişnuit îl smulse din starea de toropeală, îl readuse la

viaţă, îl sili să se oprească şi să se ridice în capul oaselor, rotindu-şi privirile în jur. Se pomeni în mijlocul unei poiene mari, inundată de lumina soarelui, plină de o sumedenie de copaci doborâţi, însă necurăţaţi, şi de stive de lemne. Soarele amiezii stătea sus, deasupra capului, în juru-i plutea o mireasmă puternică de răşină, de cetină încinsă şi de zăpadă muiată de căldură, iar undeva în slăvi, deasupra pământului încă nedezgheţat, tremura argintiu viersul limpede ale ciocârliei năpădită parcă de plăcerea că ea însăşi îşi făurise cântul.

Cuprins de presimţirea nelămurită a unei primejdii, Alexei cercetă împrejurimile. Se cunoştea că locul fusese defrişat de curând, căci cetina pinilor doborâţi nu avusese încă timp să se ofilească, să îngălbenească; răşina, semănând a miere, picura din cioturile copacilor de curând tăiaţi; în aer plutea mirosul aşchiilor verzi şi al scoarţei jilave, împrăştiate pretutindeni în jur. Operaţia era, va să zică, în toi. Poate că nemţii îşi pregăteau aici lemnăria necesară pentru bordeie şi lucrări de fortificaţii. Dacă lucrurile stăteau astfel, trebuia să se depărteze cât mai curând, tăietorii putând dintr-o clipă în alta să se înapoieze. Dar trupul lui era parcă împietrit, încătuşat de o durere grea ca de plumb, neputincios să se clintească.

Să continue să se târască? Instinctul care se dezvoltase în el de când trăia în pădure îl punea în gardă. Nu vedea nimic, nu, dar asemenea unei sălbăticiuni, simţea că cineva se ţine după el, mereu, cu luare-aminte şi cu perseverenţă. Cine îl urmărea? În pădure era linişte, deasupra locului unde copacii zăceau la pământ răsuna cântul ciocârliei, ghionoaia ciocănea înfundat, piţigoii se chemau supăraţi parcă, ţâşnind când ici, când colo, printre crengile aplecate ale pinilor doborâţi. Şi cu toate acestea, Alexei simţea cu întreaga-i fiinţă că este urmărit.

Trosni o creangă. Când întoarse capul, văzu cum în unduirile vineţii ale brazilor tineri, care în adierea vântului îşi legănau vârfurile creţe, câteva crengi trăiau parcă o viaţă proprie, neparticipând la mişcarea celorlalte. Avu impresia că dinspre partea aceea aude şoptiri omeneşti, speriate. Şi din nou, ca atunci când se întâlnise cu dulăul acela, Alexei simţi că i se zbârleşte părul.

Smuci de la piept pistoletul plin de praf şi rugină; ca să poată apăsa pe trăgaci trebui să se slujească de amândouă mâinile. Când trăgaciul ţăcăni, cineva făcu o săritură înapoi în desişul pinilor. Câţiva puieţi de brad îşi tremurară parcă vârfurile, ca şi cum ar fi fost izbite, apoi liniştea se aşternu din nou.

„Ce-o fi? Dihanie, sau om?” gândi Alexei şi i se păru că şi-n tufiş cineva rostise întrebător cuvântul: „Un om?” Era o părere sau într-adevăr cineva glăsuise ruseşte în tufiş? Da, chiar ruseşte. La auzul graiului rusesc se simţi cuprins deodată de o bucurie atât de năvalnică, încât fără a se mai gândi dacă avea a face cu un prieten

sau un vrăjmaş, scoase un strigăt triumfător şi zvâcni în picioare; însă în clipa următoare se prăvăli cu un geamăt, aşa cum se prăbuşeşti un copac retezat de secure, iar revolverul îi căzu în zăpadă.

14

După încercarea neizbutită de-a sări în picioare, Alexei îşi pierdu un moment cunoştinţa, dar acelaşi simţământ al primejdiei apropiate îl readuse în fire. Nu încăpea îndoială că în desişul brădetului erau tăinuite fiinţe care-l spionau şi-şi vorbeau în şoaptă.

Se săltă în mâini, ridică din omăt revolverul şi rămase şi el la pândă, ţinând arma lângă pământ. Primejdia gonise toropeala. Mintea îi era lucidă. Cine erau oamenii aceia? Poate că niscai tăietori, pe care nemţii îi mânaseră încoace spre a le procura lemne. Poate că niscai ruşi, încercuiţi ca şi el şi care căutau să străbată linia frontului, strecurându-se din spatele inamicului la ai lor. Ori erau poate niscai ţărani de prin împrejurimi? Auzise doar destul de desluşit pe cineva rostind cuvintele: „Un om?”.

Pistoletul îi tremura în mâna înţepenită din cauza drumului pe care-l străbătuse târându-se. Dar Alexei era hotărât să dea lupta şi să-şi întrebuinţeze cu folos cele trei cartuşe ce-i mai rămăseseră.

Chiar în clipa aceea răsună din desiş un glas neliniştit de copil:

— Ei, cine eşti? *Ferştei doici?*[3]

Ciudatele cuvinte îl siliră pe Alexei să-şi ciulească urechile: de bună seamă le rostise un rus şi, fapt neîndoielnic, un copil.

— Ce faci aici? strigă a doua voce, tot de copil.

— Dar voi cine sunteţi? întreba Alexei şi tăcu, nedumerit că-şi aude glasul sunând atât de slab, de istovit.

Întrebarea lui pricinui o mare emoţie dincolo de tufiş. Se auziră şuşotiri îndelungi, iar cineva gesticula atât de tare, încât rămurelele brădetului se zbătură din nou.

— Ascultă, să nu ne îndrugi minciuni, să nu ne duci cu şoalda! Eu pe neamţ îl cunosc chiar de la cinci verste, după duhoare. Eşti *doici?*

— Dar voi cine sunteţi?

— Ce te priveşte? Eu nu *ferştei...*

— Sunt rus.

— Minţi... Să-i sară ochii cui minte, *friţule*?

— Sunt rus, aviator rus, m-au doborât nemţii.

Alexei renunţase acum la orice prevedere, se încredinţase că dinapoia tufişului erau ruşi, fraţi de-ai lui, sovietici. Nu-l învredniceau cu încrederea lor. Ce să-i faci, aşa e războiul, trebuie să fii cu băgare

[3] Corect: Verstehen sie Deutsch? — Ştii nemţeşte?

de seamă. Simţi pentru întâia oară, după atâta umblet chinuitor, că i se sleiseră cu desăvârşire puterile, că nu mai era în stare să-şi mişte nici mâinile, nici picioarele şi nici să se apere. Şi lacrimile îi năpădiră obrazul negru şi scofâlcit.

— Ia te uită la el că plânge! se auzi din nou de după tufiş. Ascultă, de ce plângi?

— Fiindcă sunt rus, rus sunt de-ai voştri, aviator.

— De la ce aerodrom?

— Dar voi cine sunteţi?

— Ce-ţi pasă, răspunde!

— Sunt de la aerodromul Moncealovski; haide odată, ajutaţi-mă, arătaţi-vă! Ce dracu…

Şuşotelile din tufiş deveniră acum şi mai aprinse. Alexei auzea desluşit frânturi de vorbe:

— Zice că e de la Moncealovski… Poate c-o fi… Şi plânge…

— Ascultă, aviatorule, auzi, aruncă naganul! strigă unul dintre copii. Auzi? Aruncă-l, altfel fugim de-aici!

Alexei aruncă pistolul într-o parte. Atunci desişul se desfăcu şi doi băieţaşi se apropiară de el; păşeau bănuitori şi curioşi ca nişte piţigoi, cel mai mare, slăbuţ, cu ochi albaştri şi părul bălai, cânepiu, ţinând în mână un topor, gata să izbească la nevoie. Îl urma, pitindu-se în spatele lui şi privind de după el, un băieţaş mai mic, cu părul roşu şi faţa pistruiată; mergea şoptind:

— Plânge. Nu zău, plânge! Şi ce prăpădit e! Vai, ce prăpădit e!

Copilul mai mare se apropie de Alexei, ţinând încă toporul pregătit şi cu o lovitura de picior împinse mai departe pistolul; era încălţat cu nişte pâslari uriaşi, pesemne ai lui taică-su.

— Zici că eşti aviator? Ai ceva acte? Ia arată!

— Cine e aici? Sunt ai noştri ori nemţii? întrebă Alexei în şoaptă, zâmbind fără să vrea.

— De unde să ştiu eu? Crezi că mie-mi dă cineva raportul? Aici e pădure, răspunse cu diplomaţie cel mai vârstnic.

Alexei fu nevoit să bage mâna în tunică şi să scoată legitimaţia. Legitimaţia de ofiţer, cu scoarţe roşii şi cu stea, produse asupra copiilor un efect magic. Trăiau simţământul reîntoarcerii la vreme copilăriei pierdute sub ocupaţie, deoarece aveau în faţa ochilor un aviator al lor, al dragei lor Armate Roşii.

— Sunt ai noştri, ai noştri! Au sosit de trei zile!

— Nene, nene, de ce eşti dumneata atât de prăpădit?

— …Să fi văzut ce păruială, ce scuturătură, ce trânteală le-au tras ai noştri! A fost aici o bătălie straşnică! Au ucis o grămadă.

— Şi ştii cum au luat-o la sănătoasa, care cu ce a putut!… Unul a legat o covată de hulube şi aşa a tulit-o. Sau să fi văzut cum doi răniţi se ţineau de coada calului, pe când al treilea stătea pe cal, călare ca

un *fon-baron*... Da' unde te-au doborât ei, nene?

Băieţii continuară să vorbească ba de una, ba de alta, pe urmă se apucară de treabă. Distanţa de aici, din sectorul de tăiere a lemnelor, până la prima aşezare omenească era de vreo cinci kilometri. Alexei se simţea atât de istovit, încât nu mai putea să se întoarcă nici măcar pe spate. Săniuţa cu care băieţii veniseră după vreascuri la „parcela nemţilor" era prea mică şi, pe de altă parte, copiii n-ar fi avut destulă putere ca să tragă prin zăpada nebătătorită, fără pârtii, o sanie cu un om într-însa. Cel mai mare dintre ei, Serionka, îi porunci fratelui său, Fedka, să fugă iute în sat şi să vină cu oameni, în timp ce el rămase lângă Alexei – să-l păzească, chipurile, de nemţi, spunea el, dar în realitate pentru că încă nu-l credea pe cuvânt şi gândea: „Dracu ştie? *Friţul* e şiret, poate să facă şi pe mortul, şi să-şi facă rost şi de acte"... însă temerile se risipiră puţin câte puţin, aşa că dădu drumul vorbei.

Cu ochii pe jumătate închişi, Alexei moţăia pe cetina moale, încălzită de razele soarelui. Uneori asculta povestirea băiatului, alteori nu. În toropeala calmă care-i cuprinsese toată făptura, ajungeau la înţelegerea lui doar frânturi de cuvinte. Le auzea fără să le prindă sensul şi se desfăta prin somn cu sunetele limbii materne, astfel că abia mai târziu cunoscu istoria nenorocirilor abătute asupra locuitorilor din satul Plavni.

Nemţii se arătaseră în ţinuturile acestea împădurite şi pline de lacuri încă prin octombrie, când toamna poleia frunzişul îngălbenit al mestecenilor cu reflexe de incendiu, iar plopii erau cuprinşi parcă de o văpaie roşie îngrijorătoare. În sectorul Plavni n-avusese loc nicio luptă.

La vreo treizeci de kilometri spre apus, coloanele nemţeşti, având în frunte o avangardă puternică de tancuri, distruseseră o unitate a Armatei Roşii, ai cărei ostaşi căzuseră până la unul pe poziţiile unei linii de apărare, fortificate în grabă; apoi ocolind satul Plavni şi drumul principal, ele trecuseră pe lângă un lac din pădure şi se rostogoliseră năvalnic spre răsărit. Se îndreptau spre un nod mare de cale ferată, Bologoe, pentru ca, ocupându-l, să taie în două sectorul apărat de trupele Frontului de Vest şi Nord–Vest. Aici, pe depărtatele căi de acces ale oraşului, cât ţinuse vara şi toamna, locuitorii regiunii Kalinin – orăşeni şi săteni, femei, bătrâni şi adolescenţi, oameni de toate vârstele şi de toate profesiunile au săpat pământul, construind linii de apărare, zi şi noapte, pe ploaie şi pe arşiţă, îndurând chinul ţânţarilor, umezeala bălţilor şi a apei nesănătoase. Linia fortificată se întindea de la sud spre nord, pe o distanţă de sute de kilometri, trecând prin păduri şi mlaştini, de-a lungul lacurilor, râurilor şi pâraielor.

Multe amărăciuni au avut de îndurat constructorii acestor fortificaţii, dar munca lor nu a fost zadarnică. Nemţii au străpuns în înaintarea lor câteva centuri de apărare, însă au fost opriţi în faţa uneia din ultimele linii. Începură lupte locale de poziţii. Neputând să

răzbată până la Bologoe, nemţii se văzură nevoiţi să-şi mute centrul loviturii plănuite mai înspre sud şi de aici să treacă la ofensivă.

Ţăranii din satul Plavni, care îşi întregeau agonisita recoltei lor, sărăcăcioase din pricina terenului nisipos, îndeletnicindu-se cu pescuitul, ce era destul de îmbelşugat în lacurile de pădure, începuseră să se bucure că războiul i-a ocolit. La cererea nemţilor, îl botezară pe preşedintele colhozului „primar” şi continuară să trăiască în colhoz, nădăjduind că neamţul nu va încălca veşnic pământul sovietic şi că poate în pustietatea din Plavni urgia războiului îi va ocoli. Dar pe urmele nemţilor cu tunici verzui ca brotacul sosiră în maşini alţi nemţi în uniforme negre, având pe bonete un craniu şi două oase încrucişate. Locuitorii satului Plavni primiră ordin ca în douăzeci şi patru de ore să aleagă cincisprezece voluntari pentru a pleca la muncă în Germania. În caz contrar se vor abate asupra satului necazuri mari. Voluntarii trebuiau să se prezinte în *izba*[4] de la bariera satului, unde se afla depozitul de peşte al colhozului şi administraţia, să aibă cu ei câte un schimb de rufe, o lingură, un cuţit, o furculiţă şi hrană pe zece zile. Dar termenul fixat trecu şi nu se înfăţişă nimeni. De altfel nemţii în uniforme negre, având pare-se experienţa trecutului, nici nu trăgeau nădejde că se va prezenta cineva. Prinseră şi împuşcară în faţa sediului administraţiei colhoznice pe preşedintele colhozului, adică pe „primarul” satului, pe bătrâna educatoare a grădiniţei de copii, Veronika Grigorievna, doi brigadieri colhoznici şi vreo zece ţărani care le căzuseră-n mână. Porunciră să nu se îngroape cadavrele şi declarară că întregul sat va avea aceeaşi soartă dacă voluntarii nu se înfăţişează în termen de douăzeci şi patru de ore la locul menţionat în ordin.

Voluntarii nu se prezentară nici de data aceasta. Iar a doua zi dimineaţa, când nemţii din *Sonderkommando S.S.* se răspândiră prin sat, izbele erau goale. Nu mai găsiră picior de om – nici tineri, nici bătrâni. Peste noapte, părăsindu-şi casele şi întregul avut agonisit de-a lungul anilor, ca şi aproape toate vitele, oamenii dispărură fără urmă la adăpostul negurilor nopţii, atât de opace prin partea locului. Tot satul, absolut tot, până la ultima făptură omenească, o luase din loc şi se ascunsese în adâncul pădurii, la vreo optsprezece verste depărtare de vechile parcele de tăiere. După ce au săpat bordeie în pământ, bărbaţii s-au dus la partizani, iar femeile şi copiii rămaseră să trăiască târâş-grăpiş, până la primăvară. Fasciştii din *Sonderkommando* au ars până în temelii satul răsculat, aşa cum arseseră multe alte sate şi cătune din acest raion, poreclit de nemţi „zonă moartă”.

— …Tătână-meu a fost preşedintele colhozului; îi ziceau „primar”, povestea Serionka, şi cuvintele lui ajungeau la înţelegerea lui Alexei,

[4] Izbă - Casă țărănească din bârne.

ca de după un zid, aşa că l-au omorât; l-au omorât şi pe fratele meu mai mare; era invalid, fără mână – şi-a pierdut mâna la treierat. Da... şaisprezece oameni au omorât... I-am văzut eu cu ochii mei, ne-au mânat pe toţi ca să-i vedem. Tata răcnea mereu şi-i înjura pe nemţi de mamă... „O să vedeţi pe dracu pentru că ne omorâţi, mama voastră!... striga el. O să vă facem să plângeţi cu lacrimi de sânge!" răcnea într-una.

Simţămintele ciudate se învălmăşeau în sufletul aviatorului ascultând istorisirea puiului de ţăran cu păr bălai, cu ochii mari şi trişti, atât de trudiţi. I se părea că pluteşte într-o ceaţă vâscoasă. Trupul sleit de încordarea supraomenească pe care o făcuse până atunci îi era prins în mrejele unei oboseli căreia nu i se putea împotrivi. Nu era în stare să-şi mai mişte nici măcar un deget şi pur şi simplu nu-şi putea închipui cum abia acum două ceasuri înaintase încă prin pădure.

— Va să zică, voi trăiţi în pădure? îl întrebă cu glas stins pe băiat, dezmeticindu-se anevoie din toropeală.

— Se înţelege. Acum suntem trei: eu, Fedka şi mămuca. Am avut o surioară, Niuşka, a murit astă-iarnă; s-a umflat toată şi a murit; a mai murit şi cel mic. Aşa că se cheamă că suntem trei... Ce crezi? Se mai înapoiază nemţii? Bunicul nostru, tatăl mămucăi – acum el este la noi preşedinte – spune că nu se mai întorc! Că mortul de la groapă nu se mai întoarce însă mămucăi îi este frică mereu şi tot vrea să fugă; zice: dacă se întorc iar?... Uite, uite, vine bunicul cu Fedka!

La marginea pădurii, Fedka roşcovanul îl arăta pe Alexei unui bătrân înalt, adus de spate, îmbrăcat c-un suman ferfeniţit, ţesut în casă şi vopsit în coji de ceapă, încins cu o funie şi purtând o şapcă de ofiţer neamţ.

Bătrânul, moş Mihaila, cum îi spuneau copiii, era înalt de statură, uscăţiv şi gârbovit de ani. Avea un chip senin, aducând cu sfântul Neculai zugrăvit de penelul stângaci al unui iconar de ţară. Ochii îi erau limpezi, şi o barbă rară, mătăsoasă şi argintie, i se răsfira pe piept. El îl înfăşură pe Alexei într-un cojoc de oaie, cu petice bălţate, şi-l ridică uşor, repetând cu mirare naivă:

— Of, păcatele mele, bietul om, e ca fulgul! Of, în ce hal ai ajuns! Doamne, Dumnezeule! Adevărat schelet! Ce face războiul din oameni! Vai, vai, vai şi iar vai!

Cu grijă, ca pe un prunc nou-născut, îl culcă pe Alexei într-o sanie şi-l legă cu nişte hăţuri de cânepă; stătu o clipă pe gânduri, apoi îşi dezbrăcă sumanul, îl făcu sul şi i-l puse sub cap. După aceea trecu în faţă, se vârî într-un fel de ham întocmit dintr-o pânză de sac, încercă hăţurile săniei cu degetul şi rosti: „Cu Dumnezeu înainte!" Porniră tustrei trăgând sania prin omătul muiat de soare, ce se lipea de tălpici, scârţâia ca făina de cartofi şi luneca sub picioare.

15

Următoarele două-trei zile au fost pentru Alexei învăluite parcă într-o pâclă deasă, fierbinte, prin care zarea nelămurit şi fantomatic întâmplările din juru-i. Realitatea se împletea cu nălucirea visurilor şi abia după mult timp izbuti să restabilească în desfăşurarea lor logică lanţul evenimentelor adevărate.

Satul fugar trăia într-un codru bătrân de veacuri. Bordeiele, acoperite de zăpada care încă nu se topise şi de un strat de cetină, nu puteau fi observate decât foarte greu la prima vedere. Fumul răzbătea din ele ca din pământ. În ziua când Alexei sosise aici, vremea era liniştită şi umedă, trâmbele fumului se târau pe pământ şi el avu impresia că întreaga aşezare fusese pradă unui incendiu pe cale de a se stinge atunci.

Populaţia sătucului – în majoritate femei, copii şi câţiva bătrâni – aflând că Mihaila aduce din pădure un aviator sovietic, ivit acolo nu se ştie de unde, şi care, după spusele lui Fedka, semăna cu un adevărat schelet, ieşi în întâmpinarea lui Alexei. Când „troica” înhămată la sanie se arătă printre copaci, femeile o înconjurară, alungându-i cu o pălmuţă sau un ghiont după ceafă pe ţâncii care li se învârteau printre picioare, şi porniră în alai, bocind, tânguindu-se şi suspinând. Toate aveau veşminte zdrenţăroase şi păreau la fel de bătrâne. Funinginea din bordeiele lipsite de hornuri se întipărise pe chipul lor. Şi numai după sclipirea albă a dinţilor, în contrast cu obrazul înnegrit, le puteai deosebi pe femeile tinere de cele bătrâne.

— Muieri, zi-le muieri, şi gata! Ce v-aţi adunat! Ce-i aici? Teatru? Bâlci? se necăji Mihaila, oprindu-se cu iscusinţă în ham. Da mai astâmpăraţi-vă! Pentru numele Domnului, ce tot vă încurcaţi printre picioarele mele? Doamne, iartă-mă, parcă aţi fi nişte oi căpiate.

Iar din mulţime răzbătea până la Alexei glasul femeilor:

— Vai, uită-te la el! Un schelet şi nimic mai mult! Nici nu mişcă! O mai fi trăind oare?

— E leşinat… Ce-o fi cu el? Vai, suratelor, tare-i slab, săracul!

Pe urmă iureşul exclamaţiilor de uimire se domoli. Soarta aviatorului, soartă despre care ele nu ştiau nimic, dar care se vedea a fi cumplită, le impresionase pe femei şi, în timp ce sania înainta încet spre satul subteran, se iscă între ele o sfadă: la cine să fie găzduit Alexei?

— Eu am un bordei uscat. Nisip mult pe jos. Şi aer foarte curat… Am şi o sobiţă… căuta să convingă o femeie tânără, scundă, rotunjoară la trup, cu ochi strălucitori, care-i jucau în cap ca la un pui de negru.

— Sobiţă!... Dar câţi trăiţi acolo? Numai duhoarea ar putea să omoare pe cineva!... Mihaila, adu-l la mine, băieţii mei sunt câteşitrei în Armata Roşie, şi mai am şi puţină făină, aşa că o să-i fac nişte turte!

— Nu, nu! Duceţi-l la mine că e loc destul... nu suntem decât două... Tu adu turtele la mine, că totuna e unde le mănâncă. Şi-l îngrijesc eu cu Ksiuha; mai avem şi o plătică îngheţată şi un şir de mânătărci uscate... îi facem o ciorbuliţă bună de peşte, o supă de ciuperci...

— Păi da, că e în stare să se înfrupte din ciorbele tale! Nu vezi că stă cu un picior în groapă? Moş Mişa, adu-l la mine, avem vacă... lăptic!

Dar Mihaila târî sania până la bordeiul lui, care se afla în mijlocul aşezării subpământene.

...Alexei îşi aduce aminte: e culcat într-o văgăună mică, întunecoasă, sub pământ; o surcea de mesteacăn, înfiptă în perete, arde fumegând uşor; arde şi trosneşte, împroşcând scântei. La lumina ei vede o masă, înjghebată dintr-o ladă de explozibile nemţeşti şi susţinută de un stâlp înfipt în pământ, iar alături nişte buşteni retezaţi, servind de scaune, pe urmă, aplecată deasupra mesei, o femeie subţirică, îmbrobodită ca o bătrână, cu o basma neagră. E Varvara, nora cea mai tânără a lui moş Mihaila. Vede şi capul bătrânului încununat cu păr rar, argintiu.

Alexei zace pe o saltea vărgată, umplută cu paie. E învelit cu acelaşi cojoc de oaie, cu petice bălţate. Cojocul miroase plăcut a ceva acrişor, foarte cunoscut, a cămin omenesc. Şi, deşi îl doare tot trupul, de parcă ar fi fost bătut cu pietre, iar picioarele îi ard ca şi cum ar avea pe tălpi cărămizi încinse, cât este de plăcut, de bine să stai aşa, în nemişcare, ştiind că nu-ţi face nimeni nici un rău, că nu trebuie nici să te târâi, nici să cugeţi, nici să te fereşti!

Fumul din vatra zidită jos, într-un colţ, se înalţă în trâmbe albăstrii, vii, în necontenită mişcare, şi Alexei are impresia că nu numai fumul, dar şi capul argintiu al lui moş Mihaila, veşnic ocupat cu vreo treabă, veşnic meşterind ceva, şi de asemenea făptura subţiratică a Varvarei se mişcă, se topesc, se destramă. Alexei închide ochii. Îi redeschide, trezit de un suflu de vânt rece, care dă năvală prin uşa căptuşită cu o pătură, având pe ea vulturul negru nemţesc. Lângă masă stă o femeie. Pune pe masă o trăistuţă pe care o ţine încă, nefiind hotărâtă dacă s-o ia înapoi sau s-o lase. Oftează şi îi spune Varvarei:

— E griş... L-am tot păstrat încă dinainte de război, pentru Kostiunka al meu. Acum Kostiunka nu mai ara nevoie de griş, nu mai are nevoie de nimic. Luaţi-l, fierbeţi-l pentru oaspetele vostru. Grişul e bun pentru copii; este tocmai ce-i trebuie şi lui.

Se întoarce şi păşeşte încet spre uşă, lăsând în urma ei o dâră de tristeţe. Cineva aduce o plătică îngheţată, altcineva nişte turte,

coapte pe pietrele vetrei şi care împrăştie în bordei o aromă înţepătoare, de pâine caldă.

Vin Serionka şi Fedea. Cu o mişcare domoală, cumpănită, de plugar bătrân, Serionka îşi scoate din prag căciula şi spune: „Bună ziua la toată lumea!, apoi pune pe masă două bucăţele de zahăr, pe care sunt lipite firişoare de tutun şi de tărâţă.

— Vi le-a trimis mămuca. Zahăru' îţi dă sănătate, mâncaţi-l, glăsuieşte el. Apoi adresându-se moşului, continuă cu seriozitate: Am mai fost pe-acolo, pe la casele arse; am mai dezgropat un ceaun... Şi doua hârleţe, nu prea vătămate. Şi un topor fără coada... Le-am adus. Las că prinde bine.

Iar Fedea pitindu-şi capul în spatele fratelui său, se uită lacom la bucăţelele de zahăr de pe masă şi înghite zgomotos în sec.

Abia mult mai târziu, gândindu-se la toate aceste întâmplări Alexei a putut să preţuiască la dreapta lor valoare darurile pe care i le-au făcut oamenii din sătucul acela, unde în lunile de iarnă, aproape o treime din locuitori murise de foame, unde nu era familie care să nu fi îngropat o fiinţă sau două.

— E-eh, muierile, muierile! Sunt nepreţuite! Ascultă-mă, Alioşa: femeia noastră rusă este nepreţuită! Numai să-i câştigi inima, şi până şi sufletul şi-l dă pentru tine; aşa-i femela noastră. Ce? N-am dreptate? glăsui moş Mihaila, primind darurile aduse pentru Alexei şi trebăluind veşnic la cârpitul hăţurilor, la cusutul căpestrelor, la tălpuitul pâslarilor găuriţi. Şi-n muncă, frate Alioşa, tot ea, muierea asta, ţine pasul cu noi bărbaţii, ba uneori – he-he! – o vezi că l-a şi întrecut pe bărbat la treabă! Numai că au o gură – o-of! – gură muierească! M-au năucit muierile dracului, m-au năucit de tot. Când a murit Anisia, mă cugetasem ca un om păcătos ce sunt: „Slavă ţie, Doamne, o să trăiesc şi eu liniştit!" Şi m-a pedepsit Dumnezeu. Bărbaţii noştri, toţi câţi mai rămăseseră neluaţi în armată, au plecat de când cu nemţii, la partizani, aşa că am rămas eu, pentru păcatele mele mari, să fiu comandant peste muieri, ca un ţap între oi. Of-of-of!

În aşezarea din mijlocul pădurii, Alexei văzu multe lucruri care îl mişcară adânc. Nemţii îi jefuiseră pe locuitorii din Plavni de case, de avut, de inventar, de vite, de lucruşoarele gospodăriei, de straie, de tot ce agonisiseră prin trudă câteva generaţii, oamenii vieţuiau acum în pădure, îndurau fel de fel de nenorociri şi necazuri, trăiau în frica veşnică de a fi descoperiţi de nemţi, flămânzeau, mureau, însă colhozul pe care fruntaşii satului îl înjghebaseră cu atâta trudă, în o mie nouă sute treizeci, după şase luni de ceartă şi discuţii, nu se fărâmiţase. Dimpotrivă, marile nenorociri ale războiului îi uniseră şi mai strâns pe colhoznici. Până şi bordeiele din pădure le săpaseră în colectiv şi se aşezaseră în ele, nu la voia întâmplării, ci pe brigăzi. Sarcinile de preşedinte le preluase moş Mihaila, înlocuindu-şi ginerele

ucis. Şi el păstra cu sfinţenie obiceiurile colhoznice, iar acum satul lor alungat în adâncul pădurii, tăinuit sub pământ, se pregătea pe brigăzi şi pe echipe în vederea muncilor de primăvară.

Ţărăncile înfometate strânseră şi vărsară într-un bordei al obştei toate seminţele care le mai rămăseseră după fugă; toate, până la cel din urmă bob. Prăsila vacilor scăpate la timp din mâna nemţilor deveni obiectul celor mai atente îngrijiri. Oamenii sufereau de foame, dar nu tăiau vitele obştei. Punându-şi în joc viaţa, băieţii mai răsăriţi se încumetau să meargă până în satul lor părăduit de foc şi dezgropau din cenuşa vetrelor plugurile cu brăzdare înnegrite de flăcări. Celor aflate în stare mai bună le puseseră coarne de lemn şi le întocmiseră nişte hamuri din pânză de sac, pentru ca o dată cu venirea primăverii să se apuce de arătură, punând vacile la plug. Brigăzi de femei prindeau cu rândul peşte în lacuri, astfel că toată iarna satul a avut hrana trebuitoare.

Deşi moş Mihaila cârtea împotriva „muierilor lui" şi-şi astupa urechile ori de câte ori se luau la harţă înveninată în bordeiul său, pentru anume lucruri gospodăreşti, pe care Alexei nu prea le înţelegea. Deşi uneori scos din sărite striga la ele cu voce piţigăiată, bătrânul le preţuia; şi deseori, când putea să găsească ascultare la cineva, ridica bucuros în slavă „partea muierească".

— Să vezi numai, Alioşa, dragul meu, ce se întâmplă. Muierea, ea, din vecii vecilor, apără cu amândouă mâinile bucăţica de pâine. E adevărat? Este. De ce? Fiindcă-i zgârcită? Nici pomeneală: îi e trebuincioasă fiecare bucăţică deoarece ea este aceea care hrăneşte copiii şi familia, căci, orice-ai zice, ea duce casa. Acum să vezi ce se întâmplă. Traiul nostru îl vezi şi tu: e numărată orice firmitură. Ce să-i faci: foamete! Şi să vezi ce s-a petrecut: cam prin ianuarie ne-am trezit cu nişte partizani; nu cu ai noştri, din sat, nu-u! Ai noştri, după câte s-aude, luptă undeva pe lângă Olenino; erau alţii, de pe unde-i drumul de fier. Bun! Au venit: „Murim de foame!" Şi ce crezi? A doua zi muierile noastre le-au umplut traistele cu merinde, măcar că ele aveau copilaşii atât de lihniţi, că nu se mai puteau ţine pe picioare... Hm! Ca să vezi! Uite, asta e povestea. Eu, dacă aş fi un comandant mare, îndată ce i-am goni pe nemţi mi-aş aduna cele mai bune oştiri, aş scoate o muiere în faţa frontului şi aş porunci ostaşilor să defileze pe dinaintea ei, pe dinaintea femeii ruse; să defileze şi să-i dea onorul!...

Alexei pirotea dulce, ascultând sporovăiala moşului. Uneori, ascultându-l, se simţea îndemnat să scoată din buzunarul tunicii scrisorile şi fotografia fetei şi să i le arate, însă mâinile refuzau să se mişte, atât era de slab. Cu toate acestea, ori de câte ori bătrânul se apuca să laude „partea muierească", lui Alexei i se părea că simte căldura acelor scrisori prin postavul tunicii.

Lângă bătrân, la aceeaşi masă, trebăluia şi nora lui, veşnic ocupată cu ceva; trebăluia îndemânatică şi tăcută. La început Alexei o asemuise cu o bătrână, nevasta moşului, dar pe urmă văzu că are cel mult douăzeci-douăzeci şi doi de ani, că era subţiratică, mlădie în mişcări şi drăguţă; băgă de seamă că se uită la el cu o privire speriată, plină de nelinişte, că suspină şi înghite în sec, de parcă i-ar fi stat un nod în gât. Uneori, noaptea, când flacăra aşchiei de mesteacăn se stingea, iar în bezna încărcată de fum a bordeiului începea să ţârâie, îngândurat parcă, greierul pe care moş Mihaila îl găsise din întâmplare între ruinele pârjolite ale satului şi pe care îl adusese aici, într-o mănuşă, o dată cu vasele înnegrite de foc, aşa, ca „să fie mai ca acasă”, lui Alexei i se părea că aude pe cineva plângând încetişor, cu gura încleştată în pernă.

16

De trei zile se afla Alexei la moş Mihaila; dimineaţa, bătrânul îi spuse cu un ton hotărât:

— Măi Alioşa, păcatele mele, te-ai umplut de păduchi, parcă ai fi un gândac de bălegar. Şi ţi-e greu să te scarpini. Uite ce e: am să-ţi fac o baie. Aud? O baie, zic. Te scald şi-ţi mai moi ciolănaşele. După câte ai îndurat tare-i bună o baie. Hm, ce părere ai?

Şi se apucă să-i rostuiască scalda. Încinse atât de straşnic vatra din colţ că pietrele începură să pârâie cu zgomot. Undeva, afară, mai făcuse un foc pe care era pus un pietroi mare, tot pentru a se încinge – i se dădu lămurire lui Alexei. Varia aduse apă într-un ciubăr vechi. Pe pământ fură aşternute paie gălbui ca aurul. După aceea, moş Mihaila se dezbrăcă până la brâu, rămânând numai în izmene, pregăti la repezeală leşie într-o cadă de lemn şi smulse dintr-o rogojină câteva şuviţe de tei, care mai păstrau încă mireasma lunilor de vară. Când în bordei se făcu atât de cald că de pe tavan începură să picure stropi mari şi reci, bătrânul o zbughi afară. Aduse pe o tablă de fier pietroiul înroşit ca para focului şi-l cufundă în ciubăr. Un nor gros de aburi zvâcni spre tavan şi apoi se împrăştie în rotocoale dantelate prin bordei. Nu se mai văzu nimic şi Alexei simţi numai cum îl dezbrăcau mâinile iscusite ale bătrânului.

Varia îl ajuta pe socrul său. Lepădase din pricina căldurii şi scurta vătuită, şi broboada. Cozile grele care nu puteau fi bănuite sub basmaua veche, ciuruită de găuri, se desfăcură şi-i căzură pe umeri. Şi aşa, slăbuţă, cu ochi mari, se transformă deodată dintr-o bătrânică într-o fată foarte tânără. Iar transformarea se produse atât de neaşteptat, încât Alexei, care la început nu-i dăduse nicio atenţie, se ruşină de goliciunea lui.

— Ţin’te bine, Alioşa! Acu să mi te ţii, prietene. Ai auzit poate că în Finlanda muierile se scaldă laolaltă cu bărbaţii în aceeaşi baie. Crezi cumva că nu-i adevărat? S-ar putea să fie şi scorneli. Numai că ea, Varia, e acum, ca să zic aşa, ca o soră de ocrotire lângă un ostaş rănit. Da. Şi nu se cade să-ţi fie ruşine de ea. Haide, Varia, ţine-l niţeluş ca să-i scot cămaşa; uite că a putrezit toată: abia o atingi şi se rupe!

În clipa aceea Alexei văzu în ochii mari şi întunecaţi ai tinerei femei o expresie de groază. Prin vălul tremurat al aburilor îşi zări trupul, pentru întâia oară după catastrofă. Pe paiele aurii de secară zăcea un schelet omenesc: pielea cafenie lipită de oase, rotulele genunchilor foarte proeminente, bazinul rotund, cu margini ascuţite, pântecul supt, coastele ieşite în afară.

Bătrânul rostuia lângă cada cu leşie. Când scoase şomoiogul pe care-l înmuiase în lichidul leşios şi observă în negura fierbinte a aburului corpul lui Alexei, mâna lui încremeni în aer.

— Of, păcatele mele! Nu e de glumit cu beteşugul tău, Alioşa! Aud? Zic: nu e de glumit. De bine, de rău, scăpaşi de nemţi, însă nu ştiu dacă ai să scapi şi de hârca ceea cu coasa…

Deodată se răsti la Varia, care-l sprijinea pe Alexei de spate:

— Ce caşti ochii la un bărbat gol, neruşinato! Ce-ţi muşti buzele? U-uf, zi-i muiere şi pace… Neam de coţofene! Tu, Alexei, să nu te gândeşti la nimic rău. Noi, frăţioare, nu te-om lăsa pentru nimic în lume să dai ortul popii. Te înzdrăvenim, să ştii… Nicio grijă să n-ai!

Îndemânatic şi cu luare-aminte, îl îmbăia pe Alexei ca pe un copil, îl spăla cu leşie, îl întorcea pe-o parte, îl clătea cu apă fierbinte şi îl freca din nou, cu atâta nădejde, că pielea lui Alexei începu să scârţâie sub apăsarea mâinilor.

Varia îl ajuta pe bătrân în tăcere.

Degeaba se răstise moşul la ea. Nu se uita de loc la trupul înspăimântător ai bărbatului, numai piele şi oase, care se lăsa neputincios în braţele ei. Căuta mereu să privească în altă parte şi ori de câte ori ochii ei zăreau, prin aburi, fără voie braţul sau piciorul lui Alexei, se aprindeau într-înşii licăririle groazei. I se părea că în faţa sa se află nu aviatorul necunoscut, ivit, nu se ştie cum, în bordeiul lor, ci Mişa al ei, că nu pe oaspetele neaşteptat, ci pe bărbatul ei, cu care trăise numai o primăvară, pe flăcăul acela vânjos, cu pistrui mari, aprinşi, pe obrazul alb, cu sprâncene blonde, cu mâini uriaşe şi puternice, îl aduseseră nemţii în halul acesta; că trupul bicisnic şi neputincios, care uneori părea fără suflare şi pe care-l ţineau braţele ei, era trupul lui Mişa. O cuprindea atunci o durere cumplită, simţea că-i vine ameţeală şi doar muşcându-şi buzele izbutea să nu leşine…

…Mai târziu, Alexei stătea culcat pe salteaua vărgată şi subţire, îmbrăcat cu o cămaşă a lui moş Mihaila, lungă şi peticită, dar moale şi curată; o senzaţie de înviorare şi prospeţime îi învăluia trupul. După

baie, când aburul se trăsese afară pe ferăstruia deschisă în tavan chiar deasupra vetrei, Varia îi dădu să bea ceai din frunză de merişor mirosind uşor a fum. Îl bău cu fărâmioare din bucăţile de zahăr care i le aduseseră copiii şi pe care Varia le spărsese mărunţel pe un crâmpei de coajă de mesteacăn. Pe urmă, adormi; dormi dus şi pentru întâia oară netulburat de vise.

Îl treziră glasuri care discutau foarte tare. În bordei era aproape întuneric, surceaua de mesteacăn abia mai licărea. Şi în întunericul plin de fum răsuna aspru vocea dogită de tenor al bătrânului:

— Parcă ai cu cine să te-nţelegi! Minte de muiere. Omul n-a pus în gură unşpe zile în şir nici măcar un grăunte de mei, iar tu mi-aduci ouă tari, răscoapte. Păi, ouăle astea răscoapte pot să-l dea gata!... Aici, deodată, vocea moşului deveni rugătoare: Altceva i-ar trebui acum, nu ouă; ştii ce, Vasilisa? Supă de găină! Da! Uite, aşa ceva i-ar prinde bine! Asta l-ar mai înviora, i-ar da putere să trăiască. Ce-ar fi s-o tăiem pe Partizana ta? Ai?

Dar un glas de bătrână, aspru şi neplăcut, îl întrerupse înspăimântat:

— Nu, nu ţi-o dau, şi nici să nu mi-o ceri, ghiavol bătrân. Auzi! Să nu-mi mai pomeneşti de aşa ceva. Hm, să mi-o tai pe Partizana!... Cică i-ar trebui o supă... O supişoară! Dar ia te uită câte i s-au mai adus! Ca la nuntă! Hm, ce-i trece lui prin minte!

— O-of, Vasiliso! Să-ţi fie ruşine, Vasiliso, pentru astfel de vorbe muiereşti! tremură glasul dogit de tenor al bătrânului. Ai şi tu doi copii pe front şi baţi câmpii prosteşte! Se poate spune că omul pentru noi s-a nenorocit, şi-a vărsat sângele...

— N-am nevoie de sângele lui! Are cine să-şi verse sângele pentru mine! Să nu-mi mai ceri; am zis că n-o dau, n-am s-o dau!

Silueta întunecată a unei bătrâne se strecură spre uşă şi o deschise; atunci năvăli de afară lumina atât de puternică a unei zile de primăvară, încât Alexei, fără să vrea, închise ochii şi gemu orbit de tăria luminii. Bătrânul se repezi la el:

— Ce, nu dormeai, Alioşa? Auzişi cumva ce-am vorbit? Ai auzit? Să n-o judeci rău, dragul meu; să nu-i judeci rău vorbele. Vorbele sunt ca un fel de coajă, dar miezul, miezul e bun. Gândeşti că n-a vrut să dăruiască o găină pentru tine? Nu-u, nu-u, Alioşa! Neamţul i-a omorât întreaga familie, şi era o familie mare: vreo zece suflete. Băiatul ei mai mare e colonel şi nemţii au prins de veste că e vorba de familia unui colonel, şi pe toţi, într-un ceas, i-au omorât acolo, în râpă; pe toţi, afară de Vasilisa. Şi le-a făcut praf gospodăria. E-eh, mare nenorocire să rămâi la anii ei singur cuc! Şi din toată gospodăria pe care a avut-o nu i-a mai rămas aşadar, decât o găină. Tare şireată, găina asta, Alioşa; celelalte păsări, raţe, găini, nemţii le-au prins încă din prima săptămână, fiindcă pentru neamţ pasărea e mâncarea cea mai de soi!

Îi auzeai mereu: „Puica, găina, puica!” Ei, dar asta a scăpat. O artistă în toată puterea cuvântului! Intră neamţul în curte, ea ţuşti! în pod şi stă pitită acolo, nici nu suflă. Iar dacă venea unul de-ai noştri – se plimba de colo-colo, nu se mai ascundea. Dracu ştie cum îi deosebea. Aşa că, la urmă, a rămas ea singura găină în tot satul, iar pentru şiretenia asta a ei noi am botezat-o „Partizana”.

Meresiev dormita cu ochii deschişi. Aşa se obişnuise să doarmă în pădure.

Dar se pare că tăcerea lui îl neliniştea pe moş Mihaila. Bătrânul mai trebălui ceva prin bordei şi reveni la tema dinainte:

— Să n-o judeci rău pe babă! Tu, prietene dragă, trebuie să-nţelegi: până de curând ea a trăit ca un mesteacăn bătrân în mijlocul pădurii, apărată de toate vânturile, iar acum stă ca o buturugă putredă, şi atâta mângâiere are: găina ei. Ce tot taci, Alioşa? Ori ai adormit? Ei bine, dormi, dormi în tihnă.

Alexei dormea cu întreruperi. Îl acoperea cojocul care mirosea a acreală de pâine dospită, a casă veche ţărănească, asculta ţârâitul odihnitor al greierului şi nu-i venea să mişte nici măcar un deget. Avea impresia că trupul lui n-are oase, că e umplut cu vată caldă, în care sângele pulsează în zvâcniri. Picioarele-i zdrobite şi umflate ardeau, simţea că o durere grea i le curmă parcă pe dinăuntru, dar nu putea să se întoarcă pe o parte, nici măcar să se clintească.

În starea de toropeală în care se afla, Alexei percepea fragmentar viaţa bordeiului, i se părea că ea nu este o realitate, ci alcătuieşte un şir de imagini răzleţe dintr-un film fantastic.

Venise primăvara. Satul fugar trecea prin clipe grele. Oamenii mântuiau ultimele merinde pe care izbutiseră să le îngroape sau să le dosească şi pe care le dezgropau într-ascuns noaptea, din tainiţele satului ars, cărându-le în pădure. Se dezgheţa pământul. Bordeiele săpate în pripă „lăcrimau” şi se năruiau. Linia frontului îi despărţea acum de bărbaţii care luptau ca partizani mai spre vest, în pădurile de la Olenino, şi care înainte vreme, deşi foarte rar şi numai câte unul, se mai abăteau prin satul subteran. Nu mai ştiau nimic despre ei. O nouă povară apăsa pe umerii femeilor. O dată cu primăvara care bătea la uşă, o dată cu topirea omătului trebuiau să se gândească la semănături şi la grădinile de zarzavaturi.

Umblau posomorâte şi înrăite. Necontenit în bordeiul lui moş Mihaila izbucneau certuri gălăgioase, cu imputări de o parte şi de alta, cu înşiruirea tuturor jignirilor recente sau din trecut, adevărate sau născocite. Se stârnea uneori o larmă înfricoşătoare, dar era de ajuns ca bătrânul viclean să arunce în hărmălaia glasurilor de femei învrăjbite un cuvânt cât de neînsemnat cu privire la gospodăria obştească – dacă, spre pildă, n-ar fi timpul să trimită oameni în satul pârjolit să vadă dacă s-a dezgheţat pământul, sau dacă vântul e

prielnic vânturării seminţelor pătrunse de umezeala grea a bordeiului – pentru ca sfada să amuţească numaidecât.

Într-o zi, moş Mihaila se înapoie acasă mulţumit şi totodată îngândurat. Adusese un firicel de iarbă şi, aşezându-l cu grijă în palma lui bătătorită de muncă, i-l arătă lui Alexei:

— Ai văzut? Vin de la ogor. Pământul s-a mai zbicit, iar semănăturile de toamnă se vestesc, slavă Domnului, bune. Este multă zăpadă. Dacă n-o s-o scoatem la capăt cu semănăturile de primăvară, tot o să avem o bucată de pâine de pe urma acelora de toamnă.

Ţărăncile, în care firicelul de iarbă adus de moş Mihaila trezise nădejdi noi, începură să ţipe, să facă zarvă ca un stol de stăncuţe. Şi seara, moş Mihaila îşi frecă mulţumit mâinile:

— Bună hotărâre au luat miniştrii mei cu plete. Ce părere ai, Alioşa? O brigadă care, va să zică, duce vacile la păşunat, cam pe-acolo, ştii, devale, unde pământul e-n paragină; acolo-i mai greu de arat. Şi nici n-avem cu ce ara, că din toate vitele noastre n-au mai rămas decât şase. Brigada a doua a căpătat sus un teren mai zvântat, acolo se poate lucra şi cu sapa, şi cu hârleţul. Nu-i nimic, aşa ne lucrăm şi grădinile de zarzavat. Cât priveşte a treia, o să lucreze pe povârniş, unde pământul e nisipos, bun pentru cartofi; acolo munca brigăzii e uşoară de tot, aşa că o să punem copiii şi femeile mai slăbănoage; până atunci te pomeneşti că ne vine ajutor de la guvernul nostru. Ei, şi chiar dacă nu vine, nu e cine ştie ce nenorocire! Facem noi treaba şi singuri, că doar n-o să lăsăm pământul nesemănat. Mulţumesc lui Dumnezeu că l-au alungat de-aici pe neamţ; acum din nou o să începem viaţa dinainte. Poporul nostru e zdravăn, o scoate la capăt, oricât ar fi de greu.

Multă vreme bătrânul nu putu s-adoarmă; se tot răsucea pe paie, când pe o parte, când pe cealaltă, ofta, se scărpina de zor şi gemea într-una: „Of, Doamne, Dumnezeule!”; în câteva rânduri coborî de pe laviţă, se duse la găleata cu apă şi bău zgomotos şi lacom, cu înghiţituri mari, ca un cal încins. În cele din urmă nu se mai putu stăpâni, scăpără cremenea şi aprinse o surcea de mesteacăn, apoi îl atinse uşor pe Alexei, care stătea cu ochii deschişi într-o ameţeală ca de plumb.

— Dormi, Alioşa? Uite, eu tot mă gândesc. Da… E la noi, în satul nostru, în piaţă, un stejar; da… Acu vreo treizeci de ani, tocmai când cu războiul pornit de ţarul Nikolai, a căzut peste el trăsnetul şi i-a retezat vârful. Aşa… însă el avea o rădăcină tare şi era plin de vlagă. Şi fiindcă nu mai putea să crească în sus, a scos nişte crengi pe de lături şi să-l vezi acu ce frunziş bogat are… Aşa e şi cu oamenii noştri din Plavni. Numai să ne încălzească sfântul soare, să rodească pământul şi să-i avem iarăşi pe-ai noştri la conducere – atunci ai să vezi, frate Alioşa, că peste vreo cinci ani am şi făcut satul la loc şi ne-

am întors întru totul la starea dinainte. Da-da! Noi, cei de aici, avem şapte vieţi. He-he-he! Tu să fii sănătos! Da... şi încă un lucru: să se isprăvească mai repede cu războiul ăsta! Să-i zdrobim pe nemţi şi să ne apucăm de treburile noastre. Nu? Ce părere ai?

În noaptea aceea Alexei se simţi rău de tot.

Baia moşului îi răscolise adânc măruntaiele şi-l scosese din starea de sfârşire, de amorţeală. Simţi brusc, răbufnind cu o violenţă năprasnică şi istovitoare, şi oboseala supraomenească, şi durerea din picioare. În somnolenţa în care căzuse şi în delirul său, se zbătea pe saltea, gemea, scrâşnea din dinţi, chema pe cineva, înjura, cerea, dar nimeni nu înţelegea ce.

Varvara îl veghe toată noaptea. Şedea cu picioarele aduse la gură şi cu bărbia rezemată de genunchi, privindu-l îndurerată cu ochii ei mari, rotunzi şi trişti, îi punea oblojeli cu apă rece când la cap, când pe piept, îi îndrepta cojocul pe care el îl tot arunca jos, şi se gândea la bărbatul ei, care era departe, purtat cine ştie pe unde de vântoasa războiului.

Bătrânul se sculă în zori. Se uită la Alexei, care nu mai vorbea – adormise – şopti ceva cu Varia şi începu să se pregătească de drum. Trase peste pâslari nişte galoşi mari de fabricaţie proprie, făcuţi din pneuri de automobil, îşi strânse bine mijlocul cu un curmei de tei şi luă un băţ de ienupăr, lustruit de mult ce fusese întrebuinţat; în drumurile lui bătrânul lua întotdeauna băţul cu el.

Plecă fără să-i spună o vorbă lui Alexei.

17

Meresiev zăcea bolnav, astfel că nu băgă de seamă dispariţia gazdei. A doua zi cât fu ziua de lungă rămase fără cunoştinţă; îşi veni în fire abia a treia zi, când soarele era sus pe bolta cerului şi când prin ferestruia din tavan pe unde ieşea fumul, în tot bordeiul, până la picioarele lui Alexei, se întindea o trâmbă luminoasă, compactă, de raze, care, străpungând fumul albăstrui ce învăluia vatra, nu numai că nu împrăştia întunericul dinăuntru, ba, dimpotrivă, parcă îl îngroşa.

Bordeiul era gol. De afară, prin uşă, răzbătea vocea înăbuşită şi parcă răguşită a Variei. Pesemne că, îndeletnicindu-se cu vreo treabă, ea cânta un cântec vechi, foarte răspândit prin locurile acelea împădurite. Cântecul amintea de o răchită tristă, singuratică, ce visa să se mute lângă un stejar aflat undeva, departe, la fel de singuratic.

Alexei mai avusese şi altădată prilejul să-l audă. Îl cântau fetele venite în cârduri vesele din satele apropiate, să cureţe şi să niveleze aerodromul. Îi plăcea melodia tărăgănată şi nostalgică a cântecului. Dar pare-se că pe atunci nu se gândise la tâlcul cuvintelor care, în

tumultul vieţii de luptă, alunecau pe lângă el fără să le priceapă sensul. Şi iată că acum, când aceleaşi cuvinte erau rostite de buzele tinerei femei cu ochi mari, ele tălmăceau o simţire atât de adâncă şi o durere atât de sfâşietoare, încât Alexei simţi toată profunzimea melodiei şi înţelese că Varia – răchita – tânjea după stejarul ei.

„...S-ajungă la stejar
Răchita nu putea
Şi stingheră, sărmana,
De doru-i se stingea...”

Cânta femeia şi în glasul ei se simţea amarul lacrimilor sincere, iar când ea tăcu, Alexei şi-o închipui stând undeva afară, sub copacii inundaţi de soarele primăverii, cu ochii mari, rotunzi, trişti şi înlăcrimaţi. Simţi o usturime în gâtlej şi-l năpădi dorul să mai vadă o dată vechile răvaşe ştiute aproape pe dinafară, pe care le ţinea în buzunarul tunicii, să contemple fotografia fetei aceleia subţiratice aşezate în iarbă. Făcu o mişcare, cercând să ajungă la tunică, dar mâna îi căzu neputincioasă. Şi din nou toate din juru-i plutiră, înecate parcă în întunericul cenuşiu, care se destrăma în rotocoale luminoase de curcubeu. Apoi, din bezna străpunsă parcă de sunete ascuţite, sfredelitoare, se desprinseră două voci: una a Variei, cealaltă, tot de femeie, de femeie bătrână, cunoscută şi ea. Glasurile vorbeau în şoaptă:

— Care va să zică, nu mănâncă?

— Nici pomeneală!... Ieri, chipurile, a ciugulit puţin, cât o păsărică, din turtiţe, şi i-a venit să verse. Mâncat se cheamă ăsta?! Lapte, da, mai soarbe din când în când. Îi dăm.

— Iacă, i-am adus puţină supişoară. Poate că o să-i placă sufleţelului lui.

— Mătuşă Vasilisa, exclamă Varia, nu cumva...

— Da, da, o supă de găină... Ce te miri? Trezeşte-l, poate că o mânca.

Şi mai înainte ca Alexei, care auzise vorbele ca prin vis, să apuce să deschidă ochii, Varia, plină de bucurie, îl zgâlţâi zdravăn, fără cruţare.

— Leksei Petrovici, Leksei Petrovici, trezeşte-te! Tuşa Vasilisa ţi-a adus supă de găină. Ci scoal’ odată!

Surceaua de mesteacăn, înfiptă în perete, lângă uşă, ardea trosnind. În lumina ei fumegândă, pâlpâitoare, Alexei văzu o bătrânică gârbovă, cu faţa zbârcită şi mohorâtă şi cu un nas lung. Îşi făcea de lucru cu o boccea mare, aşezată pe masă; desfăcu învelitoarea de pânză, dădu la o parte o basma veche şi o hârtie şi scoase la iveală un ceaunel din care năvăli în bordei o aromă atât de îmbietoare, de supă de găină, că Alexei simţi crampe în stomacul lihnit.

Obrazul zbârcit al Vasilisei păstra aceeaşi expresie aspră şi mohorâtă.

— Iacă, nu-ţi fie cu supărare, ţi-am adus nişte supă; cu voia lui Dumnezeu, poate că te-o-ntrema.

Şi atunci Alexei îşi aduse aminte de povestea tristă a familiei băbuţei, precum şi de istoria cu găina poreclită „Partizana”; totul – şi bătrâna, şi Varia, şi ceaunelul care aburea atât de ademenitor pe masă – se topi într-o pâclă de lacrimi, prin care desluşea ochii severi ai bătrânei privindu-l plini de milă şi duioşie.

— Mulţumesc, mătuşă! atât putu să-i spună bătrânei în clipa când ea se îndrepta spre uşă.

Şi-o auzi din prag:

— N-ai pentru ce. De ce să-mi mulţumeşti? Şi al meu luptă pe front. Poate că i-o da şi lui cineva o supă de găină. Mănâncă sănătos şi fă-te bine!

— Mătuşă, mătuşă! zvâcni Alexei către ea, dar mâinile Variei îl ţinură şi-l culcară la loc în aşternut.

— Culcă-te, culcă-te! Sau mai bine mănâncă…

Îi aduse în loc de farfurie un capac vechi de aluminiu de la o gamelă nemţească, din care se răspândea aburul gras, ispititor, al supei; tânăra femeie îşi ţinea capul aplecat într-o parte, poate pentru a tăinui o lacrimă venită fără voie. Ia de mănâncă, mănâncă!

— Dar unde-i moş Mihaila?

— A plecat… S-a dus cu treburi, să caute raionul. N-o să vină curând. Dar dumneata mănâncă, haide, ia mănâncă!

Şi Alexei văzu în apropierea obrazului său o lingură mare înnegrită de vreme, cu marginile ştirbe, plină de supă gălbuie cum e chihlimbarul.

Chiar de la primele înghiţituri se trezi în el o poftă ca de fiară flămândă, o poftă ce-i dădea crampe, dureri în pântece, însă nu-şi îngădui să mănânce decât zece linguri şi câteva fire de carne albă, moale. Şi cu toate că stomacul îi cerea hrană mereu, stăruitor, Alexei împinse hotărât supa deoparte, ştiind că în halul în care se afla, prea multă mâncare ar putea să fie otravă.

Supa băbuţei făcu minuni. După ce mâncă, adormi nu se prăbuşi în leşin, nu, ci se cufundă într-un somn adânc, întăritor. După ce se trezi, mâncă şi adormi din nou, şi nimic, nici fumul din vatră, nici vorba femeilor, nici atingerea mâinilor Variei, care, temându-se că poate a murit, se tot apleca asupra-i să asculte dacă-i mai bate inima, nu izbuti să-l deştepte din somn.

Trăia, respira adânc şi egal. Dormi tot restul zilei, şi toată noaptea continuă să doarmă atât de adânc, încât părea că nicio putere din lume n-ar fi în stare să-i strice somnul.

Dar în faptul zilei, printre celelalte sunete care umpleau pădurea, se desprinse undeva, foarte departe şi abia desluşit, un zgomot monoton, ca un gungurit de porumbel. Alexei tresări şi, încordat ca o

strună, înălţă capul de pe pernă.

O senzaţie de bucurie sălbatică, de nestăpânit, se ridică din adâncul fiinţei sale. Încremeni pe loc şi ochii îi scânteiară. Trosneau în vatră pietrele încinse, ţârâia arare greierul obosit de cântarea de peste noapte, se auzea deasupra bordeiului freamătul rar, domol al bătrânilor pini şi chiar răpăitul repetat, apăsat al dezgheţului de dincolo de uşă. Dar toate aceste zgomote erau dominate de un zumzet cadenţat, în care Alexei recunoscu huruitul avionului „U-2". Uneori sunetul se apropia şi devenea tot mai intens, alteori se auzea mai slab, dar fără să se îndepărteze. Respiraţia i se opri. Era clar că avionul se afla undeva prin apropiere şi se rotea pe deasupra pădurii, fie cercetând ceva, fie căutându-şi un loc pentru aterizare.

— Varia, Varia! strigă Alexei, încercând să se ridice în coate.

Dar Varia nu era lângă el. De afară se auzeau glasurile agitate ale femeilor şi paşi ce se apropiau în fugă. Se petrecea ceva. Uşa bordeiului se crăpă o clipă şi în prag apăru chipul pistruiat al lui Fedea.

— Tuşă Varia! Tuşă Varia! chemă băieţaşul şi adăugă cu sufletul la gură: Zboară... Se roteşte... Se roteşte peste noi.

Dispăru mai înainte ca Alexei să-i fi putut pune vreo întrebare.

Cu o sforţare, Alexei se ridică în capul oaselor. Simţea în tot trupul bătăile inimii, sângele pulsând febril, zvâcnindu-i în tâmple şi în picioarele-i bolnave. Numără turele pe care le făcea avionul, una, două, trei, după care căzu pe saltea, doborât de emoţie, prăbuşit năprasnic, impetuos, în somnul atotputernic şi tămăduitor.

Îl trezi o voce tânără de bas care duruia agitată şi pe care ar fi putut s-o recunoască dintr-o mie. O voce ca asta nu avea în regimentul de vânătoare decât comandantul escadrilei, Andrei Degtearenko.

Deschise ochii, având impresia că încă mai doarme şi că îi apare în vis faţa aceea latră, aspră, cu umerii obrajilor proeminenţi, cioplită, ai fi zis, de un meşter, dar încă nefrecată cu şmirghel sau şlefuită cu un ciob de sticlă, faţa colţuroasă şi blândă a prietenului său, cu cicatricea vânătă de pe frunte, cu ochii de culoare deschisă, umbriţi de gene tot atât de spelbe – „ca de porc", spuneau aceia care nu-l iubeau pe Andrei. Ochii albaştri ai lui Andrei scrutau nedumeriţi întunericul plin de fum al bordeiului.

— Să-ţi văd trofeul, moşule! durui Degtearenko.

Năluca nu se destrăma. Era într-adevăr Degtearenko, deşi părea cu totul de necrezut ca prietenul său să-l fi descoperit aici, în sătucul subpământean din inima pădurii. Stătea în faţa lui Alexei, mare, lat în umeri, descheiat la guler, aşa cum îi era obiceiul. Ţinea în mână, pe lângă casca de care erau prinse căştile de radio, câteva pacheţele şi pungi. Flacăra opaiţului îl lumina din spate. Părul lui blond, tuns scurt

şi ţepos ca peria, strălucea aidoma unui nimb în jurul capului.

În spatele lui Degtearenko stătea moş Mihaila, cu obrazul palid, foarte istovit, şi cu emoţia întipărită în ochii săi holbaţi, iar alături de el, infirmiera Lenocika, o făptură cu mutrişoară obrăznicuţă, cu nasul cârn, privind în întuneric curioasă ca o mică sălbăticiune. Fata ţinea la subsuoară o trusă de pânză groasă cu semnul crucii roşii, iar la piept strângea nişte flori ciudate.

Tăceau toţi. Andrei Degtearenko se uita nedumerit în juru-i, orbit probabil de întuneric. În vreo două rânduri privirea lui alunecă indiferentă peste chipul lui Alexei, care nici el nu se putea obişnui cu ivirea neaşteptată a prietenului său şi se tot temea să nu fie o nălucire datorită delirului.

— Da uite-l, Doamne iartă-mă, uite-l aici, culcat! şopti Varia, trăgând cojocul de pe Meresiev.

Degtearenko îşi mai plimbă o dată privirea nedumerită peste obrazul lui Alexei.

— Andrei! rosti Meresiev, silindu-se să se salte în coate.

Aviatorul îl privea cu nedumerire, cu o spaimă abia ascunsă.

— Andrei, nu mă recunoşti? şopti Meresiev, simţindu-se străbătut de fiori.

Încă o clipă, aviatorul se uită la scheletul viu de dinainte-i, cu pielea neagră, carbonizată parcă, străduindu-se să descopere faţa veselă a prietenului său, şi deodată recunoscu în ochii acestuia, ochi neasemuit de mari, aproape rotunzi, privirea cunoscută, dârză şi luminoasă a lui Meresiev. Întinse mâinile. Casca de aviator îi căzu jos, iar după ea căzură pungulițele şi pacheţelele din care se rostogoliră mere, portocale şi prăjituri.

— Leoşka, tu? Glasul aviatorului deveni duios, genele lungi şi spelbe se împreunară. Leoşka, Leoşka! Cuprinse în braţe trupul bolnav, uşor ca de copil, şi-l lipi de piept, ca pe un prunc, repetând într-una: Leoşka. Leoşka, prietene!

Îl depărtă o clipă, uitându-se cu dragoste la Alexei, mai de la distanţă, ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze că era într-adevăr el, prietenul lui, apoi din nou îl lipi de piept.

— Ce-i cu tine, Leoşka, fir-ar să fie al naibii!

Varia şi infirmiera căutau să desprindă trupul pe jumătate mort din îmbrăţişarea lui de urs.

— Dar lăsaţi-l odată, pentru numele lui Dumnezeu, abia mai suflă! se supără Varia.

— Doar ştiţi că emoţia îi face rău, lăsaţi-l doar! Puneţi-l jos! turuia infirmiera, în a cărei vorbă se auzea des cuvântul „doar”.

În cele din urmă, încredinţându-se de-a binelea că omul îmbătrânit şi uşor ca fulgul era chiar Alexei Meresiev, tovarăşul de luptă şi prietenul lui, pe care ei, la regiment, îl îngropaseră de mult, aviatorul

se apucă cu mâinile de cap şi scoase un urlet sălbatic de triumf, apoi îl prinse din nou de umeri pe Alexei şi privind în ochii negri ce scânteiau veseli în adâncul întunecos al orbitelor, răcni:

— Trăieşte! Maică sfântă! Trăieşte, să fiu al naibii! Dar unde mi-ai fost atâta timp? Unde mi-ai fost?

Însă infirmiera asta durdulie, comică şi cârnă, pe care toată lumea din regiment o numea, neluând în seamă gradul ei de locotenent, uneori Lenocika, alteori „infirmieră în ştiinţele medicale", aşa cum, spre nenorocul ei, se prezentase cândva şefilor, Lenocika cea veselă, gata oricând să râdă şi să cânte, îndrăgostită de toţi locotenenţii deodată, îl dădu, severă şi autoritară, la o parte pe aviatorul dezlănţuit:

— Tovarăşe căpitan, doar lăsaţi-l odată pe bolnav în pace!

Aruncând pe masă buchetul de flori pentru care aseară se făcuse un zbor până în capitala regiunii, dar care acum se dovedea atât de inutil, infirmiera deschise trusa de pânză cu semnul crucii roşii şi se apucă serios să examineze bolnavul. Degetele plinuţe ale fetei alergau agile pe picioarele lui Alexei, pe care îl întreba mereu:

— Doare? Dar aici? Dar aici?

Pentru întâia oară îşi examina şi Alexei, cu atenţie, picioarele. Labele lor erau monstruos de umflate şi se înnegriseră. Orice atingere provoca o durere care-i străbătea trupul ca un curent electric. Dar ceea ce mai ales nu-i plăcea Lenocikăi, după cât se vedea, era faptul că vârfurile degetelor se înnegriseră şi-şi pierduseră cu desăvârşire sensibilitatea.

Moş Mihaila şi Degtearenko şedeau la masă. Trăseseră câteva înghiţituri din bidonul aviatorului, iar acum discutau cu aprindere; moş Mihaila îi povestea – pare-se, nu pentru întâia oară – cu vocea sa întretăiată, de tenor:

— Care va să zică, aşa a fost: l-au găsit copilaşii noştri în pădure, în parcela de tăiere. Nemţii au tăiat acolo pădurea pentru adăposturile lor. Fata mea, adică mama copiilor, îi mânase pe băieţi după vreascuri. Acolo ei au dat cu ochii de el. Eh, ce minunăţie o mai fi şi asta? Întâi, li s-a părut că e un urs. Care va să zică, e împuşcat şi de-aia se rostogoleşte aşa. Cât pe-aci să fugă, dar i-a oprit curiozitatea: voiau să vadă ce fel de urs o fi şi de ce se dă de-a dura aşa. Aha! Aşa... Se uită, care va să zică, la el, şi-l văd că se tot rostogoleşte de pe o parte pe alta şi geme.

— Cum aşa „se rostogoleşte"? îl întreba Degtearenko neîncrezător şi-i întinse moşului tabachera. Fumezi?

Bătrânul luă din tabacheră o ţigară, scoase din buzunar un petic de ziar împăturit cu băgare de seamă, rupse din el un colţişor, scutură tutunul din ţigară şi răsucindu-şi o altă ţigară o aprinse şi începu să pufăie cu plăcere din ea.

— Cum nu, fumăm, adică ne afumăm. Aşa! Numai că atâta vreme cât i-am avut pe nemţi aici, n-am mai văzut tutun. Am fumat muşchi şi frunză uscată de laptele cucului, da!... Cum se rostogolea – asta să-l întrebi dumneata pe el. Eu n-am văzut. Băieţii spun că se rostogolea aşa, de pe burtă pe spate, de pe spate iar pe burtă; care va să zică nu mai avea putere să se târască prin zăpadă; nu-l vezi cum e?

Degtearenko încerca mereu să sară în picioare şi să-şi vadă prietenul, lângă care trebăluiau femeile, învelindu-l în păturile cazone cenuşii pe care le adusese infirmiera.

— Dumneata, drăguţă, zise bătrânul, stai jos, stai, înfăşatul nu-i treaba noastră, a bărbaţilor. Mai bine ascultă şi bagă de seamă să raportezi comandanţilor voştri, care or fi... Ăsta-i om în stare să facă fapte măreţe! Îl vezi cum e! De o săptămână întreagă îl îngrijim dimpreună cu tot colhozul, fără ca el să se poată mişca măcar. Dar atunci, la ananghie, şi-a adunat toate puterile şi s-a târât prin păduri şi prin mlaştini! Puţini oameni sunt în stare de aşa ceva. Nici chiar sfinţii părinţi din cărţile sfinţilor n-au săvârşit astfel de fapte. Nici pomeneală. Parcă e cine ştie ce scofală să stai în vârful unui stâlp? Nu zic bine? Aşa! Ascultă, flăcăule, ascultă! Bătrânul se plecă la urechea lui Degtearenko, gâdilându-l cu bărbuţa-i moale şi pufoasă: Numai că am o temere: să nu cumva să moară. Ce zici? De nemţi a scăpat el, dar de ea, de hârca, cine poate să-l scape? E numai oase şi nu înţeleg cum de-a fost în stare să se târască. Nici vorbă că tare-l mai trăgea aţa la ai lui. Şi când aiurează, o ţine lanţ: aerodrom şi iar aerodrom, şi mai spune fel de fel de vorbe şi despre una... Olia. Aveţi voi acolo pe careva cu numele ăsta, ori i-o fi nevastă? Mă auzi, zburătorule? Mă auzi? U-u!...

Dar Degtearenko nu-l mai auzea. El se silea să-şi închipuie cum se târâse omul acesta, tovarăşul lui, care la regiment era un flăcău ca toţi ceilalţi, cum se târâse zi şi noapte prin zăpadă, cu picioarele zdrobite sau degerate, prin omătul moale, afânat, prin păduri şi mlaştini, sleit de puteri, cum se târâse şi se rostogolise, numai pentru a scăpa de duşman şi a ajunge la ai săi. Meseria de pilot de vânătoare îl deprinsese pe Degtearenko cu primejdia. Aruncându-se în luptă aeriană, el nu se gândea niciodată la moarte, ba chiar simţea o emoţie deosebită, o bucurie... Dar aşa... singur în pădure...

— Când l-aţi găsit?

— Când? Mişcându-şi buzele, bătrânul mai luă o ţigară din tabacheră, scutură tutunul din ea într-un petic de ziar şi începu să-şi răsucească o ţigară. Când oare? Păi, a fost în sâmbăta dinainte de lăsata-secului. Va să zică, acum o săptămână.

Aviatorul socoti în gând şi înţelese că Alexei se târâse în starea în care se afla timp de optsprezece zile. Să se târască astfel un om rănit, fără hrană, fapta părea pur şi simplu de necrezut.

— Eh, îţi mulţumesc, moşule! Aviatorul îi îmbrăţişă şi-l strânse pe bătrân cu putere la piept. Mulţumesc, frate!

— N-ai de ce, n-ai de ce să-mi mulţumeşti! Ia te, uită: mulţumesc! Ce, eu sunt un străin, un venetic? Aha! Poate că tu eşti de altă părere? şi bătrânul o repezi, oţărât, pe noră-sa, care rămăsese în atitudinea de totdeauna a femeii necăjite: dusă pe gânduri, cu obrazul proptit în palmă: Hai şi strânge asta de pe jos, căscato! Uite cum se risipesc atâtea bunătăţi „Mulţumesc", hm!

Lenocika terminase în răstimp bandajarea lui Meresiev.

— Nu e nimic, doar nu e nimic, tovarăşe locotenent-major, îi dădea ea cu gura, iar cuvintele pe care le rostea căzeau mărunte şi repezi ca boabele de mazăre. La Moscova doar o să vă pună pe picioare în doi timpi şi trei mişcări! Doar Moscova e oraş, nu glumă! Doar acolo se fac bine oamenii răniţi mai grav decât dumneavoastră!...

Din veselia nefirească a infirmierei, din felul cum ea repeta mereu că Meresiev va fi vindecat în „doi timpi şi trei mişcări", Degtearenko pricepu că examenul a dat rezultate destul de triste, şi că prietenul lui stă cam prost.

„Ce tot pălăvrăgeşte, coţofana?" gândi el înciudat, cu privirea la „infirmiera în ştiinţele medicale". De altfel, pe fata asta nimeni din regiment n-o lua în serios, spunându-se în glumă că ea aplică tratamente izbutite numai în dragoste, iar gândul acesta îl mai linişti puţin pe Degtearenko.

Învelit în păturile din care i se vedea numai capul, Alexei îi părea lui Degtearenko mumia unui faraon din manualul de istorie antică. Aviatorul mângâie cu palma lui latră obrajii prietenului, acoperiţi cu păr roşcat şi aspru.

— Nu-i nimic, Leoşka! Te vindecă doctorii! Avem ordin să te ducem chiar azi la Moscova într-un spital straşnic. Serios, sunt acolo numai profesori! Cât despre surori – aci Degtearenko îşi pocni degetele şi-i făcu cu ochiul lui Alexei, uitându-se la Lenocika – ele şi pe morţi îi înviază. O să mai zburăm noi împreună! Aci Degtearenko se surprinse vorbind şi el la fel ca Lenocika, cu o voioşie prefăcută, artificială şi îşi simţi umezite degetele mâinii cu care mângâiase chipul prietenului său. Ei, unde-i targa? Să-l ducem, ce mai încolo-încoace?! porunci supărat.

Ajutaţi de bătrân, îl culcară cu grijă pe Alexei pe targă. Varia adunase şi legase într-o bocceluţă lucruşoarele lui.

— Stai! o opri Alexei când ea vru să-i pună în boccea şi pumnalul de *S.S.*-ist pe care în multe rânduri gospodarul moş Mihaila îl curăţase şi-l ascuţise, încercându-i cu degetul tăişul. Ia-l dumneata, moşule, ca amintire din partea mea.

— Mulţumesc, Alioşa, mulţumesc! Bun oţel, ia te uită! Şi scrie ceva pe el, dar pesemne că nu în limba noastră. Întinse către Degtearenko

pumnalul.

— *„Alles für Deutschland”*, „Totul pentru Germania”, traduse Degtearenko inscripţia de pe lamă.

— „Totul pentru Germania”, repetă Alexei, aducându-şi aminte cum ajunsese în stăpânirea pumnalului.

— Haide, moşule, apucă de targă! strigă Degtearenko, înhămându-se între braţele din faţă ale brancardei.

Targa porni, legănându-se, şi ieşi anevoie pe uşa îngustă a bordeiului, năruind pământul pereţilor.

Lumea care se îmbulzise acolo pentru a-l petrece pe omul găsit în pădure năvăli afară după targă. Rămase în casă numai Varia. Ea îndreptă fără grabă surceaua de mesteacăn, apoi se apropie de salteaua vărgată care păstra încă forma unui trup omenesc, şi-şi purtă mâna peste ea, mângâind-o parcă. Privirea i se opri la florile de pe masă, uitate în graba plecării. Erau câteva crenguţe de liliac crescut în seră, palide şi firave, ca şi obrazul locuitorilor acestui sat, după iarna petrecută în bordeiele jilave şi reci. Femeia luă cu o mişcare domoală buchetul, trase în piept mireasma lui suavă, abia simţită în aerul înăbuşitor din pricina fumului şi a funinginii, dar atât de gingaşă, de primăvăratică, şi se prăbuşi pe patul de scânduri plângând cu bocet muieresc.

18

Întreaga populaţie a satului Plavni ieşise să-l conducă pe neaşteptatul ei oaspete. Avionul rămăsese dincolo de pădure, pe gheaţa unui lac mic, prelung, gheaţă care, deşi puţintel topită pe margini, era încă rezistentă şi netedă. Niciun drum nu ducea într-acolo. O potecuţă pe care bătrânul Mihaila, Degtearenko şi Lenocika o bătătoriseră cu vreun ceas înainte, mergea de-a dreptul prin zăpada afânată şi zgrunţuroasă. Acum, pe potecuţă dăduse buzna tot satul în frunte cu Serionka cel grav şi cu Fedea care se entuziasma de toate câte se întâmplaseră. Folosindu-se de dreptul de vechi prieten – el, cel dintâi, îl descoperise pe aviator în pădure – Serionka păşea cuminte şi apăsat în faţa tărgii, căutând să nu-şi piardă din picioare, prin zăpadă, pâslarii uriaşi, moşteniţi de la tatăl său, ucis de nemţi; din când în când, autoritar, ţipa la băieţii îmbrăcaţi în zdrenţe, cu figuri înnegrite de fum şi cu dinţi sclipitori. Degtearenko şi bătrânul duceau targa, potrivindu-şi pasul, iar Lenocika alerga alături prin omăt, când aşezându-i lui Alexei pătura, când acoperindu-i capul cu fularul ei. În spatele Lenocikăi se grămădeau femei, fetişcane şi babe. Mulţimea vuia înăbuşit.

În prima clipă, lumina orbitoare, răsfrântă de zăpadă, şi albastrul

zilei de primăvară îi luară lui Alexei vederea. Clipi din ochi şi simţi că este cât pe-aci să-şi piardă cunoştinţa. Deschizând puţin câte puţin pleoapele, îşi deprinse ochii cu lumina şi începu să privească în jurul său. Avea în faţa sa priveliştea satului subteran.

Jur împrejur, cât puteai cuprinde cu ochii, bătrânul codru se înălţa aidoma unui zid. Vârfurile copacilor aproape că se împreunau deasupra capului. Din pricina crengilor, printre care lumina soarelui se strecura anevoie, stăruia jos penumbra. În pădure creşteau tot soiul de copaci. Coloanele albe ale mestecenilor, încă golaşe, ale căror vârfuri păreau nişte trâmbe vineţii încremenite în văzduh, se învecinau cu trunchiurile aurii ale pinilor, iar printre ele, ici-colo, se arătau triunghiurile întunecate ale brazilor.

Bordeiele fuseseră săpate la rădăcina copacilor care le fereau de privirea duşmanului din văzduh şi de pe pământ, acolo unde omătul era bătătorit de sute de picioare. Pe ramurile brazilor seculari se uscau scutece de copii, pe crengile pinilor tineri se zvântau oale şi ulcele de pământ, răsturnate cu gura în jos, iar sub un brad bătrân de pe al cărui trunchi atârna ca nişte bărbi muşchiul cărunt, jos lângă tulpina lui vânjoasă, între rădăcini, unde după toate legile firii s-ar fi cuvenit să fie bârlogul unei jivine sălbatice, şedea o păpuşă veche, făcută din cârpe, soioasă, cu figura turtită şi prietenoasă, desenată cu un creion chimic.

Mulţimea se mişca domol, urmând targa, pe „uliţa” căptuşită cu muşchiul pădurii.

Dând de aerul de afară, Alexei se simţi la început cuprins de o bucurie instinctivă, animalică, dar curând ea făcu loc unei tristeţi plăcute, calme.

Lenocika îi şterse lacrimile şi, tălmăcindu-le în felul ei, porunci celor care duceau targa să meargă mai încet.

— Nu, nu, mai repede, mergeţi mai repede! se împotrivi Meresiev.

Şi aşa i se părea că merg prea încet. Începuse să se teamă că din cauza aceasta nu va mai putea să plece, că avionul trimis de la Moscova îşi va lua zborul fără să-l mai aştepte şi că nu va ajunge astăzi în clinica aceea salvatoare. Durerea pricinuită de mersul zorit al celor ce-l purtau, îl silea să geamă înăbuşit, şi totuşi repeta într-una: „Mai repede, vă rog mai repede!” îi grăbea, deşi îl auzea pe moş Mihaila gâfâind, îl vedea lunecând şi poticnindu-se. Două femei îl înlocuiră pe bătrânul care acum tropăia alături de targă, cu paşi iuţi şi mărunţi; Lenocika mergea pe partea cealaltă.

Ştergându-şi de năduşeală cu şapca lui ofiţerească chelia, faţa vânătă stacojie de oboseală şi grumazul plin de zbârcituri, moşul mormăia mulţumit:

— Îi vezi cum aleargă? Se grăbesc!... Ai dreptate, Leoşka, zău că ai dreptate să te grăbeşti! Dacă omul se grăbeşte, înseamnă că e tare

viaţa din el... copilule găsit, dragul moşului. Sau vrei să zici că nu-i aşa? Să ai grijă să ne scrii din spital, auzi? Ţine minte adresa: Regiunea Kalinin, raionul Bologovo, viitorul sat Plavni. Aud? Viitorul? Dacă am zis bine? N-avea nici o grijă, ajunge răvaşul până la noi; e bună adresa!

Când targa fu ridicată în avion şi Alexei simţi mirosul cunoscut, înţepător, al benzinei de aviaţie, îl cuprinse din nou un val de bucurie nestăpânită. Cineva trase peste el cupola de celuloid, astfel că nu mai văzu cum lumea care-l petrecuse făcea semne cu mâna, cum o bătrânică măruntă şi năsoasă, care, îmbrobodită în şalul ei cenuşiu, semăna cu o cioară, biruindu-şi frica şi vântul stârnit de elice, se strecură până la Degtearenko, urcat între timp în cabină, şi-i întinse bocceluţa cu găina rămasă; nu văzu cum moş Mihaila, preocupat, dădea târcoale avionului, strigând la muieri şi alungând copiii, cum curentul elicei îi smulsese moşului şapca, rostogolind-o de-a dura pe gheaţă; rămânând în capul gol, chelia-i sclipitoare şi părul argintiu şi rar, răsfirat de vânt, îl făceau să semene cu sfântul Neculai, pictat de penelul naiv al unui iconar de ţară. Stătea aşa, fluturându-şi braţul în urma avionului care gonea pe gheaţă – el, singurul bărbat în gloata pestriţă de muieri.

Decolând, Degtearenko zbură cu băgare de seamă pe deasupra capetelor mulţimii care-i condusese, apoi o luă de-a lungul lacului, încet, jos de tot, cât pe-aci să atingă gheaţa cu schiurile trenului de aterizare, adăpostindu-se pe după malul înalt şi abrupt, şi dispăru dinapoia unei insule împădurite. De data asta, el, năzdrăvanul regimentului, pe care, când se făcea analiza luptei, comandantul îl dojenea deseori pentru exces de îndrăzneală în aer, zbura cu luare-aminte, mai mult furişându-se pe lângă pământ şi peste albia apelor, ascunzându-se după malurile lacului. Alexei nu vedea şi n-auzea nimic. Mirosul atât de drag de benzină şi ulei, senzaţia de fericire a zborului îl făcură să-şi piardă cunoştinţa. Nu-şi reveni decât pe aerodrom, în clipa când targa era scoasă pentru a fi îmbarcată pe bordul unui avion sanitar rapid, care tocmai sosise de la Moscova.

19

Ajunse pe aerodromul lui drag, în dârdora unei zile de zbor, cu programul încărcat până la refuz, cum de altfel erau toate zilele în această primăvară a războiului.

Vuietul motoarelor nu contenea o clipă. Escadrila, care ateriza pentru refacerea plinului de benzină şi muniţii, era înlocuită în aer cu alta, cu a treia. Începând cu piloţii şi terminând cu şoferii de la cisternele de carburanţi şi cu magazionerii, oamenii abia se mai

ţineau pe picioare de oboseală. Şeful statului-major îşi pierduse glasul strigând, iar acum nu mai scotea din gâtlej decât nişte hârâituri piţigăiate.

Cu toate preocupările lor multiple, cu toată încordarea de care erau stăpâniţi, toţi trăiau în ziua aceea numai cu gândul la apropiata sosire a lui Meresiev.

— L-au adus? strigau piloţii adresându-se de departe mecanicilor, în vuietul motorului, înainte ca avionul să ajungă la boxa lui.

— Ce se-aude cu el? se interesau „regii benzinei” în timp ce-şi trăgeau autocisternele lângă rezervoarele îngropate în pământ.

Stăteau într-una cu urechea la pândă să prindă dacă nu cumva, undeva, deasupra pădurii, se aude zumzetul cunoscut al avionului sanitar.

Când Alexei îşi veni în fire pe targa legănată în ritmul paşilor, văzu o mulţime de figuri cunoscute, strânse cerc în jurul lui. Deschise de-a binelea ochii. Prin mulţime trecu un freamăt de bucurie. Recunoscu aproape de tot, lângă targă, chipul tânăr şi grav al comandantului de regiment cu un zâmbet stăpânit în colţul gurii, alături de obrazul lătăreţ, roşcovan şi asudat al şefului de stat-major. Deosebi şi faţa albă rotundă şi grăsulie a comandantului B.D.A.[5] pe care Alexei nu-l putea suferi din cauza formalismului şi zgârceniei lui. Câte chipuri cunoscute!... Targa e purtată de lunganul Iura, care încearcă zadarnic să se întoarcă spre a-l vedea pe Alexei şi de aceea se poticneşte la fiecare pas. Alături de el aleargă o fată cu părul roşu – sergent la staţiunea de meteorologie. Înainte vreme, lui Alexei i se păruse că ea nu-l poate suferi, nu ştia de ce, că de aceea se şi străduia să nu dea ochi cu el şi-l privea totdeauna pe furiş, cu o uitătură ciudată. O poreclise în glumă „sergentul meteorologic”. Lângă ea goneşte cu paşi mărunţi pilotul Kukuşkin, un omuleţ mic de stat, cu o faţă antipatică, gălbejită, pe care nu-l simpatizează nimeni din escadrilă pentru firea lui arţăgoasă. Zâmbea şi el, căutând să-şi potrivească mersul cu pasul gigantic al lui Iura. Meresiev îşi aduce deodată aminte cum înainte de ultimul zbor, într-un cerc de tovarăşi, îşi bătuse joc de Kukuşkin pentru o datorie neplătită, fusese sigur că omul acesta duşmănos n-o să-l ierte niciodată. Şi uite-l, acum fuge alături de targa lui, sprijinind-o cu băgare de seamă şi dând fără milă ghionţi în dreapta şi-n stângă, ca să-l ferească de zguduituri.

Niciodată Alexei nu şi-ar fi putut închipui că are atât de mulţi prieteni. Aşadar, iată în ce împrejurări se cunosc oamenii! Şi-i păru rău pentru „sergentul meteorologic” care, nu ştia de ce, se temea de el. Se simţi vinovat faţă de comandantul B.D.A. despre o cărui zgârcenie răspândise în divizie atâtea glume şi anecdote, şi-i venea să-i ceară

[5] B.D.A. – Batalion de deservire a aerodromului.

iertare lui Kukuşkin şi să le spună băieţilor că omul nu e deloc atât de antipatic şi certăreţ. Alexei avea simţământul că, după toate chinurile pe care le-a îndurat, nimerise în sfârşit în familia lui, unde toţi se bucurau sincer că-l văd.

Îl purtau cu băgare de seamă peste câmp, spre avionul sanitar, argintiu, camuflat în marginea unui crâng de mesteceni golaşi, unde mecanicii încercau să pornească motorul răcit al „sanitarului” cu ajutorul unui amortizor de cauciuc.

— Tovarăşe maior, spuse deodată Meresiev, adresându-se comandantului de regiment şi căutând să rostească cuvinte cât se poate de tare şi de hotărât.

Comandantul, potrivit obiceiului său, schiţă un zâmbet enigmatic şi se aplecă spre el, fără să scoată o vorbă.

— Tovarăşe maior... daţi-mi voie să nu plec la Moscova, rămân mai bine aici, cu dumneavoastră...

Comandantul îşi smulse casca din cap, căci îl împiedica să audă.

— Nu-i nevoie să merg la Moscova, vreau să rămân aici, la batalionul sanitar.

Maiorul îşi scoase mănuşa îmblănită, dibui sub pătură mâna lui Alexei şi i-o strânse.

— Ciudat mai eşti! Dar dumneata ai nevoie de un tratament serios.

Alexei clătină din cap. Se simţea bine şi liniştit. Nici nenumăratele peripeţii prin care trecuse, nici durerea din picioare nu i se mai păreau atât de cumplite.

— Ce vrea? întrebă cu glas răguşit şeful statului-major.

— Se roagă să-l lăsăm aici, cu noi, răspunse comandantul zâmbind.

De data asta zâmbetul lui nu mai era enigmatic, ca de obicei, ci părea cald şi trist.

— Prostii! Romantism bun pentru *Pionerskaia Pravda*, mormăi şeful statului-major. I se face cinstea să i se trimită avionul de la Moscova, din ordinul personal al comandantului de armată, iar el – poftim!...

Meresiev ar fi voit să răspundă că nu-i de fel romantic, că pur şi simplu e convins că aici, în mediul drag şi apropiat lui, în cortul batalionului sanitar, unde mai stătuse cândva câteva zile, pentru o luxaţie la picior după o aterizare forţată cu un avion lovit de inamic, se va întrema mult mai grabnic decât în condiţiile de confort ale clinicii de la Moscova. Îşi alesese şi cuvintele ca să-i răspundă cât mai usturător şefului de stat-major, dar nu mai avu timp.

Sirena urlă sfâşietor. Feţele tuturor deveniră deodată îngrijorate şi grave. Maiorul dădu câteva ordine scurte, şi oamenii se împrăştiară îndată ca furnicile: unii alergară spre avioanele mascate la liziera pădurii, alţii spre bordeiul punctului de comandă, înălţat ca o moviliţă în marginea aerodromului, iar alţii spre autovehiculele ascunse în crâng. Alexei văzu proiectându-se pe bolta senină a cerului dâra

alburie a unei rachete cu mai multe focuri, care peste o clipa începu să se destrame încet în aer. „Atac aerian!” pricepu el. Inima începu să-i bată cu putere, nările îi zvâcniră şi simţi în trupu-i slăbit fiorii reci care-l străbăteau ori de câte ori se afla în faţa unei primejdii. Lenocika, mecanicul Iura şi „sergentul meteorologic”, neavând nicio misiune în zarva încordată a alarmei aeriene ce cuprinsese aerodromul, apucară câteşitrei targa şi o rupseră la fugă, sforţându-se bineînţeles să păstreze cadenţa, dar fără să izbutească din cauza emoţiei; se îndreptară spre marginea cea mai apropiată a pădurii.

Alexei gemu; însoţitorii lui încetiniră pasul. Însă în depărtare tunurile antiaeriene automate începură să detune. Patrule de avioane porniră să ruleze spre pista de decolare, ridicându-se unul după altul în aer. Dar pe lângă zgomotul bine cunoscut al avioanelor proprii, Alexei deosebi venind dinspre pădure un vuiet inegal şi unduitor, la auzul căruia muşchii i se încordară, făcându-se ghem, iar el, omul neputincios, ţintuit de targă, avu deodată simţământul că se află în cabina avionului de vânătoare, zburând, ca un ogar care adulmecă vânatul, în întâmpinarea inamicului.

Targa nu încăpu în adăpostul strâmt. Când Iura şi fetele, cuprinşi de grijă, voiră să-l coboare pe braţe în adăpost, Alexei se împotrivi, cerându-le să-l lase pe targă, în umbra unui mesteacăn gros din marginea pădurii. Acolo, culcat sub mesteacăn, el fu martorul evenimentelor care se desfăşurară vertiginos sub ochii lui, ca într-un coşmar. Piloţii au arareori prilejul să urmărească o luptă aeriană de pe pământ. Meresiev, care de la începutul războiului zburase mereu în aviaţia de luptă, nu avusese ocazia să vadă o bătălie aeriană de la sol. Şi iată că acum, el, omul deprins cu iuţeala fulgerătoare a încăierărilor aeriene, privea mirat cât de înceată şi cât de puţin înspăimântătoare pare de aici lupta, cât de tărăgănate sunt mişcările bătrânilor „măgăruşi” cu botul turtit şi cât de inofensiv răsună de sus ţăcănitul mitralierelor lor, care seamănă cu un zgomot foarte familiar, casnic, ce aminteşte parcă huruitul unei maşini de cusut sau poate foşnetul de pânză sfâşiată.

Douăsprezece avioane nemţeşti de bombardament ocoliră aerodromul dintr-o parte, în formaţie de cocor, pierzându-se în razele orbitoare ale soarelui ridicat sus pe cer. De acolo, de după norii cu marginile învăpăiate de te dureau ochii dacă-i priveai, răzbătea zumzetul de bondari al bombardierelor. Mai înfiorător era lătratul şi zvâcnetul tunurilor antiaeriene automate din crâng. Caierele exploziilor se împrăştiau în văzduh aşijderea seminţelor zburătoare de păpădie, iar pe cer nu vedeai altceva decât sclipirile rare ale avioanelor de vânătoare.

Doar vuietul bondarilor gigantici întrerupea tot mai des foşnetul de pânză sfâşiată: hrr, hrr, hrr! În strălucirea razelor de soare se

desfăşura o luptă aeriană, invizibilă de pe pământ. Dar această luptă semăna atât de puţin cu ceea ce vedea cel care participa la o încăierare aeriană şi părea atât de neînsemnată, atât de puţin interesantă, încât Alexei o urmărea cu linişte deplină.

Nu se sperie nici în clipa când din înălţime răsună un şuierat ascuţit, sfredelitor, mereu crescând, şi când, asemenea unor picături negre, scuturate de pe o pensulă, bombele porniră ciorchine una după alta în jos, mărindu-se cu o iuţeală ameţitoare; îşi înălţă doar puţin capul, ca să vadă unde vor cădea.

În schimb, purtarea „sergentului meteorologic" îl uimi nespus de mult. Când şuieratul ascuţit al bombelor ajunse la tonul cel mai înalt, fata, care până atunci stătuse adăpostită până la brâu în tranşee şi, după obiceiul ei de totdeauna, îl privea pe furiş, zvâcni brusc afară, şi alergând până la targă se prăbuşi peste ea, acoperindu-l pe aviator cu trupul ei, tremurând toată de frică şi de emoţie.

O clipă, el văzu aproape de tot, lângă ochii lui, faţa-i copilăroasă, arsă de soare, cu buzele puţin umflate şi cu năsucul cârn şi jupuit. Apoi o explozie răsună undeva în pădure. Şi îndată se auziră mai aproape, a doua, a treia, a patra. A cincea bubui atât de tare, că pământul gemu cutremurându-se. Iar cununa bogată a mesteacănului sub care zăcea Alexei căzu retezată de o schijă. Alexei zări încă o dată înaintea ochilor chipul palid şi desfigurat de groază al fetei, simţi pe faţă atingerea obrazului ei răcoros şi în pauza scurtă dintre două explozii buzele fetei şoptiră tremurătoare, înnebunite de spaimă.

— Dragul meu... Dragul meu!...

O nouă ploaie de bombe cutremură pământul. Deasupra aerodromului se ridicară, detunând spre cer, coloanele exploziilor, ca şi cum din pământ ar fi ţâşnit un şir de copaci, ale căror cununi s-ar fi desfăcut larg într-o clipă, ca apoi să se prăvălească cu zgomot şi să se împrăştie, prefăcute în bulgări de pământ îngheţat, lăsând în aer un fum usturător şi cenuşiu, cu miros de usturoi.

Când fumul se mai risipi, în jur se aşternu din nou liniştea. Zgomotele luptei aeriene răzbăteau acum, abia auzit, de undeva din dosul pădurii. Fata sărise îndată în picioare. Obrajii ei, până atunci acoperiţi de o paloare verzuie, deveniseră stacojii; ruşinată până la lacrimi şi fără să se uite la Alexei, îşi tot cerea iertare îngăimând:

— Nu v-am lovit? Vai, Doamne, ce proastă, ce proastă sunt! Vă rog să mă iertaţi.

— Degeaba te mai căieşti acum, mormăi Iura, căruia îi era ruşine că nu el, ci fetişcana de la staţiunea meteorologică îl acoperise cu trupul ei pe prietenul său.

Îşi scutură bombănind combinezonul, se scarpină în ceafă şi clătină din cap privind mesteacănul retezat de schijă, pe trunchiul căruia se prelingea din ce în ce mai abundent o sevă străvezie. Seva copacului

rănit se scurgea scânteind peste coaja acoperită de muşchi şi picura pe pământ, curată, limpede ca lacrima.

— Priviţi, ia priviţi, plânge mesteacănul! spuse Lenocika, care nici în clipa aceea de primejdie nu-şi pierduse aerul şăgalnic şi totodată veşnic mirat.

— Cum să nu plângă! răspunse Iura posomorât. Ei, spectacolul s-a terminat, hai să-l ducem. „Sanitarul" o fi scăpat oare? Nu cumva i-o fi ars şi lui o lovitură?

— Primăvara… rosti Meresiev, uitându-se la trunchiul rănit al mesteacănului, la seva lui limpede ce scânteia în bătaia soarelui, scurgându-se pe pământ în picuri deşi, apoi la „sergentul meteorologic", fata aceea cu năsucul cârn, îmbrăcată într-o manta prea mare pentru ea, şi pe care Alexei nici măcar nu ştia cum o cheamă.

În timp ce-l duceau tustrei spre avion – Iura înainte, cele două fete în spate – trecând peste pâlniile încă fumegânde ale exploziilor, Alexei, curios, se tot uita pe furiş la mâna mică dar robustă, care, ieşind din mâneca aspră a mantalei, ţinea strâns targa. Ce-i cu ea? Poate că vorbele pe care le auzise ieşiseră fără voie din gura ei, în clipa aceea de înfricoşare.

În ziua aceea, atât de însemnată pentru Alexei Meresiev, el avu prilejul să fie martor al unui alt eveniment. Ajunseseră aproape de avionul argintiu, cu cruce roşie pe aripi şi pe fuselaj; Alexei tocmai îl urmărea pe mecanicul de bord care dădea târcoale avionului, clătinând din cap şi cercetând dacă aparatul n-a fost cumva avariat de schije sau de suflul puternic al exploziei, când vânătorii începură să vină pe rând la aterizare. Avioanele ţâşneau din spatele pădurii şi, alunecând în jos fără să mai facă obişnuitul tur de pistă, aterizau şi se îndreptau din mers spre marginea pădurii, la boxele lor.

Curând, cerul se linişti deplin. Aerodromul se goli. În văzduh amuţi huruitul motoarelor. Dar lângă punctul de comandă tot se mai aflau câţiva oameni care scrutau cerul cu palmele streaşină la ochi pentru a se apăra de soare.

— Numărul *nouă* n-a sosit. Kukuşkin a rămas pe undeva, comunică Iura.

Alexei îşi aduse aminte de faţa cât pumnul de mică a lui Kukuşkin, de expresia veşnic înveninată şi arţăgoasă a acestuia şi parcă îl văzu cu câtă grijă ajutase azi la transportarea tărgii. Să-i fi venit oare şi lui rândul? Gândul acesta, atât de obişnuit pentru aviatorii cuprinşi de frigurile luptei, îl cutremură pe Alexei acum, când se simţea exclus din viaţa aerodromului. Tocmai în clipa aceea, sus, în văzduh, răsună un huruit de motor. Iura sări în sus de bucurie.

— El este!

Printre oamenii adunaţi lângă punctul de comandă se produse un

freamăt de nelinişte. Se întâmplase ceva ciudat. *Nouă* nu ateriza; făcu un ocol larg în jurul aerodromului, iar când trecu pe deasupra lui Alexei, acesta constată că-i lipseşte o parte din aripă şi, ceea ce era şi mai îngrozitor, din fuselaj nu se mai vedea decât o singură jambă[6]. Rachetele roşii străpunseră văzduhul una după alta. Kukuşkin trecu din nou la verticala lor. Avionul lui aducea acum cu o pasăre care se roteşte deasupra cuibului distrus, neştiind unde să se aşeze. Începuse al treilea tur de pistă.

— Acum o să sară, benzina e pe sfârşite, zboară cu scuipat, murmură Iura, uitându-se la ceas.

În astfel de cazuri, când aterizarea devenea cu neputinţă, pilotul era autorizat ca luând înălţime, să se arunce cu paraşuta. Pesemne că *nouă* primise un astfel de ordin de pe sol. Dar avionul continua îndărătnic să se rotească.

Iura se uita mereu când la ceas când la avion. În clipa când i se păru că motorul îşi încetineşte mersul se lăsă pe vine şi întoarse îngrozit capul. Nu cumva o fi crezând că poate să salveze avionul!

„Ci sări, sări odată!” îşi spuneau în gând cei de jos.

De pe aerodrom se desprinse lin ridicându-se în aer, un avion de vânătoare, purtând numărul *unu*. Avionul se avântă în văzduh şi chiar de la prima trecere se apropie cu dibăcie de numărul *nouă*, care era avariat. După stilul iscusit şi calm al manevrei, Alexei îl recunoscu pe comandantul regimentului. Bănuind că lui Kukuşkin i s-a defectat legătura prin radio sau poate că pilotul s-a zăpăcit, comandantul se apropie de el, îşi legănă aripile, semnalizându-i „Fă ca mine”, apoi se depărtă puţin şi începu să ia înălţime. Îi ordonase să se retragă undeva mai departe şi să sară din avion. Dar chiar în clipa aceea Kukuşkin reduse motorul şi se îndreptă spre aterizare. Avionul cu aripa ruptă trecu pe deasupra lui Alexei, coborând vertiginos spre pământ. Iată-l că se apleacă brusc spre stângă, aproape de suprafaţa solului, lăsându-şi greutatea pe *piciorul* teafăr, fuge puţin pe o singură roată, micşorându-şi viteza, apoi atinge pământul cu vârful aripei sănătoase şi începe să se răsucească în jurul axului său, împroşcând nori uriaşi de zăpadă.

În ultimul moment, avionul nu se mai zări de loc. Când pulberea omătului se mai potoli, pe pământ, lângă avionul aplecat într-o parte, se văzu o pată neagră în zăpadă. Oamenii începură să alerge spre punctul acela negru. Sunând din claxon, trecu în plină viteză camioneta sanitară.

„A salvat avionul, a salvat avionul! Bravo, Kukuskin! De când a devenit el atât de îndemânatic?” gândi Meresiev, imobilizat pe targă,

---

[6] Jambă – fiecare dintre cele două picioare ale trenului de aterizare de care sunt prinse roţile avionului.

încercând un simţământ de invidie faţă de tovarăşul său.

Ar fi vrut şi el să alerge acolo, unde în zăpadă zăcea omuleţul acela pe care nu-l simpatiza nimeni şi care se dovedise dintr-o dată a fi atât de dârz şi atât de iscusit. Dar Alexei zăcea înfăşurat în pături ţintuit de targă, zdrobit de durerea cumplită care îl sfârteca din nou, îndată ce starea de excitaţie nervoasă se potolise.

Toate întâmplările acestea se succedaseră în interval de cel mult o oră dar fuseseră atât de numeroase, încât Alexei nu putu să le cuprindă dintr-o dată cu mintea. Abia după ce targa fu fixată în locaşurile ei speciale din interiorul avionului sanitar, surprinzând întâmplător privirea neclintită a ,,sergentului meteorologic" aţintită asupră-i, pricepu sensul adevărat a cuvintelor scăpate de pe buzele livide ale fetei între exploziile celor două serii de bombe şi se simţi ruşinat că nici măcar nu ştie numele acestei făpturi atât de bune, atât de pline de abnegaţie.

— Tovarăşe sergent... spuse el încet privind-o cu recunoştinţă.

E greu de crezut că în zgomotul asurzitor al motorului vorbele lui ar fi putut ajunge până la ea. Dar iată că fata se apropie de Meresiev şi-i întinse un pacheţel.

— Tovarăşe locotenent-major, sunt scrisorile dumneavoastră. Vi le-am păstrat; ştiam că trăiţi, că vă veţi întoarce... Ştiam, o simţeam.

Îi puse pe piept micul teanc de scrisori. Printre ele, Alexei recunoscu plicurile triunghiulare ale mamei sale, având adresa ticluită cu scrisu-i bătrânesc, încâlcit, şi plicurile cunoscute, aidoma acelora pe care le purta întotdeauna în buzunarul tunicii. Se lumină la faţă văzând răvaşele şi făcu o mişcare, vrând să-şi scoată mâna de sub pătură.

— E de la o fată? întrebă mâhnit „sergentul meteorologic", şi din nou se ruşină atât de tare, încât genele-i de culoarea bronzului se lipiră ude de lacrimi.

Meresiev înţelese: o auzise destul de lămurit în timpul exploziei; înţelese şi nu avu curajul sa-i spună adevărul.

— Sunt de la o soră măritată. O cheamă altfel după soţ, vorbi el, dispreţuindu-se pe sine.

În huruitul motoarelor ce se încălzeau se auziră glasuri. Una din portierele laterale se deschise şi în pragul ei apăru un medic necunoscut, cu halatul îmbrăcat peste manta.

— Unul dintre bolnavi e aici? întrebă el uitându-se la Meresiev. Foarte bine, aduceţi-l şi pe celălalt, pornim numaidecât. Dar dumneavoastră ce faceţi aici, stimabilo? şi medicul privi prin ochelarii-i aburiţi la „sergentul meteorologic", care încerca să se ascundă în spatele lui Iura. Vă rog să părăsiţi cabina. Plecăm îndată. Ei, aduceţi targa încoace!

— Scrieţi-mi, pentru numele lui Dumnezeu, scrieţi-mi, voi aştepta!

auzi Alexei şoapta grăbită a fetei.

Cu ajutorul lui Iura, medicul urcă în cabină o targă în care cineva gemea încet, prelung. În timp ce o aşezau în locaşul ei, cearşaful alunecă şi Meresiev văzu faţa lui Kukuşkin, schimonosită de suferinţă. Medicul îşi frecă mâinile, inspectă cabina şi-l bătu pe Meresiev pe pântec:

— Minunat, perfect! Aşadar, tinere, ai un companion de zbor, ca să nu te plictiseşti. Ai spus ceva? Şi acum toată lumea afară! Unde e Lorelei[7] aceea cu gradul de sergent? A dispărut! Prea bine. Luaţi-o din loc, vă rog!

Îl împinse afară pe Iura, care încă mai zăbovea. Portierele fură închise, avionul tresări, se puse în mişcare, ţopăind peste bulgări, şi deodată se domoli şi începu să plutească lin în elementul lui natural, în duduitul uniform al motoarelor. Medicul se apropie de Meresiev, sprijinindu-se de pereţii cabinei.

— Cum ne mai simţim? Să vă iau pulsul. Privi plin de curiozitate la Alexei şi dădu din cap: Mda! O personalitate puternică! Despre aventurile dumitale prietenii mi-au povestit lucruri de necrezut, lucruri demne de pana lui Jack London.

Se lăsă apoi în scaunul lui, se mai răsuci un timp, aşezându-se cât mai comod, după care îndată se moleşi, capul îi căzu în piept şi adormi. Se văzu atunci că omul acela atât de palid şi destul de vârstnic era obosit de moarte.

„Lucruri demne de pana lui Jack London!” gândi Meresiev şi în minte i se ivi o amintire din copilărie, povestea unui om care înaintează printr-un pustiu, cu picioarele degerate, urmărit de o fiară flămândă şi bolnavă. În zgomotul ritmic al motoarelor, toate în juru-i începură să joace, legănate parcă de o apă, contururile se destrămau ca şi cum s-ar fi topit într-o ceaţă cenuşie şi ultimul gând al lui Alexei, înainte de-a adormi, fu nespus de ciudat: nu era o realitate nici războiul, nici bombardamentele, nici durerea chinuitoare, neîntreruptă din picioare, nici avionul care zbura spre Moscova, ci toate existau numai în cartea minunată, citită în copilărie, în oraşul depărtat Kamâşin.

PARTEA A DOUA

[7] Lorelei – stâncă pe malul Rinului, primejdioasă pentru corăbieri şi renumită pentru ecoul care îl produce. După legendele germane, această stâncă era locuită de zâna Lorelei, care, prin farmecul cântecelor sale, îi atrăgea pe corăbieri şi îi îneca.

1

Andrei Degtearenko şi Lenocika nu exageraseră nimic descriind prietenului lor splendorile spitalului din capitală, unde la cererea comandantului de armată fusese repartizat Alexei Meresiev şi o dată cu dânsul, pentru a-i ţine tovărăşie, locotenentul Konstantin Kukuşkin, transportat la Moscova împreună cu el.

Înainte de război, aici fusese clinica unui institut, în care un cunoscut savant sovietic cerceta metode noi de refacere rapidă a organismului uman după maladii şi traumatisme. Institutul avea tradiţii temeinic închegate şi un renume mondial.

În zilele războiului, savantul transformase clinica institutului său într-un spital pentru ofiţeri. Ca şi mai înainte, bolnavii beneficiau aici de toate tratamentele cunoscute pe atunci de ştiinţa cea mai înaintată. Războiul, care se desfăşura din plin în apropierea capitalei, provocase o afluenţă atât de mare de răniţi încât spitalul trebuise să-şi sporească de patru ori numărul paturilor faţă de acela cu care fusese prevăzut iniţial. Toate încăperile secundare – sălile pentru vizitatori, sălile de lectură şi jocuri, încăperile personalului medical şi sălile de mese pentru convalescenţi – fuseseră transformate în saloane. Savantul cedase pentru răniţi şi cabinetul său, ce comunica printr-o uşă cu laboratorul, iar el împreună cu cărţile lui şi cu toate lucrurile trebuincioase se mutase într-o odăiţă care mai înainte fusese cameră de gardă. Şi, cu toate acestea, se întâmpla uneori să se pună paturi şi pe coridoare.

Între pereţii de un alb sclipitor, ce păreau destinaţi de însuşi constructorul lor tăcerii solemne dintr-un templu al medicinii, răsunau acum de pretutindeni gemetele prelungi ale răniţilor, tânguiri, sforăitul celor care dormeau şi delirul bolnavilor aflaţi în stare gravă. Stăruia în cuprinsul clădirii mirosul greu, înăbuşitor al războiului, miros de feşe pline de sânge, de răni inflamate, de carne cangrenată, miros pe care niciun sistem de aerisire nu putea să-l alunge. De multă vreme lângă paturile confortabile, construite după desenul conceput de savant, se înşiruiau paturi de campanie. De altfel nici vesela nu mai era de ajuns. Alături de farfuriile frumoase de faianţă, circulau în clinică castroane ciobite de aluminiu. O bombă căzută în vecinătate, spărsese cu suflul ei geamurile imenselor ferestre în stil italian, care au fost apoi înlocuite cu placaj. Nu mai ajungea nici apa, mereu se închidea gazul, astfel că instrumentele trebuiau să fie fierte pe spirtiere de mult rămase fără întrebuinţare. Iar răniţii soseau, soseau necontenit. Erau aduşi cu avionul, cu maşinile, cu trenul. Afluenţa lor creştea pe măsură ce pe front se intensifica ofensiva trupelor noastre.

Cu toate acestea, personalul spitalului, începând cu şeful lui, emerit om de ştiinţă, deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., şi terminând cu oricare dintre surorile de gardă, îngrijitoare sau cu portăreasa, toţi aceşti oameni, uneori flămânzi, căzând din picioare de oboseală, se străduiau cu un fel de îndărătnicie fanatică să păstreze aceeaşi ordine care domnise cândva în instituţie. Surorile, care făceau câte două-trei schimburi de gardă unul după altul, foloseau orice clipă liberă ca să cureţe, să frece, să spele. Infirmierele, trase la faţă şi îmbătrânite, abia ţinându-se pe picioare de oboseală, veneau la lucru ca mai înainte, în halate scrobite, dovedind şi acum aceeaşi exigenţă scrupuloasă în îndeplinirea prescripţiilor medicale. Ca şi înainte vreme, internii se legau de orice pată cât de mică de pe rufăria de pat şi cu o batistă impecabilă controlau curăţenia zidurilor, a rampei de la scară şi a mânerelor de la uşi. Însuşi şeful, un bătrân de statură uriaşă, cu faţa roşcovană, cu o adevărată coamă de păr încărunţit deasupra frunţii înalte, mustăcios, cu barbişon negru presărat din belşug cu fire argintii, suduia tot atât de crâncen ca şi înainte de război şi apărea de două ori pe zi, punctual, în saloanele spitalului, urmat de un cârd de asistenţi şi interni în halate scrobite, controlând diagnozele puse noilor-sosiţi şi cercetând personal cazurile grele.

În zilele acelea din toiul războiului, el nu mai prididea şi cu alte treburi în afara spitalului. Dar întotdeauna găsea timp pentru spitalul ce-i era atât de drag şi care-i răpea orele de somn şi de odihnă. Dojenind pe câte cineva din rândurile personalului pentru neglijenţă – şi făcea acest lucru întotdeauna cu multă înverşunare chiar la locul abaterii constatate şi în prezenţa bolnavilor – spunea că clinica lui, care funcţionează ca şi mai înainte, putând servi drept pildă în această Moscovă din vremea de război, camuflată şi veşnic trează, constituie însuşi răspunsul lui dat tuturor hitlerilor şi göringilor, că nu vrea să audă invocându-se greutăţile războiului, că leneşii şi trântorii se pot duce la mama dracului şi că tocmai acum, când totul e atât de greu, în spital trebuie să domnească o ordine desăvârşită. Îşi continua vizitele şi contravizitele cu atâta exactitate, încât surorile controlau ceasurile din perete ale saloanelor, după aceste vizite. Nici alarmele aeriene nu puteau să-l împiedice de a fi punctual. Probabil că tocmai datorită acestui lucru personalul spitalului făcea adevărate minuni şi izbutea în condiţii neînchipuit de grele să păstreze vechile tradiţii de dinainte de război.

Într-o zi, cu prilejul vizitei de dimineaţă, şeful spitalului – hai să-i zicem Vasili Vasilievici – dădu peste două paturi aşezate pe platforma unei scări de la al treilea etaj.

— Ce-i cu expoziţia asta? tună el, aruncând internului, pe sub sprâncenele-i stufoase, o privire atât de furioasă, încât internul, un bărbat înalt, puţin adus de spate şi destul de vârstnic, cu o înfăţişare

foarte respectabilă, rămase smirnă în faţa lui, ca un şcolar.

— Au fost aduşi abia astă-noapte... Sunt aviatori. Acesta are o fractură a şoldului şi a mâinii drepte. Starea normală. Iar celălalt, şi arată cu mâna spre un om foarte slab, de o vârstă greu de precizat, care zăcea nemişcat, cu ochii închişi, este într-o stare foarte gravă. Ambele metatarse zdrobite, cangrenă la amândouă labele şi, ceea ce este mai important, are organismul complet epuizat. Bineînţeles, eu nu cred, dar doctorul care i-a însoţit, un medic militar de rangul doi, scrie că bolnavul cu labele picioarelor zdrobite s-ar fi târât timp de optsprezece zile ca să iasă din spatele frontului nemţesc. E o exagerare, bineînţeles...

Fără să-l mai asculte pe intern, Vasili Vasilievici ridică pătura. Alexei Meresiev zăcea cu mâinile încrucişate pe piept. După mâinile lui negricioase care se desprindeau limpede pe albul imaculat al cămăşii şi cearşafului, puteai să studiezi conformaţia scheletului omenesc. Profesorul îl înveli din nou, cu grijă, pe aviator, şi-l întrerupse pe intern, bodogănind:

— De ce stau aici?

— În coridor nu mai este loc... Chiar dumneavoastră singur...

—„Dumneavoastră singur”, „dumneavoastră singur”. Dar în salonul 42?

— E rezervat pentru colonei.

— Pentru colonei?... izbucni profesorul. Ce neghiob a mai născocit şi asta? Pentru colonei! Auzi gugumănie!

— Aşa am primit ordin: să păstrăm o rezervă pentru Eroii Uniunii Sovietice.

— „Eroi”, „eroi”. În războiul ăsta fiecare om e un erou. Vreţi să mă învăţaţi pe mine?! Cine e şef aici? Cui nu-i convin ordinele mele n-are decât să plece imediat! Să-i transportaţi îndată pe aviatori la 42. Născociţi tot felul de prostii, „pentru colonei”! Auzi!

Dădu să plece, însoţit de suita lui care amuţise, dar se întoarse brusc, se aplecă asupra lui Meresiev şi, punându-şi pe umărul aviatorului mâna-i cu pielea jupuită de dezinfectanţi, întrebă:

— E adevărat că te-ai târât mai bine de două săptămâni ca să ieşi din spatele liniilor nemţeşti?

— E adevărat că am cangrenă? întrebă Meresiev cu glas stins.

Profesorul îi sfredeli cu o uitătură furioasă pe însoţitorii lui, care se opriseră la uşă apoi îl privi pe aviator drept în ochii-i mari şi negri, plini de durere şi nelinişte, şi-i spuse fără ocol:

— Oameni ca tine e păcat să-i înşeli. Da, ai cangrenă. Dar să nu te descurajezi. Nu există boli pe lumea asta care să nu se vindece, după cum nu există nici situaţii fără ieşire. Ai înţeles? Ţine minte. Asta-i!

Plecă masiv şi zgomotos, continuând să bodogănească cu vocea-i de bas, care răzbătea dincolo de uşa de sticlă a coridorului.

— Are haz, bătrânelul, spuse Meresiev, uitându-se în urma profesorului, cu o privire îngândurată.

— Un nebun. Ai văzut? Caută să ne câştige. Am mai văzut noi d-ăştia, răspunse Kukuşkin de pe patul lui, cu un zâmbet strâmb. Va să zică, avem onoarea să fim găzduiţi în rezerva coloneilor.

— Cangrenă, spuse Meresiev încet şi repetă încă e dată îndurerat: cangrenă.

2

— Aşa-zisul „salon al coloneilor” se afla la capătul coridorului, la primul etaj. Ferestrele lui dădeau spre miazăzi şi spre răsărit, şi de aceea soarele se plimba prin el cât era ziua de lungă, mutându-se treptat de la un pat la altul. Încăperea nu era mare în comparaţie cu celelalte. Judecând după petele deschise, care se mai păstraseră pe parchet, înainte de război se aflaseră aici două măsuţe de noapte. Acum însă erau patru paturi. Într-unul zăcea un rănit înfăşurat complet în bandaje, ca un prunc. Stătea culcat numai pe spate, pironindu-şi în tavan, de sub pansamentul ce-i acoperea chipul, privirea-i fixă, încremenită. În al doilea pat, lângă Alexei, era culcat un om puţintel la trup, neastâmpărat, cu faţa ciupită de vărsat, o faţă de soldat bătrân, cu mustăcioară răsucită, ca de fuior, îndatoritor şi vorbăreţ.

În spital, bolnavii fac repede cunoştinţă. Până seara, Alexei fu informat că ciupitul era siberian, preşedinte al unui colhoz şi vânător, iar în armată trăgător lunetist şi încă un lunetist norocos. Luase parte la vestitele lupte de la Elnea, făcând parte din divizia siberiană, împreună cu doi fii şi un ginere potrivit felului său de a vorbi, avusese acolo prilejul să „pocnească” vreo şaptezeci de nemţi. Era Erou al Uniunii Sovietice, iar când îşi spuse numele de familie, Alexei îi privi cu interes chipul atât de puţin arătos. În zilele acelea numele lui era bine cunoscut în armată. Ziarele consacraseră trăgătorului lunetist o serie de articole de fond. Şi toţi cei din spital, surorile, internul şi chiar Vasili Vasilievici, îi spuneau cu respect Stepan Ivanovici.

Al patrulea locatar din salon, înfăşurat în bandaje, nu spusese nimic despre el în ziua aceea. De altfel nici despre altceva nu vorbise, dar Stepan Ivanovici care ştia câte-n lună şi-n stele, îi împărtăşi lui Meresiev, în şoaptă povestea lui. Îl chema Grigori Gvozdiov. Era locotenent tanchist, distins şi el cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Intrase în armată venind direct de la şcoala de tanchişti şi făcuse din primele zile războiul, luând parte la cea dintâi bătălie de la graniţă, în apropierea fortăreţei Brest-Litovsk. În vestita luptă de la Belostok, îşi pierduse tancul. Se urcase îndată în altul al cărui comandant fusese

omorât şi cu rămăşiţele diviziei de tancuri, acoperi retragerea trupelor pe direcţia Minskului. În luptele de pe Bug pierduse al doilea tanc, fusese rănit, dar se urcase în al treilea şi, înlocuindu-l pe comandantul căzut, luase comanda unei companii. Pe urmă, nimerind în spatele liniilor germane, organizase o grupă mobilă de trei tancuri, cu care rătăcise timp de o lună încheiată, adânc în spatele frontului nemţesc, atacând trenurile regimentare şi coloanele în marş. Îşi completa rezervele de carburanţi şi îşi reîmprospăta muniţiile şi piesele de schimb pe câmpurile unde se dăduseră bătălii recente. Acolo, prin râpele înverzite din apropierea drumurilor principale, prin păduri şi mlaştini, se găseau din belşug tot felul de maşini avariate.

Era original din Dorogobuj. Când din buletinele Biroului Sovietic de Informaţii, pe care tanchiştii le ascultau la aparatul de radio al tancului de comandă, Gvozdiov afla că linia frontului se apropiase de locurile copilăriei lui, nu mai putu răbda: aruncă în aer cele trei tancuri şi, împreună cu ostaşii rămaşi în viaţă – în număr de opt – începu să se furişeze prin păduri.

Cu puţin înainte de izbucnirea războiului, izbutise să se abată pe-acasă, în sătucul de pe malul unui râu ce şerpuia printre pajişti. Mama lui, învăţătoare în sat, căzuse greu bolnavă, iar tatăl, un agronom bătrân, membru în Sovietul regional de deputaţi ai celor ce muncesc, îl chemase pe băiat acasă.

Gvozdiov îşi aducea aminte de căsuţa lor scundă de lângă şcoală, construită din bârne, de mamă-sa micuţă şi slăbită de boală, zăcând fără puteri pe divanul cel vechi, de tată-său în surtucul de croială veche, un bătrânel care-şi dregea glasul îngrijorat, stând lângă patul bolnavei şi trăgându-se mereu de bărbuţa-i albă, şi de cele trei surori, fetişcane, oacheşe, care semănau leit cu mama lor. Îşi amintea de Jenia, felceriţa satului, subţirică şi cu ochi albaştri, care-l condusese cu căruţa până la gară şi căreia îi făgăduise să-i scrie în fiecare zi. Strecurându-se ca o fiară prin lanurile culcate la pământ, prin satele arse ale Belorusiei, ocolind oraşele şi drumurile umblate, el se străduia întristat să ghicească ce va găsi în căsuţa lor dragă, se gândea dacă ai lui izbutiseră să plece, iar dacă rămăseseră pe loc – ce se întâmplase cu ei.

Ceea ce Gvozdiov găsi în satul lui întrecea în grozăvie cele mai cumplite presupuneri. Nu mai exista nici căsuţa lor, nici ai lui, nici Jenia, nici măcar satul. De la o bătrână, pe jumătate nebună, care, ţopăind şi mormăind într-una, fierbea ceva pe o vatră, singura rămasă între ruinele înnegrite de pârjol, află că în timp ce nemţii se apropiau de sat, boala învăţătoarei se înrăutăţise şi că agronomul cu fetele lui nu se putuseră hotărî s-o pornească la drum, cu bolnava, dar nici s-o lase singură. Nemţii aflară că în sat rămăsese familia unui membru al Sovietului regional de deputaţi ai celor ce muncesc. Îi arestară pe toţi

şi în aceeaşi noapte îi spânzurară de mesteacănul de lângă casă, iar casa o prefăcură-n scrum. Bătrâna spunea că pe Jenia, care fugise la mai-marele nemţilor ca să-l roage să cruţe familia lui Gvozdiov, au chinuit-o îndelung, că ofiţerul o brutalizase fără milă; ce s-a mai petrecuse acolo, nu mai ştia, ştia doar că a doua zi, din izba în care locuise ofiţerul, fata fusese scoasă moartă şi trupul ei rămăsese două zile lângă râu. Iar satul fusese incendiat cinci zile mai târziu, ca represalii din partea nemţilor, pentru că cineva dăduse foc peste noapte autocisternelor lor, garate în grajdul colhoznic.

Bătrâna îl duse pe tanchist la locul pârjolit, unde odinioară se înălţase casa lui, şi-i arătă mesteacănul bătrân. De creanga-i groasă atârnase cândva leagănul, în care se dăduse în copilărie. Acum mesteacănul se uscase şi, pe creanga copacului ucis de flăcări, se legănau cinci crâmpeie de frânghie. Ţopăind şi mormăind rugăciuni, bătrâna îl însoţi pe Gvozdiov la râu, arătându-i locul unde zăcuse trupul fetei, căruia el îi făgăduise să-i scrie în fiecare zi, dar niciodată nu-şi mai găsise răgaz să-i trimită vreo veste. Zăbovi multă vreme, în rogozul foşnitor, apoi se întoarse şi porni spre pădure, unde îl aşteptau ostaşii. Nu rostise o vorbă, nu vărsase o lacrimă.

La sfârşitul lunii iunie, în timpul înaintării armatei generalului Koniev pe Frontul de Vest, Grigori Gvozdiov se strecurase cu oamenii lui printre liniile frontului nemţesc. În august primise un tanc nou, faimosul *T.34*, şi până-n iarnă se făcuse cunoscut în batalionul lui ca om „fără seamăn”. Despre el se povesteau şi se scriau în ziare lucruri care păreau cu neputinţă, dar care se petrecuseră într-adevăr. Odată, trimis într-o misiune de cercetare, Gvozdiov trecu noaptea în plină viteză peste linia de apărare a nemţilor, străbătu nevătămat câmpul de mine, trăgând necontenit cu tunul şi împrăştiind groaza în juru-i, intră într-un orăşel ocupat de inamic şi încercuit din două părţi de trupele sovietice şi ajunse la ai lui prin celălalt capăt al oraşului, după ce le trăsese o sperietură straşnică nemţilor. Altădată, acţionând cu un grup mobil în spatele liniilor germane, Gvozdiov ieşi din ascunzătoare şi se năpusti asupra unui tren regimentar nemţesc, strivind sub şenilele tancurilor soldaţi, căruţe şi cai.

Iarna, comandând un grup redus de tancuri, atacă garnizoana unui sat fortificat din apropierea Rjevului, unde se instalase un mic comandament operativ al inamicului. Chiar la marginea satului, pe când tancurile treceau peste linia de apărare, în tancul său nimeri o sticlă incendiară. Flăcări înăbuşitoare, fumegânde, cuprinseră tancul, dar echipajul continua să tragă. Ca o torţă gigantică zbură tancul prin sat, trăgând din toate armele de bord, manevrând, ajungându-i din urmă pe soldaţii nemţi care fugeau şi strivindu-i sub şenile. Gvozdiov şi echipajul lui, ales din oameni care fuseseră împreună cu el în încercuire, ştiau că din clipă în clipă vor pieri din cauza exploziei

rezervorului de benzină sau a muniţiilor. Se înăbuşeau, blindajul încins îi frigea, veşmintele încăpură să le fumege, dar ei continuau să lupte. Un obuz greu explodă sub şenile şi răsturnă tancul; dar fie datorită suflului exploziei, fie datorită zăpezii şi nisipului spulberat – fapt este că flăcările fură înăbuşite. Pe Gvozdiov îl scoaseră din tanc plin de arsuri. Fusese găsit în turelă, lângă trăgătorul mort, pe care-l înlocuise în toiul luptei.

Era a doua lună de când tanchistul se zbătea între viaţă şi moarte, fără speranţă de a se tămădui, nepăsător la tot ce se petrecea în jurul lui, şi uneori treceau zile întregi fără să rostească un singur cuvânt.

Lumea celor grav răniţi este îndeobşte limitată la pereţii salonului lor. Undeva, dincolo de aceşti pereţi, se desfăşoară războiul, au loc evenimente mai mari sau mai mici, clocotesc patimi şi fiece zi lasă în sufletul omului o urmă. Dar în salonul celor „gravi”, viaţa lumii exterioare nu este lăsată să pătrundă, şi furtuna dinafara zidurilor spitalului ajunge la ei numai ca un ecou vag şi depărtat. Salonul era nevoit să-şi trăiască întâmplările lui mărunte. O muscă somnoroasă şi colbăită, care s-a ivit nu se ştie de unde pe geamul încălzit de soare, e un eveniment. Pantofii noi cu tocuri înalte, purtaţi azi de sora salonului, Klavdia Mihailovna, care se pregăteşte să meargă de la spital direct la teatru, constituie un eveniment. Compotul de prune, servit ca desert în loc de kisel din caise uscate, reprezintă şi el un subiect de conversaţie.

Dar ceea ce umple fără încetare pentru un „grav” zilele chinuitor de lungi din spital, ceea ce-l obsedează e rana, rana care l-a smuls din rândurile ostaşilor, din viaţa grea de campanie, aruncându-l aici, pe patul moale şi confortabil, devenit odios chiar din prima zi. Ostaşul grav rănit adoarme cu gândul la această rană, tumoare sau fractură, le visează şi trezindu-se caută îndată, cu o curiozitate febrilă, să afle dacă tumoarea s-a mai dezumflat, dacă roşeaţa a mai dat înapoi, daca temperatura a mai scăzut, sau a urcat. Şi după cum urechea ciulită în liniştea nopţii este îndemnată să exagereze de zece ori fiece foşnet, tot astfel veşnica preocupare a bolnavului pentru boala lui face ca rănile să fie mai dureroase şi-i sileşte pe oamenii cei mai tari, cu voinţa cea mai dârză, care în luptă priviseră liniştiţi moartea în faţă, să reţină sperioşi orice nuanţă din glasul profesorului şi, cu sufletul la gură, să caute a ghici pe chipul lui Vasili Vasilievici părerea acestuia cu privire la evoluţia bolii.

Pus pe harţă, Kukuşkin bodogănea mereu. I se tot părea că atelele nu sunt bine fixate, că sunt prea strânse şi că din cauza asta oasele se vor suda strâmb, astfel că vor trebui să fie dislocate din nou. Grişa Gvozdiov tăcea, cuprins de toropeală. Nu era însă greu să observi cu câtă nerăbdare plină de zbucium îşi examina trupul vânăt-stacojiu, pe care atârnau zdrenţele de piele arsă, când Klavdia Mihailovna,

schimbându-i pansamentele, punea din belşug vaselină peste răni, şi cum ciulea urechile ori de câte ori îi auzea pe medici vorbind. Stepan Ivanovici, singurul din tot salonul care se putea mişca, ce-i drept foarte cocârjat şi agăţându-se de tăbliile paturilor, înjura mereu furios şi totodată în chip ridicol „bomba nătângă” ce-l ajunsese din urmă, precum şi „blestemata, de trei ori blestemata de radiculită”, provocată de contuzii.

Meresiev tăinuia cu grijă tot ce-i frământa sufletul şi se prefăcea că nu-l interesează discuţiile medicilor. Dar de fiecare dată când i se desfăceau pansamentele pentru tratamentul electric şi când vedea cum roşeaţa trădătoare, bătând în vânăt, înainta spre glezne, ochii i se deschideau mari, plini de groază.

Deveni posomorât şi nervos. O glumă stângace a unui tovarăş, o cută de cearşaf, peria scăpată din mâna bătrânei infirmiere dezlănţuiau într-însul explozii de mânie, pe care cu greu şi le stăpânea. Ce-i drept, regimul sever, cu raţia mereu sporită şi mâncarea excelentă a spitalului, îi restabilea foarte repede puterile şi, acum, la schimbarea pansamentelor sau în timpul şedinţelor de raze, slăbiciunea lui nu mai înspăimânta privirea tinerelor practicante. Dar cu aceeaşi repeziciune cu care i se întrema organismul se înrăutăţea starea picioarelor. Roşeaţa cuprinsese laba întreagă, ajungând până la glezne. Degetele îşi pierduseră cu totul sensibilitatea, i le înţepau cu acul, care intra în carne fără ca el să simtă vreo durere. Progresarea tumefierii putu să fie oprită printr-un tratament nou, ce purta o denumire ciudată: „blocada”. Durerile sporeau. Deveniră absolut de nesuportat. Peste zi, Alexei se străduia să rămână liniştit, cu capul înfundat în perne. Noaptea, – Klavdia Mihailovna îi făcea injecţii cu morfină.

Tot mai des în discuţiile medicilor intervenea cuvântul înspăimântător: „amputare”. Uneori Vasili Vasilievici se oprea lângă patul lui Meresiev şi-l întreba:

— Ei, cum merge, eroule, te doare? Ce zici, le tăiem? Ţac şi gata!

Alexei simţea fiori de gheaţă în tot trupul şi se chircea sub pătură. Strângea din dinţi ca să nu răcnească şi făcea numai din cap că: „nu!” Profesorul mormăia îmbufnat:

— Bine, rabdă, rabdă, te priveşte. Mai încercăm şi asta, şi indica o prescripţie nouă.

Uşa se închidea în urma lui, paşii vizitei medicale amuţeau pe coridor, iar Meresiev rămânea cu ochii închişi, gândind: „picioarele, picioarele, picioarele mele!”… Să rămână invalid fără picioare, invalid cu cioturi de lemn, ca bătrânul Arkaşa, barcagiul din Kamâşinul lui drag! Şi la scăldat să-şi scoată şi el cioturile de lemn, lăsându-le pe nisip, iar apoi să se târască în mâini, ca o maimuţă, până la apă?

O nouă întâmplare veni să-i sporească zbuciumul. Citise chiar în

prima zi a sosirii sale la spital scrisorile primite din Kamâşin. Micile răvaşe triunghiulare ale mamei lui erau cum sunt îndeobşte scrisorile de mamă: scurte, jumătate din conţinutul lor comunicând salutările rudelor şi încredinţări liniştitoare – că acasă, slavă Domnului, sunt toţi bine, iar el, Alexei, să nu le ducă grijă – jumătate, alcătuită din recomandări de-a avea grijă să nu răcească, să nu-şi ude picioarele, să nu se bage în primejdie, să se păzească de viclenia nemţilor, despre care mama auzise destule lucruri de la vecini. Scrisorile se asemuiau toate în privinţa cuprinsului, singura diferenţă fiind doar că într-una din ele mama îi povestea cum vorbise cu o vecină să se roage pentru ostaşul Alexei, deşi, întrucât o priveşte, ea nu crede în Dumnezeu, cu toate că la urma urmei s-ar putea ca el să existe. Într-altă scrisoare spunea că este neliniştită de soarta fraţilor lui mai mari, care luptau undeva în sud şi care nu-i scriseseră de mult, iar în cea din urmă istorisea că visase cum că Volga se revărsase şi că tocmai atunci îi veniseră acasă toţi băieţii, întorcându-se parcă împreună cu răposatul ei soţ de la pescuit, cu mult peşte, iar ea îi ospătase pe toţi cu mâncarea preferată a familiei: plăcintă de păstrugă; vecinele îi tălmăciseră visul spunându-i că cineva din băieţi trebuie negreşit să-i vină acasă de pe front. Bătrâna îl ruga pe Alexei să încerce la mai-marii lui, doar-doar îi vor da drumul acasă pentru o zi-două.

În plicurile albastre, scrise cu slove mari şi rotunde de şcolăriţă, erau scrisorile unei fete cu care Alexei învăţase la F.Z.U. O chema Olga. Acum fata era tehniciană la fabrica de prelucrare a lemnului, unde, în adolescenţă, lucrase şi el ca strungar. Fata îi era mai mult decât o prietenă din copilărie, iar scrisorile ei aveau o semnificaţie cu totul deosebită. Nu degeaba le recitea de câteva ori, revenea mereu, mereu la ele, căutând în cele mai simple rânduri un înţeles tainic, nelămurit încă nici pentru el, dar care trebuia să-i prilejuiască multă bucurie.

Ea scria că are o mulţime de treburi, că nici nu se mai duce seara acasă, ca să nu piardă timp, şi doarme la birou, că Alexei poate nici nu şi-ar mai recunoaşte fabrica şi că s-ar mira mult de tot şi şi-ar pierde minţile de bucurie aflând ce produc ei acum. Între altele îi mai spunea că în rarele-i zile libere, care se întâmplă cel mult o dată pe lună, se abate pe la mama lui, că bătrâna nu se simte prea bine, deoarece de la fraţii lui mai mari nu are nicio veste, că o duce cam greu şi că în ultima vreme a început să tot bolească. Fata îl ruga să-i scrie mai des şi mai mult mamei lui şi să n-o tulbure cu veşti rele, fiindcă acum pentru bătrână el a rămas singura-i bucurie.

Citind şi recitind scrisorile Oliei, Alexei înţeles şiretlicul mamei cu visul. Înţelese cu cât dor îl aştepta ea, câtă nădejde îşi punea în el, dar pricepu totodată şi cât de cumplit le va lovi pe amândouă vestea nenorocirii lui. Se gândi mult şi îndelung cum să facă şi nu avu curajul

să le scrie adevărul. Hotărî să mai aştepte, astfel că le scrise amândurora că o duce bine, că a fost mutat într-un sector mai ferit, iar pentru a justifica schimbarea adresei, le spuse, ca să li se pară mai verosimil, că acum face serviciul într-o unitate din spatele frontului, îndeplinind o misiune specială şi, după cât se pare, va mai zăbovi mult pe-aici.

Şi iată că acum, când în discuţiile medicilor se auzea tot mai des cuvântul „amputare", Alexei se simţea cuprins de groază. Cum să se ducă invalid la Kamâşin? Cum să-i arate Oliei cioturile lui? Ce lovitură groaznică pentru mama-sa, care şi-a pierdut toţi copiii pe front şi care-l aşteaptă acasă pe el, mezinul familiei! Iată la ce se gândea Alexei în liniştea chinuitor de plictisitoare a salonului, ascultând scârţâitul strident al arcurilor somierei sub zvârcolirile lui Kukuşkin, oftatul taciturnului tanchist şi darabana bătută în geam de degetele lui Stepan Ivanovici, care, îndoit ca un cârlig, îşi petrecea toată ziulica la fereastră.

„Amputare? Nu, numai asta nu! Mai bine moartea... Amputare! Ce cuvânt rece şi crud! Nu, asta nu se va întâmpla niciodată!" îşi spuse Alexei. Înspăimântătorul cuvânt i se arăta în vis ca un păianjen de oţel, de o forma nelămurită, ale cărui labe cu multe articulaţii şi gheare ascuţite îl sfâşiau.

3

Timp de o săptămână, locatarii salonului 42 au fost patru la număr. Dar iată că într-o zi Klavdia Mihailovna veni îngrijorată, însoţită de doi sanitari, şi-i anunţă că trebuie să se mai restrângă. Spre marea bucurie a lui Stepan Ivanovici, patul său fu aşezat chiar lângă fereastră. Pe Kukuşkin îi împinseră în colţ, alături de Stepan Ivanovici, iar în locul rămas liber aşezară un pat scund şi confortabil, cu o somieră cu arcuri moi.

Asta îl indignă pe Kukuşkin. Deveni palid, izbi cu pumnul în noptieră şi începu s-o suduie cu glas ascuţit pe soră, spitalul şi chiar pe Vasili Vasilievici, ameninţând că se va plânge, că va reclama în scris; îşi ieşise într-atât din fire, încât era gata-gata să zvârle cu o cană de tablă în Klavdia Mihailovna şi poate că ar fi făcut-o, dacă Alexei, ai cărui ochi negri scăpărau de mânie, nu l-ar fi oprit cu un strigăt ameninţător.

Tocmai în clipa aceea fu adus al cincilea bolnav.

Era de bună seamă foarte greu, deoarece targa gemea sub povara lui şi se arcuia mult, în cadenţa paşilor celor doi sanitari. Pe pernă se clătina neputincios un cap rotund, ras ca-n palmă. Faţa lată, buhăită şi galbenă ca ceara a rănitului, părea neînsufleţită. Pe buzele groase şi livide încremenise o crispare de suferinţă.

Părea că noul bolnav zace fără cunoştinţă. Dar de îndată ce targa fu aşezată jos, el deschise ochii, se ridică într-un cot, examină salonul cu luare-aminte şi, nu se ştie de ce, îi făcu lui Stepan Ivanovici cu ochiul, ca şi cum ar fi vrut să-i spună: „Ei, cum o duci? Nu prea rău, nu-i aşa?” – după care tuşi cu o voce de bas. Trupu-i masiv suferise, pare-se, o contuzie gravă, fapt ce-i pricinuia dureri îngrozitoare. Meresiev, căruia omul trupeş şi umflat nu-i fusese simpatic la prima vedere fără să-şi dea seama de ce, privea cu un simţământ neplăcut cum sanitarii, două surori de gardă şi sora, unindu-şi puterile, îl urcară în pat. Văzu chipul bolnavului pălind deodată şi acoperindu-se cu broboane de sudoare şi de asemenea buzele care se înălbiseră schimonosindu-se de durere când, neîndemânatici, sanitarii şi surorile îi îndreptară piciorul ţeapăn ca o bârnă. Dar noul-venit scrâşni numai din dinţi.

Urcat în pat, el se apucă să potrivească marginea cearşafului peste capătul de sus al păturii, rândui pe noptieră, teancuri-teancuri, cărţile şi bloc-notesurile pe care le adusese, şi aşează cu grijă pe policioara de jos pasta de dinţi, apa de colonie, trusa de bărbierit şi săpuniera. După ce mântui treaba, roti în juru-i priviri agere de gospodar şi izbucni deodată, cu glasu-i profund şi tunător, ca şi cum abia atunci s-ar fi simţit într-adevăr acasă:

— E-e, haidem sa facem cunoştinţă: Semion Vorobiov, comisar de regiment, om de treabă, nefumător. Vă rog să mă primiţi în societatea dumneavoastră.

Îşi examină pe îndelete şi cu interes tovarăşii din salon. Meresiev surprinse, fixată asupră-i, privirea atentă şi pătrunzătoare a ochilor lui foarte înguşti, cu lumini aurii şi care, pironiţi asupra cuiva, nu-l mai slăbeau.

— Am venit la dumneavoastră pentru scurtă vreme. Nu ştiu cum e cu alţii, dar eu n-am timp de pierdut. Mă aşteaptă călăreţii mei. Să se ducă numai gheaţa, să se mai zvânte drumurile, şi haida! „Noi suntem cavaleria roşie, despre noi…” Cum sună mai departe? tună el, umplând întregul salon cu vocea-i catifelată de bas.

— Toţi suntem aici pentru scurtă vreme. Se duce gheaţa, şi haida! … cu picioarele înainte, în salonul 50, îl îngână Kukuşkin, întorcându-şi brusc obrazul spre perete.

Nu exista niciun salon cu numărul 50. Aşa porecliseră bolnavii morga. Părea cu neputinţă ca noul-venit să fi avut timpul să afle acest lucru, dar el prinse îndată înţelesul macabru al glumei. Nu se supără; întrebă numai privindu-l cu uimire pe Kukuşkin:

— Dar câţi ani ai dumneata, dragă prietene? Măi bărbosule, măi! Ai îmbătrânit prea devreme.

4

O dată cu sosirea noului bolnav, pe care cei din salonul 42 îl numeau între ei Comisarul, se schimbă întreaga rânduială a vieţii lor. Omul greoi, în imposibilitate de a face vreo mişcare, îi cunoscu pe toţi chiar de a doua zi şi, după cum spunea mai târziu despre el Stepan Ivanovici, se pricepu să găsească pentru fiecare „o cheiţă potrivită”.

Cu Stepan Ivanovici vorbi îndelung despre cai şi despre vânătoare, la care amândoi ţineau nespus de mult, fiind buni cunoscători în materie. Cu Meresiev, căruia îi plăcea să analizeze războiul în esenţa lui, discută foarte aprins noile procedee de întrebuinţare a aviaţiei, tancurilor şi a cavaleriei, căutând să dovedească într-un chip oarecum părtinitor cum că aviaţia şi tancurile sunt ele foarte bune, dar nici calului nu i-a trecut încă timpul, iar cavaleria va mai arăta încă multă vreme ce poate, dacă unităţile ei vor fi reconstituite cum se cuvine şi dotate cu armament modern; dacă în ajutorul bătrânilor comandanţi, maeştri în mânuirea sabiei, se va ridica un tineret cu orizont larg şi gânduri îndrăzneţe, cavaleria noastră va mai stârni încă uimirea lumii. Chiar şi cu tanchistul cel tăcut, Comisarul găsise un limbaj comun. Descoperiseră amândoi că divizia în care Vorobiov fusese comisar a luptat la Iarţev şi apoi la Duhovşcina, participând la vestitul contraatac al lui Koniev, chiar acolo unde tanchistul izbutise să iasă din încercuire cu grupa lui. Înflăcărat, Comisarul începu să înşire unul după altul numele tuturor satelor pe care le cunoşteau amândoi, istorisindu-i unde anume şi cum fuseseră nemţii bătuţi. Tanchistul tăcea ca şi înainte, dar nu-şi mai întorcea capul în lături. Faţa nu i se vedea de sub oblojeli, dar capul său se mişca uneori în semn de aprobare. Kukuşkin îşi astâmpăra pe dată arţagul şi devenea prietenos când Comisarul îi propunea o partidă de şah. Tabla de şah se afla pe patul lui Kukuşkin, iar Comisarul juca „orbeşte”, culcat, cu ochii închişi. Îl bătea măr pe locotenentul cârcotaş, care datorită acestui fapt nu-i mai căuta nod în papură.

O dată cu sosirea Comisarului, în salonul 42 se petrecu ceva asemănător cu ceea ce se întâmpla în fiecare dimineaţă când sora deschidea ferestruica de sus şi când, în tăcerea plictisitoare a spitalului, năvălea brusc aerul curat şi jilav al primăverii timpurii din Moscova, împreună cu larma veselă a străzii. Comisarul nu făcea niciun fel de sforţări pentru a atinge acest scop. El trăia numai, trăia cu nesaţ, din plin, uitând sau silindu-se să uite boala care-l chinuia.

Trezindu-se dimineaţa, se sălta în capul oaselor, ridica braţele, le desfăcea larg în lături, se îndoia din şale, apoi se îndrepta, întorcea şi pleca ritmic capul: făcea gimnastică. Când i se aducea ligheanul pentru spălat, cerea ca apa să fie cât mai rece şi se bălăcea cu icniri zgomotoase, apoi se freca atât de straşnic cu prosopul, că trupu-i

buhăit devenea stacojiu; privindu-l, le venea şi celorlalţi poftă să-i urmeze exemplul. Când soseau ziarele, el le înşfăca nerăbdător din mâna surorii şi citea grăbit, cu voce tare, buletinul Biroului Sovietic de Informaţii, iar pe urmă, de astă-dată fără grabă, unul după altul, comunicatele de pe front. Chiar şi lectura o făcea în felul lui, cu totul deosebit şi activ, ca să-i zicem aşa; ba citea, repetând în şoaptă pasajele care-i plăcuseră mai mult, mormăind: „Just, foarte just!", ba sublinia unele fraze, exclamând supărat: „Minţi ca un câine, îmi dau capul pentru o sticlă de bere, că ăsta nici n-a fost pe front. Un ticălos! Şi se apucă să mai şi scrie!" Într-un rând, supărându-se pe un corespondent care înşirase nişte baliverne prea gogonate, scrise pe loc redacţiei o carte poştală, foarte revoltat dovedind că în război nu se întâmplă lucruri ca acelea povestite de el şi nici nu se pot întâmpla, cerând totodată sa fie pus la respect mincinosul care pierduse orice măsură. Alteori zăbovea îngândurat peste o pagină de ziar, se lăsa pe pernă şi rămânea aşa cu ochii deschişi, sau se pornea să istorisească întâmplări interesante despre cavaleriştii lui care, judecând după cele spuse de el, erau toţi viteji şi eroi. Pe urmă se apuca din nou de citit. Şi – lucru curios! – observaţiile şi digresiunile lui nu-i stinghereau cu nimic pe ascultători, nici nu-i abăteau de la subiect, ci dimpotrivă, îi ajutau să pătrundă mai bine înţelesul celor citite. Două ceasuri pe zi, între ora prânzului şi ora de tratament, studia limba germană, învăţa cuvinte, compunea propoziţii, iar uneori, gândindu-se la sensul unui cuvânt străin, spunea:

— Ştiţi voi, băieţi, cum se zice „pui" pe nemţeşte? *Küehelchen* – ceva mic, pufos şi gingaş. Dar „clopoţelul", ştiţi? *Glöckchen*. Şi cuvântul parcă sună, nu-i aşa?

Într-o zi Stepan Ivanovici nu mai putu răbda:

— Şi ce nevoie aveţi, tovarăşe Comisar de limba nemţească? Zău, vă osteniţi degeaba. Mai bine v-aţi cruţa puterile...

Comisarul se uită cu o privire şireată la bătrânul ostaş:

— E-eh, bărbosule, parcă asta e viaţa pentru omul rus: să-şi cruţe puterile? Păi, pe ce limbă o să mă-nţeleg eu cu nemţoaicele la Berlin, când om ajunge acolo? Poate pe cealdonă[8]? Aud?

Stepan Ivanovici, care şedea pe patul Comisarului, vru pesemne să-i spună, şi pe bună dreptate, că linia frontului trece deocamdată prin apropierea Moscovei şi că mai e până la nemţoaice, dar în glasul Comisarului răsuna atâta voioşie, atâta încredere, încât soldatul îşi drese vocea şi adăugă foarte serios:

— O fi şi-aşa, pe cealdonă se înţelege că nu se poate. Cu toate astea, n-ar strica să vă osteniţi mai puţin după contuzia pe care aţi avut-o.

---

[8] Cealdonă – dialect vorbit în Siberia.

— Eh, tocmai calul cel mai ferit cade cel dintâi din picioare. M-auzişi? N-am dreptate, bărbosule?

Nici unul dintre bolnavi nu purta barbă. Şi totuşi Comisarul le spunea tuturor „bărboşilor”. Cuvântul nu suna de loc jignitor în gura lui, ci era vesel şi, auzind porecla plină de duh, li se mai însenina parcă sufletul.

Alexei îl observa pe Comisar zile întregi, încercând să surprindă secretul nesecatei lui tării sufleteşti. Fără îndoială, Comisarul suferea foarte mult. Era de ajuns să adoarmă, să piardă controlul asupra sa, şi pe dată începea să geamă, să se zbată, să scrâşnească din dinţi cu faţa schimonosită de durere. Pesemne că-şi dădea seama de lucrul acesta şi de aceea se străduia să nu adoarmă peste zi, găsindu-şi mereu o îndeletnicire. Treaz însă, era întotdeauna vesel şi-şi păstra stăpânirea de sine, ca şi cum nu l-ar fi chinuit boala cumplită; vorbea calm cu medicii, glumea cu ei când îl pipăiau şi-i examinau trupul suferind; numai după felul cum mâna lui mototolea în acest timp cearşaful şi după broboanele mărunte de sudoare ce se iveau la rădăcina nasului se putea ghici cât de greu îi venea se stăpânească. Aviatorul nu putea să priceapă cum de izbutea omul acesta să-şi înfrângă durerea groaznică, de unde găsea el atâta energie, atâta tărie, atâta voioşie. Se trudea cu atât mai mult să priceapă, cu cât nici el nu mai putea să doarmă, în pofida narcoticelor care i se dădeau în doze tot mai mari, şi stătea uneori până dimineaţa cu ochii deschişi, muşcând pătura ca să nu geamă.

Tot mai des, tot mai stăruitor răsuna în timpul vizitelor medicale cuvântul sinistru: „amputare”. Simţind apropierea inevitabilă a acestei zile cumplite, Alexei hotărî că fără picioare nu face să trăieşti.

5

Şi ziua aceasta sosi. În timpul vizitei, Vasili Vasilievici zăbovi îndelung, pipăind labele picioarelor înnegrite, care nu mai simţeau atingerea şi, îndreptându-se brusc, rosti privind drept în ochii lui Meresiev:

— Trebuie amputate! Aviatorul, care se înălbise ca varul, nu avu răgaz să mai răspundă, căci profesorul adăugă răstit: Amputate, auzi? Fără vorbă! De nu, crăpi! Ai înţeles?

Şi părăsi camera fără să arunce o singură privire însoţitorilor săi. O tăcere grea se aşternu în salon. Meresiev zăcea cu faţa împietrită şi cu ochii deschişi. Înaintea sa apăreau cioturile hidoase, vinete ale barcagiului schilod, îl vedea aievea cum, dezbrăcându-se, se târa de-a buşilea spre apă, pe nisipul jilav, sprijinindu-se în mâini ca o maimuţă.

— Leoşa, îl strigă încet Comisarul.

— Ce vrei? răspunse Alexei, cu o voce străină, ce părea că vine de departe.

— Aşa trebuie să se întâmple, Leoşa.

În clipa aceasta, lui Meresiev i se păru că nu barcagiul, ci el, Alexei, se târăşte cu cioturile vinete, că prietena lui, Olia lui, suavă, frumoasă, luminată de soare, stă pe nisip într-o rochie înfloratăşi, muşcându-şi buzele, se uită la el fără să-şi poată lua ochii. Aşa va arăta! Şi izbucni în plâns; plângea înăbuşit, cu capul îngropat în perne, cutremurându-se, zvâcnind din tot trupul. Ceilalţi se simţiră cuprinşi de spaimă. Oftând, Stepan Ivanovici coborî din pat, îşi puse halatul pe umeri şi, târându-şi papucii şi ţinându-se de tăbliile paturilor, se îndreptă spre Meresiev. Dar Comisarul îl opri c-un semn: „Lasă-l să plângă, nu te amesteca”.

Şi într-adevăr, lacrimile îl mai alinară pe Alexei. În curând se linişti şi încercă chiar un fel de uşurare, uşurarea pe care o simte omul întotdeauna după ce ia o hotărâre într-o chestiune care-l frământase până atunci. Tăcu până seara, până în clipa când sanitarii veniră să-l ducă în sala de operaţie. Nici în sala aceea albă, unde totul scânteia orbitor, nu rosti o vorbă... Chiar când îl vestiră că starea inimii lui nu îngăduie sa fie adormit şi că operaţia se va face numai cu anestezie locală, el nu răspunse, ci dădu doar din cap. Cât ţinu operaţia nu scoase un geamăt, un strigăt. Vasili Vasilievici, care executa singur operaţia aceasta atât de simplă şi care, potrivit obiceiului său, repezea cumplit pe surori şi pe asistenţi, făcu în câteva rânduri semn unui asistent să se uite la bolnav să vadă dacă nu cumva murise sub cuţit.

Când îi tăiau oasele cu ferăstrăul, durerea era groaznică, dar el se deprinsese cu suferinţa şi nici nu-şi dădea bine seama ce făceau lângă picioarele lui toţi acei oamenii în halate albe, cu feţele acoperite de măşti.

Îşi reveni în simţiri abia în salon şi zări mai întâi chipul îngrijorat al Klavdiei Mihailovna. Ciudat, nu-şi mai amintea de nimic, şi chiar se miră de ce stătea lângă el, cu o faţă atât de neliniştită, de întrebătoare, femeia aceea blondă, drăguţă şi duioasă. Observând că deschisese ochii, ea se lumină toată şi-i strânse încet mâna învelită cu pătura.

— Ei, bravo! şi numaidecât îi cercetă pulsul.

„Ce-i cu ea?” Alexei simţea că acum picioarele îl dor ceva mai sus decât înainte, dar nu era durerea veche, adâncă şi neîntreruptă, durerea aceea arzătoare ce-i zvâcnea în tot trupul, ci una înăbuşită, lentă, ca şi cum picioarele i-ar fi fost strânse cu o frânghie mai sus aproape de genunchi. Văzu apoi după cutele păturii că trupul lui devenise mai mic. Şi deodată îşi aminti totul: o sală albă, orbitor de sclipitoare, mormăitul furios al lui Vasili Vasilievici şi zgomotul surd al

unui obiect ce cade în găleata smălţuită.

„Gata?” se miră el cu un fel de moliciune şi, silindu-se să zâmbească, îi spuse surorii:

— Mi se pare că am devenit mai scurt.

Zâmbetul nu-i reuşi de loc, fu mai mult o schimonoseală. Klavdia Mihailovna, cu un gest duios, îi netezi părul.

— Nu-i nimic, dragă. Acum o să fie mai uşor.

— Da, adevărat, mai uşor. Cu câte kilograme?

— Lasă, dragă, lasă. Ai fost curajos, alţii strigă, pe alţii îi leagă şi-i mai şi ţin, dar dumneata nici n-ai crâcnit măcar… Eh, războiul ăsta!

Dar atunci, dintr-un colţ ai salonului înecat în umbrele serii, se auzi vocea răstită a Comisarului:

— Ce, v-aţi apucat să prohodiţi? Soră, dă-i mai bine scrisorile, omul ăsta are noroc; îmi vine să-l invidiez: atâtea scrisori dintr-o dată!

Comisarul îi dădu lui Meresiev un teanc de scrisori. Erau scrisori venite de la regimentul lui drag. Cu toate că purtau date diferite, nu se ştie cum şi de ce sosiseră toate deodată; şi zăcând cu picioarele amputate, Alexei citea unul după altul răvaşele prietenilor, care-i vorbeau despre viaţa depărtată, plină de muncă, greutăţi şi primejdii, viaţă care-l atrăgea necontenit şi care astăzi era iremediabil pierdută pentru el. Îl bucurau deopotrivă şi veştile mai însemnate şi cele mai mărunte, dar atât de dragi, pe care i le trimiteau tovarăşii de regiment. Îl interesa la fel de mult şi faptul că locţiitorul politic al corpului de armată scăpase vorba că regimentul lor este propus pentru decorare cu Ordinul Steagul Roşu, şi că Ivanciuk primise două decoraţii deodată, că Iaşin împuşcase la vânătoare o vulpe care, lucru ciudat n-avea coadă, şi că romanul de dragoste al lui Steopa Rostov cu infirmiera Lenocika se sfârşise din cauza unui abces la măsea. O clipă se duse cu gândul acolo, la ei, pe aerodromul pierdut printre păduri şi lacuri, pe care aviatorii îl blestemau adeseori din cauza terenului impropriu, dar care i se părea acum locul cel mai de preţ de pe faţa pământului.

Se adâncise atât de mult în lectura scrisorilor, încât nici nu băgă de seamă că epistolele poartă date diferite: tot astfel nu-l observă nici pe Comisar făcând cu ochiul surorii, zâmbind, arătându-i-l cu un semn din cap şi şoptindu-i: „Leacul meu e mult mai bun decât toate luminalele şi veronalele voastre.” Şi Alexei nu află niciodată că, prevăzând evenimentele, Comisarul tăinuise mereu o parte din scrisorile sosite, pentru ca în ziua aceea, atât de cumplită pentru Meresiev, să-i mai aline aviatorului lovitura cea grea, dându-i veşti de pe aerodromul drag şi salutări din partea prietenilor. Comisarul era un vechi ostaş. El cunoştea puterea magică a acestor crâmpeie de hârtie, mâzgălite neglijent, în grabă, care pe front sunt uneori mai necesare chiar decât pesmeţii şi doctoriile.

Scrisoarea lui Andrei Degtearenko, tot atât de simplă şi de aspră ca şi el, era însoţită de o filă mică, acoperită cu o slovă măruntă, înzorzonată, plină de semne de exclamaţie:

„Tovarăşe locotenent-major! Nu-i frumos că nu vă ţineţi de cuvânt!!! Cei din regiment îşi aduc mereu aminte de dumneavoastră şi, nu vă mint, vorbesc numai de dumneavoastră. Acum câteva zile tovarăşul comandant de regiment a spus la popotă că Alexei Meresiev, da! este cineva!!! Şi doar ştiţi că el vorbeşte astfel numai despre cei mai buni. Veniţi cât mai curând înapoi, aici sunteţi aşteptat!... Leolia cea mare de la popotă mă roagă să vă comunic că de acum înainte vă va servi şi de trei ori felul doi, fără nicio discuţie şi n-are decât s-o dea afară bucătarul, dacă vrea! Numai că nu e frumos că nu vă ţineţi de cuvânt!!! Altora tot le-aţi mai scris, numai mie nu mi-aţi scris deloc. Şi mă doare foarte mult, de aceea nu vă scriu separat, dar dumneavoastră să-mi scrieţi vă rog, o scrisoare numai pentru mine – şi cum vă simţiţi, şi cum o mai duceţi!...”

Răvaşul hazliu era semnat: „Sergentul meteorologic”. Meresiev zâmbi, dar privirea lui căzu peste cuvintele: *„Veniţi cât mai curând înapoi, aici sunteţi aşteptat”*, care în scrisoare erau subliniate. Alexei se ridică în capul oaselor şi, cu aerul omului care scotocindu-şi buzunarele descoperă că a pierdut un act preţios, îşi trecu speriat mâna peste locul unde înainte erau picioarele. Mâna bâjbâi în gol.

Abia în clipa aceasta înţelese el pe deplin întreaga tragedie a pierderii suferite. Nu se va mai întoarce niciodată la regiment, în aviaţie, pe front. Nu-şi va mai înălţa niciodată în văzduh avionul, nu se va mai avânta niciodată în luptă aeriană! *Niciodată!* Nu e decât un invalid, rupt de la munca lui dragă, încătuşat de locul lui, o povară pentru familie, un om de prisos în viaţă. Şi aceasta, iremediabil, până la moarte.

6

După operaţie, cu Alexei Meresiev se întâmplă lucrul cel mai de temut care se poate produce în atari împrejurări. Se închise în sine. Nu se tânguia, nu plângea, nu-şi ieşea din fire. Tăcea.

Stătea zile întregi lungit pe spate, privind mereu una şi aceeaşi crăpătură ce şerpuia pe tavan. Când tovarăşii încercau să-i vorbească, le răspundea adesea fără noimă: „da” sau „nu”, şi apoi amuţea din nou, fixând crăpătura înnegrită a tencuielii, ca şi cum ar fi fost o hieroglifă, de a cărei descifrare depindea salvarea lui. Ascultător, îndeplinea orice prescripţie a medicului, îşi înghiţea în silă prânzul şi

din nou se culca pe spate.

— Unde ţi-e gândul, măi bărbosule? îi striga Comisarul.

Alexei întorcea capul spre el, cu o expresie absentă, parcă nu l-ar fi văzut.

— Te-ntreb, la ce te gândeşti?

— La nimic.

Într-o zi, Vasili Vasilievici intră în salonul lor.

— Ei, mai trăieşti, eroule? Cum stai cu sănătatea? Adevărat erou, nici n-a crâcnit! Acum, frate, cred şi eu că te-ai târât optsprezece zile de-a buşilea numai ca să nu cazi în mâinile nemţilor. Am văzut până azi atâţia răniţi, câţi cartofi n-ai mâncat tu în toată viaţa ta, dar o astfel de amputare n-am avut încă prilejul să fac, şi profesorul îşi frecă mâinile cu unghii roase, mâini roşii, ce se cojeau din pricina sublimatului[9]. Ei, ce te-ncrunţi? Eu îl laud, şi el se-ncruntă. Ascultă, eu sunt general-locotenent medic şi-ţi ordon să zâmbeşti! S-aude?

Dezlipindu-şi anevoie buzele într-un zâmbet forţat, de greaţă, Meresiev gândea: „Dacă aş fi ştiut că totul se va termina astfel, ar mai fi meritat oare să mai trăiesc? Şi doar aveam încă trei gloanţe în pistol!”

Comisarul citi în ziar un comunicat interesant cu privire la o bătălie aeriană. Şase avioane sovietice de vânătoare, angajând lupta cu douăzeci şi două de avioane nemţeşti, nimiciseră opt din ele, pierzând numai un singur avion. Comisarul citea comunicatul savurându-l, ca şi cum ar fi fost vorba nu de nişte aviatori necunoscuţi, ci chiar de cavaleriştii lui. Se înflăcără până şi Kukuşkin când începură să discute, căutând să-şi închipuie cum s-au petrecut lucrurile. Numai Alexei asculta, meditând: „Ferice de ei! Zboară, luptă, pe când eu, eu nu voi mai zbura niciodată.”

Buletinele Biroului Sovietic de Informaţii deveneau tot mai laconice. Se putea bănui că undeva, în spatele Armatei Roşii, pumnul ţării se strânge din nou în vederea unei lovituri puternice. Comisarul şi Stepan Ivanovici discutau foarte aprins unde se va produce lovitura şi ce-i aşteaptă pe nemţi. Nu de mult Alexei era cel dintâi la astfel de discuţii. Acum însă se străduia ca nici măcar să nu le audă. După felul cum se precipitau evenimentele, îşi dădea seama că lucrul acesta prevesteşte apropierea unor bătălii gigantice, poate hotărâtoare. Dar gândul că tovarăşii lui, şi bineînţeles şi Kukuşkin, care se înzdrăvenea foarte repede, vor lua parte la ele, în timp ce el era osândit să lâncezească în spatele frontului, îi provoca atâta amărăciune, încât ori de câte ori Comisarul citea ziarele sau începea vreo discuţie asupra războiului, Alexei îşi trăgea pătura peste cap şi-şi înfunda obrazul în

---

[9] Clorură de mercur care se prezintă sub formă de pulbere albă, solubilă în apă, utilizată ca dezinfectant extern.

pernă ca să nu vadă şi să nu audă nimic. În minte îi revenea mereu acelaşi vers: „Nu zbori, când scris ţi-e târâş să luneci”

Într-o zi, Klavdia Mihailovna aduse de undeva câteva ramuri de salcie înfloritâ, găsite nu se ştie cum în Moscova, capitala aspră din timpul războiului, tăiată-n lung şi-n lat de baricade. Puse pe mescioara fiecărui bolnav câte o crenguţă într-un pahar. Rămurelele roşii cu mâţişori pufoşi răspândeau o adiere proaspătă, de parcă primăvara însăşi coborâse în salonul 42. În ziua aceea, toţi erau năpădiţi de un simţământ de fericire. Până şi tanchistul taciturn murmură câteva cuvinte de sub oblojelile lui.

Alexei stătea întins şi se gândea: acum, la Kamâşin, de-a lungul trotuarelor desfundate, curg şuvoaie tulburi peste bolovanii lucioşi ai caldarâmului, miroase a pământ dezgheţat, a jilăveală reavănă şi a bălegar, într-o zi ca asta, el şi Olia şedeau pe malul înalt şi râpos al Volgăi, iar prin faţa lor, în largul de necuprins al fluviului, într-o tăcere solemnă, întreruptă doar de trilurile argintii ale ciocârliilor, pluteau lin şi neauzit sloiurile de gheaţă. Şi parcă nu sloiurile alunecau pe firul apei, ci ei amândoi, el şi Olia, pluteau fără zgomot spre fluviul clocotitor. Stăteau aşa, tăcuţi, şi atâta fericire întrezăreau în viitor, încât, aflându-se acolo deasupra apelor nesfârşite ale Volgăi, în bătaia vântului primăvăratic, îşi simţeau răsuflarea tăiată. Acum din toate acestea nu va mai fi nimic. Olia se va depărta de el, şi chiar dacă nu o va face, putea el oare să-i primească jertfa, avea dreptul să îngăduie ca ea, atât de pură, de frumoasă şi mlădie, să pornească în viaţă alături de un om care şchioapătă cu cioturile lui? De aceea o rugă pe soră sa ia de pe noptieră naivul mesaj al primăverii.

Ramura înfloritâ de salcie nu mai era în apropierea lui. Dar cum să scape de gândurile-i grele? Ce va spune Olia, aflând că a rămas olog? Va pleca, îl va părăsi? Îl va şterge din viaţa ei? Toată făptura lui Alexei se revoltă: Nu, nu! Ea nu este aşa, nu-l va lăsa, nu-şi va întoarce faţa de la el! Şi asta poate-i mai rău... Şi-o închipui cum, din nobleţe sufletească, ea se va mărita cu el, invalid fără picioare, cum din cauza lui va renunţa la studiile tehnice superioare şi se va înhăma la un serviciu ca să se poată întreţine, să-şi poată hrăni soţul infirm şi, cine ştie, poate şi copiii.

Oare avea dreptul să primească acest sacrificiu? Deocamdată nimic nu-i leagă încă, ea nu-i e nici soţie, nici măcar logodnică. O iubea, şi o iubea cu o dragoste curată şi tocmai de aceea hotărî că are datoria ca el însuşi să rupă mrejele ce-i legau, să le rupă dintr-o dată, dintr-o singură lovitură, ca s-o cruţe de viitorul sumbru şi de zbuciumul şovăielilor.

Dar tocmai atunci sosiră scrisorile cu ştampila „Kamâşin”, punând capăt tuturor acestor hotărâri. Scrisoarea Oliei era plină de-o tainică nelinişte. Presimţea parcă o nenorocire, îi scria că va rămâne cu el

întotdeauna, orice i s-ar întâmpla, că întreaga ei viaţa îi aparţine lui, că se gândeşte la el în fiece clipă de răgaz şi că aceste gânduri o ajută să îndure greutăţile vieţii de război, nopţile de veghe la uzină, săpatul tranşeelor şi al şanţurilor antitanc în zilele şi nopţile libere şi – de ce să-i ascundă? – foamea care o chinuie adeseori.

„Ultima ta fotografie, aceea mică, unde stai zâmbitor pe o buturugă, cu câinele alături, este mereu cu mine. Am pus-o în medalionul mamei şi mă uit... Şi ştii ce cred eu? Câtă vreme ne iubim, nu trebuie să ne temem de nimic.”

Îi mai spunea că în ultimul timp maică-sa e foarte îngrijorată din cauza lui, şi-i cerea din nou să-i scrie mai des bătrânei fără a o mâhni cu veşti rele.

Pentru întâia oară scrisorile din oraşul lui, scrisori care înainte vreme constituiau un eveniment fericit şi care multă vreme după primirea lor îi încălzeau sufletul în zilele grele de front, nu-i prilejuiră nicio bucurie lui Alexei. Ele îi sporiră tulburarea din suflet şi tocmai în aceste clipe săvârşi o greşeală care mai târziu avea să-l coste atâtea chinuri: nu avu curaj să scrie la Kamâşin că i s-au amputat picioarele.

Singura fiinţă căreia îi scrise amănunţit despre nenorocirea lui şi despre gândurile triste fu fata de la staţiunea meteorologică. Aproape că nu se cunoşteau şi de aceea îi venea uşor să se destăinuiască ei. Necunoscându-i numele, îi adresă scrisorile aşa: *O.P.M. Staţiunea meteorologică X, pentru „Sergentul meteorologic”*. Ştia câtă grijă au cei de pe front pentru scrisori şi spera că, mai devreme sau mai târziu, scrisoarea lui chiar cu adresa asta ciudată, îşi va găsi destinatarul. De altfel, nici nu era atât de important să-l găsească. Pur şi simplu simţise nevoia să-şi deschidă inima.

Cu asemenea gânduri lipsite de bucurie se scurgeau acum pentru Alexei Meresiev zilele monotone ale spitalului. Şi cu toate că organismul lui de fier rezistase bine la operaţia amputării, făcută cu mână de maestru, cu toate că rănile i se închideau foarte repede, el slăbea văzând cu ochii şi, în ciuda măsurilor luate de medici, pierdea zilnic în greutate. Cei din jur vedeau cum se topeşte.

7

În vremea asta, afară irupsese primăvara.

Ea năvălise până şi în salonul 42, în încăperea cu aerul îmbâcsit de mirosul iodoformului. Se strecura prin ferestrele de sus odată cu suflul răcoros şi umed al zăpezii topite, cu ciripitul întărâtat al vrăbiilor, cu huruitul vesel al tramvaielor la cotitură, cu bocănitul sonor al tocurilor pe asfaltul curat, iar mai spre seară cu sunetul monoton şi armonios al unui acordeon. Primăvara privea înăuntru prin fereastra laterală a salonului, dimpreună cu creanga de plop, aurită de razele soarelui, pe

care se umflau, gata să plesnească, mugurii lunguieţi, muiaţi de un clei gălbui. Intra în salon o dată cu semnele mici şi aurii ale pistruilor ce năpădiseră chipul palid şi blând al Klavdiei Mihailovna, pistrui ce răzbăteau prin orice fel de pudră şi pricinuiau destule necazuri bietei sore. Primăvara amintea mereu şi tot mai dârz prezenţa ei prin duruitul mărunt şi voios ca de tobă al picurilor dezgheţaţi, în streşinile de tablă de deasupra ferestrei.

Şi ca întotdeauna, primăvara moleşea inimile, trezea visările.

— E-eh, bine ar fi acum să porneşti cu o puşcă undeva spre un luminiş de pădure!... Ce zici, Stepan Ivanovici? Să stai ascuns în fapt de zi la pândă...Tare-i frumos!... Ştii, o dimineaţă trandafirie, sănătoasă, cu puţintel îngheţ, iar tu să stai aşa, cu urechea ciulită şi deodată: „gl-gl-gl-gl”... iar apoi aripile „fr-fr-fr”... Şi deasupra capului tău se aşază un gotcan cu coada desfăcută în evantai, pe urmă încă unul, şi încă unul...

Stepan Ivanovici trăgea zgomotos aerul în piept, ca şi cum într-adevăr i-ar fi lăsat gura apă, iar Comisarul nu mai isprăvea:

— Pe urmă să aşterni o foaie de cort lângă un locşor şi să sorbi un ceai puţintel afumat şi-un păhărel de rachiu, aşa ca să-ţi încălzeşti mădularele, ce zici? După truda dreaptă a zilei...

— O-of, nu mai spuneţi, tovarăşe Comisar! Şi ştiţi ce vânăm în ţinuturile noastre pe-o vreme ca asta? N-o să mă credeţi: ştiucă. Nu zău, n-aţi mai auzit? Bună treabă, se-nţelege, mai mult joacă, însă aduce şi venit. Ştiţi că ştiuca, de îndată ce pe lacuri se sfarmă gheaţa şi se revarsă râurile, trage totdeauna la mal, ca să-şi lepede icrele. Pentru isprava asta numai că nu se urcă pe mal; se bagă în iarbă, în muşchiul acoperit de revărsarea apelor. Mergi aşa pe mal şi vezi ceva ca nişte lemne rotunde, cufundate în apă. Când colo este dumneaei, ştiuca! Ei, şi-atunci iei puşca la ochi şi tragi! Uneori nici nu încape în sac atâta cât vânezi. Da, zău! Sau încă una bună...

Şi amintirile vânătoreşti încep a curge. Pe nesimţite, vorba alunecă spre întâmplările de pe front, şi ei caută să ghicească ce-o mai fi acum în divizie, în companie, dacă nu cumva „asudă” bordeiele construite peste iarnă, dacă nu se dărăpănă fortificaţiile, şi oare cum s-o fi simţind acum, primăvara, neamţul deprins să umble la el în vest numai pe asfalt?

Îndată după masă începea hrănitul vrăbiilor. Stepan Ivanovici, care îndeobşte nu putea să stea cu braţele încrucişate, veşnic meşterind câte ceva cu mâinile lui uscăţive, fără odihnă, se gândise să strângă firimiturile de la masă şi să le scuture prin ferestrele de sus păsărelelor. Hrănitul vrăbiilor devenise un obicei. Nu mai aruncau firimituri; bolnavii opreau bucăţi întregi de pâine şi le fărâmiţau înadins pentru ele. Astfel, după expresia lui Stepan Ivanovici, un stol întreg de vrăbii fusese prevăzut în raţie. Pentru toţi cei din salon era o

adevărată plăcere să vadă cum păsărelele mici şi gălăgioase ciugulesc de zor dintr-o coajă mare de pâine, ţipă, se încaieră, iar pe urmă, după ce dau gata tot ce li s-a pus pe pervazul ferestrei, se odihnesc pe o ramură de plop, îşi netezesc cu ciocul penele şi deodată se înalţă în slăvi, zburând undeva, la rosturile lor. Hrănitul vrăbiilor deveni distracţia preferată. Pe unele dintre vrăbii începură să le cunoască, dându-le chiar şi porecle. Un vrăbioi obraznic şi fâşneţ, fără coadă, care probabil plătise cu ea pentru firea lui bătăioasă, se bucura de o simpatia deosebită. Stepan Ivanovici îl poreclise „Mitraliorul”.

Interesant că tocmai această distracţie cu păsărelele gălăgioase îl scoase definitiv pe tanchist din starea-i de muţenie. La început el se uita nepăsător şi fără vlagă, cum Stepan Ivanovici, frânt în două şi sprijinindu-se în cârje, se căznea îndelung lângă calorifer să se urce pe prichiciul ferestrei şi să ajungă la geamul de sus. Dar a doua zi când veniră păsărelele, tanchistul, deşi strâmbându-se de durere, se ridică în capul oaselor, ca să vadă mai bine forfota zgomotoasă a vrăbiilor. A treia zi, la masă, el ascunsese sub pernă o bucată mare de prăjitură, ca şi cum delicatesa aceasta de spital ar fi putut să facă o deosebită plăcere pensionarilor lor zgomotoşi. Într-o zi, „Mitraliorul” nu mai veni şi Kukuşkin declară că probabil l-a mâncat vreo pisică şi că bine i-a făcut. Tanchistul taciturn izbucni deodată mânios şi-l categorisi pe Kukuşkin drept „o javră”, iar când a doua zi vrăbioiul fără coadă zburda şi piuia din nou pe pervazul geamului, rotindu-şi victorios căpşorul şi clipind obraznic din ochişorii lui, tanchistul râse, râse pentru întâia oară după luni de zile.

Mai trecu o vreme, şi Gvozdiov îşi reveni cu desăvârşire. Spre mirarea tuturor se vădi că el era un om vesel, vorbăreţ şi plăcut. Fără doar şi poate, revenirea era opera Comisarului, care într-adevăr, aşa cum afirmase Stepan Ivanovici, se arătase iscusit în a găsi câte o cheiţă pentru fiecare. Şi iată că izbutise.

Ceasul cel mai fericit pentru salonul 42 era acela când, în uşa salonului, Klavdia Mihailovna se ivea cu un aer misterios, ţinând mâinile la spate, şi, rotindu-şi privirea strălucitoare de bucurie peste feţele tuturor, spunea:

— Ei, care o să joace azi de fericire?

Asta însemna că sosise corespondenţa. Cel care primea o scrisoare trebuia să simuleze că sare în pat de bucurie, închipuind un fel de joc. De cele mai multe ori trebuia să joace Comisarul, care, uneori, primea şi câte zece scrisori deodată. I se scria şi de la divizie, şi din spatele frontului, îi scriau şi tovarăşii lui, comandanţii şi lucrătorii politici, şi soldaţii. Îi scriau din obişnuinţă şi nevestele ofiţerilor, cerându-i să mai strunească pe vreun soţ care o apucase cam alături cu drumul, scriau văduvele tovarăşilor căzuţi, cerându-i un sfat în legătură cu o problemă din viaţa lor sau un sprijin în legătură cu nevoile lor, scria

chiar o pionieră din Kazahstan, fiica unui ofiţer mort, al cărui nume Comisarul se trudea în zadar să şi-l amintească. El le citea cu interes pe toate, răspundea neapărat tuturor şi intervenea pe dată la forurile respective cu rugămintea de a fi ajutată soţia ofiţerului cutare, îl certa furios pe soţul care o luase razna, îl ameninţa pe responsabilul unui imobil că va veni personal să-i sucească gâtul, dacă nu va pune o sobă în casa familiei combatantului cutare şi o mustra pe fetiţa din Kazahstan cu nume atât de complicat şi atât de greu de reţinut, care luase un „doi” pe al doilea trimestru, la limba rusă.

Stepan Ivanovici purta o corespondenţă foarte intensă atât cu frontul, cât şi cu spatele frontului. Scrisorile fiilor lui, trăgători lunetişti ca şi el, scrisorile fiicei sale, brigadieră colhoznică – cuprinzând un număr nesfârşit de salutări din partea tuturor rubedeniilor şi cunoştinţelor, şi de asemenea comunicări că deşi colhozul a trimis din nou oameni pentru lucrările de reconstrucţie, totuşi a întrecut prevederile planului cu atâtea procente – Stepan Ivanovici le citea pe dată şi cu mare bucurie celor din salon; toată lumea – şi surorile de gardă, şi infirmierele, şi chiar internul, un om aspru, plin de fiere – era totdeauna la curent cu chestiunile lui familiare.

Chiar şi sălbaticul Kukuşkin, care părea învrăjbit cu întreaga omenire, primea scrisori de la mama sa, de undeva din Barnaul. Smulgea scrisoarea din mâna surorii, aştepta până ce toţi din salon adormeau şi citea încet, repetând în şoaptă cuvintele. În astfel de clipe obrazul lui mic, cu trăsături aspre şi antipatice, căpăta o expresie cu totul nouă, ce nu i se potrivea de fel, solemnă şi totodată împăcată. Îşi iubea mult mama, o felceriţă bătrână. Dar, nu se ştie de ce, se ruşina de această afecţiune şi o tăinuia cu grijă.

Numai tanchistul, în clipele de veselie, când în întregul salon se petrecea schimbul însufleţit de noutăţi primite, se posomora tot mai mult, se întorcea cu faţa la perete şi-şi trăgea pătura peste cap: lui n-avea cine să-i mai scrie. Şi cu cât ceilalţi primeau mai multe scrisori, cu atât mai ascuţit îşi simţea singurătatea. Dar iată că într-o zi Klavdia Mihailovna intră în salon deosebit de emoţionată. Căutând să nu-l privească pe Comisar, ea întrebă grăbită:

— Ia să vedem, cine joacă azi?

Privi spre patul tanchistului şi obrazul ei blând radia de bucurie. Toţi simţiră că s-a petrecut ceva neobişnuit... Îşi pironiră ochii asupra surorii.

— Locotenent Gvozdiov, hai joacă odată, ce mai stai?

Meresiev îl văzu pe Gvozdiov tresărind din creştet până-n tălpi şi întorcându-se brusc, cu ochii scăpărători sub bandaje. Dar îndată îşi luă înfăţişarea obişnuită şi vorbi, căutând să-şi stăpânească tremurul din glas:

— Greşeală. Trebuie să mai fie alături vreun rănit tot cu numele de

Gvozdiov.

Dar ochii lui se uitau stăruitor la cele trei plicuri pe care sora le ţinea în mâna ridicată, ca pe un trofeu.

— Nu, sunt pentru dumneata. Uite, scrie: locotenentului Gvozdiov G. M., şi chiar e pus salonul 42. Hai!

Mâna bandajată se întinse lacomă de sub pătură. Tremura, în timp ce locotenentul prinzând plicul cu dinţii, îl deschidea ciupind câte puţin din margine.

Ochii lui Gvozdiov ardeau sub pansamente, plini de emoţie. Curios! Trei fete, trei prietene, tovarăşe de grup la Facultatea de medicină, scriau, cu alte cuvinte şi altă caligrafie, acelaşi lucru. Aflând că tanchistul-erou, locotenentul Gvozdiov, este rănit şi internat la Moscova, ele au hotărât să poarte corespondenţă cu el. Şi mai scriau că dacă el, locotenentul, nu se va supăra că-l plictisesc, să le răspundă ce mai face, cum o duce cu sănătatea, iar una din ele, cea care semnase „Aniuta”, întreba dacă poate să-l ajute cu ceva, dacă nu cumva are nevoie de cărţi bune, şi dacă îi trebuie ceva, i se poate adresa ei fără nicio supărare.

Toată ziua locotenentul învârti scrisorile în mână, cercetând adresele şi analizând scrisul. Bineînţeles avea cunoştinţă despre astfel de corespondenţe şi el însuşi avusese un schimb de scrisori cu o necunoscută de la care găsise o epistolă duioasă în degetul mare al uneia din mănuşile primite într-un pachet de sărbători. Dar schimbul de scrisori luase sfârşit de la sine, după ce corespondenta îi trimisese o fotografie a ei cu o dedicaţie glumeaţă: corespondenta, o femeie în vârstă, era fotografiată cu cei patru copii ai ei. Dar acum era cu totul altceva. Un singur lucru îl încurca şi-l mira pe Gvozdiov: de ce răvaşele sosiseră atât de neaşteptat şi toate trei deodată şi cum de aflaseră studentele Facultăţii de medicină despre faptele lui eroice? Şi toţi din salon erau nedumeriţi, mai ales Comisarul. Însă Meresiev îl surprinse schimbând o privire semnificativă cu Stepan Ivanovici şi cu sora şi înţelese că şi asta era tot isprava lui.

Oricum ar fi fost, a doua zi, dis-de-dimineaţă, Gvozdiov îi ceru Comisarului hârtie şi, desfăcându-şi în mod samavolnic bandajele de la mâna dreaptă, se aşternu pe scris; până seara târziu, şterse, mototoli şi scrise din nou: le răspundea corespondentelor necunoscute.

După un timp două dintre ele întrerupseră corespondenţa, dar Aniuta cea grijulie continuă să-i scrie cât toate trei. Gvozdiov era foarte comunicativ şi acum salonul ştia ce se petrece în anul trei al Facultăţii de medicină, ce ştiinţă interesantă este biologia şi cât de plictisitoare e chimia organică, ce voce simpatică are profesorul cutare, cât de frumoase sunt prelegerile lui şi, din contră, cât de adormitor bodogăneşte docentul cutare, câte lemne au încărcat

studentele pe platformele tramvaielor, duminică, la munca voluntară, cât de complicat este să înveţi şi să lucrezi în acelaşi timp într-un spital de zonă interioară, cum îşi dă ifose studenta cutare, o neisprăvită care toceşte mereu şi e, în general, o persoană foarte antipatică.

Şi Gvozdiov nu numai că începuse să vorbească dar parcă se deschisese, înflorise dintr-o dată. Sănătatea lui se refăcea foarte repede.

Lui Kukuşkin i se scoaseră atelele. Stepan Ivanovici învăţa să umble fără cârje şi se ţinea acum destul de drept. Petrecea zile întregi pe pervazul ferestrei, observând ce se întâmplă dincolo, în „aer liber". Numai Comisarul şi Meresiev se simţeau din zi în zi mai rău; mai ales Comisarul slăbea văzând cu ochii. Nu mai putea face gimnastică dimineaţa. Se buhăia tot mai mult şi o tumoare apoasă, galbenă, îi invada din ce în ce trupul, degetele i se îndoiau anevoie şi nu mai puteau ţine nici creionul, nici lingura la masă.

Sora îl spăla dimineaţa, îi ştergea faţa, îi dădea să mănânce; era vădit că nu suferinţa cumplită, ci tocmai starea aceasta de neputinţă îl deprima şi-l scotea din fire. Dar nici acum nu se dădu bătut. Tot atât de voioasă răsuna vocea lui de bas peste zi, tot atât de însetat citea noutăţile din gazete şi continua chiar şi acum să studieze limba germană. Numai că trebui să i se aşeze cărţile pe un suport de sârmă, construit special pentru el de Stepan Ivanovici, şi bătrânul soldat, stând lângă patul lui, îi întorcea paginile. Dimineaţa, până să sosească ziarele, Comisarul o întreba nerăbdător pe soră ce spune comunicatul, ce noutăţi s-au transmis la radio, cum e timpul şi ce se aude la Moscova. Îl înduplecase pe Vasili Vasilievici să-i instaleze la pat un difuzor de radio.

Se părea că cu cât mai neputincios şi mai slab devenea trupul său, cu atât mai dârz şi mai tare îi era spiritul. Citea cu aceiaşi interes numeroasele scrisori şi răspundea la ele dictându-le pe rând, când lui Kukuşkin când lui Gvozdiov. Într-o zi, Meresiev, care adormise după tratament, fu deşteptat de basul său tunător.

— Nişte conţopişti! tuna el mânios. Pe suportul de sârmă se vedea foaia cenuşie a gazetei ostăşeşti a diviziei, pe care unul dintre prietenii lui i-o trimitea regulat, cu tot ordinul care glăsuia: „nu se va scoate afară din unitate". S-au tâmpit de tot, stând acolo în apărare. Kravţov – birocrat? Cel mai bun veterinar din armata, birocrat? Grişa, scrie, scrie numaidecât!

Şi-i dictă lui Grişa un raport vehement, adresat unuia din membrii Consiliului Militar al Armatei, cerând să-i potolească pe „mâzgălitorii de hârtie" care au insultat un om bun şi harnic. Şi chiar după ce expedie scrisoarea prin soră, îi înjură îndelung, în termeni foarte pitoreşti, pe „scriitoraşi", şi era ciudat să auzi vorbele acestea pline de

pătimaşă participare la viaţă, în gura unui om care nici măcar capul nu-l putea întoarce.

În seara aceleiaşi zile se întâmplă un fapt şi mai însemnat. La ora aceea de linişte, când lumina încă nu se aprindea şi când prin ungherele salonului începeau să se furişeze umbrele amurgului, Stepan Ivanovici şedea pe pervazul ferestrei şi, îngândurat, privea spre chei. Pe râu se tăia gheaţa. Câteva femei, purtând şorţuri de pânză de cort, o tăiau cu drugi grei de fier în felii subţiri, de-a lungul pătratului întunecos al copcii, apoi cu o lovitură-două, o despicau în blocuri lunguieţe şi, apucând-o cu cangea, o scoteau pe scânduri din apă. Blocurile de gheaţă stăteau rânduri-rânduri: cele de dedesubt, de un verde-străveziu, cele de deasupra – sfărâmicioase şi gălbui. Pe drumul de la malul râului până la locul unde se tăia gheaţa se înşiruia un lanţ de sănii, legate una de alta. Un bătrân, purtând o căciulă cu urechi, pantaloni vătuiţi şi pufoaică încinsă cu un brâu din care ieşea un topor, aducea de căpăstru unul câte unul caii până la locul unde se tăia gheaţa şi femeile împingeau cu cangea blocurile în sanie.

Stepan Ivanovici, om gospodar, socoti că, de buna seamă, aici lucra un colhoz, dar că treaba era prost organizata. Prea mulţi oameni se îmbulzeau, împiedicându-se unii de alţii. În mintea lui de gospodar alcătui îndată un plan de lucru. Îi împărţi pe toţi în grupe de câte trei, tocmai atâtea câte erau necesar ca să scoată fără greutate blocurile tăiate. Repartiză fiecărei grupe un anumit sector şi nu le-ar fi plătit egal, ci fiecărei grupe după numărul blocurilor pe care le tăiase. Iar pe fetişcana aceea rumenă şi bucălată ar fi sfătuit-o neapărat să pornească o întrecere pe grupe... Era atât de ocupat cu aceste chibzuieli gospodăreşti, că nu observă cum un cal se apropie de copcă atât de mult, încât picioarele de dinapoi alunecându-i, căzu în apă. Sania susţinea calul la suprafaţă, dar curentul îl trăgea la fund. Bătrânelul cu toporul la brâu se foia fără rost, când apucând calul de dârlogi, când trăgând de tălpile săniei.

— Aoleu, se îneacă! exclamă Stepan Ivanovici, şi tânguirea lui răsună în tot salonul.

Cu o sforţare de necrezut şi înverzindu-se tot de durere, Comisarul se ridică într-un cot şi, rezemat cu pieptul de pervaz, se lungi peste geam.

— Măi neghiobule, măi!... murmură el. Cum de nu-şi dă seama? Să taie hamurile, că iese calul singur... Ah, o să-l omoare!

Stepan Ivanovici se urcă greoi pe pervazul ferestrei. Calul se îneca. Valul de apă tulbure îl şi acoperea când şi când, dar animalul tot se mai zbătea deznădăjduit, ieşind din apă şi zgâriind gheaţa cu potcoavele picioarelor dinainte.

— Taie mă, odată, hăţurile! răcni Comisarul din răsputeri, ca şi cum bătrânul l-ar fi putut auzi.

— Măi dragă, taie hamurile! Uite, toporul e colo la brâu, taie hamurile! transmise Stepan Ivanovici în stradă, cu palmele pâlnie la gură.

Bătrânul auzi în sfârşit sfatul picat parcă din ceruri. Smuci toporul de la brâu şi din două lovituri tăie hamurile. Descotorosit de ele, calul ieşi numaidecât pe gheaţă şi, oprindu-se lângă copcă, se scutură ca un câine, împrăştiind în juru-i stropi strălucitori de apă.

— Ce înseamnă asta? se auzi deodată în salon.

Cu halatul desfăcut şi fără obişnuita-i bonetă alba, Vasili Vasilievici stătea în pragul uşii. Începu să suduie în neştire, să bată din picioare, nevrând să asculte niciun fel de lămuriri. Făgădui că va da la toţi dracii salonul ăsta de oameni zăpăciţi şi plecă ocărând şi gâfâind, fără a fi înţeles, pare-se, ce anume se petrecuse. După o clipă, în salon veni alergând Klavdia Mihailovna, necăjită, cu ochii plânşi. Primise cu o clipă înainte o săpuneală straşnică de la Vasili Vasilievici. Dar deodată ea se repezi spre patul Comisarului: îi văzu pe pernă chipul acoperit de o paloare verzuie, neînsufleţit, cu ochii închişi.

În seara aceea el se simţi rău. I se făcură injecţii cu camfor, i se administră oxigen. Nu-şi putu reveni multă vreme. Însă de cum îşi veni în simţiri, încercă să-i zâmbească Klavdiei Mihailovna, care stătea lângă el, cu balonul de oxigen, şi să glumească:

— Nu te speria, soră dragă. Mă întorc şi din iad, ca să-ţi aduc leacuri cu care-şi scot acolo dracii pistruii.

Era dureros să vezi cum în luptă crâncenă cu boala omul acesta, atât de bine clădit şi de vânjos, slăbea de la o zi la alta.

8

La fel se ofilea şi Alexei Meresiev de la o zi la alta. În scrisoarea obişnuită către „sergentul meteorologic”, singura fiinţă căreia îşi destăinuia acum toate durerile, scrisese că probabil nu va mai ieşi niciodată de aici, că poate e mai bine aşa, deoarece un aviator fără picioare e ca o pasăre fără aripi, care mai poate să trăiască şi să ciugulească, dar de zburat nu mai zboară niciodată; că el nu vrea să fie o pasăre fără aripi, astfel că este gata să întâmpine sfârşitul, oricât de rău ar fi, numai să vină odată. Era poate crud scriindu-i astfel de lucruri: în scrisorile ei, fata îi mărturisise că de mult nu-i mai era indiferent „tovarăşul locotenent-major”, şi că nu i-ar fi făcut această destăinuire pentru nimic în lume dacă lui nu i s-ar fi întâmplat nenorocirea care i se întâmplase.

— Visează să se mărite; noi, răniţii, suntem astăzi la preţ. Ce-au a face picioarele, numai pensia să fie cât mai mare, comenta plin de venin Kukuşkin, potrivit firii sale.

Dar Alexei ţinea încă minte obrazul palid care se lipise de el în ceasul când moartea şuiera pe deasupra capului lor. Ştia că nu-i adevărat ce spune Kukuşkin. Mai ştia cât de greu îi venea fetei să-i citească tristele spovedanii. Fără măcar să-i fi aflat numele, el continua să-i împărtăşească gândurile lui mohorâte.

Comisarul se pricepea să-şi potrivească cheiţa pentru toată lumea, însă Alexei Meresiev îi rezista chiar şi lui. A doua zi după operaţia lui Meresiev, apăru în salon cartea „Aşa s-a călit oţelul”. Începură s-o citească cu glas tare, iar Alexei înţelese cui era destinată lectura; numai că lui această lectură nu-i putea aduce nicio alinare. Îl stima pe Pavel Korceaghin încă din copilărie. Era unul din eroii lui preferaţi. „Dar Korceaghin nu era aviator, medita acum Alexei. Ştia el, oare, ce înseamnă să fii bolnav de dorul văzduhului? Ostrovski şi-a scris cărţile ţintuit pe patul de suferinţă şi nu într-o vreme când toţi bărbaţii şi nenumărate femei luptă pe front, când chiar nişte mucoşi de băieţandri se urcă pe lăzi ca sa ajungă la strung spre a strunji obuze!”

Într-un cuvânt, de data asta, cartea nu avu succes. Atunci Comisarul începu o mişcare de învăluire. Povesti ca din întâmplare despre un alt om, un om cu picioarele paralizate, care fusese capabil să conducă o muncă obştească de mare răspundere. Stepan Ivanovici care se interesa de câte-n lună şi-n stele, se porni să scoată exclamaţii de uimire. Îşi aduse şi el aminte că prin părţile lui este un doctor fără o mână, cel mai bun medic din tot raionul, că merge călare şi vânează – şi încă cum vânează, doar cu o singură mână! Nimereşte veveriţele drept în ochi! Aici, Comisarul îşi aminti de academicianul Viliams decedat, pe care-l cunoscuse personal încă de pe când lucrase în sectorul S.M.T. Omul acesta, pe jumătate paralizat, având numai o mână teafără, continuase să conducă institutul şi realizase lucrări de o însemnătate uriaşă.

Meresiev asculta şi zâmbea; se putea prea bine să cugeţi, să vorbeşti, să scrii, să dai ordine, să tratezi bolnavii şi chiar să vânezi fără picioare, dar el era aviator, aviator prin vocaţie, aviator din copilărie, chiar din ziua când ca băieţandru păzea o harbuzărie unde, printre frunzele veştede, întinse pe pământul uscat crăpat de secetă, stăteau imensele ghiulele vărgate ale harbujilor, vestiţi în tot ţinutul Volgăi; acolo auzise el şi pe urmă văzuse o mică libelulă argintie ce scânteia în soare cu aripile-i duble, plutind fără grabă sus, deasupra stepei colbuite, undeva, în direcţia Stalingradului.

De atunci visul de a deveni aviator nu-l mai părăsise. Se gândea la el stând în bancă la şcoală, se gândise şi mai târziu, aplecat deasupra strungului. Noaptea, când toţi ai casei dormeau, el, împreună cu Lapidevski, căuta şi-i salva pe cei din expediţia Celiuskin, sau însoţindu-l pe Vodopianov ateriza cu avioanele grele pe gheaţă, printre banchizele Polului Nord, sau cu Cikalov descoperea drumul

spre Statele Unite ale Americi, pe deasupra Polului Nord, drum necunoscut până atunci omenirii.

Organizaţia de Comsomol îl trimisese în Extremul Orient. Acolo, în taiga, construise oraşul tineretului – Komsomolsk pe Amur. Dar şi în taiga purtase cu el visul de a zbura într-o zi. Găsise printre constructori băieţi şi fete care, ca şi el, năzuiau să îmbrăţişeze nobila profesie de aviator şi, lucru greu de crezut, dar în oraşul care deocamdată exista numai în planuri, ei clădiseră cu mâinile lor un aeroclub. Când, în amurg, negura învăluia şantierul gigantic, constructorii se adunau în barăci, închideau ferestrele şi aprindeau dinaintea uşilor focuri fumegânde din ramuri verzi pentru a alunga ţânţarii şi musculiţele care umpleau văzduhul cu concertul lor sinistru. Şi în orele acestea, când ceilalţi se odihneau după o zi de trudă, constructorii aeroclubului, în frunte cu Alexei, se ungeau cu gaz, ca să se apere de ţânţari şi musculiţe, şi o porneau în taiga, cu topoare, târnăcoape, ferăstraie, hârleţe şi trotil. Tăiau cu ferăstrăul, scoteau buturugile din pământ şi nivelau pământul, realizând astfel suprafaţa necesară aerodromului. Izbutiseră să smulgă desişului pădurii câţiva kilometri pentru un câmp de zbor.

De pe acest aerodrom se înălţase Alexei în văzduh, pentru întâia oară, pe un avion de şcoală, realizând în sfârşit visul cel mai scump al copilăriei lui.

După aceea urmase la o şcoală militară de aviaţie, apoi instruise şi el pe alţi tineri. Acolo l-a surprins războiul pentru care, cu toate ameninţările superiorilor din şcoală, îşi părăsise munca de instructor şi plecase pe front. Toate năzuinţele lui în viaţă, toate emoţiile, toate bucuriile, toate planurile de viitor şi toate izbânzile erau legate de aviaţie...

Şi ei îi mai vorbeau de Viliams!

— Dar Viliams n-a fost aviator! spuse Alexei, întorcându-se cu faţa la perete.

Comisarul nu renunţă totuşi la încercările lui de a-l „descuia”. Într-un rând, pe când se cufundase în starea-i obişnuită de nepăsare şi amorţeală, Alexei auzi vocea de bas a Comisarului:

— Ia vezi, Leoşa, aici scrie despre tine.

Stepan Ivanovici îi aduse îndată jurnalul la pat. Un articol mic era subliniat cu creionul. Alexei îl parcurse repede, însă nu-şi găsi numele. Era un articol consacrat aviatorilor ruşi din primul război mondial. Din pagina ziarului se uita la Alexei chipul necunoscut al unui ofiţer tânăr, cu o mustăcioară răsucită, ascuţită la vârfuri, cu o cocardă albă pe boneta împinsă pe o ureche.

— Citeşte, citeşte, e ceva anume pentru tine, stărui Comisarul.

Meresiev citi. Articolul povestea despre un aviator militar rus, locotenentul Valerian Arkadievici Karpovici. Zburând deasupra liniilor

inamice, locotenentul Karpovici fusese rănit de un proiectil nemţesc exploziv de tip „dum-dum”. Având laba piciorului zdrobită, reuşise cu „Farmanul” lui să treacă linia frontului şi să aterizeze la ai lui. Îi amputaseră laba piciorului, dar tânărul ofiţer nu voia să plece din armată. Născoci o proteză construită de el. Făcuse timp îndelungat şi cu stăruinţă exerciţii de gimnastică, antrenându-se, şi datorită acestui lucru, spre sfârşitul războiului, se înapoie în armată. Aici lucrase ca inspector de studii la o şcoală militară de pilotaj şi – după cum spunea articolul – *„se încumeta uneori să se înalţe în văzduh cu avionul lui”*. Karpovici fusese decorat cu Ordinul Sântul Gheorghe pentru ofiţeri şi-şi continuase cu succes serviciul în aviaţia militară rusă, până în ziua când pieri într-o catastrofă.

Meresiev citi însemnarea, o dată, de două ori, de trei ori. Tânărul locotenent, a cărui figură energică avea o expresie obosită, îl privea din fotografie cu un zâmbet cam rece, însă plin de mândrie. Întregul salon îl observa pe Alexei. El îşi răvăşi părul cu degetele, apoi, fără să-şi desprindă ochii de pe articol, dibui un creion pe măsuţă şi-l încadră încet, cu multă luare-aminte.

— Ai citit? întrebă Comisarul cu şiretenie. Alexei tăcea, continuând să-şi plimbe privirea peste rânduri. Ei, ce-ai de zis?

— Da, dar el a avut retezată numai laba unui picior.

— Da, însă tu eşti un om sovietic.

— El zbura cu „Farmanul”. Ăsta-i avion? O etajeră! Conducerea lui nu cere nici pricepere, nici iuţeală.

— Da, dar tu eşti un om sovietic! stărui Comisarul.

— „Om sovietic”, repetă Alexei maşinal, fără să-şi ia ochii de pe articol; pe urmă faţa lui palidă se îmbujoră uşor, luminată parcă de-o rază lăuntrică; îşi plimbă privirile mirate şi totodată fericite de la unul la altul.

Înainte de culcare, Alexei ascunse articolul sub pernă şi îşi aduse aminte cum în copilărie, când se suia pe cuptor, unde dormea împreună cu fraţii săi, îşi punea sub căpătâi ursuleţul cu urechile ciuntite, cusut de mamă-sa dintr-o bluză veche de catifea. Şi amintindu-şi de toate acestea râse tare, atât de tare, încât îl auzi întreg salonul.

Nu închise ochii toată noaptea. Salonul se cufundase într-un somn adânc. Gvozdiov se răsucea în pat, făcând să scârţâie arcurile somierei. Stepan Ivanovici sforăia şuierător, atât de tare, încât ai fi zis că se rup toate măruntaiele dintr-însul. Comisarul se întorcea din când în când, încet, gemând printre dinţi. Dar Alexei parcă nu auzea nimic. Scotea mereu ziarul de sub pernă şi, uitându-se în lumina slabă a becului de noapte la faţa zâmbitoare a locotenentului, rostea în gând: „Ţi-a fost greu, dar ai izbutit! Mie mi-e de zece ori mai greu, dar ai să vezi că nici eu n-am să mă las.”

În puterea nopţii, Comisarul se potoli deodată. Alexei se săltă puţin şi-l văzu zăcând palid, nemişcat; nici nu mai sufla parcă. Aviatorul apucă clopoţelul şi-l agită în neştire. Klavdia Mihailovna veni în fugă, cu capul gol, despletită, cu figura răvăşită de somn. Peste câteva minute sosi şi internul. Îi pipăiră pulsul, îi administrară o injecţie cu camfor şi îi băgară în gură tubul de oxigen. Şi frământarea ţinu aproape un ceas; uneori se părea că nu mai e nicio speranţă. În cele din urmă Comisarul deschise ochii, zâmbi stins Klavdiei Mihailovna şi-i spuse încet, de tot:

— Iartă-mă, v-am băgat pe toţi în răcori fără rost. Precum vezi, tot n-am ajuns în iad şi nu ţi-am adus alifia pentru pistrui. Aşa că nu-i nimic de făcut, dragă, tot cu ei ai să umbli.

Gluma lui uşură inimile tuturor. „E tare ca un stejar, poate că va rezista şi de data asta furtunii.” Internul plecă şi scârţâitul ghetelor lui amuţi încetul cu încetul, stingându-se undeva în capătul coridorului; se împrăştiară şi surorile de gardă. Nu mai rămăsese decât Klavdia Mihailovna, care se aşeză pe patul Comisarului. Bolnavii adormiră din nou, dar Meresiev stătea treaz, cu ochii închişi, gândindu-se la nişte proteze care ar putea să fie fixate la pedalele palonierului de la avion, cu ajutorul unor curele. Îşi aduse aminte că-l auzise cândva pe instructorul său, un bătrân aviator de pe timpul războiului civil, povestind la aeroclub că un pilot, care avea picioarele prea scurte, îşi lega de pedale nişte calapoade.

„Acum, frate, voi face şi eu ca tine, n-am să fiu mai prejos, îl încredinţa el pe Karpovici. Şi am să zbor!” Gândul acesta răsuna ca un cântec în mintea lui Alexei, alungându-i somnul. Rămase aşa nemişcat, cu ochii închişi. Privindu-l, puteai crede că doarme dus, zâmbind în somn.

Şi auzi atunci o convorbire de care, mai târziu, în clipele grele ale vieţii, avea să-şi amintească în repetate rânduri.

— De ce, de ce faci asta? Este îngrozitor să râzi şi să glumeşti, când durerea e atât de cumplită! Îngheaţă inima în mine când mă gândesc cât de mult suferi. De ce-ai refuzat să te muţi singur în rezervă?

S-ar fi zis că vorbele acestea nu erau rostite de sora lor Klavdia Mihailovna, fiinţa aceea drăguţă şi duioasă, dar imaterială parcă. Vorbea acum o femeie înflăcărată şi dojenitoare. În glasul ei răzbătea mâhnirea şi, poate, mai mult decât atâta. Meresiev deschise ochii. În lumina becului de pe măsuţa de noapte, adumbrit de boneta surorii, văzu chipul palid şi umflat ai Comisarului, ochii lui care luceau blând, duios, şi profilul gingaş, atât de delicat al Klavdiei Mihailovna. Lumina ce-i cădea din spate făcea din părul ei bogat şi blond o aureolă, şi Meresiev, deşi conştient că greşeşte, nu-şi putea lua ochii de la ea.

— Vai, vai, vai, surioară… Lacrimi! Se poate una ca asta? Ce-ar fi să luăm un picuţ de bromură? spuse Comisarul, vorbindu-i ca unei copile.

— Iar râzi. Doamne, ce om eşti dumneata? E monstruos, înţelegi, monstruos să râzi când ar trebui să plângi, să-i mângâi pe alţii când pe dumneata însuţi te sfâşie durerea. Dragul meu drag! Să nu mai râzi, auzi, să nu mai îndrăzneşti să te porţi aşa cu dumneata!

Plânse îndelung cu capul în piept. Iar Comisarul se uita cu o privire tristă, blajină, la umerii ei slăbuţi, ce tresăltau sub halat.

— E prea târziu, prea târziu, scumpa mea. Întotdeauna am avut darul să întârzii într-un mod neîngăduit în afacerile mele personale... N-am avut niciodată timp de ajuns, iar acum se pare că am întârziat de-a binelea.

Comisarul ofta. Sora înălţă capul şi-l privi cu ochii înlăcrimaţi, plini de o lacomă aşteptare. El zâmbi, oftă încă o dată şi cu vocea-i blândă şi puţin ironică urmă:

— Ascultă o poveste, draga mea. Uite, mi-am adus aminte. S-a întâmplat de mult, pe vremea războiului civil, în Turkestan. Un escadron se lăsase amăgit, urmărindu-i pe basmaci, şi s-a pomenit într-un pustiu atât de grozav, încât caii – şi erau cai din Rusia, nedeprinşi cu nisipurile – începură să cadă unul după altul. Şi deodată noi ne-am schimbat în infanterişti. Şi iată-l pe comandantul nostru că ia o hotărâre să aruncăm toată încărcătura şi, numai cu arma în mână, să pornim spre un oraş mare. Până acolo erau vreo sută şaizeci de kilometri, numai prin nisip, îţi dai seama, dragă? Şi iac-aşa, mergem o zi, mergem două, mergem trei. Soarele ardea, prăpădenie. Şi niciun strop de apă. Începea să ne crape cerul gurii de sete, iar aerul era îmbâcsit de nisip încins, care îţi înţepa ochii, îţi intra în gâtlej; eram istoviţi. Cădea unul pe o movilă de nisip, îşi îngropa obrazul în el şi nu mai mişca. Şi aveam cu noi un comisar, unul Volodin, Iakov Pavlovici, arăta nespus de firav, un intelectual... era profesor de istorie. Dar un bolşevic straşnic. Ar fi fost de aşteptat ca el să cadă cel dintâi, dar mergea înainte, ba încă îi îmboldea pe ceilalţi. O ţinea într-una că nu mai e mult şi-i ameninţa cu pistolul pe cei care cădeau: „Scoală!... Scoală că te-mpuşc!...” A patra zi, când mai aveam doar vreo cincisprezece kilometri până la oraş, oamenii erau cu desăvârşire vlăguiţi. Mergeam şi ne clătinam, parcă am fi fost beţi, şi urma noastră ne însoţea şi ea, aşa, împleticită, ca a unei fiare rănite. Şi deodată comisarul se porneşte să cânte. Şi avea o voce păcătoasă, mică, şi cântecul pe care-l alesese era un cântec slab soldăţesc, de demult: „*Ciubariki, ciubciki*”. Şi ce crezi? Nu l-am lăsat singur, au început şi alţii să cânte. Eu am comandat: drepţi!! şi am început: un-doi, un-doi şi, n-ai să mai crezi, mersul mi se păru mai uşor. După cântecul acela am mai cântat unul şi încă unul. Înţelegi, surioară, să cânţi cu buzele arse, crăpate, pe o arşiţă ca aceea! Am cântat pe drum toate cântecele pe care le-am ştiut şi am ajuns fără să fi pierdut un singur om prin nisipuri... Vezi, aşa a fost!

— Dar comisarul? întrebă Klavdia Mihailovna.

— Ce-i cu comisarul? Trăieşte şi azi, bine sănătos. E profesor, arheolog. Dezgroapă din pământ aşezările preistorice. E drept că după aceea şi-a pierdut cu totul vocea. Hârâie. Şi la ce-i trebuie voce? Doar nu e Lemeşev... Ei, gata, ajunge cu poveştile. Du-te acum şi te culcă, draga mea; îţi dau cuvântul meu de călăreţ că azi nu mai mor.

În cele din urmă adormi şi Meresiev, un somn adânc şi liniştit. Visă nisipurile pustiului, pe care nu-l văzuse niciodată, guri însângerate, crăpate de arşiţă, din care ieşeau sunetele cântecelor, şi pe acel Volodin care, lucru ciudat, semăna în vis cu comisarul Vorobiov.

Se trezi târziu, când petele de soare ajunseseră până în mijlocul salonului, semn că era amiază; se trezi cuprins de o bucurie nelămurită. Visase? Ce anume?... Privirea îi căzu asupra jurnalului, pe care mâna lui îl ţinea strâns chiar şi în somn. Locotenentul Karpovici îi zâmbea la fel de stângaci şi totodată mândru din pagina mototolită. Meresiev netezi cu grijă ziarul şi-i făcu lui Karpovici cu ochiul.

Comisarul, spălat şi dichisit, îl observă zâmbind.

— De ce-i faci cu ochiul? îl întreba el mulţumit.

— Vom zbura! răspunse Alexei.

— Dar cum? Lui nu-i lipseşte decât un picior, iar ţie amândouă!

— Păi, eu sunt un om sovietic! răspunse Meresiev. Rosti aceste cuvinte cu o voce care parcă i-ar fi chezăşuit că-l va întrece neapărat pe locotenentul Karpovici: va zbura!

Mâncă la prânz tot ce-i adusese sora, privi cu mirare farfuriile goale şi mai ceru o dată: era într-o stare de neastâmpăr, cânta, încerca să fluiere, vorbea tare de unul singur. În timpul vizitei profesorului, se folosi de bunăvoinţa lui Vasili Vasilievici, potopindu-l cu întrebări privitoare la ce anume trebuie să facă spre a grăbi vindecarea.

Aflând că pentru aceasta era nevoie să mănânce şi să doarmă mai mult, ceru la masă două porţii din felul doi şi cu greu putu să termine cea de-a patra chiftea. Însă nu izbuti să doarmă ziua, deşi stătuse vreun ceas şi jumătate cu ochii închişi.

Fericirea este adesea egoistă. Chinuindu-l pe profesor cu întrebări, Alexei nu observă ceea ce băgase de seamă tot salonul. Vasili Vasilievici venise foarte punctual la vizită, ca de obicei, în clipa când raza soarelui, care de-a lungul zilei se târa încet pe podea prin salon, atingea scândurica ştirbită a parchetului. La prima vedere, profesorul îi arătă aceeaşi atenţie, dar ceilalţi băgară de seamă că era absent, îl preocupa ceva, ceva cu totul străin firii lui. Nu suduia, nu trântea, ca de obicei, vorbe usturătoare, iar colţurile ochilor lui, roşii şi umflaţi, aveau un tremur nervos. Reveni seara tras la faţă şi simţitor îmbătrânit. Dojeni cu voce înceată o îngrijitoare care-şi uitase cârpa pe ivărul uşii, controlă foaia de temperatură a Comisarului, modifică prescripţiile şi plecă fără să scoată o vorbă, însoţit de suita lui care, şi

ea, tăcea încurcată; plecă, dar se poticni în prag şi era cât pe-aci să cadă, de n-ar fi fost prins de subsuori. Nu, hotărât, omului acestuia greoi, răguşit şi zgomotos, căruia îi plăcea să suduie, nu-i şedea bine politeţea şi calmul. Locatarii salonului 42 îl urmăriră cu priviri nedumerite. Şi toţi acei care începuseră să-l îndrăgească pe acest om mare şi bun la suflet se simţiră copleşiţi de tristeţe, văzându-l atât de schimbat.

A doua zi dimineaţa totul se lămuri: pe Frontul de Vest fusese ucis unicul fiu al lui Vasili Vasilievici, tot Vasili Vasilievici şi el, tot medic, tânăr, care promitea mult, om de ştiinţă, mândria şi bucuria tatălui său. La ora fixată, întregul spital aştepta, ţinându-şi parcă răsuflarea, să vadă dacă profesorul va veni la vizita obişnuită. În salonul 42 bolnavii urmăreau încordaţi mişcarea înceată, aproape imperceptibilă a razei de soare pe parchet. Dar iată că soarele atinse scândurica ştirbită şi toţi schimbară o privire: nu va veni. Dar în aceeaşi clipă, pe coridor se auziră paşii greoi, atât de bine cunoscuţi, şi tropăitul picioarelor numeroasei lui suite. Profesorul arăta parcă mai bine decât ieri. Ce-i drept, ochii îi erau roşii, pleoapele şi nasul umflate, aşa cum se întâmplă când ai un guturai straşnic, iar mâinile pline şi cojite tremurau vizibil în timp ce lua de pe măsuţa Comisarului foaia de temperatură. Cu toate acestea, era la fel de energic şi de activ, atât numai că bombănitul lui amuţise.

Ca şi cum s-ar fi înţeles între ei, răniţii şi bolnavii se grăbeau care mai de care să-i prilejuiască o bucurie în ziua aceea toţi se simţeau mai bine. Nici cei în stare mai gravă nu se plângeau de nimic, susţinând că sănătatea lor merge spre bine. Şi toţi, poate chiar într-un mod prea excesiv, nu găseau destule cuvinte de laudă pentru a preamări ordinea din spital şi efectul de-a dreptul miraculos al feluritelor tratamente ce li se aplicau. Alcătuiau o familie, o familie unită printr-o mare durere.

Cutreierând salon după salon, Vasili Vasilievici se cam miră de ce în ziua aceea, de dimineaţă şi până seara, constatase atâtea succese medicale.

Se mira oare într-adevăr? Poate că descoperise taina complotului naiv şi tacit, iar în cazul că o descoperise, cine ştie, poate îşi dăduse seama că îndură ceva mai uşor durerea lui cea mare şi fără leac.

9

Lângă fereastra care dădea spre răsărit, ramura plopului făcuse nişte frunzuliţe cleioase gălbui, de sub care răzbăteau cerceluşi roşii, pufoşi, semănând cu nişte omizi mari. Dimineaţa, frunzuliţele scânteiau în soare şi păreau tăiate din muşamaua ce servea pentru

prişniţe. Împrăştiau o mireasmă amăruie, tare, care năvălea prin ferestruicile de sus, izgonind mirosul obişnuit de spital.

Vrăbiile, pe care Stepan Ivanovici le învăţase cu năravi, se obrăzniciseră din cale afară. Cu ocazia primăverii, „Mitraliorul” se împodobise cu o nouă coadă şi devenise mai neastâmpărat, mai bătăuş. În fiecare dimineaţă păsărelele ţineau pe cornişă adunări atât de zgomotoase, încât îngrijitoarea care curăţa salonul îşi ieşea din fire, astfel că se urca bombănind pe pervaz şi, scoţând mâna prin ferestruică, le alunga cu cârpa.

Gheaţa de pe râul Moscova se dusese. Râul se mai potolise şi nu mai vuia, îşi încovoiase supus spinarea lată, purtând pe coama lui vapoare, şlepuri şi tramvaie de râu, care în zilele acelea grele înlocuiau autovehiculele din Capitală, al căror număr scăzuse simţitor. În pofida sinistrelor preziceri ale lui Kukuşkin, în salonul 42 nimeni nu se „dusese” odată cu gheaţa. Le mergea bine tuturora, în afară de Comisar, şi în salon se vorbea mereu despre ieşirea din spital.

Stepan Ivanovici părăsi cel dintâi salonul. Hoinărise în ajun prin spital, plin de neastâmpăr şi fericit. Nu mai putea sta locului. Se învârtea pe coridor, apoi se înapoia în salon, se aşeza la fereastră, începea să meşterească ceva din miez de pâine, dar pe dată îşi lăsa lucrul şi dispărea din nou. Se potoli numai spre seară, când coborî amurgul; atunci se aşează pe pervaz, adânc îngândurat, oftând şi suspinând din când în când. Era ora tratamentelor şi în salon nu rămăseseră decât trei bolnavi: Comisarul, care-l urmărea în tăcere cu privirea pe Stepan Ivanovici, şi Meresiev, care se chinuia să adoarmă cu orice preţ.

În salon era linişte. Deodată Comisarul începu să vorbească abia auzit, cu capul întors spre Stepan Ivanovici, a cărui siluetă se profila pe fondul geamului aurit de apusul soarelui.

— Şi la ţară amurgeşte pe vremea asta, şi e linişte deplină. Miroase a pământ reavăn, a bălegar încins, a fum. În grajd văcuţa se frământă, se nelinişteşte în aşternutul ei de paie, îi e a făta… Primăvara… Cum or fi scoţând-o muierile la capăt cu treburile? Oare or prididi cu împrăştiatul bălegarului pe câmp? Dar cu sămânţa. Cu dresul hamurilor? Or fi lucrurile cum trebuie să fie?

Lui Meresiev i se păru că Stepan Ivanovici se uită nu cu mirare, ci de-a dreptul cu teamă la Comisarul surâzător.

— Eşti un vraci, zău, tovarăşe comisar, de ghiceşti aşa de bine gândul omului… Da-a-a, nici vorbă, muierile noastre sunt de ispravă, dar tot se cheamă că sunt muieri, şi dracu ştie ce-or fi făcând acolo fără noi… Da, zău…

Tăcură puţin. Pe râu venea un vapor şi vuietul lui se risipi vesel deasupra apelor, zbenguindu-se printre cheiurile de granit.

— Ce părere ai dumneata: se isprăveşte curând războiul? întrebă

Stepan Ivanovici, nu ştia nici el de ce, în şoaptă. De s-ar isprăvi până la vremea cositului!

— Ce-ţi pasă ţie? Contingentul tău nu e chemat, eşti voluntar, ţi-ai făcut datoria! Cere-te şi au să-ţi dea drumul; ai să comanzi muierile acasă, şi un om de ispravă nu e de prisos nici în spatele frontului. Nu-i aşa? Ce zici, bărbosule?

Şi Comisarul se uită cu un zâmbet plin de bunătate la bătrânul soldat. Acesta sări de pe fereastră, mişcat şi însufleţit.

— Mi-or da drumul? De, mă gândesc şi eu că s-ar cuveni. Mă bate gândul să le-o spun în comisie. Ce-i drept, am trei ani în războiul imperialist, am războiul civil de la început până la sfârşit şi din ăsta am mai apucat ceva. Poate c-o fi de ajuns, nu? Cum mă sfătuieşti dumneata, tovarăşe comisar?

— Aşa să scrii în cerere: lăsaţi-mă să mă duc acasă, la muieri, în spatele frontului, iar ceilalţi să mă apere de neamţ! izbucni Meresiev din pat, nemaiputând să rabde.

Stepan Ivanovici îl privi c-un aer vinovat, iar Comisarul schiţă o strâmbătură de nemulţumire.

— Ce să te sfătuiesc eu, Stepan Ivanovici? întreabă-ţi inima, e doar inimă de om sovietic, şi ea o să-ţi spună ce trebuie să faci.

A doua zi, Stepan Ivanovici îşi făcu formele de ieşire din spital. Veni în salon îmbrăcat în uniforma lui militară, să-şi ia rămas bun. Scund, cu o tunică veche, decolorată de soare şi înălbită de mult spălat, strânsă într-o curea şi potrivită să nu facă vreo cută, părea întinerit cu cincisprezece ani. Pe pieptul lui străluceau, lustruite de luau vederea, Steaua Eroului, Ordinul Lenin şi medalia „Pentru bărbăţie”. Îşi aruncase halatul pe umeri ca o foaie de cort. Desfăcut, halatul nu-i ascundea măreţia ostăşească. Şi, de la vârful cizmelor vechi de pânză impermeabilă, până la sfârcul subţire al mustăţilor, udate, răsucite vitejeşte ca o igliţă, Stepan Ivanovici semăna leit cu bravul ostaş rus din ilustratele de Crăciun de pe vremea războiului de la 1914.

Soldatul îşi luă rămas bun, adresându-se respectuos fiecărui tovarăş din salon după gradul respectiv şi izbindu-şi tocurile cu atâta zel că-ţi creştea inima de bucurie privindu-l.

— Daţi-mi voie să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră, tovarăşe comisar, rosti el limpede cu voce tare, oprindu-se lângă patul cel mai depărtat.

— La revedere, Stiopa! Noroc!

Şi înfrângându-şi durerea, Comisarul făcu o mişcare spre el. Soldatul se lăsă în genunchi lângă pat, cuprinse în mâini capul mare al Comisar lui şi se sărutară de trei ori în cruce, după obiceiul rusesc.

— Fă-te bine, Semion Vasilievici, şi să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi ani mulţi şi fericiţi, inimă de aur ce eşti! Nici tata n-a avut atâta milă de noi, o să ţin minte cât oi trăi, mormăia soldatul înduioşat.

— Du-te, du-te, Stepan Ivanovici, emoţia îi face rău! repeta într-una Klavdia Mihailovna, trăgându-l pe soldat de mânecă.

— Şi dumitale, soră dragă, îţi mulţumesc pentru grija, pentru dragostea ce ne-ai arătat, se întoarse el către ea, făcându-i o plecăciune adâncă. Eşti un înger al nostru, un înger sovietic, asta eşti…

Şi foarte tulburat, nemaiştiind ce să spună, începu să se tragă spre uşă, mergând de-a-ndărătelea.

— Şi unde să-ţi scriem, în Sibir, ai? îl întrebă Comisarul, zâmbind.

— Ei, ce mai vorbim, tovarăşe comisar! Se înţelege unde trebuie să-i scrii unui soldat plecat pe front, răspunse Stepan Ivanovici, încurcat.

Mai făcu o plecăciune adâncă, până la pământ, de astă dată tuturor celor de faţă, şi dispăru pe uşă.

În urma lui, salonul rămase deodată mut şi pustiu. Apoi cineva începu să vorbească de regimentul său, despre tovarăşii de luptă şi despre operaţiile de mare amploare aşteptate pe front. Toţi erau convalescenţi, astfel că nu mai putea fi vorba de visuri, ci de discuţii serioase. Kukuşkin ieşea şi pe coridoare, se lega de surori, râdea de bolnavi şi izbutise să se ia la harţă cu mulţi dintre pacienţii care umblau. Tanchistul se ridica şi el acum din pat şi, oprindu-se în faţa oglinzii de pe coridor, îşi examina îndelung obrazul, gâtul şi umerii pe cale de vindecare, nemaiavând nevoie de bandaje. Cu cât corespondenţa lui cu Aniuta devenea mai însufleţită, cu cât se iniţia mai adânc în viaţa ei de la facultate, cu atât mai îngrijorat îşi examina faţa desfigurată de arsuri. În amurg sau în semiîntunericul salonului, chipul lui era interesant, ba chiar frumos: trăsături fine, fruntea înaltă, nasul mic şi uşor acvilin, o mustăcioară neagră pe care o lăsase să crească în spital, buze tinere cu o expresie voluntară; dar în bătaia luminii puternice se vedea că pielea-i era plină de cicatrice şi zbârcită în jurul lor. Când era emoţionat sau când se întorcea încălzit de la hidroterapie, cicatricele îl sluţeau cu desăvârşire şi, uitându-se în oglindă în astfel de clipe, Gvozdiov era gata să plângă.

— Ei, ce miorlăi atâta? Vrei poate să te faci artist de cinema? Dacă ea, adică fata ta, ţine la tine cu adevărat, nu se sperie, iar dacă se sperie, înseamnă că e proastă, şi atunci ducă-se la toţi dracii! Ducă-se, că ai să găseşti tu una cumsecade, îl mângâia Meresiev.

— Muierile sunt toate la fel, adăugă Kukuşkin.

— Şi mama dumitale? întrebă Comisarul; Kukuşkin era singurul din tot salonul căruia îi vorbea cu „dumneata”.

E greu de spus ce impresie produse asupra locotenentului această întrebare calmă. Kukuşkin se ridică brusc în capul oaselor, ochii îi scăpărară şi păli atât de tare, încât faţa lui se făcu mai albă ca cearşaful.

— Va să zică, vezi şi dumneata că mai există femei bune pe lume,

vorbi Comisarul, împăciuitor. Atunci de ce tocmai Grişa să nu aibă noroc? În viaţă, băieţi, cam aşa se întâmplă: ce cauţi aia găseşti.

Într-un cuvânt, întregul salon prindea viată. Numai Comisarului îi mergea din ce în ce mai rău. Trăia mai mult cu morfină, cu camfor şi, din cauza aceasta, petrecea uneori zile întregi tresărind chinuit în pat, în stare de somnolenţă narcotică. După plecarea lui Stepan Ivanovici, era şi mai abătut parcă. Meresiev ceru ca patul lui să fie mutat lângă al Comisarului, ca la nevoie să-l poată ajuta. Se simţea tot mai mult atras de el.

Alexei înţelegea că, lipsit de picioare, existenţa îi va fi neasemuit mai grea, mai complicată decât celorlalţi, şi instinctiv căuta să se apropie de omul acesta care, orice i s-ar fi întâmplat, ştia să-şi trăiască viaţa cu adevărat şi care, deşi în neputinţă de a se mişca îi atrăgea pe oameni ca un magnet. Acum Comisarul îşi revenea din ce în ce mai rar din toropeala grea, dar când era treaz, rămânea neschimbat.

Într-o seară târziu – când de obicei spitalul se potoleşte, când pretutindeni se aşterne liniştea adâncă, întreruptă numai de gemete înăbuşite, de sforăieli, de delirul bolnavilor, zgomote ce abia răzbat din încăperi pe coridor – se auziră nişte paşi greoi, îndeajuns de cunoscuţi. Meresiev vedea prin geamul uşii coridorului slab luminat de becuri camuflate, silueta surorii de gardă, care şedea în capătul îndepărtat al culoarului, la o măsuţă, împletind o jachetă ce nu se mai sfârşea. Atunci se ivi dintr-acolo silueta înaltă a lui Vasili Vasilievici. Mergea încet, cu mâinile la spate. Când se apropie de ea, sora sări în picioare, dar el făcu un gest plictisit cu mâna. Halatul îi era descheiat, în cap n-avea bonetă, astfel că şuviţele părului des şi cărunt îi cădeau în ochi.

— Vine Vasea, şopti Meresiev Comisarului, căruia tocmai îi expunea proiectul său cu privire la nişte proteze de-o formă specială.

Vasili Vasilievici se împiedică parcă, apoi se opri, rezemându-se cu mâna de zid, mormăi înfundat, se îndepărtă de perete şi intră în sfârşit în salonul 42. Oprindu-se în mijlocul încăperii, începu să-şi frece fruntea, ca şi cum ar fi încercat să-şi aducă aminte de ceva. Mirosea a spirt.

— Luaţi loc, Vasili Vasilievici, să stăm puţin de vorbă, aşa, pe întuneric, îl pofti Comisarul.

Profesorul se apropie cu paşi nesiguri de patul Comisarului, târând puţin picioarele, şi, aşezându-se, arcurile gemură îndelung sub greutatea lui; îşi frecă tâmplele. Mai zăbovise şi altădată, cu prilejul vizitelor, lângă Comisar, discutând mersul evenimentelor militare. Era vădit că-l deosebea de ceilalţi bolnavi, iar vizita-i nocturnă nu prezenta de fapt nimic extraordinar. Dar Meresiev simţi că de data asta cei doi oameni aveau să-şi spună lucruri cu totul deosebite,

convorbire în care nu era loc pentru al treilea. Închise ochii, prefăcându-se că doarme.

— Azi e douăzeci şi nouă aprilie, ziua lui de naştere. A împlinit... nu, trebuia să împlinească treizeci şi şase de ani, rosti încet profesorul.

Comisarul scoase cu multă trudă mâna lui maro şi umflată de sub pătură şi o puse peste mâna lui Vasili Vasilievici. Şi se întâmplă ceva de necrezut: profesorul izbucni în plâns. Era greu, nespus de greu, să-l vezi pe omul acesta vânjos, puternic şi energic, plângând. Fără voie, Alexei îşi băgă capul mai adânc între umeri şi se acoperi cu pătura.

— Înainte de plecare a venit la mine. Mi-a spus ca s-a înscris voluntar şi m-a întrebat cui să predea postul. Lucra aici la mine. Am fost atât de surprins, încât am strigat la el. Nu puteam înţelege de ce trebuie ca un doctor în medicină, un savant talentat, să pună mâna pe armă. Dar el mi-a spus – ţin minte cuvânt cu cuvânt – mi-a spus aşa: „Tată, vine câteodată vremea când şi un doctor în medicină trebuie să pună mâna pe armă". Aşa mi-a spus şi m-a întrebat din nou: „Cui să predau?" Era de ajuns să ridic receptorul, şi nu s-ar mai fi întâmplat nimic, înţelegi, nimic! Că doar aci la mine el era şef de secţie, lucra într-un spital militar... Nu-i aşa?

Vasili Vasilievici tăcu. Se auzea cum sufla greu, hârâit.

— ...Nu trebuie, dragă, lasă, lasă, ia-ţi mâna, ştiu cât de greu îţi este dumitale să te mişti... Da, şi m-am gândit atunci o noapte întreagă ce să fac. Înţelegi, eu ştiam că mai era cineva – ştii despre cine vorbesc – care şi el a avut un fiu, ofiţer, şi i-a fost omorât în primele zile ale războiului. Şi ştii ce a făcut părintele acela? L-a trimis pe front pe-al doilea fiu, l-a trimis ca aviator de vânătoare, la cea mai primejdioasă armă... M-am gândit atunci la omul acela şi m-am ruşinat de gândurile mele... şi n-am mai telefonat...

— Şi-acum vă pare rău?

— Nu. Oare ceea ce simt eu se poate numi părere de rău? Merg şi mă gândesc: e cu putinţă ca eu să fiu ucigaşul unicului meu copil? Căci ar fi putut să mai trăiască şi astăzi, aici, cu mine, şi am fi făcut împreună multe lucruri folositoare pentru ţară. A fost un om cu adevărat talentat, vioi, îndrăzneţ, sclipitor. Putea să devină mândria medicinei sovietice... de-aş fi telefonat atunci!

— Regretaţi că n-aţi telefonat?

— Ai spus ceva? A, da... Nu, nu ştiu.

— Dar dacă împrejurarea s-ar repeta, aţi face altfel?

Se aşternu tăcerea. Se auzea respiraţia liniştită a celor ce dormeau. Patul scârţâia ritmic – pare-se ca profesorul se clătina când într-o parte, când într-alta, muncit de gânduri grele – apa zvâcnea înfundat în radiatoarele caloriferului.

— Ei, cum rămâne? întrebă Comisarul şi-n glasul lui răsuna o duioşie infinită.

— Nu ştiu... Mi-e greu să-ţi răspund aşa, deodată, la întrebare. Nu ştiu, dar cred că dacă împrejurarea s-ar repeta, aş face la fel. Nu sunt nici mai bun, nici mai rău decât ceilalţi părinţi. Înspăimântător lucru este războiul!

— Şi, credeţi-mă, nici celorlalţi părinţi nu le-a fost mai uşor când şi ei au primit o veste ca aceea care v-a fost adusă. Nu, nu le-a fost mai uşor.

Vasili Vasilievici stătu vreme îndelungată fără să rostească o vorbă. La ce medita, ce gânduri se perindau în clipele acelea atât de lungi sub fruntea-i înaltă şi brăzdată de cute?

— Da, ai dreptate, nici lui nu i-a fost mai uşor şi totuşi l-a trimis şi pe-al doilea. Mulţumesc, prietene, mulţumesc, dragul meu! Eh! Ce să mai vorbim...

Profesorul se sculă în picioare, mai zăbovi o clipă lângă pat, aşeză încet la loc mâna Comisarului, i-o înveli, potrivi cu grijă pătura peste el şi ieşi în tăcere.

În noaptea aceea Comisarul se simţi rău. Zăcea fără cunoştinţă; când se zvârcolea în pat, scrâşnind din dinţi şi gemând, când amuţea şi se lungea cât era de mare. Toţi credeau că i-a sosit sfârşitul. Îi era atât de rău, că Vasili Vasilievici, care, din ziua morţii fiului său, se mutase din locuinţa lui mare şi pustie, în spital, şi care acum dormea în micul lui birou pe o canapea îmbrăcată în muşama, dădu ordin să fie, despărţit de ceilalţi printr-un paravan, lucru ce se făcea îndeobşte când un bolnav era gata să plece în „salonul 50”.

Pe urmă, când pulsu-i deveni mai regulat cu ajutorul camforului şi al oxigenului, când medicul de gardă şi Vasili Vasilievici se duseră să mai aţipească, atât cât noaptea pe sfârşite le mai îngăduia, după paravan rămase numai Klavdia Mihailovna, zbuciumându-se cu ochii plânşi.

Nu dormea nici Meresiev, care se gândea cu spaimă: „Să fie acesta cu adevărat sfârşitul?”

Iar Comisarul se chinuia fără contenire.

Se zbătea şi aiura, repetând printre gemete, cu îndărătnicie:

— *Piti, piti, hociu piti!*[10]

Meresiev crezu că cere de băut.

Klavdia Mihailovna ieşi de după paravan şi, cu mâinile tremurânde, turnă apă în pahar.

Dar bolnavul nu voia apă şi paharul se izbea zadarnic de dinţi; apa se vărsa pe pernă, iar Comisarul repeta mereu, cu aceeaşi dârzenie, când rugător, când poruncitor, unul şi acelaşi cuvânt. Şi deodată Meresiev înţelese că acest cuvânt nu era *piti*, ci *jiti*[11] că prin strigătul

---

[10] De băut, de băut, vreau să beau! (ruseşte).

[11] Jiti – a trăi (ruseşte).

acesta inconştient întreaga făptură a omului excepţional de puternic se revolta împotriva morţii.

Pe urmă Comisarul tăcu şi deschise ochii.

— Slavă ţie, Doamne! şopti Klavdia Mihailovna şi liniştindu-se, dădu să tragă paravanul.

— Nu, surioară, lasă-l, o opri glasul Comisarului, aşa e mai intim; nu trebuie să plângi; şi fără dumneata e multă igrasie în lumea asta. Ei, ce înseamnă asta, înger sovietic!... Păcat numai că îngeri ca dumneata nu-i întâlneşti decât în pragul lumii de dincolo.

10

Alexei trecea printr-o stare foarte ciudată.

De când încolţise în el credinţa că prin antrenament ar putea învăţa să zboare fără picioare, să devină din nou un aviator valoros, îl cuprinsese o sete arzătoare de viaţă şi de activitate.

Avea în faţă un scop: să se reîntoarcă în aviaţia de vânătoare. Cu aceeaşi încăpăţânare fanatică cu care se târâse spre ai lui, năzuia acum spre noul ţel. Deprins încă din prima tinereţe să dea vieţii sale un conţinut precis, stabilise în primul rând, clar, ce trebuie să facă pentru a-şi atinge scopul cât mai curând, fără a irosi un timp preţios. Şi în primul rând, stabilise că trebuia cât mai grabnic să se refacă, să-şi dobândească forţele şi sănătatea, zdruncinate de lipsuri, deci să doarmă şi să mănânce mai mult; în al doilea rând, trebuia să redobândească însuşirile de luptă, absolut necesare unui aviator, şi ca atare să se dezvolte, prin exerciţiile de gimnastică pe care i le putea îngădui starea lui actuală de bolnav în pat; în al treilea rând – lucrul cel mai important şi mai greu – să-şi antreneze picioarele retezate până deasupra gleznelor, ca să le păstreze vigoarea şi îndemânarea, iar apoi când va avea proteze, să înveţe să facă cu ele toate mişcările trebuitoare pentru conducerea avionului.

Chiar şi umbletul propriu-zis este un lucru anevoios pentru un om fără picioare. Iar Meresiev îşi propunea să conducă un avion, şi încă un avion de vânătoare. Dar pentru aceasta, şi mai ales într-o luptă aeriană, când totul este calculat în sutimi de secundă şi când coordonarea tuturor mişcărilor trebuie să se ridice până la treapta unui reflex necondiţionat, picioarele au de îndeplinit o muncă tot atât de precisă, de iscusită şi mai ales tot atât de rapidă ca şi mâinile. Trebuia să se antreneze în aşa fel, încât bucăţile de lemn şi de piele, prinse de cioturile picioarelor, să îndeplinească această muncă delicată, aidoma unui organism viu.

Oricărui om, iniţiat în tehnica pilotajului, aceste planuri i s-ar fi părut de nerealizat. Dar Alexei socotea că ceea ce îşi propusese intră

în limitele posibilităţilor omeneşti şi, aşa fiind, el, Meresiev, îşi va atinge negreşit scopul. Cu o minuţiozitate care-l surprindea şi pe el însuşi, începu să se conformeze prescripţiilor medicale, luând cu regularitate medicamentele. Mânca mult şi întotdeauna cerea să i se repete porţia, chiar dacă uneori nu avea poftă. Orice s-ar fi întâmplat, se trudea să doarmă numărul de ore stabilit şi chiar îşi făcuse obiceiul să doarmă după masă, deprindere împotriva căreia mult timp firea lui activă şi vioaie se revoltase.

Nu e greu să te sileşti să mănânci, să dormi, să iei regulat doctoriile. Mai greu îi venea cu gimnastica. Metoda după care înainte vreme Meresiev îşi făcea exerciţiile zilnice nu se mai potrivea pentru un om lipsit de picioare, ţintuit la pat. Născoci o gimnastică proprie: ore întregi se îndoia şi se îndrepta din şale, cu mâinile în şold, îşi răsucea tot trupul şi întorcea capul cu atâta vigoare, încât îi pârâiau vertebrele. Tovarăşii din salon făceau haz de el. Kukuşkin îl zeflemisea, numindu-l când „fraţii Znamenski” când Lodoumegue, când botezându-l cu numele altor alergători vestiţi. El nu putea să sufere gimnastica asta, pe care o socotea „culmea tâmpeniei spitaliceşti”, şi ori de câte ori Alexei începea exerciţiile, fugea în coridor, bombănind furios.

Când i se scoaseră bandajele de la picioare şi căpătă astfel, în ţărcuirea patului, o posibilitate mai mare de a se mişca, Alexei complică exerciţiile pe care le făcea. Îşi băgă cioturile picioarelor sub speteaza patului şi, punând mâinile în şold, se îndoia şi se dezdoia fără grabă, încetinind de fiecare dată ritmul „plecăciunilor” şi mărindu-le numărul. Pe urmă, născoci o serie de exerciţii pentru picioare. Culcat pe spate, le îndoia pe rând, aducându-le lângă trup, şi le dezdoia, proiectându-le înainte. Când făcu acest lucru pentru întâia oară, înţelese ce piedici mari, poate de neînvins, îi stăteau în faţă. Îndoirea picioarelor retezate până deasupra gleznelor îi provoca în cioturi o durere sfredelitoare. Mişcările erau sfielnice şi lipsite de siguranţă. Erau tot atât de greu de dirijat ca şi zborul cu un avion cu aripa sau coada avariată. Şi comparându-se fără să vrea cu avionul, Meresiev înţelese că întreaga structură, minunat de bine alcătuită, a trupului omenesc, era zdruncinată la el şi că, deşi trupu-i era încă întreg şi puternic, nu va mai ajunge niciodată la armonia de mişcări din trecut, deprinsă încă din copilărie.

Gimnastica picioarelor îi pricinuia o durere cumplită, dar Meresiev o prelungea zi de zi cu un minut mai mult. Erau momente groaznice, când lacrimile îi curgeau fără să vrea şi când trebuia să-şi muşte buzele până la sânge, spre a-şi stăpâni gemetele. Dar se străduia să repete exerciţiile, întâi o dată, pe urmă de câte două ori pe zi, mărindu-le necontenit durata. După fiecare exerciţiu, cădea istovit pe pernă şi se gândea: putea-va oare să le repete? Dar venea ceasul

hotărât şi se apuca iar de treabă. Seara îşi pipăia muşchii şoldurilor, ai pulpelor, şi cu plăcere simţea sub degete nu carnea fleşcăită şi grasă, cum fusese la început, ci muşchii tari, elastici, de altădată.

Meresiev se gândea atât de mult la picioarele lui, încât lucrul acesta deveni unica-i preocupare. Uneori, uitând de operaţie, simţea o durere în labele picioarelor; îşi schimba poziţia şi abia atunci îşi dădea seama ca nu le mai are. În virtutea unei anomalii nervoase, părţile amputate continuau încă să trăiască laolaltă cu trupul; uneori ele începeau brusc să-l mănânce, să-l doară – şi chiar foarte tare când timpul era umed. Atât de mult îl obsedau picioarele lui, încât se visa deseori sănătos şi ager. Uneori i se năzărea că s-a dat alarma şi că aleargă din răsputeri spre avionul lui, că sare din fugă pe aripă, se suie în carlingă şi încearcă cu picioarele pedalele palonierului, în vreme ce lura scoate învelitoarea de pe motor. Alteori că, împreună cu Olia, aleargă ţinându-se de mâini, aleargă iute-iute prin stepa înflorită, fuge desculţ, simţind atingerea blândă a pământului jilav şi cald. Cât era de bine! Şi ce greu era să te trezeşti apoi şi să te vezi fără picioare!

După astfel de visuri, Alexei se simţea descurajat. I se părea că se chinuieşte degeaba, că nu va mai zbura niciodată, aşa cum niciodată nu va mai alerga desculţ prin stepă, cu fata dragă din Kamâşin, pe care o simţea tot mai aproape şi mai dragă, pe măsură ce timpul care-l despărţea de ea devenea mai lung.

Legăturile cu Olia nu-i erau prilej de bucurie. Aproape în fiecare săptămână Klavdia Mihailovna îl silea să „joace”, adică să ţopăie în pat şi să bată din palme, ca să capete plicul cu scris rotund şi îngrijit, de şcolăriţă. Scrisorile deveneau din ce în ce măi lungi, mai calde, ca şi cum dragostea lor scurtă, întreruptă de război, ar fi devenit pentru Olia mai profundă şi mai matură. El citea rândurile ei cu dor şi nelinişte, ştiind că nu-i poate răspunde la fel.

Tovarăşi de şcoală – învăţaseră împreună la F.Z.U.-ul[12] de pe lângă fabrica de prelucrare a lemnului din Kamâşin – simţiseră în copilărie unul pentru altul o simpatie romantică, pe care numai pentru a-i imita pe cei mari au denumit-o „dragoste” apoi nu s-au mai văzut vreme de şase-şapte ani. Întâi plecă fata să înveţe la şcoala tehnică de mecanică. Pe urmă, când ea se înapoie şi începu să lucreze ca mecanic la fabrică, Alexei nu se mai afla în oraş. Învăţa la o şcoală de aviaţie. S-au întâlnit din nou cu puţin înaintea războiului. Nici el, nici ea nu căutaseră această întâlnire, şi poate că nici nu-şi mai aduceau aminte unul de altul – prea multă vreme se scursese. Dar iată că o dată, într-o seară de primăvară, Alexei mergea pe una din străzile

[12] F.Z.U. (Fabricino-zavodskoe ucilişce) – şcoală profesională pe lângă fabrici şi uzine.

orăşelului, însoţind-o pe mama lui; se întâlniră faţă în faţă cu o fată, pe care el n-o băgă în seamă, nereţinând decât sprinteneala picioarelor ei.

— De ce n-ai salutat-o, ori poate ai uitat? E Olia, şi mama îi aminti numele de familie al fetei.

Alexei întoarse capul. Fata întoarse şi ea capul şi se uită în urma lui. Privirile li se întâlniră şi el îşi simţi deodată inima zvâcnind. O lăsă singură pe mamă-sa şi fugi spre fata care se oprise pe trotuar, sub un plop tânăr.

— Tu? spuse el mirat, privind-o cu nişte ochi de parcă ar fi avut în faţă o făptură de o rară frumuseţe, venită de pe alte meleaguri, şi care nimerise din întâmplare pe strada învăluită în liniştea înserării şi plină de noroaiele primăverii.

— Alioşa? întrebă ea la fel de mirată şi chiar neîncrezătoare.

Se priveau pentru prima oară după o despărţire de şase-şapte ani. În faţa lui Alexei stătea o fată micuţa, zveltă, ca trasă prin inel, cu un chip rotund şi drăguţ de băieţandru, puţintel stropit de pistrui aurii la rădăcina nasului. Ea se uita la ei cu ochi mari, cenuşii, plini de lumină, arcuindu-şi uşor sprâncenele dese, fin conturate. Era foarte puţină asemănare între fiinţa aceasta vaporoasă, plină de graţie şi de prospeţime, şi fetişcana cu figura rotundă, cu obrajii roşii, cu un aer sever, băieţesc, sănătoasă ca o ciupercuţă, umblând foarte serioasă în haina unsuroasă a tatălui său, cu mânecile suflecate, aşa cum şi-o amintea el din ultimul an petrecut împreună la F.Z.U.

Uitând de mama sa, Alexei privea plin de admiraţie şi i se părea că în cei şase-şapte ani ce trecuseră nu o uitase niciodată, că nădăjduise în posibilitatea întâlnirii din momentul acela.

— Ia te uită cum te-ai schimbat! exclamă el în cele din urmă.

— Cum? îl întrebă ea cu o voce sonoră, cu totul alta decât aceea pe care o avea când era şcolăriţă.

De după colţ răbufni o suflare de vânt, şuierând printre crenguţele golaşe ale plopşorului. Vântul smuci fusta fetei, lipindu-i-o de picioarele zvelte. Cu o mişcare simplă, graţioasă şi firească, ea îşi strânse fusta râzând, îndoind puţin genunchii.

— Ia te uită! repetă Alexei, fără să-şi mai ascundă admiraţia.

— Cum, haide spune, cum? râse ea.

Privindu-i, mama zâmbi cu tristeţe şi porni singură mai departe. Iar ei continuau să stea în loc, admirându-se, luându-şi unul altuia vorba din gură, mereu întrerupându-se cu exclamaţiile: „mai ţii minte”, „ştii că…”, „dar unde mai e”… şi „cum mai e”…

Rămaseră astfel multă vreme, până ce Olia îi arătă ferestrele căsuţelor din apropiere, de după ale căror geamuri îi priveau, printre glastrele cu muşcate şi brădişor, feţe curioase.

— Ai timp? Mergem spre Volga, spuse ea, şi luându-se de mână,

aşa cum nu se luaseră nici în anii adolescenţei lor, uitând totul pe lume, porniră spre malul înalt şi râpos al Volgăi, de unde se deschidea privelişte a largă a fluviului revărsat, pe care pluteau într-un alai solemn sloiurile de gheaţă.

Din ziua aceea mama îl vedea cam rar pe-acasă pe fiu-i preferat. Nepretenţios în ce priveşte îmbrăcămintea, el începu deodată să-şi calce pantalonii, să lustruiască cu cretă nasturii tunicii, scoase din geamantan o şapcă albă cu-o insignă frumoasă de aviator, îşi rădea în fiecare zi barba aspră, iar seara, după ce se învârtea prin faţa oglinzii, pleca spre fabrică în întâmpinarea Oliei, care se înapoia de la lucru. Lipsea uneori şi peste zi, era distrat, răspundea anapoda când i se puneau întrebări. Bătrâna pricepu totul cu inima ei de mamă. Pricepu, şi nu se supără; aşa e dat, ce e bătrân să îmbătrânească, iar ce e tânăr să crească.

Tinerii nu-şi vorbiseră încă despre dragostea lor. De fiecare dată, întorcându-se după plimbarea făcută pe malul Volgăi domoale, aurită de razele amurgului, sau de-a lungul harbuzăriilor ce împrejmuiau oraşul, unde, pe pământul gras şi negru ca păcura, se târau vrejurile groase, cu frunze verzui, late, ale pepenilor, şi numărând zilele rămase din concediul ce se apropia de sfârşit, Alexei îşi dădea cuvântul că va vorbi deschis cu Olia. Şi din nou venea seara, o întâlnea în apropierea fabricii, o conducea până la căsuţa de lemn cu etaj, în care fata avea o odăiţă curată şi luminoasă, ca o cabină de avion. Aştepta cu răbdare ca ea să se schimbe, ascunsă după uşa dulapului, căutând să nu vadă coatele, umerii şi picioarele goale care se zăreau. Pe urmă, ea se ducea să se spele şi revenea rumenă, proaspătă, cu părul umed, întotdeauna cu aceeaşi bluză albă de mătase pe care o purta în zilele de lucru.

Plecau apoi la cinema, la circ sau în grădina publică. Lui Alexei îi era indiferent unde. Nu se uita nici pe ecran, nici în arenă, nici la mulţimea care se plimba prin grădină. O privea numai pe ea, o privea şi se gândea: „Uite, astăzi neapărat, neapărat o să-i spun totul pe drum, când o să ne-ntoarcem spre casă!” Dar drumul se sfârşea, şi el tot n-avea curaj să vorbească.

Într-o duminică, hotărâră de dimineaţă să meargă în luncile Volgăi. Veni s-o ia de acasă, purtând cei mai frumoşi pantaloni albi şi o cămaşă cu gulerul răsfrânt, care, după spusele mamei lui, se potrivea foarte bine cu chipul său ars de soare, cu pometii proeminenţi. Olia era îmbrăcată şi-l aştepta. Îi dădu o legătură învelită într-un şervet şi se îndreptară spre fluviu. Bătrânul barcagiu, olog, invalid din primul război mondial, prietenul tuturor copiilor şi care cândva îl învăţase pe Alexei cum să prindă peşte lângă bancul de nisip, veni bocănind cu picioarele lui de lemn, împinse barca grea şi începu să vâslească cu smucituri scurte. În salturi mici, mergând de-a curmezişul apei, barca

porni pe unde spre povârnişul dulce şi înverzit al malului opus. Fata şedea la pupa, îngândurată, bălăcindu-şi mâna în apă.

— Nene Arkaşa, nu-ţi aminteşti de noi?

Barcagiul se uită nepăsător la figurile lor tinere.

— Nu, zise el.

— Cum aşa? Eu sunt Alioşa Meresiev, m-ai învăţat acolo, pe bancul de nisip, să prind peştişori cu furca.

— Ei şi ce, parcă puţini aţi fost care v-aţi zbenguit aici? De unde să vă ţin minte pe toţi?

Barca trecu pe lângă podeţul lângă care acostase o şalupă pântecoasă, purtând răsunătorul nume de „Aurora”, scris pe bordul ei coşcovit, şi se înfipse cu scrâşnet în nisipul zgrunţuros al malului.

— Acum locul meu e aici, nu lucrez pentru oraş; sunt, cum s-ar zice, particular, explică bătrânul Arkaşa, coborând în apă cu picioarele sale de lemn şi împingând barca mai sus, pe mal. Cioturile i se îngropau în nisip şi barca înainta anevoie. Va trebui să săriţi, lămuri flegmatic barcagiul.

— Cât să-ţi dau? întrebă Alexei.

— Să-mi dai cât să nu-ţi pară rău. De fapt ar trebui să vă iau mai mult. Uite ce fericiţi sunteţi: numai că nu vă ţin minte.

Sărind din barcă, îşi udară picioarele, astfel că Olia propuse să se descalţe. Se simţiră atât de veseli, atât de liberi, atingând cu piciorul nisipul jilav şi cald, că le venea să alerge, să facă tumbe, să se dea de-a dura prin iarbă ca nişte iezi.

— Prinde-mă! strigă Olia, şi, mişcându-şi iute-iute picioarele robuste, arse de soare, fugi peste bancul de nisip, spre povârnişul lin al malului, în lunca verde şi înflorită.

Alexei alerga din răsputeri după ea, nu vedea înaintea lui decât pata multicoloră a rochiei ei uşoare şi înflorate. Alerga, simţind cum florile şi panaşele şteviei îi biciuie usturător gleznele goale, cum i se afundă sub tălpi pământul umed, încălzit de soare. I se părea că pentru el nespus de important era s-o ajungă pe Olia, că foarte multe lucruri în legătură cu viitorul lor atârnau de această ispravă, că aici, în lunca înflorită, cu miresme ameţitoare, îi va mărturisi cu uşurinţă tot ceea ce până atunci nu îndrăznise să-i spună. Dar îndată ce era gata-gata s-o ajungă din urmă şi întindea braţele ca s-o prindă, fata o cotea brusc, îi scăpa, ageră ca o pisică, şi, împrăştiind prin luncă râsul ei argintiu, fugea în altă parte.

Fata se ţinea dârză. Până la urmă el tot nu izbuti s-o prindă. Veni ea singură din luncă spre mal şi se trânti pe nisipul auriu, cu obrajii învăpăiaţi, cu gura întredeschisă şi gâfâind precipitat; înghiţea lacomă aerul şi râdea. O fotografie pe pajiştea înflorită, înstelată de albul romaniţelor. Pe urmă se scăldară şi el se duse, supus, s-aştepte în tufişul de pe mal, întorcând capul în altă parte, până ce ea se schimba

şi-şi stoarse costumul de baie ud.

Când în sfârşit fata îl strigă, o văzu stând pe nisip, cu picioarele arse de soare, strânse lângă ea, îmbrăcată numai în rochia-i uşoară şi subţire, cu capul legat cu un prosop pluşat. Aşternuse pe iarbă un şervet curat, fixându-i colţurile cu pietre, şi aşeza pe el conţinutul bocceluţei pe care o luase de-acasă. Mâncară salată, peşte prăjit, învelit cu grijă într-o hârtie pergament; avură până şi prăjituri de casă. Olia nu uitase nici sarea, nici muştarul, care stăteau pe şervet în două borcănaşe de cold-cream. Era nespus de plăcut şi de înduioşător s-o vezi pe fata gingaşă, cu chip senin, trebăluind serioasă şi pricepută. Alexei se hotărî: tărăgănase de ajuns până acum. Va vorbi astă-seară cu ea: o va convinge. Îi va dovedi că trebuie negreşit să-i fie soţie.

După ce mai zăboviră tolăniţi pe plajă, se scăldară încă o dată şi se înţeleseră să se întâlnească seara, apoi porniră obosiţi şi fericiţi spre debarcader. Nu ştiau de ce, dar nici barca, nici vaporaşul nu erau la locul lor. Îl strigară îndelung, până răguşiră, pe bătrânul Arkaşa. În stepă, soarele era gata să apună. Snopi de raze trandafirii, învăpăiate, lunecând peste greabănul ţărmului povârnit, aureau acoperişurile orăşelului, copacii plini de colb, încremeniţi, scăpărau sângerii în geamurile ferestrelor. Seara de vară era înăbuşitoare şi tăcută. Dar ceva se întâmplase de bună seamă în orăşel: pe străzile de obicei pustii la această oră era forfotă mare; trecură două camioane ticsite de oameni, apoi un pâlc în formaţie de marş.

— Să se fi îmbătat nenea Arkaşa? îşi dădu Alexei cu părerea. Ce-ar fi să trebuiască să înnoptăm aici?

— Cu tine nu mi-e frică de nimic, spuse ea, privindu-l cu ochii-i mari, plini de lumină.

El o îmbrăţişă şi o sărută, o sărută pentru întâia şi cea din urmă oară. Pe fluviu se şi auzea zgomotul surd al vâslelor în furcă. Dinspre celălalt mal venea o barcă plină de lume. Priveau amândoi cu vrăjmăşie barca ce se apropia mereu; dar, fără să-şi dea seama de ce, porniră în întâmpinarea ei, resemnaţi, presimţind parcă vestea ce le aducea.

Oamenii săreau tăcuţi pe mal. Toţi purtau straie de sărbătoare, dar chipurile lor erau îngrijorate, posomorâte. Treceau pe podeţ fără să scoată o vorbă, perindându-se prin faţa celor doi tineri: bărbaţii grăbiţi şi tulburaţi, femeile plânse. Nepricepând nimic, tinerii săriră în barcă şi bătrânul Arkaşa spuse, fără să se uite la chipurile lor fericite:

— E război…

— Război? Cu cine?

Alexei sări uluit de la locul lui.

— Tot cu blestematul de neamţ, cu cine altul? răspunse bătrânul Arkaşa, avântându-şi cu ciudă vâslele şi smucind de ele. A şi pornit lumea la comisariatele militare… E mobilizare.

Direct de la plimbare, fără să mai treacă pe-acasă, Alexei se duse la comisariatul militar. Plecă în aceeaşi noapte, cu trenul de 0,40, la unitatea sa de aviaţie, la care fusese repartizat, abia apucând să-şi ia geamantanul de acasă, dar fără a-şi lua rămas bun de la Olia.

Îşi scriau rar, nu pentru că iubirea lor ar fi scăzut şi ar fi început să uite unul de celălalt. Nu, el aştepta plin de nerăbdare scrisorile ei, scrise cu slova rotundă de şcolăriţă, le ţinea în buzunar, şi când rămânea singur, le recitea mereu. Aceste scrisori le strângea la piept şi la ele se uita în zilele crunte de pribegie prin pădure. Dar legătura dintre tineri se rupsese atât de brusc, lăsând situaţia dintre ei atât de nelămurită, încât în scrisorile acestea ale lor ei îşi vorbeau unul altuia ca prieteni, sfiindu-se să pomenească cuvântul încă nemărturisit.

Şi iată că acum, nimerind la spital, Alexei observase cu o nedumerire tot mai crescândă, cu fiece scrisoare pe care o primea, că Olia, ea singură, făcuse primul pas, că, fără nicio fereală, îi vorbea în scrisori despre dorul ei, regretând că bătrânul Arkaşa picase atât de nepoftit, şi-l ruga să nu uite că, orice s-ar întâmpla, el are pe cineva pe care se poate bizui oricând şi că, pribeag pe meleaguri îndepărtate, să ştie că-l aşteaptă un colţişor unde se va putea reîntoarce din război ca în propria-i casă. I se părea că-i scrie o altă Olia, o Olia nouă. Privind fotografia ei, se gândise totdeauna: dacă se va stârni un vânt, ea va zbura cu rochia ei înflorată, aşa cum zboară paraşutele seminţelor de păpădie. Răvaşele pe care le primea acum erau scrise de o femeie, o femeie bună, drăgăstoasă, care aşteptându-şi iubitul tânjea de dorul lui. Şi toate acestea îl bucurau şi-l tulburau pe Alexei, îl bucurau împotriva voinţei lui, şi-l tulburau pentru că el socotea că n-are dreptul să accepte o astfel de iubire şi se credea nevrednic de atâta sinceritate. Nu găsise destulă tărie ca să-i scrie la timpul cuvenit că nu mai este tânărul oacheş ca un ţigan şi plin de viaţă, ci un invalid fără picioare, asemenea bătrânului Arkaşa. Nu îndrăznise sa-i scrie adevărul, se temea să n-o ucidă pe mama lui bolnavă, iar acum era nevoit s-o mintă pe Olia în scrisorile pe care i le trimitea, încurcându-se tot mai mult în păienjenişul acestei înşelăciuni.

Iată de ce scrisorile din Kamâşin îi provocau simţăminte contradictorii: bucurie şi amărăciune, nădejde şi nelinişte, care îl chinuiau şi-l înviorau totodată. Minţind o dată, se văzu nevoit să născocească mereu alte minciuni, dar nu se pricepea să mintă şi de aceea răspunsurile lui la scrisorile Oliei erau scurte şi reci.

Îi venea mult mai uşor să-i scrie „sergentului meteorologic”, un suflet devotat şi cinstit, mai puţin complicat. În clipele de disperare, după operaţie, simţind nevoia să-şi descarce inima, să vorbească cuiva despre nenorocirea lui, Alexei îi trimisese o scrisoare lungă şi sumbră. Primi răspunsul pe o foaie de caiet, acoperită cu un scris

înflorat, presărată cu semne de exclamare, ca un covrig cu susan, şi împodobită cu pete de lacrimi. Fata îi scria că dacă n-ar fi fost disciplina militară ar fi lăsat totul şi ar fi venit să-l îngrijească şi să împartă necazul cu el. Îl implora să-i scrie mai mult. Iar în răvaşul acesta încâlcit era atâta simţire naivă de copil, încât Alexei se întristă deodată şi se dojeni aspru pentru faptul de a fi spus fetei, atunci când îi adusese scrisorile Oliei, că ele erau din partea surorii lui căsătorite. O fată ca ea nu trebuia înşelată. Îi scrise deci cinstit despre logodnica de la Kamâşin, precum şi despre faptul că nu se putuse hotărî să comunice mamei lui şi Oliei adevărul cu privire la nenorocirea care i se-ntâmplase.

Răspunsul „sergentului meteorologic” sosi cu o repeziciune de necrezut pentru vremea aceea. Fata scria că-i trimite scrisoarea printr-un maior, corespondent militar, care se abătuse pe la regimentul lor şi-i făcuse curte, dar căruia, se înţelege, ea nu-i dăduse nicio atenţie, deşi era un om vesel şi interesant. Din conţinutul scrisorii se vedea că era mâhnită şi jignită, şi deşi căuta să se stăpânească nu izbutea. Dojenindu-l că-i ascunsese cândva adevărul, îl ruga totuşi s-o considere prietenă. La sfârşitul epistolei era adăugat cu creionul că vrea ca el, „tovarăşul locotenent-major”, să ştie că ea îi este o adevărată prietenă şi dacă „aceea din Kamâşin” îl va trăda vreodată (las’ că ştie ea cum se poartă femeile din spatele frontului!) sau dacă sentimentele ei faţă de el se vor răci, sau se va speria de infirmitatea lui, el să nu-l uite pe „sergentul meteorologic”, ci să-i scrie întotdeauna numai adevărul curat. O dată cu scrisoarea i se transmise lui Alexei un colet, cusut cu multă grijă în pânză. În el se aflau câteva batiste din mătase de paraşută, cu monograma lui, o pungă pentru tutun, pe care era brodat un avion în zbor, un pieptene, apă de colonie „Magnolia” şi o bucată de săpun de toaletă. Alexei ştia cât de scumpe erau în timpurile acelea grele pentru fetele de pe front toate lucruşoarele acestea. Ştia că îndeobşte săpunul, ca şi apa de colonie, căpătate cu prilejul unor daruri de sărbători, sunt păstrate de ele ca nişte relicve sacre, care amintesc de viaţa civilă, de viaţa de altădată. Cunoştea preţul lor, astfel că aşezându-le pe măsuţa de noapte se bucura şi totodată avea remuşcări.

Acum, când cu întreaga energie ce-l caracteriza îşi antrena picioarele schilodite, visând să poată din nou zbura şi lupta, Alexei simţea o neplăcută dedublare lăuntrică. Îl apăsa faptul că era nevoit să mintă şi să tăinuiască unele lucruri în scrisorile lui către Olia, pe care o iubea din zi în zi mai mult, şi să se destăinuiască unei fete pe care aproape nu o cunoştea de loc.

Dar îşi jura solemn că numai după ce-şi va fi realizat visul, revenind pe front şi redobândindu-şi capacitatea de muncă, îi va vorbi Oliei din nou despre dragostea sa. De aceea tindea cu şi mai multă ardoare să-

şi atingă scopul urmărit.

11

Comisarul muri la 1 mai.

Faptul se petrecu aproape neobservat de nimeni. Dis-de-dimineaţă, spălat şi dichisit, el o întrebă amănunţit pe fata care-l bărbierea cum e timpul, cum arată Moscova gătită de sărbătoare; se bucură că începuse dărâmarea baricadelor de pe străzi, îi păru rău că în ziua aceasta strălucitoare de primăvară înfloritǎ nu va fi demonstraţie, glumi cu Klavdia Mihailovna, care făcuse cu ocazia sărbătorii o nouă şi eroică încercare de a-şi ascunde pistruii sub pudră. Părea că se simte mult mai bine, şi toţi nădăjduiră că intra poate în convalescenţă.

Încă de mult, de când nu mai era în stare să citească ziarele, fusese instalat la patul lui un aparat de radio cu galenă. Gvozdiov, care se pricepea puţin în radio-tehnică, meşterise ceva la el, astfel că acum aparatul ţipa şi cânta de se auzea în tot salonul. La ora nouă, crainicul, a cărui voce o asculta şi o cunoştea întreaga lume pe atunci, începu să citească un ordin al Comisarului Poporului pentru Apărare. Încremeniră cu toţii căutând să nu scape niciun cuvânt, cu gâturile întinse spre cele două rotocoale negre de pe perete. Răsunară cuvintele: „Sub steagul neînvins al lui Lenin, înainte, spre victorie!” – dar în salon domnea o linişte plină parcă de aşteptare.

— Ia să-mi explicaţi chestia asta, tovarăşe comisar… începu Kukuşkin şi deodată strigă îngrozit: Tovarăşe comisar!

Toţi întoarseră capul. Comisarul zăcea în pat, cu trupul întins şi ţeapăn, cu faţa severă şi ochii aţintiţi în tavan, iar pe chipul lui tras şi palid se întipărise o expresie de linişte solemnă şi maiestoasă.

— A murit! răcni Kukuşkin şi căzu în genunchi lângă patul lui. A mu-u-rit!

Buimace, îngrijitoarele intrau şi ieşeau în fugă, sora alerga dintr-un ungher într-altul, internul dădu buzna în salon, încheindu-şi din mers halatul. Fără să-i bage în seamă, Konstantin Kukuşkin, omul certăreţ şi arţăgos, plângea pe pieptul celui mort, cu capul îngropat în pătură, smiorcăindu-şi nasul ca un copil, în timp ce umerii şi trupul i se cutremurau de suspine.

În seara aceleiaşi zile, în salonul 42, devenit dintr-o dată pustiu, fu adus un rănit nou. Era un pilot de vânătoare, maiorul Pavel Ivanovici Strucikov din divizia de apărare aeriană a capitalei. Cu prilejul zilei de 1 mai, nemţii puseseră la cale un mare atac aerian asupra Moscovei. Diviziile lor de bombardiere, care înaintau în câteva formaţiuni eşalonate, fuseseră interceptate şi, după o crâncenă bătălie aeriană, împrăştiate undeva, în raionul Podsolnecinaia. Un singur *Junkers*

reuşise să străpungă încercuirea şi luând înălţime îşi continuase drumul spre capitală. După cât se părea, echipajul lui hotărâse să-şi îndeplinească misiunea cu orice preţ, ca să tulbure sărbătorirea acestei zile. Tocmai după acest avion se luase şi Strucikov, urmărindu-l din ochi încă în timpul învălmăşelii de luptă. Zbura pe un splendid avion sovietic, dintre acelea care începuseră pe atunci să intre în dotarea aviaţiei de vânătoare.

Îl ajunse din urmă pe neamţ, la 6000 de metri înălţime, când acesta se afla deasupra unui cartier de vile din suburbiile Moscovei, se strecură cu îndemânare în coada bombardierului şi, prinzându-l pe inamic în cadranul vizorului, apăsa pe trăgaci. Trase şi se miră pe dată că nu aude ţăcănitul acela caracteristic şi bine cunoscut. Mecanismul de declanşare nu funcţiona.

Neamţul zbura ceva mai înaintea lui, dar Strucikov se ţinea după el, căutând să se menţină în unghiurile moarte ale gurilor de foc, ferit de deriva cozii bombardierului, împotriva gloanţelor celor două mitraliere care apărau avionul duşman din spate. La lumina clară a dimineţii de mai, Moscova începuse să se profileze vag la orizont, ca o îngrămădire de forme cenuşii, uriaşe, învăluite într-o pâclă uşoara. Strucikov luă pe loc o hotărâre. Îşi desfăcu îndată curelele, deschise cupola cabinei, şi ghemuindu-se îşi încordă toţi muşchii, gata parcă, să sară asupra neamţului. Apoi îşi potrivi exact viteza avionului său cu cea a bombardierului, vizând trupul uriaş al duşmanului. O clipă, rămaseră atârnaţi amândoi în văzduh, unul în spatele celuilalt, legaţi parcă printr-un fir invizibil. Strucikov vedea lămurit, prin cupola străvezie a *Junkersului*, ochii trăgătorului din turelă, care îi urmărea orice manevră, aşteptând ca măcar o margine a aripii lui să iasă în afara zonei moarte. Vedea cum, cuprins de emoţie, neamţul îşi smulsese casca şi desluşi chiar culoarea părului lui – castaniu deschis şi lung, căzându-i pe frunte în şuviţe năclăite, ca nişte ţurţuri. Gurile negre ale mitralierei jumelate de mare calibru îl priveau pe Strucikov, mişcându-se aidoma unor animale de pradă aşezate la pândă. Pentru o clipă, Strucikov încercă senzaţia unui om dezarmat, pe care un tâlhar îl ţinteşte cu pistolul. Şi atunci făcu şi el ceea ce fac într-o atare împrejurare oamenii curajoşi, dar fără arme de apărare. Se aruncă cel dintâi asupra inamicului, dar nu cu pumnii, cum ar fi făcut-o pe pământ, ci îşi repezi avionul înainte, ţintind cu cercul sclipitor al elicei în mers ampenajul avionului fascist.

Nu auzi nici măcar un trosnet. În clipa următoare, proiectat de o izbitură cumplită, simţi că se rostogoleşte în aer. Pământul se răsuci pe deasupra capului său, şi reluându-şi locul, se năpusti şuierând spre el, ca un covor verde aprins şi strălucitor. Smuci atunci de inelul paraşutei. Dar înainte de a-şi pierde cunoştinţa, atârnând de suspantele paraşutei, mai avu timp să zărească cu coada ochiului

alături de el fuselajul lunguieţ al *Junkersului*, ce se prăbuşea vertiginos, cu coada retezată, învârtindu-se ca o frunză de arţar smulsă de vântul toamnei. Strucikov, care se legăna neputincios sub cupola paraşutei, fu izbit cu putere de acoperişul unei case şi căzu în nesimţire în strada împodobită de sărbătoare a unei suburbii din Moscova, ai cărei locuitori priviseră de jos splendida lui lovitură de berbec. Îl ridicară îndată şi-l duseră în cea mai apropiată casă. Străzile învecinate se umplură numaidecât de o mulţime de oameni şi erau atât de numeroşi, încât medicul chemat abia putu răzbate până în faţa casei. Aviatorul avea ambele rotule fracturate, în urma izbiturii suferite.

Ştirea despre fapta eroică a maiorului Strucikov fu difuzată la radio într-o ediţie specială a „ultimelor ştiri”. Chiar preşedintele Sovietului orăşenesc al Moscovei îl conduse până la cel mai bun spital din capitală. Iar când îl aduseră în salon, o dată cu el infirmierele veniră cu braţele încărcate de flori, pungi cu fructe, cutii de bomboane, darurile locuitorilor recunoscători ai capitalei.

Strucikov era un om vesel şi comunicativ. De cum trecu pragul salonului începu să-i descoasă pe bolnavi cum o duc în spital cu „haleala”, dacă regimul e sever şi dacă surorile sunt drăguţe. Iar în timp ce i se schimbau pansamentele, se şi apucă să-i povestească Klavdiei Mihailovna o anecdotă hazlie, cu veşnica temă a magazinelor militare, strecurându-i totodată un compliment destul de îndrăzneţ privitor la înfăţişarea ei. Când sora ieşi din salon, Strucikov clipi şiret din ochi, în spatele ei.

— Simpatică femeie! O fi severă? Mi se pare că vă ţine din scurt! Nu-i nimic, nu vă lăsaţi. Ce, n-aţi învăţat tactica? Nu există femei inaccesibile, cum nu există fortificaţii care să nu cadă, şi râse prelung, răsunător.

Se purta ca un vechi pacient al spitalului, de parc-ar fi fost aici cel puţin de un an. Îi tutuia pe toţi din salon, iar când simţi nevoia să-şi sufle nasul, luă fără nicio sfială de pe măsuţa lui Meresiev una din batistele de mătase, cu monograma brodată atât de îngrijit de „sergentul meteorologic”.

— De la o simpatie? clipi el către Meresiev şi-şi ascunse batista sub pernă. Las’ că-ţi ajunge, prietene, şi de nu, îţi mai coase ea, că-i face plăcere.

În pofida rumenelii ce răzbătea prin pielea obrajilor arşi de soare, Strucikov nu mai era tânăr. Zbârcituri adânci porneau ca nişte raze de la tâmple spre colţul ochilor, şi totul vădea că-i un ostaş bătrân, deprins să se socotească oriunde ca la el acasă, de îndată ce-şi punea raniţa jos şi-şi rânduia pe lavoar periuţa de dinţi şi săpunul. Adusese cu sine în salon multă larmă şi veselie, dar le făcea pe toate în aşa chip, încât nu se supăra nimeni şi toţi aveau impresia că-l cunosc de

când lumea. Noul tovarăş le era pe plac tuturora; numai Meresiev nu admitea vădita lui slăbiciune pentru femei, pe care noul venit nici nu căuta s-o ascundă şi despre care îi plăcea să vorbească.

A doua zi îl înmormântară pe Comisar.

Meresiev, Kukuşkin şi Gvozdiov stăteau la fereastra care dădea în curte; văzură intrând pe poartă un afet de tun tras de un atelaj greoi de cai de artilerie, o fanfară militară cu alămurile scânteind în bătaia soarelui şi o companie de soldaţi în marş. Sosi Klavdia Mihailovna care-i alungă pe bolnavi de la geam. Era ca de obicei energică şi calmă; dar Meresiev îi simţi vocea schimbată, tremurândă, întretăiată. Venise să ia temperatura noului bolnav. În vremea asta, în curte, fanfara intonă marşul funebru. Sora păli, termometrul îi scăpă din mână şi picăturile scânteietoare de argint-viu se rostogoliră pe parchet. Acoperindu-şi faţa cu mâinile, Klavdia Mihailovna fugi din salon.

— Ce-i cu ea? O fi drăguţul ei... şi Strucikov arătă din cap spre fereastra de unde venea, plutind parcă, melodia tărăgănată.

Nu-i răspunse nimeni.

Aplecaţi peste marginea ferestrei, toţi se uitau afară, în stradă; sicriul roşu, aşezat pe afet, înainta domol, ieşind din curte. Corpul neînsufleţit al Comisarului se odihnea printre flori şi crengi verzi. După sicriu, pe perne, erau purtate decoraţiile lui una, două, cinci, opt. Cu capul plecat, câţiva generali îl urmau pe defunct. Printre ei mergea şi Vasili Vasilievici, în manta de general, dar cu capul descoperit. În urma lui, în fruntea ostaşilor care înaintau încet, la pas, mergea singuratică Klavdia Mihailovna, în capul gol, îmbrăcată în halatu-i alb, împleticindu-se şi pare-se nevăzând nimic în faţa ochilor. În poartă cineva îi aruncă paltonul pe umeri. Ea nu se opri. Paltonul alunecă şi căzu jos, iar ostaşii treceau rupând rândurile pentru a-l ocoli.

— Măi băieţi, pe cine înmormântează? întrebă maiorul.

Încercase şi el să se ridice până la fereastră, dar picioarele lui, strânse în atele şi puse în ghips, îl împiedicau să se mişte, astfel că nu putu să ajungă.

Cortegiul se depărtă. Sunetele solemne şi melodioase pluteau undeva departe, în susul râului, repercutate de zidurile clădirilor. Iată că pe poarta spitalului ieşi acum şi portăreasa şchioapă, şi poarta se închise c-un zăngănit metalic; bolnavii salonului 42 zăboveau la fereastră, petrecându-l pe Comisar pe ultimul lui drum.

— Pe cine înmormântează? Hai! Ce staţi de parc-aţi fi de lemn? întreba nerăbdător maiorul, care tot se mai străduia să ajungă la fereastră.

Încet, înăbuşit, cu o voce dogită, înecată parcă în lacrimi, Konstantin Kukuşkin îi răspunse în cele din urmă:

— Îl înmormântează pe-un om adevărat... pe-un bolşevic.

Lui Meresiev i se întipăriră în minte cuvintele: *pe-un om adevărat*. Mai nimerit nici nu se putea spune despre Comisar. Şi deodată, Alexei simţi că vrea neapărat s-ajungă şi el „un om adevărat”, la fel cu acela pe care acum îl porniseră în călătoria lui de pe urmă.

12

O dată cu moartea Comisarului se schimbă întreaga rânduială a vieţii din salonul 42.

Nu mai era nimeni care cu un cuvânt cald, pornit din inimă, să rupă tăcerea mohorâtă ce coboară uneori în saloanele de spital, când, fără să se fi înţeles între ei, toţi se lasă deodată pradă gândurilor triste şi năpădiţi de dor. Nu mai avea cine să-l învioreze cu o glumă pe Gvozdiov, gata-gata să-şi piardă curajul, să-i dea lui Meresiev un sfat, să-l pună la locul lui cu un cuvânt de duh, dar lipsit de răutate, pe Kukuşkin, veşnicul cârtitor. Nu mai exista acel factor care-i lega, îi unea pe toţi aceşti oameni cu firi atât de diferite.

Dar acum pentru ei nici nu mai era atât de necesar. Tratamentul şi timpul îşi desăvârşeau opera, răniţii se întremau repede şi cu cât se apropia data ieşirii din spital, cu atâta cugetau mai puţin la metehnele lor. Visau la ce-i aşteaptă dincolo de zidurile spitalului, cum vor fi primiţi în unităţile lor dragi, ce treburi vor avea de făcut. Duseseră atâta dorul vieţii de campanie cu care erau deprinşi, încât ar fi vrut să ajungă la timp, ca să ia parte la noua ofensivă, despre care nici nu se scria şi nici nu se vorbea măcar, dar care se simţea plutind în aer şi, ca o furtună apropiată, se ghicea în liniştea aşternută deodată pe toate fronturile.

Să te întorci din spital la fapte de arme este ceva obişnuit pentru militari. Numai pentru Alexei Meresiev înapoierea constituia o problemă: va şti el oare să compenseze, prin iscusinţă şi antrenament, lipsa picioarelor? Se va mai urca vreodată în cabina unui avion de vânătoare? Tindea cu o dârzenie crescândă spre ţelul propus. Sporind treptat timpul de antrenament şi de gimnastică generală, ajunsese până la două ore dimineaţa şi două ore seara. Dar şi atâta i se părea prea puţin. Începu să facă gimnastică şi după amiaza. Maiorul Strucikov, care se uita pe furiş la el, cu ochii lui veseli şi ironici, anunţa de fiecare dată:

— Şi acum, cetăţeni, veţi vedea o minune a naturii marele şaman[13] Alexei Meresiev, specimen unic ai codrilor siberieni, într-un număr extraordinar.

Într-adevăr, în exerciţiile pe care Alexei le executa cu atâta

[13] Şaman – în trecut, preot la popoarele din Siberia răsăriteană.

dârzenie era ceva fanatic, ceva care-l făcea să semene cu un şaman. Îţi venea greu să te uiţi la legănatul lui necontenit, la torsiunile ritmice, la exerciţiile pentru grumaz şi braţe, executate perseverent, metodic, ca un pendul în mişcare. Tovarăşii lui, care puteau umbla, plecau în vremea asta să se plimbe pe coridor, iar Strucikov, ţintuit la pat, îşi trăgea pătura peste cap şi încerca să doarmă. Se înţelege că în salon nimeni nu credea că este cu putinţa să zbori fără picioare, dar dârzenia tovarăşului lor le trezea stima şi chiar admiraţia, cu toate că încercau să ascundă acest simţământ sub tot felul de glume.

Plesniturile rotulelor maiorului Strucikov se dovediră a fi mai serioase de cum se crezuse la început. Se vindecau încet, picioarele-i tot mai erau fixate în atele şi, deşi nu încăpea nicio îndoială că se vor tămădui pe deplin, maiorul nu mai prididea să înjure în fel şi chip „blestematele de rotule”, care îi pricinuiseră atâta bătaie de cap. Bombăneala lui începu să facă loc unei enervări continue. Exploda pentru orice fleac şi-i înjura pe toţi. Părea capabil în astfel de momente să lovească pe oricine ar fi încercat să-l calmeze. Ca şi cum s-ar fi înţeles dinainte, tovarăşii îl lăsau atunci „să-şi isprăvească toate cartuşele”, după însăşi expresia lui, şi aşteptau ca voia bună, atât de firească la el, să biruie arţagul şi nervii zdruncinaţi de război.

Strucikov explica enervarea-i crescândă prin faptul că nu putea să fumeze, fie şi într-ascuns, la toaletă, şi că nu se putea întâlni, nici măcar pe coridor, cu o surioară roşcovană de la sala de operaţie, cu care, zicea el, schimbase o privire plină de tâlc când fusese dus la pansat. Într-o oarecare măsură, poate să fi fost chiar aşa, dar Meresiev băgă de seamă că izbucnirile mânioase îl zguduiau pe maior ori de câte ori vedea pe fereastra avioane trecând deasupra Moscovei, sau afla din ziare, ori prin radio, despre vreo luptă aeriană interesantă sau despre succesul unui aviator cunoscut. Şi lui Meresiev astfel de lucruri îi pricinuiau o stare de neastâmpăr şi enervare. Dar el nu se trăda prin nimic, şi, comparându-se cu Strucikov, triumfa într-ascuns. I se părea că a şi început să se apropie într-o oarecare măsură de ţinta năzuinţelor lui, de tipul „omului adevărat”.

Maiorul Strucikov nu-şi dezminţea felul de-a fi: mânca mult, râdea cu poftă de orice, discuta cu plăcere despre femei şi, cu acest prilej, părea când îndrăgostit de ele, când misogin. Se năpustea mai ales împotriva femeilor din spatele frontului.

Meresiev nu putea să sufere opiniile acestea ale lui Strucikov. Ascultându-l vedea înaintea ochilor când pe Olia, când pe sergentul cel nostim de la staţiunea meteorologică – fata aceea care, după cum se povestea în regimentul lui, izgonise cu patul armei, din cabina ei, pe un plutonier-major prea întreprinzător, din batalionul de deservire a aerodromului, şi era cât pe-aci să-l împuşte; Alexei avea impresia că maiorul Strucikov bârfea tocmai pe socoteala lor. Într-un rând, după

ce ascultă posomorât una din poveştile la ordinea zilei ale maiorului şi pe care el o încheie cu sentinţa că „toate sunt la fel”, că el poate sa se înţeleagă cu oricare femeie „în doi timpi şi trei mişcări”, Meresiev nu mai putu răbda.

— Cu oricare? îl întrebă, strângând din dinţi cu atâta putere că pometii obrajilor i se înălbiră.

— Cu oricare, declară nepăsător maiorul.

În salon intră Klavdia Mihailovna, intră şi se opri mirată, observând pe chipurile bolnavilor o încordare posacă.

— Ce se întâmplă aici? întrebă ea, ascunzându-şi cu o mişcare maşinală sub bonetă o şuviţă de păr.

— Discutăm despre ale vieţii, surioară, că aşa ne şade bine nouă, bătrânilor, să discutăm, răspunse maiorul zâmbind şi luminându-se deodată la faţă.

— Şi cu ea? întrebă Meresiev răutăcios, după ce sora ieşi din salon.

— De ce nu, ce, parcă e altfel decât altele?

— Pe Klavdia Mihailovna s-o lăsaţi în pace, spuse Gvozdiov, sever. La noi aici, un bătrân a spus că-i un înger sovietic.

— Cine face prinsoare? Hai?

— Prinsoare! exclamă Meresiev, scăpărând din ochii lui de ţigan. Pe ce?

— Fie şi pe-un glonţ, cum făcea prinsoare altădată ofiţerimea albă: în cazul când câştigi – tragi în mine; în cazul când câştig – trag în tine, spuse Strucikov, glumind şi căutând să întoarcă discuţia în glumă.

— Prinsoare? Pe aşa ceva? Ai uitat oare că eşti un ofiţer sovietic? Dacă vei câştiga, îţi dau voie să mă scuipi. Plin de venin, Alexei se uită la Strucikov, cu ochi prezişi. Dar ia seama să nu te scuip eu pe tine.

— Nu vrei prinsoare, bine, nici nu-i nevoie. Ia te uită la el cum s-a dezlănţuit! Las’ că am să vă dovedesc eu, băieţi, că nu face să ne ieşim din pepeni pentru ea.

Din ziua aceea, Strucikov începu să-i arate Klavdiei Mihailovna o atenţie deosebită, înveselind-o cu anecdote, în istorisirea cărora era un mare meşter. Încălcând legea nescrisă conform căreia aviatorii nu împărtăşesc cu prea multă plăcere străinilor faptele lor de arme, îi povestea tot felul de peripeţii din viaţa-i într-adevăr interesantă, ba chiar îi făcea, suspinând, aluzii cu privire la dezamăgirile vieţii lui de familie, la singurătatea în care trăia, deşi toţi cei din salon ştiau că e holtei şi că nu trecuse prin necazuri prea mari.

Ce-i drept, Klavdia Mihailovnd nu făcea o deosebire între el şi ceilalţi, dar câteodată, aşezându-se pe patul lui, îi asculta povestirile despre zborurile de luptă şi atunci el îi lua uneori mâna, iar ea nu şi-o retrăgea. Pe Meresiev îl sugruma o furie năprasnică, întregul salon era revoltat împotriva lui Strucikov, care se purta ca şi cum într-adevăr ar fi făcut prinsoare. Strucikov fusese prevenit, în chip foarte serios, să

renunţe la jocul lui nedemn. Hotărâţi, tovarăşii lui se şi pregăteau să intervină, când deodată evenimentele luară cu totul altă întorsătură.

Într-o seară, pe când era de gardă, Klavdia Mihailovna intră în salonul 42, fără să aibă treabă, aşa, ca să mai stea de vorbă, obicei pe care i-l îndrăgiseră nespus de mult răniţii. Maiorul începu să istorisească ceva şi ea se aşeză lângă patul lui. Ce anume s-a petrecut, n-a văzut nimeni. Întoarseră toţi capul când o auziră sărind brusc în picioare. Plină de mânie, încruntându-şi sprâncenele negre, cu obrajii acoperiţi de pete roşii, Klavdia Mihailovna îl privea pe maiorul fâstâcit, ba chiar înspăimântat.

— Tovarăşe maior, dacă dumneata n-ai fi fost un bolnav, iar eu o soră de spital, te-aş fi pălmuit.

— Vai de mine, Klavdia Mihailovna, credeţi-mă. N-am vrut... Şi, la urma urmei, lucrul n-are nici o importanţă...

— Da? n-are importanţă? îl privea acum fără mânie, dar cu dispreţ. Bine, în cazul acesta nu mai avem ce vorbi. Ai auzit? De faţă cu tovarăşii dumitale te rog ca de acum înainte să mi te adresezi numai pentru chestiuni de serviciu, când vei avea nevoie de ajutor medical. Noapte buna, tovarăşi!

Şi ieşi cu paşi neobişnuit de grei pentru ea, străduindu-se să pară liniştită.

O clipă, cei din salon nu scoaseră o vorbă. Apoi se auzi râsul triumfător, plin de răutate, al lui Alexei, şi toţi se repeziră la maior:

— Ei, ai încasat-o?

Cu ochi strălucitori, Meresiev îl întrebă politicos:

— Permiteţi să vă scuip chiar acum, tovarăşe maior, sau să mai aştept?

Strucikov rămăsese buimac. Nu se dădu totuşi bătut şi spuse, ce-i drept, cu o voce nu prea sigură:

— M-da, atacul a fost respins. Nu-i nimic, îl vom repeta.

Stătu până noaptea târziu, tăcut, fluierând încetişor şi, din când în când, vorbind de unul singur: „M-da!...”

Curând după întâmplarea asta, Konstantin Kukuşkin părăsi spitalul. Îl părăsi fără niciun fel de emoţii, declarând la plecare că e sătul de medicină până-n gât. Îşi luă rămas bun, nepăsător, rugându-l însă cu stăruinţă pe Meresiev şi pe soră ca în cazul când vor sosi scrisori de la mamă-sa să i le trimită negreşit la regiment şi, oricum, să le păstreze bine, să nu se piardă.

— Să ne scrii cum te-ai aranjat, cum te-au primit, îi spuse Meresiev la plecare.

— Şi pentru ce să-ţi scriu? Ce treabă ai tu cu mine? N-am să-ţi scriu; la ce să mai prăpădesc hârtia de pomană, că tu tot n-ai să-mi răspunzi.

— Bine, cum vrei...

Probabil că Kukuşkin nu mai auzi răspunsul. Ieşi din salon fără a mai întoarce capul. Tot astfel ieşi şi pe poarta spitalului, fără să privească înapoi, trecu peste chei şi dispăru după colţ, deşi ştia prea bine că, potrivit obiceiului din spital, în clipa aceea tot salonul era la fereastră, ca să-şi petreacă din ochi tovarăşul.

Cu toate acestea, îi scrise lui Alexei, şi îi scrise destul de curând. Scrisoarea era cam rece şi oficială. Despre el îi spunea numai că, pare-se, cei de la regiment se bucuraseră de întoarcerea lui, adăugând de altfel numaidecât că în luptele din urmă pierderile fuseseră atât de mari, încât lumea de aici se bucura de sosirea oricărui om, mai mult sau mai puţin încercat în lupte. Îi înşiră numele tuturor tovarăşilor morţi sau răniţi; scria că pe Meresiev cei de aici îl pomenesc adesea şi că şeful lor, comandantul regimentului, care fusese avansat locotenent-colonel, aflând despre isprăvile eroice ale lui Alexei în materie de gimnastică şi despre hotărârea lui de a se înapoia la regiment, declarase: „Meresiev se va întoarce. Din moment ce a hotărât aşa, îşi va atinge scopul”, iar şeful statului-major, răspunzându-i că „nu se poate să fie cu putinţă ceea ce e cu neputinţă”, comandantul i-ar fi ripostat că pentru oameni ca Meresiev nu există lucruri imposibile. Spre mirarea lui Alexei, răvaşul cuprindea câteva rânduri despre „sergentul meteorologic”. Kukuşkin scria că sergentul acesta l-a omorât cu întrebările, aşa că a fost nevoie să-i comande: „stânga-mprejur, marş!...”. În încheiere, Kukuşkin îi împărtăşea că a doua zi după sosirea la unitate a şi efectuat două zboruri, că picioarele-i sunt pe deplin vindecate, că în zilele următoare regimentul îşi va schimba avioanele cu altele noi, de tip *LA-5*, care este vorba să sosească şi despre care Andrei Degtearenko, plecat cu avionul să le recepţioneze, ar fi spus că în comparaţie cu ele toate avioanele nemţeşti sunt nişte vechituri şi nişte rable.

13

Veni o vară timpurie. Ea privea înăuntrul salonului 42 de pe aceeaşi creangă de plop ale cărui frunze deveniseră tari şi lucioase. Acum ele foşneau de zor, şoptindu-şi parcă tainic, iar pe înserate îşi pierdeau strălucirea din cauza pulberii ce se înălţa de jos, din stradă.

Mugurii gingaşi se schimbaseră de mult în ciucuri verzi de bobiţe mici, strălucitoare, iar acum bobiţele plesneau şi din el ieşea un puf uşor. Către amiază, când arşiţa era în toi, puful cald şi moale al plopului plutea deasupra Moscovei, intra pe ferestrele deschise ale salonului şi se strângea în perniţe pufoase, moi, lângă uşă şi prin ungherele unde-l mânau curenţii calzi de aer.

Era o dimineaţă răcoroasă de vară, aurită de soare, când Klavdia

Mihailovna conduse în salon, cu un aer solemn, pe un om în vârstă, purtând ochelari în ramă de metal, legaţi cu sforicele; avea un halat nou, scorojit de prea multă scrobeală, dar care nu putuse să-i schimbe înfăţişarea caracteristică de meşter bătrân. Omul aduse un pachet învelit într-o cârpă albă şi punându-l jos, pe podea, lângă patul lui Meresiev, începu să-l desfacă încet, plin de importanţă, cu mişcări de scamator. Sub mâinile lui se auzi un pârâit şi în salon se răspândi un miros acrişor, tare, de piele tăbăcită.

În pachetul bătrânului se afla o pereche de proteze noi, galbene, scârţâitoare, foarte iscusit întocmite şi făcute după măsură. Protezele erau încălţate în bocanci noi, galbeni, model cazon, şi meşterul părea foarte mândru de ele. Bocancii se potriveau atât de bine că făceau impresia unor picioare vii încălţate.

— Le mai pui galoşi, şi gata, poţi să mergi şi la nuntă! spuse meşterul, admirând pe deasupra ochelarilor opera mâinilor sale. Vasili Vasilievici în persoană mi-a dat ordin. „Zuiev să-i faci, zice, nişte proteze care să fie mai bune de cum au fost picioarele.” Şi, poftim, Zuiev i le-a făcut. Împărăteşti!

Lui Meresiev i se strânse inima de durere la vederea picioarelor de lemn; i se strânse şi i se răci totodată, dar dorinţa de a proba cât mai repede protezele, de a merge, de a porni singur, birui toate celelalte simţăminte. Îşi scoase de sub pătură cioturile şi-i dădu ghes bătrânului să-i pună protezele. Însă bătrânului meşter, care după câte spunea, lucrase şi-n „alte vremuri” proteze pentru un „mare conte” ce-şi rupsese piciorul la curse, nu-i plăcu graba lui Alexei. El era grozav de mândru de opera sa şi se pregătea a lungi cât mai mult plăcerea înmânării.

Şterse deci protezele, cu mâneca, zgârie cu unghia o pată de pe piele, suflă în locul unde fusese pata, şterse cu poala halatului alb ca zăpada, apoi le puse jos, pe parchet, îşi împături fără grabă cârpa şi o băgă în buzunar.

— Hai, moşule, hai, pune-mi-le odată! îl zorea Meresiev, stând pe marginea patului.

În clipa aceea îşi examină cu o privire critică picioarele boante şi rămase mulţumit de înfăţişarea lor. Erau tari, vânjoase, lipsite de acea grăsime nesănătoasă, care este întotdeauna consecinţa unei imobilizări forţate; dimpotrivă, muşchii elastici zvâcneau sub pielea cafenie, de parcă n-ar fi fost vorba de nişte cioturi, ci de picioarele tefere ale cuiva care umblă mult şi repede.

— Ce tot îi dai zor cu „pune! pune!” Graba strică treaba, bombăni bătrânul. Vasili Vasilievici mi-a spus cam aşa: „Zuiev, zice el, cată să te întreci cu protezele tale; locotenentul, zicea, vrea să zboare fără picioare”. Eu, ce să zic? Le-am făcut, şi gata! Poftim, luaţi-le. Cu protezele astea poţi nu numai să mergi, poţi să te şi plimbi pe

bicicleta şi să joci polca cu domnişoarele... Asta, da! se cheamă că e un lucru bun.

Vârî ciotul piciorului drept al lui Meresiev în cuibul moale căptuşit cu postav, al protezei, şi-i fixă glezna în curele. Apoi se dădu la o parte, admirând-o, şi plescăi din limbă.

— E-eh, frumos arată, bat-o s-o bată! Nu vă strânge? Ei, vezi, meşter mai bun ca Zuiev nu găseşti în toată Moscova! Are Zuiev nişte mâini de aur!

Îi puse tot atât de îndemânatic şi a doua proteză şi abia apucă să încheie curelele, că Meresiev sări deodată cu o mişcare iute şi elastică din pat. Se auzi o izbitură surdă. Alexei răcni de durere şi căzu grămadă, greoi, cât era de lung, chiar lângă pat.

De mirare, bătrânului meşter îi fugiră ochelarii de pe frunte. Nu se aşteptase la atâta curaj din partea clientului său. Meresiev zăcea jos, neputincios, uluit, cu protezele de lemn încălţate în bocanci zvârlite larg în lături. În ochii lui se citea nedumerire, obidă, teamă. Era oare cu putinţă să se fi înşelat?

Klavdia Mihailovna îşi plesni palmele una de alta şi sări în ajutorul lui. Îl ridică împreună cu bătrânul meşter şi-l aşeză pe pat. Aviatorul şedea zdrobit, uimit, cu o expresie îndurerată pe faţă.

— E-eh, dragul meu, nu aşa, nu-i bine de loc aşa! mormăia meşterul. Ia te uită, sare de parcă i s-ar fi pus picioare adevărate. Să nu te descurajezi, drăguţule, numai că acum se cheamă că trebuie s-o iei de la început. Să uiţi că eşti ostaş; acum eşti copil mic şi înveţi să umbli, copăcel-copăcel, întâi în cârje, apoi ţinându-te de perete, pe urmă cu un bastonaş. Şi nu deodată, ci copăcel-copăcel!... Când colo, el, poftim! Sunt ele bune picioarele, da nu-s ale matale. Picioare cum ţi-au făcut tătucul şi mămuca, nu-ţi mai face nimeni!

Din cauza săriturii nenorocite, Meresiev simţea o durere surdă în picioare. Dar el voia să încerce din nou protezele. I se aduseră nişte cârje uşoare de aluminiu. Se sprijini cu ele în podea, strânse perniţele lor la subsuoară şi, lunecând încet, cu băgare de seamă, de pe pat, se ridică în picioare. Da, acum semăna întocmai cu un copil mic, ce nu ştie încă să meargă, dar care din instinct ghiceşte că poate umbla şi totuşi se teme să părăsească peretele salvator de care se reazemă. Ca pe un prunc, pe care mama sau bunica îl învaţă primii paşi trecându-i un ştergar subsuoară, aşa-l ţineau cu grijă de braţ, pe Meresiev, Klavdia Mihailovna şi bătrânul meşter ortoped. Încercând din lipsă de obişnuinţă un junghi săgetător în locul de fixare a protezelor, Alexei stătu o clipă în loc, pe urmă mută şovăielnic întâi o cârjă, apoi a doua, strămută pe ele toată greutatea trupului şi urni după sine întâi un picior, apoi celălalt. Protezele scârţâiră surd, prelung, pe urmă răsunară două lovituri grele în podea: boc! boc!

— Eh, să fie cu noroc, să fie cu noroc! mormăi bătrânul meşter.

Cu băgare de seamă, Meresiev mai făcu câţiva paşi. Aceşti primi paşi cu ajutorul protezelor îi cerură atâta trudă, încât după ce merse până la uşă şi înapoi, avu senzaţia că urcase un sac greu cu făină până la etajul al patrulea. Cu chiu, cu vai ajunse la patul lui şi căzu cu faţa în jos, leoarcă de năduşeală, fără să se poată întoarce pe spate.

— Ei, cum sunt protezele? Aşa, aşa, mulţumeşte-i lui Dumnezeu că mai e pe lumea asta un meşter ca Zuiev, se lăuda ortopedul, desfăcându-i încet curelele şi eliberându-i picioarele care, nefiind obişnuite, se umflaseră şi-i amorţiseră. Cu picioarele astea ai să zbori până la Domnul Dumnezeu. Ce-am făcut eu, e lucru, nu glumă!

— Mulţumesc, mulţumesc, moşule, sunt straşnice! mormăi Alexei,

Meşterul mai zăbovi, ca şi cum ar fi dorit sa întrebe ceva, dar nu îndrăznea sau poate aştepta să fie întrebat.

— Ei. Rămâneţi cu bine, dacă-i aşa. Să le purtaţi sănătos! mai spuse el cam dezamăgit; oftă şi se îndreptă încet spre uşă.

— Ascultă, meştere, îi strigă Strucikov, ia, să bei un rachiu cu ocazia acestor „proteze împărăteşti”! şi-i băgă bătrânului în mână un pumn de bancnote mari de hârtie.

— Ei, vă mulţumesc, vă mulţumesc! se înveseli deodată bătrânul. Cum să nu beau la o ocazie ca asta? Vârî pe îndelete banii undeva, în buzunarul de la spate, ridicându-şi poalele halatului cum şi-ar fi ridicat şorţul de meseriaş. Mulţumesc dumneavoastră, am să beau un pahar; cât despre proteze, să fii sănătos, sunt lucrate în lege. Mi-a spus el Vasili Vasilievici: „Îi trebuie proteze deosebit de bune, Zuiev, vezi să nu le strici”. Păi, vă rog să-i raportaţi lui Vasili Vasilievici, dacă o să aveţi prilejul, cum că sunteţi mulţumit de lucru.

Şi bătrânul se depărtă, ploconindu-se şi bombănind, iar Meresiev stătea culcat şi se uita atent la noile-i picioare, căzute lângă pat, şi cu cât se uita mai mult la ele, cu atât mai mult îi plăceau, admira ingeniozitatea meşterului, măiestria cu care erau executate, faptul că erau atât de uşoare, încât o să poată merge pe bicicletă, să joace polca, să zboare cu avionul până la Domnul Dumnezeu.

„Am să le fac, am să le fac pe toate, am să le fac neapărat”, medita el.

În ziua aceea îi trimise Oliei o scrisoare amănunţită şi veselă, înştiinţând-o că misiunea lui de încercare de zbor a avioanelor se apropia de sfârşit şi, poate, spre toamnă, sau cel mai târziu în iarnă, va scăpa de corvoada asta şi se va înapoia la regiment, pe front, unde-l aşteptau tovarăşii care nu-l uitaseră încă. Era prima scrisoare senină din ziua catastrofei, prima scrisoare în care îi scria logodnicei lui că-i e dor s-o vadă, că se gândeşte mereu la ea, şi în care, ce-i drept, foarte sfios, îşi exprima nădejdea cea mai scumpă că poate se vor revedea după război, şi dacă ea nu-şi va schimba gândul, vor fi împreună. Reciti de câteva ori cele scrise, apoi, oftând, şterse cu grijă

rândurile de la urmă.

În schimb, către „sergentul meteorologic” porni o scrisoare ştrengărească, voioasă, cu istorisirea vie a acestei zile, cu desenul protezelor, proteze cum n-a avut nici măcar împăratul, cu descrierea lui, a lui Meresiev, purtând protezele, făcând primii paşi, şi a meşterului vorbăreţ, cu împărtăşirea speranţelor că „va merge pe bicicletă, va juca polca şi va zbura până la cer”.

„Aşa că, vă rog să mă aşteptaţi acum acolo, la voi, la regiment, şi să nu uitaţi să-i spuneţi comandantului să-mi rezerve şi mie un locşor”, scria Meresiev şi se tot uita cu coada ochiului spre podea, unde zăceau protezele, care îţi făceau impresia că un om se ascunsese sub pat, de unde i se vedeau picioarele răşchirate, încălţate în bocanci galbeni, noi. Alexei îşi roti privirea în jur şi, constatând că nu-l observă nimeni, îşi trecu înduioşat mâna peste pielea rece, scârţâitoare, a protezelor.

Şi altundeva, protezele „împărăteşti” deveniră curând subiect de comentarii înflăcărate. În anul trei al Facultăţii de medicină din Moscova, studentele care atunci alcătuiau majoritatea covârşitoare erau perfect de bine informate, prin Aniuta, despre tot ce se petrecuse în salonul 42. Aniuta era grozav de mândră de corespondentul ei, astfel că scrisorile lui Gvozdiov, care – vai! – nu aveau câtuşi de puţin destinaţia unei publicităţi atât de largi, se citeau în public, fragmentar, ba uneori în întregime, cu excepţia pasajelor prea intime, care, este cazul să spunem, deveneau tot mai numeroase.

Tot anul trei al Facultăţii de medicină, în frunte cu Aniuta, îl simpatiza pe viteazul Grişa Gvozdiov, nu-l agrea pe certăreţul Kukuşkin, găsea că lunetistul sovietic Stepan Ivanovici seamănă în unele privinţa cu Platon Karataev[14] al lui Tolstoi, admira tăria sufletească de neînvins a lui Meresiev şi deplângea ca o pierdere personală moartea Comisarului, pe care, datorită aprecierilor entuziaste ale lui Gvozdiov, începuseră să-l preţuiască şi să-l iubească sincer. Multe studente nu-şi putură stăpâni lacrimile când li se citi scrisoarea care istorisea felul cum plecase din viaţă robustul şi veselul om.

Tot mai intens devenea schimbul de scrisori între spital şi universitate. Tinerii nu se mai mulţumeau numai cu poşta, care pe atunci mergea prea încet. Într-o scrisoare Gvozdiov reproduse cuvintele Comisarului, care spusese că acum scrisorile ajung la destinaţie cu viteza luminii aştrilor îndepărtaţi. Expeditorul poate a şi murit între timp, dar scrisorile lui îşi continuă cursa înceată, povestind

---

[14] Platon Karataev – erou din romanul Război şi pace de L.N. Tolstoi, care întruchipează pasivitate, supunerea în faţa sorţii.

în sfârşit adresantului despre viaţa celui care a decedat de mult. Harnica şi energica Aniuta începu să caute mijloace mai rapide de legătură, şi le găsi în persoana unei surori mai vârstnice, care, îndeplinind două norme, lucra şi în clinica universităţii, şi la spitalul lui Vasili Vasilievici.

De atunci, anul III al Facultăţii de medicină afla despre cele ce se petreceau în salonul 42 a doua zi sau cel mai târziu a treia zi, putând, ca atare, să acţioneze în consecinţă. Cu privire la protezele „împărăteşti", se discuta aprins la cantina universitară dacă Meresiev va mai putea sau nu să zboare, discuţie tinerească şi înflăcărată, ambele tabere simpatizându-l deopotrivă pe aviator. Ţinând seama de complexitatea pilotării unui avion de vânătoare, pesimiştii declarau: „nu". Optimiştii socoteau că pentru un om care, căutând să scape de inamic, se târâse timp de două săptămâni de-a buşilea prin desişul pădurilor şi parcursese astfel, târâş, Dumnezeu ştie câţi kilometri, nu există nimic imposibil. Iar în sprijinul convingerii lor, optimiştii aminteau exemple din istorie şi din cărţi.

Aniuta nu participa la discuţii. Protezele unui aviator necunoscut nu o preocupau prea mult. În rarele clipe libere, ea analiza relaţiile ei cu Grişa Gvozdiov, care, după cum i se părea, se complicau tot mai mult. La început, aflând despre ofiţerul erou a cărui viaţă era atât de tragică, îi scrisese mânată de dorinţa absolut dezinteresată de a-i alina durerea. Apoi, pe măsură ce cunoştinţa lor prin corespondenţă se adâncea, figura abstractă a eroului din Războiul pentru Apărarea Patriei cedă locul unui tânăr adevărat şi viu, care îi stârnea tot mai mult interesul. Observă că devine neliniştită şi că-i duce dorul ori de câte ori se întâmpla să nu aibă veşti de la el. Acest sentiment nou o bucură şi totodată o sperie. Ce înseamnă asta, dragoste? Se poate oare să te îndrăgosteşti de un om numai din scrisori, fără să-l fi văzut măcar o dată, fără să-i fi auzit glasul? În scrisorile tanchistului deveneau tot mai dese pasajele pe care nu le putea citi colegelor sale de facultate. După ce Gvozdiov îi mărturisi într-un rând că acelaşi simţământ, de „dragoste prin corespondenţă", după cum îi spunea, pusese stăpânire şi pe el, Aniuta se încredinţă că e îndrăgostită şi că nu se îndrăgostise copilăreşte, ca o şcolăriţă, ci iubeşte cu adevărat. I se părea ca viaţa ar pierde orice înţeles pentru ea dacă n-ar mai veni scrisorile pe care le aştepta cu-atâta nerăbdare.

Astfel, fără să se vadă, îşi împărtăşiră unul altuia dragostea lor. După aceea, cu Gvozdiov începu sa se întâmple ceva straniu. Scrisorile lui vădeau nervozitate, zbucium, erau pline de reticenţe. Mai târziu, luându-şi inima-n dinţi, maiorul îi scrise ca ceea ce făcuseră nu era bine, că îşi mărturisiseră dragostea fără să se fi văzut şi că, de bună seamă, ea nici nu-şi închipuia măcar cât de mult l-au mutilat arsurile, că el nu seamănă câtuşi de puţin cu fotografia aceea veche

pe care i-o trimisese. Nu, nu voia s-o înşele, astfel că o ruga să nu-i mai scrie despre sentimentele ei, până ce nu va vedea cu cine are a face.

Fata se revoltă întâi, pe urmă se sperie. Scoase din buzunar fotografia lui. O privea un tânăr cu faţa delicată, cu un aer dârz în conturul obrajilor, cu nasul drept, frumos, şi cu o mustăcioară care umbrea buzele gingaş arcuite. „Şi acum? Oare cum vei fi arătând, sărmanul meu iubit?” murmura ea, contemplând fotografia. Ca medicinistă, ştia că arsurile se tămăduiesc anevoie şi lasă urme adânci, neşterse. Fără să-şi dea seama de ce, i se năzări deodată mulajul capului unui om bolnav de lupus, pe care îl văzuse la muzeul de anatomie. O figură de brăzdături vineţii, ca de plug, cu gâlci, cu buzele mâncate, zdrenţuite parcă, cu fire de păr prizărite, în locul sprâncenelor, şi cu pleoapele sângerânde, văduvite de gene. Dacă o fi la fel? Fata se înspăimântă, păli chiar, dar apoi se mustră... Ei, şi dacar fi aşa? El s-a luptat cu inamicul pe un tanc în flăcări, i-a apărat libertatea, dreptul la învăţătură, cinstea şi viaţa... Este erou, şi-a primejduit de atâtea ori, în război, viaţa, şi din nou vrea să plece acolo, să se bată din nou, să-şi rişte din nou viaţa. Şi ea? Ea ce-a făcut? A săpat tranşee, a stat de veghe pe acoperiş, iar acum lucrează într-un spital de zonă interioară. Dar parcă faptele ei se pot compara cu ceea ce săvârşise el? „Sunt nevrednică de el, fie şi numai pentru aceste şovăieli ale mele!” îşi strigă, alungând fără voie imaginea înfricoşătoare a chipului mutilat de cicatrice.

Îi scrise o scrisoare, cea mai duioasă, şi mai lungă de când se aflau în corespondenţă. Bineînţeles, Gvozdiov nu află nimic despre şovăielile fetei. Primind răvaşul plin de duioşie, care dădea răspuns tuturor zbuciumărilor lui, Gvozdiov îl citi şi îl răsciti, ba îi împărtăşi cele scrise şi lui Strucikov, care, după ce-l ascultă cu bunăvoinţă, îi spuse:

— Curaj, tanchistule! „De nu-ţi place, n-o privi, şi c-o slută poţi trăi”, aşa s-a spus de când lumea, măi frate! Da, da! Iar azi, măi frate, măi, zicala e şi mai adevărată, căci acum e mare criză de bărbaţi.

Bineînţeles că aforismele lui nu-l consolară deloc pe Gvozdiov. Se apropia termenul ieşirii din spital, şi maiorul se privea tot mai des în oglindă, când examinându-şi faţa de departe, cum s-ar zice superficial, în treacăt, când vârându-şi obrazul desfigurat în oglindă şi netezindu-şi ceasuri în şir cicatricele.

O rugase pe Klavdia Mihailovna, şi ea îi cumpără pudră şi cremă. Dar se convinse numaidecât că cicatricele lui nu se pot ascunde cu cosmetice. Şi cu toate acestea, noaptea, când lumea dormea, el se ducea la toaletă şi zăbovea acolo ore întregi, masându-şi cicatricele stacojii, acoperindu-le cu pudră apoi masându-le din nou; după aceea se uita în oglindă cu o scânteie de nădejde în ochi. De departe arăta

foarte bine, vânjos, cu umeri laţi şi şolduri înguste, cu picioarele drepte, bine proporţionale. Dar de-aproape? Urmele arsurilor roşii pe obraji, pe bărbie, pielea zbârcită, plină de cicatrice, îl disperau. Se gândea cu teamă: „Oare cum mă va privi? Dar dacă se va speria, dacă va întoarce capul şi va pleca, dând din umeri? Ori, ceea ce ar fi poate şi mai rău, va vorbi cu mine, din politeţe, un ceas-două, apoi va spune un cuvânt convenţional, rece şi – la revedere.” Gvozdiov se frământa, devenea palid din pricina jignirii, ca şi cum toate acestea s-ar fi întâmplat.

Scotea atunci grabnic din buzunarul halatului fotografia fetei şi se uita iscoditor la faţa ei plinuţă, cu fruntea înaltă, cu părul mătăsos, deşi nu prea bogat, dat pe spate, cu un năsuc groscior, repezit în sus, un năsuc de adevărată rusoaică, şi cu buze gingaşe de copilă. Deasupra buzei de sus se bănuia o aluniţă mică, neagră.

Chipul drăgălaş şi sincer, cu ochii puţintel bulbucaţi, probabil albaştri sau cenuşii, îl privea deschis, fără vreun gând ascuns.

„Cum eşti tu? Spune-mi: n-ai să te sperii de mine? N-ai să fugi? Mă vei iubi oare îndeajuns ca să nu-mi observi urâţenia?” părea că întreabă el, privind cercetător fotografia.

Iar în vremea aceasta, locotenentul-major Meresiev trecea de-a lungul coridorului, bocănind cu cârjele şi scârţâind cu protezele. Trecu o dată, trecu de două ori, de zece, de cincisprezece, de douăzeci de ori. Tropăia aşa, după un anume program al lui, dimineaţa şi seara, mărind zi de zi distanţa.

„Straşnic om, îşi spunea Gvozdiov. Dârz, încăpăţânat. Uite ce voinţă are! Într-o săptămână a învăţat să meargă repede şi uşor în cârje, când altora le trebuie luni întregi. Ieri a refuzat targa şi a urcat singur scara până la sala de tratamente. S-a urcat şi a coborât. Îi curgeau lacrimile pe obraji şi totuşi nu s-a oprit; ba chiar s-a supărat pe sora care încercase să-l ajute. Strălucea de fericire când a ajuns la palierul de sus! Parcă s-ar fi urcat pe Elbrus[15].”

Gvozdiov se îndepărtă de oglindă şi privi în urma lui Meresiev. Uite-l că nu mai osteneşte! Şi ce figură plăcută şi simpatică are! Cicatricea aceea micuţă care-i crestează sprânceana nu-i strică de loc, ba chiar îi dă un aer mai energic. Eh, de-ar avea el, Gvozdiov, un chip ca al lui Meresiev! Picioarele… ce-are a face, picioarele nu se văd şi la urma urmei cu timpul poţi învăţa nu numai să umbli, dar să şi zbori. Dar faţa… cum să te-arăţi cu o gulie ca asta pe care parcă au tăbăcit-o diavolii noaptea?…

…Alexei Meresiev, care, în îndeplinirea programului de seară, făcea al douăzeci şi treilea tur de-a lungul coridorului, îşi simţea trupul

---

[15] Elbrus are altitudinea de 5.642 m., fiind cel mai înalt vârf din munţii Caucaz.

ostenit, trudit; simţea cum i se umflă şi-i ard coapsele, cum din pricina cârjelor îl dor umerii. Trecând pe lângă Gvozdiov, se uită cu coada ochiului la tanchistul care stătea în faţa oglinzii: ciudat om! De ce şi-o fi chinuind bietul chip? Star de cinema tot n-o să se facă acum, iar tanchist poate fi cât pofteşte... Mare pagubă – faţa! Capul să fie întreg, mâinile şi picioarele să fie întregi! Da-da! Nişte picioare vii. Adevărate, nu rablele astea care-l dor şi-l ard, de parcă protezele ar fi fost făcute din fier încins, nu din piele!

Boc-boc! Scârţ-scârţ! Boc-boc! Scârţ-scârţ!

Muşcându-şi buzele şi stăpânindu-şi lacrimile pe care durerea cruntă i le storcea totuşi din ochi, locotenentul-major Meresiev sfârşea, trudit, cu cel de-al douăzeci şi nouălea tur pe coridor, programul din ziua aceea.

14

Grigori Gvozdiov părăsi spitalul la jumătatea lunii aprilie.

Cu o zi sau două înainte de ieşire avusese o convorbire prietenească cu Alexei, bucurându-se parcă amândoi, în taina inimii lor, că sunt tovarăşi de suferinţă şi că problemele lor intime sunt la fel de complicate. După cum se întâmplă în astfel de împrejurări, îşi împărtăşiră unul altuia, fără ascunzişuri, toate temerile, îşi mărturisiră tot ceea ce pentru fiecare din ei era deosebit de greu de tăinuit – mândria neîngăduindu-le să destăinuiască oricui îndoielile care îi frământau. Îşi arătară unul altuia fotografiile fetelor.

Alexei avea o fotografie de amator, destul de ştearsă şi de decolorată. O fotografiase chiar el pe Olia în ziua aceea senină şi însorită de iunie când alergaseră împreună prin iarba încinsă de soare, în stepa plină de flori de lângă Volga. Slăbuţă ca o fetiţă, în rochia-i înflorată, cu picioarele goale strânse sub ea şi cu buchetul de flori împrăştiat în poală, şedea în iarbă printre romaniţele înflorite, ea însăşi luminoasă, albă şi candidă ca o romaniţă în roua dimineţii. Îşi plecase îngândurată capul pe umăr, şi ochii erau larg deschişi, ca şi cum atunci vedea pentru întâia oară toată splendoarea lumii.

După ce privi fotografia, tanchistul declară că o fată ca asta nu te părăseşte în nenorocire. Şi dacă-l va părăsi – s-o ia dracu! înseamnă că înfăţişarea ei este amăgitoare, iar în cazul ăsta e mai bine aşa: înseamnă că-i o netrebnică şi deci nu se poate să-ţi legi viaţa de-o netrebnică!

Şi lui Alexei îi plăcu figura Aniutei. Fără să-şi dea seama, îi repetă lui Gvozdiov, doar cu alte cuvinte, cele ce abia auzise din gura lui. Firește, discuţia lor plină de naivitate nu aduse nicio lămurire în problemele lor intime, însă amândoi se simţiră uşuraţi, ca şi cum o

bubă ce-i chinuia mai demult spărsese în sfârşit.

Se înţeleseră că, ieşind din spital cu Aniuta, care-i făgăduise prin telefon să vină să-l ia, Gvozdiov va trece pe sub ferestrele salonului, iar Alexei îi va scrie îndată, comunicându-i impresia pe care fata i-o va lăsa. Pe de altă parte, Gvozdiov făgădui prietenului să-i scrie cum îl va primi Aniuta, cum se va comporta ea văzându-i faţa mutilată, într-un cuvânt cum vor decurge lucrurile. Meresiev îşi zise atunci că dacă lui Grişa îi va merge bine, va trimite neîntârziat Oliei o scrisoare, povestindu-i totul cu privire la el şi cerându-i cuvântul să nu împărtăşească nimic mamei lui, care era încă foarte slăbită şi abia se sculase din pat.

Iată de ce acum, în aşteptarea plecării tanchistului din spital, amândoi erau emoţionaţi, atât de emoţionaţi, încât nu putură să doarmă, iar noaptea ieşiră tiptil pe coridor: Gvozdiov să-şi mai maseze cicatricele în faţa oglinzii, Meresiev să se mai antreneze, cu cârjele înfăşurate în cârpe, ca să nu facă zgomot.

A doua zi, la zece, cu un zâmbet şiret, Klavdia Mihailovna îl anunţă pe Gvozdiov c-a venit cineva să-l ia. El zvâcni din pat, împins parcă de-o suflare de vânt. Se îmbujoră atât de tare, încât cicatricele se vedeau şi mai bine, şi începu în grabă să-şi strângă catrafusele.

— Bună fată, serioasă! spunea sora zâmbind, urmărind înfrigurarea mişcărilor lui.

Gvozdiov se transfigură de bucurie:

— Adevărat? Ţi-a plăcut? Nu-i aşa că-i bună?

Era atât de emoţionat, că fugi fără să-şi mai ia rămas bun.

— Prea e copilăros! mormăi maiorul. Oameni ca el cad uşor în cursă.

În zilele din urmă se petreceau cu omul acesta, care nu se sinchisea de nimeni şi de nimic, schimbări de neînţeles. Devenise tăcut, se supăra adesea fără motiv, iar acum, când putea să stea în capul oaselor, privea zile întregi pe geam, afară, cu obrajii în pumni, fără să răspundă când i se vorbea.

Bolnavii din salon – şi maiorul posac, şi Meresiev, şi cei doi noi-veniţi – scoaseră capul pe fereastră, aşteptând să-l vadă pe tovarăşul lor ivindu-se în stradă. Era cald. Pe cer, schimbându-şi mereu forma, pluteau nori uşori, pufoşi, cu margini luminoase, ca şi cum ar fi fost tiviţi cu aur. Chiar atunci pe deasupra râului trecea grăbit un noruleţ cenuşiu, afânat, împrăştiind din mers stropi mari şi rari de ploaie ce scânteiau în soare. De aceea granitul cheiului strălucea de parc-ar fi fost şlefuit, iar asfaltul, acoperit de pete întunecoase, arăta ca marmura; mirosea atât de plăcut a aburi şi a răcoare, că-ţi venea să te apleci peste fereastră şi să-ţi laşi capul în bătaia ploii domoale.

— Uite-l, şopti Meresiev.

Uşa grea de stejar de la intrarea principală se deschise încet,

lăsând să iasă două făpturi: o fată plinuţă, cu o pieptănătură simplă, fără pălărie, purtând o bluză albă şi nişte foi închise, şi un militar tânăr, în care nici Alexei nu-l recunoscu din primul moment pe tanchist. Militarul ducea într-o mână mantaua, iar în cealaltă un geamantan şi păşea atât de uşor, de elastic, de sigur, că-ţi făcea plăcere să-l priveşti. Pesemne, încercându-şi puterile şi bucurându-se că se poate mişca în voie, el dădu fuga, sau mai bine zis zbură pe treptele peronului; o luă de braţ pe tovarăşa lui şi porniră pe chei, prin ploaia rară cu stropi mari, aurii, trecând prin faţa ferestrei salonului.

Alexei îi privea şi inima-i era năpădită de bucurie: întrevederea decursese bine, nu degeaba fata avea o figură atât de deschisă, de simplă şi bună. O fiinţă ca ea nu-ţi întoarce spatele. Nu, una ca ea nu-l părăseşte pe un om la ananghie.

Ajunşi în dreptul ferestrei, se opriră, înălţând capul. Stăteau lângă parapetul de granit al cheiului lustruit de ploaie, profilându-se prin perdeaua picăturilor molcome ce brăzdau oblic aerul. Alexei observă încordarea şi stânjeneala de pe chipul tanchistului şi de asemenea că Aniuta lui, într-adevăr tot atât de drăguţă ca în fotografie, părea la rându-i tulburată, mirată; mâna ei abia atingea braţul ostaşului, iar întreaga-i ţinută trăda simţământul emoţiei şi al nehotărârii; părea gata să-şi smulgă braţul şi s-o ia la fugă.

După ce-i salută cu mâna, zâmbindu-le forţat, perechea porni pe chei şi dispăru la o răspântie. Cei din salon se înapoiară tăcuţi spre paturile lor.

— N-a prea nimerit-o Gvozdiov, glăsui maiorul care, auzind pe coridor paşii Klavdiei Mihailovna, tresări şi se întoarse repede spre fereastră.

Cât fu ziua de lungă, Alexei îşi simţi sufletul năpădit de nelinişte. Seara nu mai făcu exerciţii, se culcă înaintea celorlalţi, dar multă vreme după ce toată lumea adormise, droturile patului său scârţâiră nervos.

A doua zi dimineaţa o întâmpină pe soră încă din prag, întrebând-o dacă n-a primit vreo scrisoare. Scrisoarea nu sosise. Se spălă în silă şi mâncă fără poftă. Îşi începu exerciţiile şi exersă mai mult ca de obicei; pedepsindu-se pentru slăbiciunea din seara trecută, făcu cincisprezece ture în plus, completând astfel norma pe care nu o îndeplinise în ajun. Performanţa neaşteptată pe care o realiză îi alungă temerile. Dovedise că se poate mişca uşor în cârje, fără prea multă oboseală. Înmulţind cei cincizeci de metri ai coridorului cu patruzeci şi cinci, numărul turelor, se obţin două mii două sute cincizeci de metri, adică doi kilometri şi un sfert. Cam aceasta era distanta de la popotă până la aerodrom. Revăzu în gând drumul atât de cunoscut, drum ce trecea prin faţa ruinelor unei vechi biserici de ţară, pe lângă mormanele de cărămidă pârjolită a şcolii ce privea

tristă spre şosea cu orbitele negre ale ferestrelor pustiite, printr-o pădurice unde cisternele de benzină erau mascate cu crengi de brad, pe lângă bordeiele punctului de comandă, pe lângă ghereta mică de scânduri unde, aplecat peste hărţi şi scheme, oficia „sergentul meteorologic”. Nu zău, un drum destul de lung!

Meresiev hotărî să mărească norma zilnică până la patruzeci şi şase de ture – douăzeci şi trei dimineaţa, douăzeci şi trei seara – iar a doua zi, cu puteri împrospătate, să încerce a umbla fără cârje. Ideea alungă pe dată mohorâtele-i gânduri şi-i spori curajul, îndreptându-i atenţia spre latura practică a problemei. Seara reîncepu cu atâta avânt exerciţiile, încât aproape nu observă că depăşise treizeci de ture. Chiar în clipa aceea îl opri portăreasa, care se ivise cu o scrisoare. Luă plicul mic adresat „locotenentului major Meresiev, personal”. Cuvântul „personal” era subliniat, amănunt care lui Alexei nu-i plăcu. Pe plic, deasupra adresei, erau de asemenea subliniate cuvintele: „Numele adresantului”.

Rezemat de prichiciul ferestrei, Alexei deschise plicul şi, pe măsură ce parcurgea lunga misivă, scrisă de Gvozdiov noaptea, în gară, chipul lui se posomora tot mai mult. Gvozdiov scria că Aniuta se dovedise a fi întocmai cum şi-o închipuise, că fată mai frumoasă ca ea nu există poate în toată Moscova, că l-a întâmpinat ca pe o fiinţă foarte apropiată şi că îi plăcea acum şi mai mult.

„... Ceea ce am discutat împreună s-a confirmat pe deplin. E foarte bună. Nu mi-a spus o vorbă, nu s-a trădat cu nimic. Lucrurile păreau în ordine, însă nici eu nu sunt orb, astfel că mi-am dat seama c-o înfricoşează mutra mea blestemată. Aş mai fi răbdat-o şi p-asta, dar la un moment dat întorcând capul, observ că mă priveşte şi parcă i-ar fi ruşine, parcă s-ar teme, parcă i-ar fi milă de mine, cam aşa ceva... M-a dus la universitate. Mai bine n-aş îi mers acolo. M-au înconjurat studentele, s-au uitat la mine... Închipuie-ţi că ne cunosc pe toţi. Aniuta le-a povestit despre noi totul... Şi observ că ea le priveşte parcă s-ar simţi vinovată, parc-ar zice: «Iertaţi-mă vă rog, că v-am adus o astfel de sperietoare» Şi, ce e mai grav, Alioşa, e că ea nu se trădează prin nimic: mă îngrijeşte, este plină de duioşie, şi vorbeşte, vorbeşte într-una, parcă i-ar fi teamă să tacă. Pe urmă, ne-am dus la ea acasă. Locuieşte singură, părinţii-i sunt evacuaţi; se vede că e o familie de oameni cumsecade. A început să servească ceaiul. Se tot uita la ceainic, unde mi se oglindea chipul, şi tot ofta. În sfârşit, am simţit că nu mai pot să îndur. La dracu! Şi i-am spus verde: uite-aşa şi-aşa. «Văd că nu-ţi place cum arăt! Ce să fac? Înţeleg şi nu mă supăr.» Ea s-a pornit pe plâns. Dar eu am continuat: «Nu plânge, eşti o fată bună. Pe dumneata te poate îndrăgi oricine. De ce să-ţi strici viaţa? Apoi i-am mai spus: Acum ai văzut cât sunt de frumos, mai gândeşte-

te, eu o să plec la regiment şi o să-ţi trimit adresa mea. Dacă nu-ţi schimbi gândul – să-mi scrii. Şi i-am spus: Nu-ţi călca pe inimă; ce-am fost nu mai sunt, aşa-i războiul.» Ea, fireşte: «Nu, nu, ce tot vorbeşti?» Plângea. În vremea asta s-a dat semnalul de alarmă, o alarmă stupidă; fata a plecat, iar eu am şters-o binişor şi m-am dus drept la comenduire. Mi-au luat la iuţeală ordinul de repartiţie. Aşa că e în regulă, am în buzunar ordinul şi plec. Numai că, vezi tu, Alioşa, fata mi-e şi mai dragă şi nu ştiu deloc cum am să trăiesc fără ea."

Alexei citea răvaşul prietenului şi se vedea parcă pe sine în viitor. Desigur că şi cu el se va întâmpla tot aşa. Olia nu-l va respinge, nu-i va întoarce spatele, nu; va vrea şi ea cu aceeaşi mărinimie să se jertfească, şi-i va zâmbi printre lacrimi, şi-l va dezmierda, înfrângându-şi repulsia.

„Nu, nu, nu trebuie! Nu trebuie!" spuse Alexei tare. Şontâcăi zorit până în salon, se aşeză la masă şi-i scrise Oliei dintr-un condei o misivă rece, scurtă, convenţională. Nu avu curajul să-i destăinuiască adevărul: La ce bun, mama e bolnavă, de ce să se abată asupra ei încă un necaz? Îi scrise deci Oliei că s-a gândit îndelung la prietenia lor şi că, de bună seamă, ei îi vine greu să-l aştepte. Cine ştie cât o să mai ţină războiul? Iar anii trec, tinereţea se duce. Războiul în sine e un lucru care poate să pricinuiască atâtea decepţii! Dacă este ucis cumva, ea rămâne văduvă fără măcar să-i fi fost soţie sau, şi mai rău, dacă rămâne schilod ea va trebui să se mărite cu un invalid. De ce? E mai bine să nu-şi irosească tinereţea şi să-l uite cât mai repede. Este liberă să nu-i mai răspundă – nu se va supăra. O înţelege, cu toate că-i vine foarte greu. Va fi mai bine aşa.

Scrisoarea îi frigea degetele. O lipi, fără s-o mai recitească, şontâcăi degrabă până la cutia de scrisori, albastră, care se afla în coridor.

Se înapoie în salon şi se aşeză iarăşi la masă. Cui să-şi împărtăşească durerea? Mamei? Nu, nu se poate. Lui Gvozdiov? El, desigur, l-ar înţelege; dar pe unde s-o fi găsind acum? De unde să-l ia, în vălmăşagul transporturilor care se îndreptau spre front? Să scrie la regiment? Dar vor mai fi având răgaz şi pentru el oamenii fericiţi de acolo, prinşi în treburile ostăşeşti de fiecare zi? „Sergentului meteorologic"? Da, îi va scrie ei. Şi se aşternu pe scris şi scrise cu simţământul de uşurare pe care îl ai când plângi pe umărul unui prieten. Dar întrerupse brusc scrisoarea la jumătatea frazei, o mototoli furios şi-o rupse în bucăţi.

— „Nu există chin mai cumplit decât chinul cuvântului", cită Strucikov ironic.

Maiorul şedea pe patul lui, cu scrisoarea lui Gvozdiov în mână; o luase pesemne, indiscret cum era, de pe măsuţa lui Alexei ca s-o citească.

— Ce v-a apucat astăzi pe toţi?... Tare prost mai e şi Gvozdiov ăsta! Că s-a strâmbat domnişoara lui – pagubă-n ciuperci!... Poftim, se apucă să facă psihologie, ca un Karamazov[16]... Nu te superi că am citit? Pot să fie taine între noi, oamenii de pe front?

Alexei nu se supără. Se gândea. Ce-ar fi să-l pândească mâine pe poştaş şi să-şi ia scrisoarea înapoi?

În noaptea aceea Alexei dormi neliniştit, visând când un aerodrom troienit sub omăt şi un nou tip de avion, *LA-5*, cu picioare de pasăre în loc de tren de aterizare; se făcea că „meşterul" Iura se urcase în carlingă şi spunea că Alexei „a zburat de ajuns", că acum e rândul lui să zboare; când pe moş Mihaila în cămaşă albă şi-n izmene ude; moşul îl freca de zor cu măturică pe Alexei, care stătea lungit pe paie, într-un nor de aburi şi râdea într-una: „Las' că nu-i păcat să te opăresc, îţi trece, pân' te-oi însura". În zori o visă pe Olia. Fata şedea pe fundul unei bărci, cu picioarele-i zvelte şi arse de soare afundate în apă, subţirică şi gingaşă, împrăştiind lumina în jurul ei. Părea că se uită la el, acoperindu-şi ochii cu palma şi că-l cheamă, iar el înota spre ea, însă curentul învolburat, puternic, îl ducea departe de mal, departe de fată. Dădea tot mai tare din mâini şi din picioare, încordându-şi toţi muşchii, şi venea înot din ce în ce mai aproape de ea, atât de aproape că desluşea cum vântul îi flutură şuviţele de păr, cum stropii de apă scânteiază pe picioarele ei arse de soare...

Se trezi cu această imagine, plin de bucurie, înseninat. Se trezi, dar rămase încă multă vreme cu ochii închişi, căutând să mai adoarmă, şi să reînfiripe visul fericit. Lucrul acesta îi reuşea doar în vremea copilăriei. Chipul luminos al fetei din vis răspândi parcă deodată o lumină în juru-i. Nu, să nu stea pe gânduri, să nu se lase în voia moliciunii, să nu filozofeze în stil dostoievskian, după expresia maiorului; nu! să înoate spre Olia, împotriva curentului, mereu înainte, cu orice preţ înainte, să-şi încordeze toate puterile, dar să ajungă. Şi scrisoarea? Se gândi să se ducă la cutie şi să-l aştepte pe poştaş, dar apoi renunţă, lăsând-o să-şi urmeze drumul ei. O dragoste adevărată nu se sperie de o astfel de scrisoare. Acum, când credea că dragostea lor este o dragoste adevărată, că e aşteptat oricum, trist sau vesel, sănătos sau bolnav, n-are a face cum, căpătase curaj şi se simţea plin de puteri.

În dimineaţa aceea încercă să umble fără cârje. Coborî cu băgare de seamă din pat. Se ridică în picioare. Stătu aşa cu picioarele depărtate unul de celălalt, legănându-şi neputincios mâinile pentru a-şi păstra echilibrul. Apoi, ţinându-se de perete, înaintă un pas. Proteza scârţâi. Îşi simţi trupul împins parcă într-o parte, însă îşi recăpătă

---

[16] Fraţii Karamazov – roman al lui F. M. Dostoievski, în care sunt relatate istoria degenerării aristocratice a familiei Karamazov.

echilibrul, cumpănindu-se cu o mână. Făcu al doilea pas, tot fără să se dezlipească de perete.

N-ar fi crezut niciodată că e atât de greu să umbli. În copilărie învăţase să meargă pe picioroange. Se suia pe ele rezemându-se cu spatele de un zid, îşi făcea vânt, înainta un pas, doi, trei, şi deodată simţea ca e tras nemilos într-o parte, atunci sărea jos, iar picioroangele cădeau în iarba colbuită care creştea pe strada lui din marginea oraşului. Dar e mai uşor să mergi pe picioroange, căci poţi sări de pe ele. Însă de pe proteze nu se mai poate sări. Iar când la al treilea pas se clătină şi-şi suci piciorul, el căzu greoi, cu faţa pe podea.

Alesese pentru exerciţii ora când lumea din salon era dusă la tratamente. Nu chemă pe nimeni să-l ajute, se târî încet până la perete şi, sprijinindu-se de el, se ridică în picioare; îşi pipăi şoldul lovit, se uită la vânătaia pe care şi-o făcuse la cot şi care începuse să se umfle şi, strângând din dinţi, mai înaintă un pas, dezlipindu-se de perete. Avea impresia că aflase secretul. Protezele lui articulate se deosebeau de picioarele adevărate în primul rând prin lipsa elasticităţii. Nu le cunoştea încă particularităţile şi nu dobândise încă obişnuinţa, reflexul potrivit pentru a le schimba poziţia în mers, a muta greutatea trupului de pe călcâi pe laba piciorului, a face un pas şi a strămuta din nou greutatea trupului pe călcâiul celuilalt picior. Şi, în sfârşit, nu ştia cum să pună labele picioarelor, nu paralel, ci în unghi, cu vârfurile depărtate în afară, poziţie care dă corpului în deplasare un echilibru mai stabil.

Toate acestea omul le învaţă în pruncie, când vegheat de mamă face primii paşi stângaci, pe picioruşele-i scurte, grăsune. Aceste deprinderi se întipăresc pe viaţă, şi devin un impuls natural. Dar când omul îşi pune proteze, iar corelaţiile fireşti ale organismului se schimbă, acest impuls dobândit în copilărie nu-l mai ajută, ci dimpotrivă îi îngreunează mişcările. Însuşindu-şi deprinderi noi, omul este nevoit să lupte împotriva celor vechi. Mulţi, pierzându-şi picioarele şi neavând o voinţă îndeajuns de fermă, nu izbutesc nici până la bătrâneţe să-şi însuşească din nou arta de a umbla, care în copilărie se capătă cu atâta uşurinţă.

Meresiev ştia să-şi atingă scopul. Ţinând seama de greşelile dinainte, el se desprinse de perete şi, aşezând vârful unuia dintre picioarele artificiale în afară, se lăsă pe călcâi, apoi îşi mută greutatea corpului pe vârful piciorului. Proteza scârţâi mânioasă. În clipa când întreaga greutate se strămută pe vârful piciorului, Alexei smuci brusc de pe parchet al doilea picior şi-l zvârli înainte. Călcâiul lovi greoi podeaua. Cumpănindu-se cu braţele, stătea în mijlocul camerei, neîndrăznind să facă pasul următor. Stătea aşa şi se clătina, pierzându-şi mereu echilibrul şi simţind broboane de sudoare reci la rădăcina nasului.

Aşa îl găsi Vasili Vasilievici. Acesta se opri o clipă în uşă, observându-l pe Meresiev, apoi se apropie şi-l prinse de subsuori.

— Bravo, eroule! Dar de ce singur, fără soră, fără sanitar? Vanitate, vanitatea omenească... Nu-i nimic, în orice treabă primul pas e cel mai însemnat; ce era mai greu, s-a făcut.

Nu demult Vasili Vasilievici fusese numit şef al unei instituţii medicale extrem de importante. Munca lui acolo era foarte grea şi-i răpea tot timpul. Trebui să-şi ia rămas bun de la spital. Dar, ca şi mai înainte, bătrânul medic era socotit drept şeful lui şi, deşi-l gospodăreau acum alţii, venea zilnic în saloane, când avea răgaz, vizita bolnavii, dădea consultaţii. Atât numai că după moartea fiului său îi pierise pentru totdeauna firea gălăgioasă, obiceiul de a bombăni veşnic, dar fără răutate; nu mai striga la nimeni, nu mai suduia, iar cei care-l cunoşteau îndeaproape tălmăceau schimbarea aceasta ca fiind începutul unei bătrâneţi ce se apropia cu paşi repezi.

— Ascultă, Meresiev, haide să-nvăţăm împreună. Iar voi, plecaţi, plecaţi. Aici nu-i circ, n-aveţi ce vedea. Veţi termina vizita fără mine! îi luă la rost pe însoţitorii săi. Haide, dragul meu, înainte, unu... Ţine-te, ţine-te bine de mine, nu te sfii! Ţine-te, îţi spun, sunt general şi trebuie să m-asculţi. Haide, doi... aşa. Acum, dreptul! Bine Stângul. Bravo!

Şi renumitul savant îşi frecă vesel mâinile, ca şi cum învăţându-l pe om să umble, realiza o experienţă de o mare valoare ştiinţifică. Dar asta era firea lui: să se pasioneze de orice lucru de care se apuca şi să-şi pună în el tot sufletu-i mare, toată energia. Îl sili pe Meresiev să străbată salonul în lung, şi, când Alexei, istovit de puteri, se trânti pe scaun, îşi trase şi el un scaun, aşezându-se lângă aviator.

— Ei, va să zică zburăm? Aşa-mi placi. Astăzi, băiete, aşa-i războiul: oameni cu o mână ruptă îşi conduc compania la atac, un altul rănit de moarte ţăcăne cu mitraliera sau acoperă cu pieptul său ambrazura cazematei inamice... Doar morţii nu mai luptă. Şi bătrânul se întunecă la faţă, lumina ochilor lui se stinse parcă deodată. Oftă. Adică nu, luptă şi ei prin slava faptelor lor eroice. Da. Ia, haide să începem iarăşi, flăcăule!

În timp ce Meresiev se odihnea puţin după cea de-a doua tură prin salon, profesorul arătă brusc spre patul lui Gvozdiov.

— Dar tanchistul ce mai face? A înviat? A ieşit din spital?

Meresiev îi răspunse că maiorul plecase pe front. Păcat numai că faţa, mai ales partea de jos, îi era desfigurată pentru totdeauna de arsuri.

— A şi scris? E dezamăgit? Nu-l mai iubesc fetele? Sfătuieşte-l să poarte barbă. Şi mustaţă. Serios. Va căpăta faima unui original, ceea ce cu siguranţa va fi pe placul fetelor!

O soră băgă capul pe uşă şi-i spuse gâfâind profesorului că este

chemat la telefon de Sovietul Comisarilor Poporului. Vasili Vasilievici se sculă greoi de pe scaun şi, după felul cum îşi sprijini pe genunchi mâinile-i pline, vinete şi cojite, după truda cu care-şi îndreptă mai ales spatele, se vedea cât de mult îmbătrânise în săptămânile din urmă. Când ajunse la uşă, se întoarse şi-i strigă vesel:

— Să-i scrii negreşit ăstuia, cum îi zice?... prietenului dumitale, că i-am prescris barbă. E un mijloc verificat. Un succes extraordinar la femei!

Iar seara, un bătrân om de serviciu al clinicii îi aduse lui Meresiev un splendid baston de modă veche, din lemn de abanos, cu mâner de fildeş şi monogramă.

— Din partea profesorului Vasili Vasilievici; v-a trimis bastonul său în dar şi a poruncit să umblaţi cu el.

Era mare plictiseală în spital în această seară de vară. Dar spre salonul 42 porniră în alai vecinii din dreapta şi din stângă, ba chiar şi cei de la etajul de sus veneau să admire darul profesorului. Într-adevăr, bastonul era foarte frumos.

15

Acalmia de pe front, prevestitoare de furtună, se prelungea. Comunicatele anunţau lupte cu caracter local şi încăierări de patrule. Numărul răniţilor se împuţinase, astfel că şefii mai descongestionară salonul 42, lăsând doar două paturi: în dreapta, al lui Meresiev, iar în stângă, lângă fereastra care dădea spre chei, al maiorului Strucikov.

Încăierări de patrule! Meresiev şi Strucikov erau ostaşi încercaţi şi ştiau prea bine ce însemnează asta: cu cât mai lung este răgazul, cu cât mai mult durează acalmia aceasta plină de încordare, cu atât mai puternică şi mai cumplită va izbucni furtuna.

Într-o zi apăru într-un comunicat că undeva, în sectorul sudic al frontului, lunetistul Stepan Ivaşkin, Erou al Uniunii Sovietice, a împuşcat douăzeci şi cinci de nemţi, urcând totalul duşmanilor ucişi de el la două sute. Sosi o scrisoare de la Gvozdiov. Nu scria nici unde este, nici ce face, le comunica doar că se află din nou sub conducerea fostului său comandant, Pavel Alexeevici Rotmistrov, că este mulţumit de viaţa pe care o duce, că acolo unde se găseşte sunt o sumedenie de cireşi, că mănâncă cireşe de se rupe. Îl ruga pe Alexei când primeşte scrisoarea, să-i trimită câteva rânduri Aniutei. Îi scrie şi ei, dar cine ştie dacă scrisorile lui ajung la ea, deoarece el e tot timpul în marş şi-şi schimbă mereu locul.

Pentru un militar, chiar şi din aceste două ştiri reieşea clar că furtuna se va dezlănţui undeva în sud. Bineînţeles, Alexei îi scrise şi Aniutei şi-i transmise şi lui Gvozdiov sfatul profesorului în ce priveşte

barba, deşi ştia că prietenul lui se afla acum în acea stare de febrilitate din preziua luptei, atât de chinuitoare şi totuşi atât de dragă fiecărui ostaş, şi că lui Gvozdiov nu-i arde nici de barbă şi, se prea poate, nici de Aniuta.

Se mai produse în salonul 42 un eveniment fericit. Apăru un decret prin care maiorului Strucikov Pavel Ivanovici i se acordă titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Dar nici această mare bucurie nu-l înviora pe maior decât prea puţină vreme. Continua să fie posomorât. Îl chinuia gândul că din cauza „afurisitelor de rotule" trebuie să zacă, tocmai acum când era atâta treabă. Încă o pricină explica proasta lui dispoziţie, pricină pe care o tăinuia cu grijă, dar pe care Alexei o descoperi în mod cu totul neaşteptat.

Din clipa când Meresiev îşi încordase întreaga-i voinţă către un singur ţel – să înveţe să umble – aproape că nu vedea ce se petrece în jurul lui. Îşi împărţise ziua după un program sever. Trei ore pe zi, câte o oră dimineaţa, la prânz şi seara, şi le petrecea pe proteze, umblând prin coridor. La început, pe bolnavi îi enerva silueta aceea în halat albastru, care se plimba de colo-colo pe dinaintea uşilor, şi scârţâitul monoton al protezelor răsunând de-a lungul coridoarelor. Pe urmă, într-atât se obişnuiră, încât nu-şi puteau imagina anumite ceasuri din zi fără să vadă silueta mişcătoare, şi când deodată Meresiev se îmbolnăvi de gripă, din saloanele vecine veniră la 42 soli să afle ce s-a întâmplat cu locotenentul fără picioare.

În fiecare dimineaţă Alexei făcea exerciţii de gimnastică, apoi, aşezat pe scaun, îşi antrena picioarele pentru conducerea avionului. Uneori exersa până la extenuare, până ce urechile începeau să-i vâjâie, iar înaintea ochilor îi jucau rotocoale de un verde orbitor şi podeaua prindea să se legene sub picioarele lui. Atunci se ducea la lavoar, îşi uda capul, apoi stătea culcat, ca să-şi vină mai repede în fire şi să nu piardă ora de antrenament la mers şi de gimnastică.

Într-o zi, după ce umblase până-i venise ameţeală, de nu mai vedea nimic în faţa ochilor, deschise bâjbâind uşa şi se duse să se întindă pe pat. Abia atunci auzi două voci: una liniştită şi oarecum ironică, a Klavdiei Mihailovna, alta zbuciumată, cu o intonaţie jignită, a maiorului Strucikov. Amândoi erau atât de prinşi în discuţia lor, încât nu-l observaseră pe Meresiev.

— Dar pricepe odată că-ţi vorbesc serios. Se poate să nu-ţi dai seama? Eşti femeie, sau nu?

— Sunt femeie, bineînţeles, numai că nimic din câte îmi spui nu mă convinge; dumneata nu eşti în stare să vorbeşti serios despre astfel de lucruri. Şi nici nu am nevoie de seriozitatea dumitale.

Strucikov îşi ieşi din fire. Răcni deodată, făcându-se auzit în toată încăperea:

— Dar pe dumneata te iubesc, lua-m-ar să mă ia dracu! Trebuie să

fii de lemn, nu femeie, ca să nu înţelegi! Acum ai priceput?

Se întoarse cu faţa spre fereastră şi bătu darabana cu degetele în geam.

Klavdia Mihailovna porni încet spre uşă, păşind cu luare-aminte, cu mersul uşor al unei vechi infirmiere.

— Stai, unde pleci? Nu-mi răspunzi nimic?

— Nu e nici timpul, nici locul potrivit pentru astfel de discuţii. Sunt de serviciu.

— De ce o-ntorci? De ce-mi scoţi şi sufletul din mine? Răspunde!

Glasul maiorului suna chinuit.

Klavdia Mihailovna se opri în uşă. Silueta ei subţirică se profila pe fondul întunecat al coridorului. Meresiev nici nu bănuise până atunci cât de feminină şi de atrăgătoare putea să fie sora aceasta, tăcută şi nu tocmai tânără. Îşi ţinea capul uşor dat pe spate, părând că se uită la maior de pe un piedestal.

— Bine, îţi voi răspunde. Nu te iubesc şi cred că nici nu te-aş putea iubi vreodată.

Şi plecă. Maiorul se aruncă pe pat, îngropându-şi capul în pernă. Meresiev înţelegea acum toate ciudăţeniile din ultima vreme ale lui Strucikov, violenţa şi nervozitatea lui ori de câte ori sora intra în salon, trecerile subite de la voioşie la izbucnirile turbate de mânie.

Părea că suferă cu adevărat. Lui Alexei i se făcu milă de el, dar totodată se bucura. Când maiorul se ridică de pe pat, Alexei nu putu rezista plăcerii de a-l necăji.

— Ei, îmi daţi voie să vă scuip, tovarăşe maior?

Dacă ar fi ştiut ce avea să urmeze, niciodată, nici măcar în glumă, n-ar fi vorbit astfel. Maiorul zvâcni spre patul lui şi strigă cu voce desperată:

— Na, scuipă-mă! Scuipă-mă, ai tot dreptul! Ai şi de ce! Nu vrei!? Dar ce mă fac, ce mă fac eu acum? Învaţă-mă, spune-mi odată; ai auzit şi tu…

Se aşeză pe pat şi începu să se bălăbănească, strângându-şi capul în pumni.

— Desigur, crezi poate că e vorba de o aventură uşuratică. O aventură… Nu, e serios, am cerut-o, proasta de ea, în căsătorie.

Seara, Klavdia Mihailovna veni în salon cu prescripţiile medicale. Era ca întotdeauna, blândă, tăcută şi răbdătoare. Întreaga ei fiinţă răspândea parcă pace în juru-i. Îi zâmbi şi maiorului, deşi se uita la el cu mirare şi, s-ar fi zis, cu teamă.

Strucikov şedea lângă fereastră, muşcându-şi mânios unghiile. Când paşii Klavdiei Mihailovna răsunară pe coridor, depărtându-se, el privi după ea furios şi, în acelaşi timp, plin de admiraţie.

— „Îngerul sovietic”… Care nătărău i-a dat porecla asta? E un diavol în halat de soră.

În salon intră o soră de la cancelarie, o femeie costelivă, în vârstă.

— Meresiev Alexei poate să se scoale? întrebă ea.

— Poate să şi alerge, mormăi Strucikov.

— N-am venit să fac glume, spuse sora supărată.

— O domnişoară? se înveseli maiorul, clipind din ochi spre sora mânioasă.

— Nu m-am uitat în buletinul ei de identitate – răspunse ea cu vocea răguşită şi ieşi din salon plină de demnitate.

Meresiev sări din pat. Bocănind voios din baston, o întrecu pe soră şi într-adevăr fugea pe coridor. Aştepta de mai bine de o lună un răspuns de la Olia, dar acum îi trecu fulgerător prin minte: dacă o fi chiar ea? Aşa ceva nu putea să se întâmple: cum sa vină, în vremurile astea, din stepa Volgăi la Moscova? Şi-apoi cum să-l găsească tocmai aici, la spital, când el îi scrisese că lucrează la o unitate din spatele frontului, şi nu la Moscova, ci într-o suburbie a ei? Dar în clipa aceea Meresiev credea într-o minune şi, fără să-şi dea seama, fugea, da, fugea într-adevăr, pentru întâia oară, sprijinindu-se din când în când în baston, bălăbănindu-se într-o parte şi-n alta, iar protezele făceau: scâ-ârţ, scâ-ârţ, scâ-ârţ...

Auzi în receptorul telefonului o voce de femeie, o voce gravă, plăcută, dar cu tonul necunoscut. Vocea îl întreba dacă el este locotenentul-major Alexei Petrovici Meresiev din salonul 42. Meresiev strigă în pâlnie, răstit şi aspru, ca şi cum în întrebarea ce i se punea ar fi fost ceva jignitor:

— Da!

O clipă vocea din receptor păru că se sugrumă. Apoi se scuză cu răceală că l-a deranjat.

— Vorbeşte Anna Gribova. Sunt o cunoştinţă a prietenului dumneavoastră, locotenentul Gvozdiov; nu mă cunoaşteţi, spuse fata cu o sforţare, şi reieşea că răspunsul lui neprietenos o jignise.

Dar Meresiev prinse receptorul cu amândouă mâinile, strigând din răsputeri în el:

— Dumneata eşti, Aniuta? Chiar dumneata? Nu, dar te cunosc foarte, foarte bine. Grişa mi-a...

— Dar unde este? Ce-i cu el? A plecat aşa pe neaşteptate. Am ieşit din odaie din cauza alarmei. Eu sunt cu postul de prim-ajutor. Când m-am înapoiat – nimeni, niciun cuvânt, nici măcar o adresă. Nu înţeleg nimic; unde este, de ce-a dispărut, ce-i cu el?... Alioşa dragă, scuză-mă că-ţi spun aşa, dar şi eu te cunosc şi sunt grozav de îngrijorată; unde este, de ce a dispărut?

Alexei simţi un val de căldură în inimă. Era bucuros pentru prietenul său. Prin urmare, caraghiosul acela se înşelase, sărise peste cal cu temerile lui. Da, într-adevăr, seamănă cu Karamazovii. Prin urmare, pe o fată adevărată nu o sperie infirmitatea unui ostaş. Atunci şi el, dar şi

el poate nădăjdui că-l va căuta cineva cu tot atâta îngrijorare. Gândurile acestea treceau vijelios prin capul lui, în timp ce striga în receptor, cu glasul înecat de emoţie:

— Aniuta! E în ordine, Aniuta! E o neînţelegere nenorocită. El trăieşte, se luptă. Ei, da! Oficiul poştal militar numărul 42531-B. Şi-a lăsat barbă, Aniuta, zău, o barbă splendidă, ca de... ca de... ca de partizan. Şi-i stă foarte bine.

Aniuta nu era de acord cu barba. Zicea că este de prisos. Meresiev şi mai mulţumit declară că dacă-i aşa, Grişa o să şi-o radă, fără să stea pe gânduri – ducă-se naibii – deşi ceilalţi găsesc că-i stă bine cu barbă.

În sfârşit, în clipa când lăsară receptorul în furcă, erau prieteni buni. Se înţeleseră ca Meresiev să-i telefoneze negreşit înainte de a ieşi din spital. Întorcându-se în salon, Alexei îşi aduse aminte cum fugise la telefon, încercă să mai fugă, însă nu izbuti. Izbiturile bruşte ale protezelor îi săgetară dureros trupul. Nu-i nimic, dacă nu azi – mâine, dacă nu mâine – poimâine, şi tot va fugi, naiba să-l ia. Şi lucrurile au să fie în regulă! Nu se mai îndoia că va fugi, şi va zbura, şi va lupta din nou, iar fiindcă-i plăcea să ia hotărâri, îşi făgădui ca după prima lui luptă aeriană ce o va susţine, după primul neamţ doborât, să-i împărtăşească totul Oliei, în scris. Fie ce-o fi!

PARTEA A TREIA

1

În toiul verii anului 1942, pe uşa grea de stejar a unui spital din Moscova ieşi, sprijinindu-se într-un baston solid de abanos, un tânăr voinic, purtând o tunică albastră de aviator, pantaloni lungi şi trei însemne de locotenent-major la petliţele albastre. Îl însoţea o femeie în halat alb. Datorită tulpanului cu semnul crucii roşii pe el, aşa cum purtau infirmierele în primul război mondial, figura ei drăguţă şi blândă avea un aer solemn. Când ajunseră la marginea peronului, se opriră. Aviatorul îşi scoase boneta mototolită şi decolorată de soare şi, cu o mişcare stângace, duse mâna surorii la buze, iar femeia îi cuprinse obrajii în palme şi-l sărută pe frunte. Apoi el coborî repede cu paşi nesiguri scara, şi, fără a mai întoarce capul, porni pe asfaltul cheiului de-a lungul faţadei spitalului.

În pijamale albastre, galbene, cafenii, răniţii îi făceau semne cu mâna, cu bastoanele, cu cârjele, strigau dându-i sfaturi şi petrecându-l cu privirile. Le făcea şi el semn cu mâna, dar se vedea că ţine să se depărteze cât mai grabnic de clădirea vastă, cenuşie, şi că-şi abătea privirea de la ferestre ca să-şi ascundă emoţia. Mergea într-un chip ciudat, un mers cam săltăreţ şi ţeapăn, sprijinindu-se uşor în baston, şi dacă un scârţâit uşor n-ar fi răsunat la fiecare pas al lui, nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că bărbatul zvelt, bine legat, plin de vioiciune, avea ambele picioare amputate.

Alexei Meresiev era trimis în convalescenţă la Sanatoriul Militar al Forţelor Aeriene, care se afla în apropiere de Moscova. Tot acolo pleca şi maiorul Strucikov. Sanatoriul trimisese o maşină să-i ia. Dar Meresiev îi convinsese pe mai-marii spitalului că avea rude la Moscova şi că nu putea părăsi capitala fără să le vadă. Îşi lăsase sacul de spate în grija lui Strucikov şi-o pornise pe jos, după ce făgăduise că va sosi la sanatoriu seara, cu trenul electric.

N-avea rude la Moscova, dar ţinea tare mult să vadă capitala, era nerăbdător să-şi încerce puterile, să se amestece în mulţimea zgomotoasă unde nu-l cunoştea nimeni. Îi telefonă Aniutei şi o rugă, dacă-i e cu putinţă, să se întâlnească cu el la ora douăsprezece. Unde?... La statuia lui Puşkin, de pildă... Şi iată-l acum singur, mergând pe cheiul apei măreţe, ferecată între maluri de granit şi scânteind în soare cu solzii undelor uşor învolburate. Respira cu nesaţ aerul cald de vară, a cărei mireasmă dulce, plăcută, îi era foarte

familiară.

Ce minunat era totul în juru-i!

I se păreau frumoase toate femeile, iar verdeaţa copacilor neobişnuit de luminoasă. Aerul era atât de proaspăt, că te simţeai ameţit ca de vin, şi atât de limpede, încât perspectivele se pierdeau; Alexei avea impresia că ar fi fost de ajuns să întindă mâna ca să atingă zidurile străvechi, crenelate ale Kremlinului, pe care nu le văzuse niciodată până atunci, să atingă cupola lui Ivan cel Mare, sau uriaşul arc al podului, a cărui boltă grea atârna deasupra apelor. O mireasmă dulce, îmbătătoare, ce plutea în aer, îi amintea anii copilăriei. De ce? De ce îi bătea inima aşa de tare, de ce evoca imaginea mamei lui: nu a unei bătrâne firave, istovite, ci a celei de altădată, femeie tânără, mlădioasă, cu păr bogat? De ce oare? Nu fusese niciodată cu ea la Moscova.

Până atunci, Meresiev cunoscuse capitala din fotografii, din reviste şi ziare, din cărţi, din povestirile acelora care mai fuseseră aci, din bătăile prelungi ale străvechiului orologiu, bătăi ce pluteau în miez de noapte deasupra lumii cufundate în somn, din zarva manifestaţiilor, revărsată din aparatul de radio. Şi iat-o înfăţişându-i-se acum, toropită de arşiţa verii, vastă, de necuprins, şi atât de frumoasă.

Alexei străbătu cheiul pustiu, de-a lungul Kremlinului, şi se opri lângă parapetul rece de granit, privind apa cenuşie, înspumată de-o volbură în culorile curcubeului, care se izbea de zidurile de piatră. Începu să urce spre Piaţa Roşie. Teii erau în floare. De-a lungul străzilor şi pieţelor, printre crengile cu flori mici, gălbui şi înmiresmate, zumzăiau pline de hărnicie albinele, cărora nu le păsa nici de hărmălaia maşinilor, nici de huruitul tramvaielor, nici de pâcla dogoritoare, îmbâcsită de miros de benzină, ce se înălţa tremurătoare deasupra asfaltului încins.

Iată-te, aşadar, Moscova mea!

După patru luni de zăcere în spital, Alexei fu într-atâta de uluit de farmecul ei, încât nu observă că oraşul era în veşmânt de război şi se afla, potrivit limbajului aviatorilor, în stare de atenţie mărită, gata în orice clipă să dea lupta cu inamicul. O baricadă imensă, urâtă, întocmită din bârne, între intervalele cărora era turnat nisip, zăgăzui a stradă largă ce ducea spre pod; aidoma unor cuburi uitate de un copil pe masă, se înălţau la capetele podului formele pătrate ale cazematelor de beton cu patru metereze. Pe întinsul cenuşiu al Pieţii Roşii erau zugrăvite, în tot felul de culori, case, brazde, alei. Obloane de lemn şi saci cu nisip ocroteau ferestrele magazinelor din strada Gorki. Iar pe străzile înguste zăceau nişte arici din traverse sudate, semănând şi ei cu jucăriile părăsite de-un copil râzgâiat. Un militar venit de pe front, şi care n-ar fi ştiut cum arăta Moscova înainte, n-ar fi remarcat nimic deosebit. Uimire pricinuia doar camuflarea stranie a

unor case şi ziduri, amintind tablourile absurde ale futuriştilor, şi de asemenea vitrinele TASS[17]-ului, care-i priveau pe trecători de pe garduri şi din vitrine, ca şi cum ar fi sărit în stradă desprinse dintr-un volum de Maiakovski.

Cu protezele scârţâind şi sprijinindu-se mai greu în baston, Meresiev mergea în sus pe strada Gorki, uimit că nu întâlneşte gropi, stricăciuni, case distruse de bombe, văgăuni căscate, ferestre sparte. Trăind pe un aerodrom militar situat în partea cea mai de vest a ţării, auzise aproape în fiecare noapte cum pe deasupra bordeiului său treceau una după alta, îndreptându-se spre răsărit, formaţiuni de bombardiere nemţeşti. N-apuca să se destrame în depărtare primul val, şi-n urma lui venea altul, iar uneori văzduhul clocotea nopţi întregi. Aviatorii ştiau că *friţul* se îndreaptă asupra Moscovei. Şi-şi imaginau ce iad trebuie să fie acolo.

Iată însă că, străbătând Moscova aflată în stare de război, Meresiev căuta zadarnic urmele atacurilor aeriene. Asfaltul străzilor era neted, şirurile caselor – intacte. Chiar şi geamurile ferestrelor, deşi lipite cu o reţea de fâşii de hârtie, erau, cu rare excepţii întregi. Dar frontul se afla în apropiere – ceea ce se ghicea după figurile îngrijorate ale locuitorilor, dintre care jumătate erau militari, cu cizme colbuite, cu bluzele leoarcă de năduşeală, lipite de trup, purtând în spinare „sidorii” – aşa se numeau atunci sacii de merinde. Deodată, dintr-o stradă inundată de soare, dădu buzna o coloană lungă de autocamioane, pline de praf, cu apărătoarele lovite, cu geamurile cabinelor ciuruite de gloanţe. Din autocamioanele cu caroseria deteriorată, ostaşi colbuiţi, cu foi de cort pe umeri, se uitau curioşi în jurul lor Coloana înainta, întrecând autoturismele, troleibuzele, tramvaiele, amintind că inamicul era aproape. Meresiev privi îndelung în urma coloanei. Cum ar mai fi sărit într-una din maşinile colbuite, iar până-n seară cu siguranţă ar fi ajuns pe front, pe aerodromul lui drag! Văzu aievea bordeiul în care locuise cu Degtearenko, paturile de scânduri aşezate pe capre de brad, simţi mirosul pătrunzător de răşină, de cetină, mirosul de benzină de la lampa făurită de el dintr-un tub de proiectil turtit în partea de sus, auzi vuietul motoarelor puse în mişcare dimineaţa, şi foşnetul brazilor, care nu se potolea nici ziua, nici noaptea, deasupra capului lor. Bordeiul i se înfăţişa acum atât de prietenos, de liniştit, ca un adevărat cămin. Eh. De-ar ajunge mai repede acolo, între mlaştinile pe care aviatorii le blestemau din pricina umezelii lor a stratului prea subţire de pământ şi pentru bâzâitul neîncetat al ţânţarilor!

Anevoie putu Alexei să ajungă până la statuia lui Puşkin. Poposise

---

[17] Vitrinele TASS – afişe ilustrate, satirice, pe care agenţia TASS le publica în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

în mai multe rânduri pe drum, sprijinindu-şi ambele mâini în baston şi prefăcându-se că se uită la nişte fleacuri expuse în vitrinele prăfuite ale magazinelor cu mărfuri industriale. Cu câtă plăcere se aşează, sau, mai bine zis, se trânti pe o bancă verde, încinsă de soare, în apropierea statuii. Se trânti şi-şi întinse picioarele trudite, îndurerate şi umflate, bătute de curele. Dar în ciuda oboselii, buna-i dispoziţie nu-l părăsi. Prea era negrăit de frumoasă ziua aceea însorită. Un cer fără sfârşit se boltea deasupra femeii de piatră, care stătea pe turla unei case învecinate. O boare uşoară, abia simţită, purta în lungul bulevardului mireasma răcoroasă şi dulce a teilor în floare. Tramvaiele sunau şi huruiau zgomotos, iar copiii Moscovei, palizi, plăpânzi, adânciţi în jocurile lor cu nisipul cald şi prăfos de lângă soclul statuii, râdeau plini de drăgălăşenie. Ceva mai departe, în celălalt capăt al bulevardului, scânteia trupul uriaş, argintiu, al unui aerostat de baraj, acoperit de o plasă de frânghii şi străjuit de două santinele cu obrajii rumeni, având o ţinută îngrijită, iar acest atribut al războiului, aerostatul, se înfăţişă ochilor lui Meresiev nu ca un paznic nocturn al cerului Moscovei, ci aidoma unui animal mare şi blajin, evadat din parcul zoologic, şi care acum dormita la umbra răcoroasă, sub copacii înfloriţi de pe bulevard.

Meresiev închise ochii şi-şi lăsă în bătaia soarelui faţa surâzătoare.

La început, prichindeii nu-l băgaseră în seamă pe aviator. Erau asemenea vrăbiilor de la fereastra salonului 42. Ascultând ciripitul lor vesel, Alexei absorbea cu întreaga-i fiinţă căldura soarelui şi larma străzii. Dar iată că un băieţaş desculţ, fugind de un prieten, se lovi de picioarele întinse ale aviatorului şi se rostogoli în nisip.

O clipă, mutrişoara lui rotundă se strâmbă a plâns, pe urmă schimonosirea plânsului făcu loc unei expresii de uluire, care se preschimbă într-o adevărată spaimă. Copilul scoase un ţipăt şi, aruncându-i o privire înfricoşată lui Alexei, o luă la goană. Stolul de copii se strânse lângă el şi, alarmaţi, ciripiră multă vreme, uitându-se din când în când, cu coada ochiului, la aviator. Apoi începură să se apropie de el, tiptil şi cu fereală.

Adâncit în gânduri, Alexei nu observase nimic din cele întâmplate. Abia într-un târziu îi văzu pe băieţi privindu-l cu teamă şi curiozitate, şi vorbele lor îi ajunseră la urechi.

— Ce tot minţi, Vitamin? E un aviator ca oricare altul, un locotenent-major, spuse plin de seriozitate un băieţaş palid şi subţirel, în vârstă de vreo zece ani.

— Ba nu mint. Uite, zău, pe cuvânt de pionier şi să mor aici pe loc! Vă spun: nu sunt adevărate! Sunt de lemn! se jura Vitamin, cu mutrişoara lui bucălată.

Meresiev simţi o împunsătură dureroasă în inimă. Şi deodată ziua nu-i mai păru nici atât de senină, nici atât de voioasă. Îşi ridică

privirea şi copiii se traseră înapoi, fără să-şi ia ochii de la picioarele lui. Stârnit, Vitamin îi dădea ghes tovarăşului său pirpiriu:

— Uite, dacă vrei îl întreb. Crezi că mi-e frică? Haide, facem prinsoare?

Se desprinse brusc din stolul de copii şi păşind cu băgare de seamă, gata în orice clipă s-o ia la sănătoasa, aşa cum făcea la spital vrăbioiul poreclit „Mitraliorul”, începu să se apropie dintr-o parte de Alexei.

— Nene locotenent-major… glăsui el, încordându-se ca un atlet gata să ia startul, nene, ce picioare aveţi? Adevărate, sau de lemn? Sunteţi invalid?

Dar atunci, băiatul care semăna cu o vrabie observă că ochii căprui ai aviatorului se umpluseră de lacrimi. Dacă Meresiev ar fi sărit în picioare, strigând la el, repezindu-se să-l prindă şi agitându-şi bastonul de lemn cu litere de aur, copilul n-ar fi fost atât de zguduit. Nu cu mintea lui, nu, ci cu inimioara lui de vrăbiuţă, băiatul simţi câtă durere i-a pricinuit militarului oacheş, rostind cuvântul „invalid”. Tăcut, se trase îndărăt, spre pâlcul amuţit al tovarăşilor lui şi dispăru cu toţii atât de încet de parcă s-ar fi topit în aerul fierbinte, cu iz de miere şi asfalt încins.

Cineva îl strigă pe Alexei pe nume şi aviatorul zvâcni în picioare. În faţa lui stătea Aniuta. O recunoscu numaidecât, cu toate că în realitate ea nu era atât de drăguţă ca în fotografie. Avea o faţă palidă, obosită, şi purta uniformă militară – tunică şi cizme. Avea pe cap o bonetă veche. Dar ochii verzi, puţintel bulbucaţi, îl priveau atât de luminos, de sincer, şi radiau atâta prietenie, încât avu impresia că o ştie de când lumea pe fata astă necunoscută, că o ştie atât de bine de parcă ar fi copilărit împreună în aceeaşi curte.

O clipă, amândoi se priviră în tăcere, examinându-se.

— Mi te închipuiam cu totul altfel.

— Şi-anume cum?

Meresiev simţi că nu poate alunga de pe chip un zâmbet cam nelalocul lui.

— Cum să-ţi spun… altfel, mai eroic… în sfârşit, mai înalt, puternic, cu un maxilar uite aşa, şi cu o pipă în colţul gurii… da, da! neapărat cu o pipă… Mi-a scris atât de mult Grişa despre dumneata…

— Ei, da, Grişa al dumitale e într-adevăr un erou, îi luă Alexei vorba din gură şi, văzând-o cum se luminează deodată la faţă, continuă, subliniind mereu într-adins cuvintele: „al dumitale”. Da, Grişa al dumitale este un om adevărat. Eu n-am făcut cine ştie ce ispravă, însă Grişa al dumitale probabil că nu ţi-a povestit nimic despre el.

— Ascultă, Alioşa… îmi dai voie să-ţi spun Alioşa? M-am obişnuit aşa din scrisorile lui… Nu mai ai alte treburi în Moscova, nu? Atunci haidem la mine; am fost de serviciu şi acum sunt liberă douăzeci şi

patru de ore. Haide! Am şi nişte votcă. Îţi place votca? Vreau să te tratez...

O clipă, de undeva din adâncul memoriei, răsări figura mucalită a maiorului Strucikov, care îi făcea cu ochiul: hm! stă singură şi are votcă! Dar Strucikov suferise o înfrângere atât de ruşinoasă, încât Alioşa nu-i mai dădu crezare. Până seara mai era mult, astfel că porniră pe bulevard, flecărind veseli, ca doi buni şi vechi prieteni. Îi făcea plăcere să vadă cât de greu se stăpânea fata, cum îşi muşca buzele când el îi istorisea nenorocirea ce se abătuse asupra lui Grişa la începutul războiului. Ochii ei verzui străluceau ascultând faptele de arme ale lui Gvozdiov. Cât era de mândră! Cum îl mai descosea, îmbujorată, cerându-i mereu noi şi noi amănunte! Cum se revolta, povestindu-i că Gvozdiov îi trimisese, nitam-nisam, solda lui! Şi de ce plecase aşa, pe neaşteptate, de ce dispăruse fără să-i lase cel puţin un cuvânt, fără s-o înştiinţeze, fără să-i dea adresa lui... Secret militar? Dar ce fel de secret o mai fi şi ăsta – să plece omul aşa deodată şi să nu-i mai scrie?

— Şi acum spune-mi, te rog, de ce tot îmi repetai la telefon că îşi lasă barbă? întrebă Aniuta, privindu-l pe Alioşa cu ochi iscoditori.

— Ia... am minţit; prostii! încercă s-o scalde Alexei.

— Nu, nu! Să-mi spui drept! Nu mă las până nu-mi spui. Poate o fi şi ăsta un secret militar?

— Ce secret? Pur şi simplu profesorul nostru, Vasili Vasilievici, i-a prescris barbă... ca să fie pe placul fetelor... să fie şi mai mult pe placul unei fete.

— A-a, asta e? Acum înţeleg totul... Aşa-a!

Aniuta se posomorî deodată: arăta mai în vârstă, părea că cineva stinsese lumina ochilor verzi, puţintel bulbucaţi; paloarea chipului ei deveni mai izbitoare, iar cutele mici, parcă zgâriate cu acul în colţul ochilor şi pe frunte, se vedeau şi ele mai desluşit. Întreaga-i făptură, în tunica veche, cu boneta decolorată de soare peste părul castaniu-deschis, pieptănat lins, îi păru lui Alexei foarte obosită, obosită până la istovire. Numai gura, roşie şi cărnoasă, de un roşu aprins, cu o umbră de puf şi cu o aluniţă mică deasupra buzei de sus, spunea că-i foarte tânără, că poate nu împlinise nici douăzeci de ani...

La Moscova ţi se întâmplă să mergi pe o stradă largă în umbra unor clădiri mari şi frumoase, apoi să coteşti într-o ulicioară, şi cam la zece paşi să dai peste o căsuţă veche, burduşită, uitându-se la tine cu geamurile ferestrelor ei mici, înceţoşate de bătrâneţe. Uite, într-o astfel de casă stătea Aniuta. Urcară la etaj pe o scăriţă îngustă, întunecoasă, care mirosea a pisici şi a gaz. Fata descuie o uşă. Păşiră peste nişte coşniţe, bliduri şi gamele cu alimente, ce stăteau între uşi, la răcoare, şi intrară într-o bucătărie mare şi întunecoasă; apoi, străbătând-o, ajunseră într-un coridor mic, ticsit cu lucruri şi întunecat

de perdele; se opriră în dreptul unei uşi înguste. O bătrânică slăbănoagă scoase capul prin crăpătura uşii din faţă.

— Anna Danilovna, aveţi o scrisoare, spuse ea şi, petrecându-i pe tineri cu o privire iscoditoare, dispăru din nou.

Tatăl Aniutei era profesor. Părinţii se evacuaseră dimpreună cu şcoala în spatele frontului. Cămăruţele lor, două la număr, cu mobile vechi, acoperite cu învelitori de pânză, înghesuite ca într-un magazin de mobile, rămăseseră în seama fetei. Mobila aceasta, draperiile vechi de lână, perdelele îngălbenite de vreme, tablourile în ulei, statuetele şi vasele de pe pian împrăştiau un miros de igrasie, de casă neîngrijită.

— Iartă-mă, sunt mobilizată; de la spital mă duc de-a dreptul la facultate, iar pe-aici trec numai din când în când, glăsui Aniuta roşind, strângând grăbită faţa de masă şi, o dată cu ea, tot felul de resturi de pe masă.

Ieşi din odaie, se înapoie, întinse la loc faţa de masă şi o netezi cu grijă la margini.

— Când mai scap câteodată, sunt atât de obosită, încât abia ajung până la divan, şi adorm fără să mă dezbrac măcar. Dar să mai fac şi curat!

Peste câteva minute ceainicul electric începu să sfârâie. Pe masă străluceau ceşti vechi, de o formă ciudată, cu culorile şterse pe margine. Risipite pe o tăviţă de faianţă, se aflau felii de pâine neagră, tăiate subţirel, ca nişte petale; pe fundul unei chisele se zăreau bucăţi de zahăr. Sub acoperitoarea croşetată, veche de un secol, cu pompoane, ceainicul cu esenţă împrăştia o aromă ademenitoare, amintind vremurile de dinainte de război, iar în mijlocul mesei sclipea cu reflexe albastre o sticlă de votcă, neîncepută încă, având alături două păhăruţe subţiri, cu picior.

Meresiev se pomeni aşezat într-un jilţ. De sub tapiţeria de pluş verde ieşise atât de multă iarbă de mare, încât nici broderiile de lână, prinse cu ace de pernă şi de spătar, nu izbuteau s-o ascundă. Dar tare era plăcut să stai în fotoliul vechi care atât de confortabil şi de odihnitor, îl primea pe cel ce se aşeza în el, încât Alexei se afundă pe dată, întinzându-şi cu voluptate picioarele-i obosite, înfierbântate, amorţite.

Aniuta luă loc lângă el pe un scăunel şi, privindu-l de jos în sus, ca o fetiţă, începu din nou să-l întrebe de Gvozdiov. Dar abia se aşezase, când îşi aduse aminte de ceva, se dojeni singură, trebălui pe masă şi, prinzându-l pe Alioşa de mână, îl trase într-acolo.

— Poate că vrei un păhărel, nu? Grişa spunea că tanchiştilor, şi bineînţeles şi aviatorilor, le place…

Îi puse înainte un păhăruţ plin. Votca scânteia albăstrie în razele luminoase ele soarelui, care răzbăteau în odaie. Mirosul alcoolului îi

aduse aminte lui Alexei de aerodromul depărtat din pădure, de popota comandanţilor, de tămbălăul voios care însoţea la mese distribuirea „raţiei de combustibil”. Observând că al doilea păhăruţ stătea gol, o întrebă pe fată:

— Dar dumneata?

— Eu nu beau, îi răspunse simplu Aniuta.

— Chiar dacă ar fi pentru el, pentru Grişa?

Fata zâmbi, îşi umplu paharul şi, ţinându-l de picioruşul subţire, ciocni cu Alexei.

— Pentru reuşita lui! spuse ea cu tărie, şi curajoasă dădu de duşcă păhărelul, dar îndată se înecă, tuşi, se înroşi toată şi de-abia îşi mai trase răsuflarea.

Meresiev simţi că şi el se dezobişnuise de votcă; alcoolul i se sui la cap şi deodată un val de căldură şi o linişte i se revărsară în tot trupul. Îi turnă din nou fetei. Aniuta clătină energie din cap.

— Nu, nu mai beau, ai văzut doar şi dumneata…

— Dar pentru reuşita mea? o întrebă Alexei. Aniuta, dacă ai şti cât de mult trebuie să reuşesc!

Fata îl privi într-un fel deosebit de serios, apoi ridică paharul, dădu prietenos din cap, îi strânse uşor cotul cu mâna şi bău. Se înecă şi tuşi.

— Uite ce fac! După douăzeci şi patru de ore de serviciu! Numai pentru dumneata, Alioşa. Dumneata… Grişa mi-a scris atât de mult despre dumneata!… Şi-ţi doresc, îţi doresc din adâncul inimii reuşită. Şi ai să reuşeşti, neapărat – auzi? – neapărat! şi izbucni într-un râs sonor. Dar de ce nu iei nimic? Poftim pâine… Nu te jena, mai am. Asta e de ieri, cea de azi n-am luat-o încă. Zâmbi şi întinse spre el tăviţa de faianţă, cu felioarele subţiri de pâine; erau tăiate atât de subţiri, parcă ar fi fost şvaiţer. Hai, mănâncă, mănâncă, te rog! Ce om ciudat! Mănâncă, altfel te îmbeţi şi atunci ce-ai să faci?

Alexei dădu la o parte tăviţa de faianţă şi o privi drept în faţă pe Aniuta; îi privi ochii verzui şi gura mica, cu buzele roşii ca focul.

— Dar dumneata ce-ai face, dacă te-aş săruta, uite, chiar acum? o întrebă el cu glas înăbuşit.

Fata se uită la el speriată, dezmeticită brusc, îl privi fără mânie, parcă studiindu-l, dar în acelaşi timp dezamăgită, aşa cum ar privi cineva un ciob de sticlă care, cu o clipă înainte, scânteiase din depărtare şi i se păruse o nestemată.

— Probabil că te-aş da afară şi i-aş scrie lui Grişa că nu se pricepe la oameni, îi răspunse ea rece, împingând din nou cu stăruinţă pâinea spre el. Mănâncă, te-ai îmbătat.

Meresiev se înseninâ deodată:

— E perfect, îţi mulţumesc pentru răspuns, eşti o fată cuminte! îţi mulţumesc în numele întregii Armate Roşii! Şi-am să-i scriu lui Grişa

că se pricepe de minune la oameni.

Statură de vorbă până pe la ora trei, până când trâmbele scânteietoare de pulbere, care străbăteau odaia de-a curmezişul, începură să se urce pe pereţi. Era timpul să plece la gară. Stăpânit de un simţământ de tristeţe, Alexei se sculă din jilţul verde, atât de odihnitor, cu o scamă din umplutura lui agăţată de tunică. Aniuta se ridică şi ea să-l conducă. Porniră la braţ, iar acum, odihnit, el păşea cu atâta siguranţă, încât Aniuta gândi: „Să fie oare adevărat? N-a glumit Grişa spunându-mi că prietenul său n-are picioare? Îi istorisi lui Alexei despre spitalul de zonă interioară unde lucra împreună cu alte studente mediciniste la trierea răniţilor, cât de greu le venea acum când din sud soseau în fiecare zi câteva eşaloane, şi ce oameni minunaţi erau de fapt răniţii, cu cât curaj îndurau suferinţele. Se întrerupse deodată la jumătatea vorbei şi-l întrebă:

— Ai vorbit serios când ai spus că Grişa îşi lasă barbă? Tăcu puţin, gândindu-se la ceva, apoi adăugă abia auzit: Am înţeles. Îţi spun cinstit, cum i-aş spune tatălui meu: la început mi-a fost cu adevărat greu să mă uit la cicatricele lui. Nu, greu nu este cuvântul adevărat. Nu ştiu cum să-ţi spun. Mă înţelegi? Poate că n-a fost frumos din partea mea, însă ce să fac! Dar să fugă, să fugă de mine! Ce caraghios, Doamne, ce caraghios! Dacă-i scrii, spune-i că m-a jignit? da, m-a jignit foarte mult cu fuga lui.

Clădirea enormă a gării era aproape pustie. Se aflau aici numai militari, unii preocupaţi, grăbiţi, alţii tăcuţi, aşezaţi de-a lungul pereţilor, pe bănci, pe sacii lor de campanie, pe vine sau chiar pe jos, toţi îngrijoraţi, posaci, stăpâniţi parcă de unul şi acelaşi gând. Cândva linia aceasta ferată servea de legătură principală cu Europa de Vest. Acum drumul spre Vest fusese interceptat de inamic la vreo optzeci de kilometri de Moscova, aşa că pe autostrada ciuntită, înfundată, se făcea doar legătura cu suburbiile. Trenurile mergeau numai spre front, militarii putând să ajungă în cel mult două ore, din capitală la formaţiunile din spate ale diviziilor lor, care ţineau aici frontul. Alte trenuri, electrice, descărcau la fiecare jumătate de ceas, pe peron, pâlcuri de muncitori, locuitori ai suburbiilor, şi de ţărănci cu bidoane de lapte, cu fructe, ciuperci şi zarzavat. Valul lor zgomotos inunda pentru o clipă clădirea gării, dar de îndată se revărsa în piaţă şi din nou nu rămâneau în gară decât militarii care plecau pe front.

În sala principală se afla o hartă mare, aproape până în tavan, indicând frontul germano-sovietic. O fată în uniformă militară, cu obrajii bucălaţi şi rumeni, stătea pe o scăriţă dublă, ţinând în mână un ziar cu ultimul comunicat al Biroului Sovietic de Informaţii, şi schimba cu grijă pe hartă un şnur prins în ace care înfăţişa linia frontului.

În partea de jos a hărţii, şnurul făcea un unghi, cotind brusc spre dreapta. Nemţii înaintau în sectorul sudic. Reuşiseră să facă o breşă

între Izium şi Barvenkovo. Sectorul de front al Armatei a şasea hitleriste, înfiptă ca o pană în inima ţării, se întinsese spre firul albastru care închipuia cotul Donului. Fata deplasa şnurul, lipindu-l de Don. Alături, aproape de tot, şerpuia ca o arteră groasă Volga, cu rotocolul mare al Stalingradului şi cu punctuleţul Kamâşinului deasupra lui. Era limpede că pătrunderea inamicului în formă de pană lângă Don tindea spre această arteră principală şi că era aproape de ea şi de oraşul istoric. Mulţimea de oameni, deasupra căreia se înălţa fata ridicată pe treptele scării, urmărea într-o tăcere apăsătoare mâinile ei grăsuţe, care schimbau acele.

— Iar au dat buzna, câinii! Uite-i cum năvălesc, spuse cu amărăciune un ostaş tânăr, leoarcă de năduşeală, îmbrăcat într-o manta nou-nouţă, cu postavul încă băţos, ce sta pe el ţeapănă ca o rogojină.

Un muncitor de la calea ferată, slab, cu mustaţa sură şi cu şapca pătată de ulei, îi privi mohorât pe ostaş, de sus, de la înălţimea staturii lui.

— Au dat buzna? Dar tu de ce-i laşi? Bineînţeles că dau buzna, dacă tu te retragi mereu! Vitejilor! Uite-i unde au ajuns, până la Volga, măicuţa noastră! Şi i-aţi lăsat să vină!

În glasul lui se simţea durere şi mâhnire, ca şi cum şi-ar fi dojenit feciorul pentru o greşeală de neiertat.

Ostaşul aruncă o privire vinovată în juru-i şi, săltându-şi pe umeri mantaua cea nouă, începu să-şi facă loc prin mulţime.

— Da, grozav v-aţi mai luptat, oftă cineva din gloată, clătinând amărât din cap. E-eh!

— Ce vă tot daţi la el? Cu ce e el vinovat? Parcă puţini ca el au căzut luptând? S-a năpustit asupra noastră o puzderie de duşmani, aproape întreaga Europă, numai cu tancuri. Încearcă de-i opreşte dacă poţi! îi luă ostaşului apărarea un bătrân cu o manta de drum, după înfăţişare un învăţător de ţară sau un felcer. Dacă stai să te gândeşti, şi eu, şi dumneavoastră ar trebui să cădem în genunchi înaintea ostaşului ăsta şi să-i mulţumim că mai trăim şi mai umblăm liberi aici, la Moscova. Câte ţări a strivit neamţul într-o săptămână cu tancurile lui? Lui, acestui ostaş, trebuie să-i facem o plecăciune până la pământ, şi când colo, dumneavoastră îi daţi zor cu „te retragi mereu”!

— Ştiu, ştiu, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai face atâta agitaţie! Mintea judecă, dar ce folos? Inima tot te doare, ţi se rupe sufletul! răspunse muncitorul de la calea ferată. Că uite, umblă neamţul pe pământul nostru, ne dărâmă vetrele…

— E şi el acolo? îl întrebă Aniuta pe Alexei, arătând cu mâna spre sud.

— Da… Şi el, răspunse Meresiev.

Vedea lângă cotul albastru al Volgăi, puţin mai sus de Stalingrad, un rotocol micuţ, iar deasupra lui stătea scris: „Kamâşin”. Orăşelul plin de verdeaţă, cu uliţele mărginaşe năpădite de iarbă, cu plopii foşnind din frunzişul lor auriu, colbuit, orăşelul cu miros de praf, cu aromă de mărar şi de pătrunjel, înălţându-se din grădinile de zarzavat, cu globurile vârstate ale pepenilor verzi, aruncate parcă înadins printre vrejurile uscate pe pământul negru, lutos şi crăpat al harbuzăriilor, cu vânturile-i de stepă încărcate de mireasma pelinului, cu luciul nemărginit al fluviului, cu fata aceea zveltă, cu ochii cenuşii, arsă de soare, cu mama lui căruntă, harnică, lipsită de ocrotire, orăşelul acesta nu era pentru el un simplu punct geografic.

— Da, sunt şi ele acolo, repetă el.

2

Voios, trenul electric străbătea în goană împrejurimile Moscovei; roţile huruiau, sirena şuiera furioasă. Alexei Meresiev şedea lângă fereastră, înghesuit într-un ungher de un bătrânel cu o pălărie neagră, cu boruri largi, cum purta Gorki, cu ochelarii cu ramă de aur legaţi de un şnur negru. Bătrânelul ţinea între genunchi o sapă, un hârleţ şi o greblă învelite cu grijă într-un ziar şi legate cu o sfoară.

Ca toată lumea, în zilele acelea cumplite, bătrânelul era preocupat numai de problema războiului îşi vântura energic palma-i uscată pe sub nasul lui Meresiev şi-i îndruga, plin de importanţă, la ureche:

— Dumneata nu te uita că sunt civil, îmi dau prea bine seama care e planul nostru: să-l ademenim pe inamic până în stepele Volgăi, da-a! să-l lăsăm să-şi prelungească liniile de comunicaţie – mi se pare că aşa li se zice acum – să se rupă de bazele lui şi apoi uite, de aici, dinspre vest şi nord, să-i tăiem toate drumurile şi să ne răfuim apoi cu el. Da-da... Şi e foarte bine gândit! Că vezi dumneata, împotriva noastră nu e numai Hitler. Ăsta mână cu cnutul întreaga Europă asupra noastră. Şi noi ţinem singuri piept armatelor din şase ţări... Ne luptăm de unul singur. Trebuie să amortizăm lovitura asta teribilă cel puţin prin distanţă; da. E singura soluţie înţeleaptă. La urma urmelor, scumpii noştri aliaţi tac, nici nu crâcnesc măcar... Aud? Ce părere aveţi?

— Părerea mea e că spuneţi prostii. Pământul patriei ne e prea scump ca să fie folosit drept amortizor, îi răspunse Meresiev, rece, amintindu-şi deodată de satul pârjolit prin care se târâse în timpul iernii.

Dar bătrânelul continua să îndruge la urechea lui, învăluindu-l cu răsuflarea-i care mirosea a tutun şi a cafea de orz.

Alexei scoase capul pe fereastră. Lăsându-şi obrazul în voia adierii

calde, colbuite a vântului, privi cu nesaţ peroanele împrejmuite de grilajurile verzi-cenuşii, ce fugeau pe dinaintea trenului, chioşcurile cochete, acum bătute în scânduri, vilele micuţe, care se uitau la el din verdeaţa pădurii, luncile în culoarea smaraldului, de-a lungul albiilor secate ale unor pârâiaşe, trunchiurile pinilor, aidoma lumânărilor de ceară aurie, chihlimbarie, cu cetina poleită de razele apusului, depărtările vinete în umbrele înserării, ce se deschideau dincolo de pădure.

— …Nu zău, fiindcă eşti militar, spune-mi, rogu-te, oare-i bine aşa? De mai bine de un an ne luptăm cu fasciştii, de unul singur, nu-i aşa? Dar scumpii noştri aliaţi ce fac? Unde-i al doilea front? Închipuie-ţi, rogu-te, următorul tablou. Nişte hoţi atacă un om care, fără să bănuiască ceva, muncea în sudoarea frunţii. Şi el, omul ăsta, nu-şi pierde cumpătul, ci se ia la trântă cu ei şi se bate, nu glumă. E însângerat, dar luptă mereu şi-i loveşte cum poate şi cu ce poate. Şi e singur, iar tâlharii sunt mulţi şi-s înarmaţi, căci îl pândeau de mult. Vecinii lui îl văd, stau şi privesc din pragul casei lor şi-l aplaudă: „Bravo, eşti viteaz, eşti straşnic de viteaz! Aşa le trebuie tâlharilor; loveşte-i, loveşte-i bine!” Şi-n loc să sară pentru a-l ajuta să scape de hoţi, îi întind pietricele şi bucăţele de tinichea: „Na, poftim, na, mai dă şi cu asta! Mai tare!” Însă ei se ţin la o parte. Da, da! Uite aşa fac aliaţii acum… Halal de ei!…

Meresiev se uită cu luare-aminte la bătrânel. Îi privea acum mai multă lume, şi din toate părţile vagonului ticsit se auzea:

— Are dreptate bătrânul… Ne luptăm numai noi. Unde-i frontul ăsta al doilea?

— Nu-i nimic. O să muncim şi-o să dea Dumnezeu să terminăm şi singuri, fără ei; însă o să vedeţi că hop! la spartul târgului, au să vie şi ei cu al doilea front.

Trenul opri o clipă în gara uneia din staţiunile climaterice. În vagon intrară câţiva răniţi în pijamale, cu cârje şi bastoane; ţineau în mâini cornete cu fragi şi seminţe. Probabil că veniseră de la o casă de odihnă pentru convalescenţi, de prin împrejurimi, ca să vadă piaţa staţiunii.

Bătrânelul zvâcni în picioare.

— Staţi jos, dragilor, staţi jos, şi-l aşează aproape cu de-a sila în locul său pe-un flăcău roşcovan, care, era în cârjă şi avea piciorul bandajat. Nu face nimic stai, stai, te rog, eu trebuie să cobor!

Şi, ca să-l convingă, bătrânelul puse degrabă mâna pe hârleţ, pe sapă şi pe greblă, schiţând o mişcare, spre uşă. Lăptăresele începură şi ele să se mai strângă pe bănci, făcând loc răniţilor. De undeva, din spate, Alexei auzi o voce de femeie, dojenitoare:

— Da ăsta nu se simte? Stă lângă el un ostaş invalid, care se chinuieşte înghesuit de toţi, şi el, zdravăn cât un munte, nici habar n-

are. Crede că e descântat şi că nu poate să-l nimerească gloanţele şi pe el? şi se mai cheamă că e ofiţer aviator.

Alexei se înroşi la auzul jignirii nemeritate. Nările lui vibrară de furie. Dar îndată se lumină la faţă şi sări de la locu-i:

— Şezi, frăţioare!

Rănitul se tulbură şi se trase în lături:

— Vai de mine, tovarăşe locotenent-major! Nu vă supăraţi, pot să stau şi aşa. Nu merg departe, numai vreo două staţii.

— Şezi, îţi spun! porunci Meresiev, simţindu-se cuprins de o voioşie zburdalnică.

Se strecură până la peretele vagonului şi, rezemându-se de el, se propti cu mâinile în baston. Stătea aşa şi zâmbea. Bătrânica, cu o broboadă cadrilată pe cap, înţelese, pare-se, c-a greşit.

— Ce lume!... Ei, care-i acolo mai aproape, ia faceţi-i loc ofiţerului cu baston... Nu vă e ruşine! Ia, dumneata de colo, cu pălăriuţă; pentru unii e război, pentru alţii... mamă dragă! Uite-o cum s-a tolănit!.. Tovarăşe ofiţer, poftiţi aici, în locul meu. Dar faceţi-i loc, pentru numele lui Dumnezeu, lăsaţi-l pe ofiţer să treacă!

Alexei se făcu că n-aude. Bucuria care-l năpădise adineauri se stinse. Tocmai atunci însoţitoarea vagonului anunţă numele gării unde trebuia să coboare şi trenul îşi domoli viteza. Răzbătând prin mulţime, Alexei dădu din nou la uşă peste bătrânelul cu ochelari care îi făcu semn cu ochiul ca unui vechi cunoscut.

— Ei, ce zici, au să facă al doilea front? îl întrebă în şoaptă.

— Şi chiar de nu l-or face, ne răfuim şi singuri, răspunse Alexei, coborând pe peronul de lemn al gării.

Cu huruit de roţi şi şuierând puternic, trenul se pierdu la o cotitură, lăsând în urmă o dâră de pulbere. Peronul pe care coborâseră doar câţiva pasageri fu din nou învăluit în tăcerea înmiresmată a înserării. Se ghicea cât de plăcut şi câtă linişte fusese aici înainte de război. Vârfurile pinilor din pădurea care se întindea până la gară fremătau lin, odihnitor. Probabil că în urmă cu doi ani, în seri frumoase ca acestea, pe drumurile şi cărările ce duceau pe sub bolta verde până la vile se împrăştiau, coborând din tren, pâlcuri de femei elegante, în rochii uşoare de vară, copii gălăgioşi, bărbaţi veseli şi arşi de soare, care se înapoiau din oraş purtând pachete cu de-ale mâncării şi sticle cu vin – daruri aduse vilegiaturiştilor. Puţinii pasageri, care coborâră din tren de data asta, cu sape, hârleţe şi alte unelte de grădinărie, părăsiră în grabă peronul gării şi porniră prin pădure, preocupaţi, adânciţi în gândurile lor. Numai Meresiev, cu bastonul lui, făcea impresia unui om care se plimbă; admira splendoarea serii de vară, respira adânc şi închidea ochii simţind pe obraz atingerea caldă a razelor de soare, ce străbăteau printre cununile pinilor.

Primise chiar la Moscova lămuriri precise asupra drumului. Militar

adevărat, el descoperise repede, după câteva puncte de reper, drumul spre sanatoriul ce se afla la zece minute depărtare de gară, pe malul unui lac mic şi liniştit. Cândva, înainte de revoluţie, un milionar rus hotărâse să-şi clădească în apropierea Moscovei un palat de vară, fără pereche. Îi puse deci în vedere arhitectului că nu va precupeţi banii, cu condiţia ca palatul să fie cât mai original. Conformându-se gustului clientului său, arhitectul ridică pe malul lacului un castel gigantic din cărămidă, într-un stil nemaivăzut, cu ferestre înguste, zăbrelite, cu turnuleţe şi balconaşe, cu intrări şi ganguri, cu acoperişul ascuţit. Clădirea alcătuia o pată greoaie şi ridicolă în mijlocul peisajului vast, rusesc, de pe marginea lacului plin de rogoz. Şi ce frumos era peisajul acesta! Pe timp liniştit, lacul era neted ca oglinda şi spre el cobora un şir de plopi zvelţi, ale căror frunze foşneau uşor. Ici-colo, în noianul de verdeaţă dantelată, albea trunchiul unui mesteacăn. Cercul vineţiu al codrului bătrân împresura lacul cu un inel larg, zimţat. Şi priveliştea se repeta, răsturnată în oglinda apelor, topindu-se parcă în profunzimea azurie, răcoroasă, limpede şi senină.

Mulţi pictori ruşi vestiţi erau cu lunile invitaţii proprietarului de aici, renumit în întreaga Rusie pentru neasemuita lui ospitalitate, iar vasta privelişte fusese imortalizată, în ansamblul ei sau în crâmpeie răzleţe, pe mai multe pânze, model de frumuseţe simplă şi plină de vigoare a naturii ruseşti.

Şi chiar în castelul acesta se afla acum Sanatoriul Militar al Forţelor Aeriene ale Armatei Roşii a muncitorilor şi ţăranilor. În timp de pace, aviatorii veneau aici cu soţiile lor şi uneori cu întreaga familie. Acum, în zilele războiului, ei erau trimişi aici pentru convalescenţă, după ce ieşeau din spital. Alexei ajunse la sanatoriu nu pe drumul larg, asfaltat, umbrit de mesteceni, ci pe o potecuţă care, de la gară, ducea de-a dreptul prin pădure până acolo. Ocolise prin spatele clădirii şi, neobservat de nimeni, se amestecă în mulţimea zgomotoasă, care înconjurase două autobuze ticsite, aflate în faţa intrării principale.

Din conversaţii şi din replici, din strigătele de rămas bun şi din urările de sănătate, Alexei înţelese că mulţimea îi petrecea pe aviatorii care plecau din sanatoriu direct pe front. Cei care plecau erau veseli, plini de însufleţire, ca şi cum s-ar fi dus la garnizoanele lor din timp de pace, iar nu pe front, unde de după fiecare noruleţ îi pândea moartea; pe chipurile celor care-i conduceau erau întipărite neastâmpărul şi tristeţea. Alexei îi înţelegea foarte bine. Odată cu începerea noii şi giganticei bătălii din sud, simţea şi el acelaşi dor de neînvins. Şi dorul creştea pe măsură ce pe front evenimentele se succedau vertiginos şi se complica situaţia. Când însă în cercurile militare începu să fie rostit tot mai des cuvântul „Stalingrad”, ce-i drept deocamdată încă foarte încet, cu prudenţă, deveni o chemare dureroasă şi inactivitatea forţată din spital, cu neputinţă de suportat.

De la ferestrele maşinilor elegante priveau figuri emoţionate, bronzate de soare. Un armean şchiop, mic de statură, cu un început de chelie, îmbrăcat într-o pijama vărgată, unul din acei mucaliţi, cunoscuţi ca măscărici amatori şi care se găsesc obligatoriu în orice grup de sezonişti, dădea târcoale autobuzelor, poticnindu-se mereu şi, bălăbănindu-şi bastonul, îi povăţuia pe cei ce plecau:

— Fedea, vezi, să-i saluţi acolo-n văzduh pe *friţi*. Şi să nu uiţi să le plăteşti cu vârf şi-ndesat că nu ţi-au dat răgaz să-ţi termini cura ta de băi sub clar de lună. Fedea, Fedea, să le demonstrezi acolo, în văzduh, că nu e frumos din partea lor să nu-i lase pe aşii sovietici să-şi termine cura de băi sub clar de lună…

Fedea, un flăcău oacheş, cu un cap rotund şi o cicatrice mare ce-i brăzda de-a curmezişul fruntea înaltă, scoase capul pe fereastră şi strigă din răsputeri că „comitetul sub clar de lună” din sanatoriu poate fi pe pace, are el grijă.

În mulţime şi în autobuze izbucniră râsete, şi aşa, în hohote de râs, amândouă maşinile se urniră din loc pornind lin către poartă.

— Noroc! Drum bun! se auzi din mulţime.

— Fedea, Fedea! Să-mi scrii cât mai repede numărul oficiului poştal militar! Zinocika vrea să-ţi înapoieze inima într-o scrisoare recomandată!

Autobuzele dispărură la cotitura aleii. Praful aurit de razele soarelui se domoli în urma lor. Convalescenţii, în halate şi pijamale vărgate, se împrăştiară prin parc. Meresiev intră în vestibulul sanatoriului, unde în cuiere atârnau şepci cu banda albastră, iar jos pe podea erau trântite popice, mingi de volei, ciocane de crochet şi rachete de tenis. Armeanul cel şchiop de adineauri îl însoţi pe Meresiev până la cancelarie. Privindu-l mai îndeaproape, Alexei descoperi că avea o figură serioasă, inteligentă, cu ochi frumoşi şi trişti. Din mers, i se recomandase glumeţ, ca fiind preşedintele „comitetului sub clar de lună” din sanatoriu, declarându-i că, aşa cum a dovedit medicina, băile sub clar de lună sunt leacul cel mai bun pentru tămăduirea oricărei răni, că în această privinţă el nu admitea nicio acţiune neorganizată, spontană, şi că numai el dădea prescripţii pentru plimbările de seară. Glumele lui păreau oarecum forţate. Ochii lui păstrau aceeaşi expresie serioasă şi-l studiau, atenţi şi plini de curiozitate, pe interlocutor.

În cancelarie îl întâmpină pe Meresiev o fată în halat alb şi cu un păr atât de roşu de parcă tot capul i-ar fi fost cuprins de o vâlvătaie de foc.

— Meresiev? întrebă ea sever, punând la o parte cartea pe care o citea. Meresiev Alexei Petrovici? Şi fata-i aruncă o privire scrutătoare. Ce-ţi baţi joc de mine? Uite, aici scrie: „Meresiev, locotenent-major, din spitalul X, cu picioarele amputate”, iar dumneata…

Abia acum observă Meresiev obrăjorul ei rotund şi alb, aşa cum au de obicei toate fiinţele cu păr roşu, şi care se pierdea sub cununa-i bogată şi arămie. O roşeaţă puternică răzbătea prin pieliţa-i subţire. Îl privea pe Meresiev cu o nedumerire zglobie, cu nişte ochi impertinenţi, rotunzi şi chihlimbarii, ca nişte ochi de bufniţă.

— Şi totuşi eu sunt Meresiev Alexei, poftim şi buletinul de internare… Dumneata eşti Leolia?

— Nu, de unde ai mai născocit-o şi pe-asta? Sunt Zina. Nu cumva ai proteze? Şi se uită neîncrezătoare la picioarele lui Alexei.

— Aha, Zinocika, aceea căreia Fedea i-a dăruit inima sa?

— V-a spus maiorul Burnazian? A şi reuşit? Uuf! Nu-l pot suferi pe-acest Burnazian! Râde de toată lumea, de toată lumea. Parcă cine ştie ce-am făcut dacă l-am învăţat pe Fedea să danseze? Mare scofală!

— Vrei să mă-nveţi şi pe mine să dansez, vrei? Bumazian a făgăduit că-mi prescrie şi mie băi sub clar de lună…

Fata se uită uluită la Alexei.

— Cum vine asta să dansezi? Fără picioare? Ia, te rog, se cunoaşte că şi dumitale îţi place să râzi de toată lumea.

În clipa aceasta, Strucikov dădu buzna în cancelarie şi-l cuprinse pe Alexei în braţe.

— Zinocika, a rămas stabilit, pe locotenentul-major îl repartizezi în camera mea.

Oamenii care au stat mai multă vreme împreună în acelaşi spital se întâlnesc apoi ca fraţii. Pe Alexei revederea cu maiorul îl bucură de parcă nu-l văzuse ani în şir. Sacul de campanie al maiorului se şi afla în sanatoriu, aşa că maiorul se simţea aici ca la el acasă, îi cunoştea pe toţi, şi toţi îl cunoşteau. În douăzeci şi patru de ore izbutise să se împrietenească cu unii şi să se certe cu alţii.

Cămăruţa ocupată numai de ei doi dădea cu ferestrele spre parcul ce venea până aproape de clădire, cu pâlcurile de pini înalţi şi zvelţi, cu verdeaţa luminoasă a tufelor de afine şi cu un scoruş mlădios ale cărui câteva crenguţe, cu frunze ca de palmier, fremătau uşor; printre ele se zărea un ciorchine stingher, gălbui, cu boabe grele. După-masă, Alexei se urcă în pat, se întinse pe cearşafurile răcoroase, jilăvite de ceaţa serii, şi adormi îndată.

În noaptea aceea avu vise stranii, tulburătoare. Zăpadă albăstrie… lună… Pădurea îl acoperă cu o reţea deasă şi trebuie să se smulgă de sub ea, însă neaua i-a prins picioarele. Alexei se frământă, simţind încă nedesluşit apropierea unei nenorociri cumplite. Zăpada îi îngheaţă picioarele şi el nu mai are putere să şi le mişte. Geme, se răsuceşte pe cealaltă parte – şi iată că în faţa ochilor nu mai este pădurea, ci aerodromul. Iura, mecanicul lui cel deşirat, se află în cabina unui avion straniu, moale şi fără aripi. Mecanicul îi face semn cu mâna, râde, şi avionul se înalţă deodată, vertical, spre cer. Moş

Mihaila îl ridică pe Alexei în braţe ca pe un copil şi-i spune: „Ci lasă-l să zboare, lasă-l, iar noi o să ne îmbăiem, o să ne încălzim oscioarele bine, bine, de mai mare dragul!” Dar nu-l aşază pe treptele înfierbântate ale băii, ci-l aruncă în zăpadă. Alexei vrea să se scoale şi nu poate, – pământul îl ţine puternic, dar nu, nu e pământul: trântit peste el, un urs îl striveşte cu trupu-i greu, fierbinte, îl sugrumă, îl frânge, mârâind. Pe drum trec autobuzele cu aviatori, dar oamenii care privesc veseli pe fereastră nu-l văd. Alexei ar vrea să le ceară ajutor, ar vrea să se repeadă spre ei sau măcar să le facă semn cu mâna, însă nu izbuteşte. Deschide gura să strige, dar nu scoate decât o şoaptă. Simte că se înăbuşe, că i se opreşte inima în loc, face o sforţare şi, lucru ciudat, prin faţa lui trece zâmbitoare Zinocika, cu văpaia părului ei roşu, iar ochii impertinenţi ai fetei surâd ironici.

Alexei se trezeşte cu un simţământ de nelinişte fără noimă. În jur e tăcere. Maiorul doarme sforăind uşor pe nas. O trâmbă de lumină lunară, fantomatică, taie camera, împlântându-se în podea. De ce oare se deşteptaseră în el imaginile acelor zile cumplite, de care nu vorbea aproape niciodată, şi dacă se întâmpla să şi le amintească, ele i se păreau şi lui adevărate năluciri de delir. Un freamăt lin, monoton ca o şoaptă somnoroasă, pătrunse pe fereastra larg deschisă şi puternic luminată de lună, odată cu răcoarea înmiresmată a nopţii. Şi freamătul când creştea, plin de zbucium, când scădea, depărtându-se, când se preschimba într-o notă şuierătoare. Era codrul ce doinea dincolo de fereastră.

Stând în capul oaselor, Alexei ascultă îndelung vuietul misterios al pinilor, apoi scutură din cap, alungând parcă o vedenie şi din nou se simţi plin de energie dârză, voioasă. Va trebui să stea la sanatoriu douăzeci şi opt de zile. După aceea soarta va hotărî dacă va mai lupta, va mai zbura, adică va mai trăi, sau dacă oamenii îi vor ceda veşnic locul în tramvai şi-l vor petrece cu priviri compătimitoare. Aşadar, fiecare clipă din aceste douăzeci şi opt de zile, atât de lungi şi totodată atât de scurte, trebuie să fie o luptă pentru ca el să devină un om adevărat.

Stând aşa în pat, în lumina ceţoasă a lunii, şi ascultând sforăitul maiorului, Alexei îşi întocmi un plan de exerciţii. Introduse şi gimnastica, dimineaţa şi seara şi umblatul, şi alergatul, şi antrenamentul special al picioarelor, iar ceea ce-l pasiona cu deosebire, deoarece-i făgăduia folosirea multilaterală a picioarelor lui artificiale, era ideea care-i trecuse prin cap în timp ce vorbea cu Zinocika.

Se hotărî să înveţe să danseze.

3

Într-o după-amiază limpede de august, când totul afară strălucea, cu toate că după anume semne, deocamdată aproape imperceptibile, se presimţea în aerul înfierbântat de soare tristeţea molcomă a veştejirii, câţiva aviatori se prăjeau la soare, întinşi pe nisipul unei mici plaje de pe malul pârâului ce şerpuia printre tufişurile pădurii.

Dormitau, moleşiţi de arşiţă, şi chiar neobositul Burnazian tăcea, îngropând în nisip piciorul său beteag, cu osul prost sudat, în urma rănii căpătate. Stăteau aşa întinşi la soare, ascunşi privirilor străine de frunzişul cenuşiu al alunişului, şi putând totuşi să vadă cărăruia bătătorită în iarba verde ce ducea pe malul povârnit de deasupra luncii. Tocmai pe această cărăruie, Burnazian zări ceva ce-l umplu de mirare.

Din pădurice ieşi aviatorul sosit în ajun, îmbrăcat în pantalonii vărgaţi de la pijama, încălţat cu bocanci, însă fără cămaşă. El se uită în juru-i şi, nevăzând pe nimeni, o luă deodată la fugă, făcând nişte salturi ciudate, cu coatele strâns lipite de trup. Alergă vreo două sute de metri, iar după aceea o porni din nou la pas, gâfâind greu, leoarcă de năduşeală. Îşi mai trase puţin răsuflarea şi iar o luă la fugă. Trupul lui lucea de năduşeală, ca spinarea unui cal obosit. Burnazian atrase în tăcere luarea-aminte a tovarăşilor săi asupra alergătorului. Ei începură să-l urmărească cu privirea, ascunşi după tufe. Făcând aceste simple exerciţii, noul venit gâfâia; faţa i se schimonosise de durere şi uneori îl auzeau gemând: totuşi alerga, alerga fără contenire.

— Ascultă, prietene, s-ar părea că laurii fraţilor Znamenski ţi-au răpit liniştea, strigă Burnazian, nemaiputându-se stăpâni.

Noul venit se opri. Oboseala şi durerea pieriră ca prin farmec de pe obrazul lui. Privi nepăsător spre tufiş şi, fără să răspundă, se afundă în pădure, cu un mers ciudat, bălăbănindu-se.

— Ce e cu ăsta? E artist de circ? Sau vreun nebun? întrebă plin de uimire Burnazian.

Maiorul Strucikov, care abia se trezise din toropeală, le explică:

— N-are picioare. Se antrenează pe proteze, vrea să se reîntoarcă în aviaţia de vânătoare.

Parcă cineva ar fi turnat apă rece peste oamenii moleşiţi de căldură. Săriră în sus, vorbind toţi laolaltă. Îi uluise vestea că tânărul la care nu observaseră nimic deosebit, afară poate de mersul lui ciudat, n-avea picioare; considerau ideea lui de a zbura pe un avion de vânătoare ridicolă, de neconceput, ba chiar ofensatoare. Îşi aduseră aminte de cazuri când unele elemente erau îndepărtate din aviaţie pentru nimica toată, pentru pierderea a doua degete, pentru nervi slăbiţi, sau pentru că aveau „picior plat”. Cerinţele cu privire la

sănătatea piloţilor erau întotdeauna, chiar şi în vreme de război, mai mari decât în oricare altă armă. În sfârşit, li se părea cu totul imposibil ca să conducă cineva o maşină atât de fină şi atât de sensibilă cum este avionul de vânătoare având proteze în loc de picioare.

Dar, deşi căzură de acord că ideea lui Meresiev era cu neputinţă de realizat, visul îndrăzneţ, fantastic, al omului fără picioare, îi entuziasmă pe toţi.

— Prietenul tău este sau un idiot incurabil, sau un om mare, hotărî Burnazian, alta apreciere nu se poate face.

Vestea că la sanatoriu se află un aviator cu picioarele amputate, care visează să piloteze un avion de vânătoare se răspândi prin saloane fulgerător. Şi, la ora mesei, Meresiev era în centrul interesului general. Cu toate acestea, el părea că nu observă nimic. Iar cei care îşi aţinteau privirile asupra lui îl vedeau şi-l auzeau râzând zgomotos cu vecinii de masă, mâncând mult şi cu poftă, servind chelneriţelor drăguţe, potrivit tradiţiei, raţia cuvenită de complimente, plimbându-se împreună cu alţii prin parc, jucând crochet şi chiar zvârlind mingea pe terenul de volei. Nu remarcau la el nimic deosebit în afară de umbletu-i prudent şi întrucâtva săltăreţ. Era la fel ca toţi ceilalţi, aşa că se deprinseră cu el şi nu-l mai luară în seamă.

A doua zi după sosirea la sanatoriu, Alexei se duse pe înserate la Zinocika în cancelarie. Îi oferi galant prăjitura sa de la prânz, învelită într-o frunză de brusture, şi luând loc fără mofturi o întrebă când înţelege să-şi îndeplinească făgăduiala.

— Care făgăduială? îl întrebă ea, înălţându-şi sprâncenele-i arcuite, accentuate cu creionul.

— Zinocika, mi-ai făgăduit să mă înveţi să dansez...

— Dar... încercă ea să obiecteze.

— Mi s-a spus că eşti o profesoară atât de talentată, că la dumneata şi cei fără picioare învaţă să joace, iar cei cu picioare, dimpotrivă, îşi pierd nu numai picioarele, dar şi capul, după cum s-a întâmplat cu Fedea. Când începem? Hai, să nu pierdem timpul degeaba!

Nu, fără doar şi poate, noul sosit are haz! Auzi, fără picioare, şi vrea să înveţe să danseze! Şi de ce nu? E tare simpatic, oacheş, o rumeneală egală răzbate prin pieliţa brună a obrajilor lui şi are părul frumos ondulat. Merge ca un om teafăr, iar ochii îi sunt nostimi, ştrengăreşti şi parcă, totodată, puţin trişti.

Dansurile ocupau un loc însemnat în viaţa Zinocikăi. Îi plăcea şi ştia să danseze. Şi, nu zău, Meresiev era un bărbat într-adevăr simpatic.

Într-un cuvânt, căzură la învoială. Ea îi povesti că a învăţat să danseze cu Bob Gorohov, vestit în toată suburbia Sokolniki, el, la rândul lui, fiind cel mai bun elev şi adept al faimosului Paul Sudakovski, care era cunoscut de întreaga Moscovă şi care preda

lecţii de dans undeva la Academia Militară, ba chiar la clubul Ministerului Afacerilor Interne; îi mai spuse că ea a moştenit de la aceste celebrităţi cele mai bune tradiţii ale dansului de salon şi că, poate, îl va învăţa şi pe el, deşi nu e tocmai sigură că ar fi cu putinţă ca cineva să înveţe să danseze fără picioare adevărate.

Cu prilejul acesta îi puse lui Meresiev condiţii severe: va fi ascultător şi harnic, va căuta să nu se îndrăgostească de ea – acest lucru ar împiedica predarea lecţiilor – şi, mai ales, nu va fi gelos când o vor invita dansatorii ceilalţi, deoarece dansând numai cu unul singur, poate foarte uşor să-şi piardă calificarea şi, în general, aşa ceva ar cam plictisi-o.

Meresiev primi condiţiile fără să le discute. Zinocika îşi scuturǎ vǎpaia pǎrului şi, mişcându-şi picioruşele-i sprintene, îi arătă pe loc, în cancelarie, primii paşi. Cândva, Meresiev dansa nebuneşte *ruseasca* şi alte dansuri vechi, pe care le executa în grădina publică din Kamâşin fanfara pompierilor. Avea simţul ritmului şi-şi însuşea repede arta veselă a dansului. Acum toată greutatea consta în faptul că avea de manevrat nu picioare vii, adevărate, elastice, mobile, ci un aparat de piele, aplicat peste gleznă cu ajutorul curelelor. Era nevoie de sforţări supraomeneşti, de o încordare totală a muşchilor şi a voinţei pentru ca prin mişcarea gleznei, să dea viaţă protezelor greoaie pe care le urnea anevoie.

Şi el sili protezele să i se supună. Fiecare pas învăţat, toate acele glisade, piruete şi salturi. Tehnica savantă a dansului de salon, teoretizată de vestitul Paul Sudakovski şi predată într-o terminologie expresivă şi sonoră, îi erau prilej de mare bucurie. Fiecare pas nou îl înveselea ca pe un copilandru. După ce-l învăţa, îşi ridica profesoara în braţe şi începea s-o învârtească, sărbătorindu-şi astfel victoria asupra lui însuşi. Şi nimeni, şi în primul rând profesoara lui, nu bănuia ce durere îi provoacă tropăiala aceasta complicată şi variată, cu ce preţ îşi plăteşte ştiinţa dobândită. Nimeni nu observa cum, uneori îşi ştergea zâmbind, odată cu picurii de sudoare de pe faţă, şi o lacrimă ţâşnită fără voie.

Într-o zi se târî la el în cameră, rupt de oboseala, zdrobit de durere, dar voios.

— Învăţ să dansez! îl vesti triumfător pe maiorul Strucikov, care stătea îngândurat lângă fereastră, dincolo de care se stingea domol ziua de vară odată cu ultimele raze ce încă pâlpâiau gălbui printre vârfurile copacilor.

Maiorul tăcea.

— Şi voi învăţa să dansez, adăugă Meresiev încăpăţânat, lepădând cu plăcere protezele şi scărpinându-şi din răsputeri cioturile amorţite din cauza curelelor.

Strucikov tot nu-şi întoarse capul spre el, dar scoase un sunet

ciudat, s-ar fi zis un sughiţ de plâns, şi umerii lui tresărire. Alexei se vârî tăcut sub pătură. Ceva straniu se petrecea cu maiorul. Omul ăsta în vârstă, care nu demult distra şi indigna totodată întregul salon cu cinismul lui vesel, cu dispreţul şi ironia manifestate faţă de sexul slab, se îndrăgostise; se îndrăgostise ca un elev de-a cincea, fără raţiune, fără stăpânire şi, din păcate, pe cât se părea, fără speranţe. Alerga de câteva ori pe zi să telefoneze la Moscova, Klavdiei Mihailovna. De fiecare dată, când cineva pleca, îi trimitea flori, fragi, ciocolată, îi scria bileţele şi scrisori lungi, şi se bucura şi devenea glumeţ şi vesel ori de câte ori i se înmâna plicul cunoscut.

Iar ea nici nu se sinchisea de el, nu-l încuraja şi nici măcar nu-i era milă. Îi scria că iubeşte pe altcineva, pe un bărbat care a murit, şi-l sfătuia prieteneşte să-i dea pace, s-o uite, să nu-şi piardă zadarnic timpul cu ea. Şi tocmai tonul acesta rece şi serios, tonul unei compătimiri prieteneşti, atât de jignitor când e vorba de simţământul dragostei, îl scotea pe maior din sărite.

Alexei se culcase, îşi trăsese pătura peste cap şi tăcea foarte diplomatic, când deodată maiorul se năpusti de la geam spre el şi-l zgâlţâi de umeri, strigându-i în ureche:

— Ce vrea, ce vrea? Sunt eu oare un om de lepădat, un monstru sau un moşneag, o stârpitură? De-ar fi alta în locul ei... Dar ce să mai vorbesc!

Se trânti în fotoliu, îşi luă capul în mâini şi se bălăbăni atât de tare, că jilţul scârţâi.

— Şi doar e femeie. Ar trebui să aibă cel puţin un sentiment de curiozitate pentru mine! Şi o iubesc, iubesc diavolul ăsta de femeie, şi încă cum!... E-eh Leoşka, Leoşka! Tu l-ai cunoscut pe... Spune-mi: cu ce a fost mai bun decât mine, cu ce i-a robit inima? Era deştept, frumos? Ce fel de erou a fost el?

Alexei îşi aduse aminte de comisarul Vorobiov, de trupul lui mare, buhăit, care părea şi mai galben pe albeaţa cearşafului, de femeia aplecată asupra lui, încremenită parcă în atitudinea, aceeaşi de când lumea, a femeii îndurerate, şi de povestirea uimitoare a trecerii ostaşilor Armatei Roşii prin pustiu.

— Era un om a-d-e-v-ă-r-a-t, maiorule, un bolşevic. De-ar da Domnul să devenim şi noi doi oameni ca el!

4

Se răspândi în sanatoriu un zvon absurd: aviatorul fără picioare... se pasionase pentru dans.

În fiecare zi când Zinocika îşi termina munca la cancelarie, elevul ei o aştepta în coridor, întâmpinând-o cu un mănunchi de flori, cu

ciocolată sau cu o portocală, oprită de la prânz. Zinocika îi întindea cu gravitate mâna şi mergeau amândoi într-o sală, pustie acum vara, unde sârguinciosul ei elev avusese grijă, din timp, să împingă la perete mesele de cărţi şi masa de ping-pong. Graţioasa Zinocika îi arăta o figură nouă. Cu sprâncenele încruntate, aviatorul urmărea atent paşii pe care îi schiţau picioruşele ei sprinţare. Pe urmă, fata devenea serioasă, bătea din palme şi începea să numere:

— Un, doi, trei! Un, doi, trei, o glisadă la dreapta… Un, doi, trei! Un, doi, trei! o glisadă la stângă… întoarceţi-vă la dreapta. Aşa. Un, doi, trei, un, doi, trei… Acum schimbăm locul. Aşa! împreună cu mine, gata!

Poate că o pasiona ideea iniţierii unui olog în arta dansului, problemă pe care desigur n-o avusese de rezolvat nici Bob Gorohov şi nici chiar Paul Sudakovski. Ori, poate, îi plăcea fetei elevul ei oacheş, ars de soare, cu părul negru, cu priviri îndărătnice şi şăgalnice, sau, ce e mai probabil, şi una şi alta; un lucru era sigur: ea îşi jertfea pentru lecţii tot timpul liber şi punea tot sufletul.

Seara, când plaja şi terenurile de volei şi de *gorodki*[18] se goleau, distracţia preferată a convalescenţilor era dansul. Alexei nu lipsea de la serate, dansa binişor, şi nu scăpa un dans, iar profesoara lui regreta de multe ori că pusese condiţii atât de severe. Acordeonul cânta şi perechile se învârteau. Aprins la faţă, cu ochii strălucind de emoţie, Meresiev făcea toate glisadele, schimbările pe loc, piruetele şi salturile, conducându-şi, pare-se, fără niciun efort partenera subţirică, elegantă şi cu părul ca văpaia focului. Niciunuia dintre cei prezenţi în sală, şi care îl studiau pe dansatorul neostenit, nu i-ar fi trecut prin minte ce anume făcea el când dispărea uneori.

Ieşea cu un zâmbet pe chipu-i îmbujorat, făcându-şi nepăsător vânt cu batista, dar de îndată ce trecea pragul şi se afla în semiîntunericul pădurii adormite, zâmbetul era înlocuit de crisparea durerii. Agăţându-se de balustrada scării, cobora treptele, clătinându-se, apoi se prăbuşea în iarba umedă de rouă şi, lipindu-se cu tot trupul de pământul jilav, care mai păstra căldura zilei, plângea din pricina durerii ce o simţea în picioarele înfierbântate şi trudite, strânse-n curele.

Desfăcea curelele şi stătea aşa să se mai odihnească. Pe urmă îşi prindea protezele, sărea în picioare şi pornea spre sala de dans. Se ivea din nou neobservat, în sala unde cânta neobositul acordeonist invalid, leoarcă de năduşeală, şi se apropia de Zinocika; ea, care-l căutase în răstimp cu privirea prin mulţime, zâmbea larg, arătându-şi dinţii albi ca de porţelan, şi frumoasa, sprintena pereche intra din nou în iureşul dansului. Zinocika îl certa că o lăsase singură. El căuta să

[18] Gorodki – joc asemănător jocului de popice.

scape cu o glumă. Şi continua să danseze, nedeosebindu-se prin nimic de perechile celelalte.

Grelele exerciţii de dans începeau să dea rezultase, Alexei se simţea din ce în ce mai puţin stingherit în mişcări de proteze. Părea că, treptat, ele se contopeau, deveneau una cu fiinţa lui.

Era mulţumit. Un singur lucru îl mai neliniştea: lipsa scrisorilor din partea Oliei. Cu o lună şi mai bine în urmă, impresionat de nefericirea lui Gvozdiov, îi trimisese scrisoarea fatală sau, în orice caz, cu desăvârşire neghioabă. Nu primise niciun răspuns. În fiecare dimineaţă, după gimnastică şi după alergările al căror parcurs era sporit zilnic cu o sută de paşi, trecea pe la cancelarie şi se uita în cutia de scrisori, în căsuţa cu litera „M" erau întotdeauna mai multe scrisori decât în celelalte. Însă zadarnic cerceta teancul de scrisori, luând-o mereu de la început.

Dar iată că într-o zi, pe când era ocupat cu lecţia de dans, la fereastra camerei în care se desfăşura lecţia apăru capul negricios al lui Burnazian. Ţinea în mână bastonul şi o scrisoare. Mai înainte de a rosti vreun cuvânt, Alexei îi şi smulse plicul cu slova mare, rotundă, ca de şcolăriţă, şi fugi, lăsându-l pe Burnazian uluit la fereastră, iar în mijlocul camerei – pe profesoara-i mânioasă.

— Zinocika, aşa sunt toţi! Uite-aşa sunt cavalerii din ziua de azi, mârâi Burnazian cu glas de mătuşă clevetitoare. Să nu-i crezi, fată dragă, şi să fugi de ei ca dracul de tămâie. Dă-l încolo, mai bine ia-mă elev pe mine.

Zvârlindu-şi bastonul în cameră, Burnazian se căţără greoi, icnind şi gâfâind, pe pervazul ferestrei lângă care, mirată şi tristă, rămăsese Zinocika.

În ce-l priveşte pe Alexei, el, ţinând în mână plicul preţios, fugea repede-repede spre lac, de parcă s-ar fi temut să nu i se răpească scrisoarea. Când ajunse acolo, îşi făcu anevoie drum prin stufărişul care foşnea legănându-se în adierea vântului, până spre o fâşie de nisip, şi se aşeză pe un bolovan acoperit de muşchi, ascuns între ierburile înalte; examină răvaşul drag, pe care îl ţinea cu mâini tremurătoare. Ce-o fi în el? Ce verdict o fi cuprinzând? Plicul era uzat şi murdar. Pesemne că rătăcise îndelung, în căutarea destinatarului. Alexei rupse încet o margine a plicului şi se uită repede la sfârşitul scrisorii. „*Te sărut, scumpul meu, Olia*", era în josul ultimei pagini. Simţi că-i vine inima la loc. Despături liniştit, pe genunchi, foile smulse dintr-un caiet, cu urme de noroi, de ceva negru şi seu de lumânare. Ce se întâmplase cu Olia, care era atât de atentă la toate? Şi citi în scrisoarea ei lucruri care îi înfiorară inima de îngrijorare şi de mândrie. Află că ea părăsise uzina cam cu o lună în urmă şi că acum trăia undeva în stepă, unde fetele şi femeile săpau şanţuri antitanc şi ridicau întărituri în jurul „unui oraş mare, al cărui nume este sfânt

pentru noi toţi”. Aşa-i scria ea. Nicăieri niciun cuvânt care să amintească de Stalingrad. Dar cu câtă grijă şi dragoste, cu câtă teamă şi nădejde glăsuia răvaşul ei despre oraşul acesta, era limpede că de Stalingrad îi vorbea.

Olia scria că sunt mii de voluntari, cu lopeţi, cu hârleţe şi roabe care zi şi noapte lucrează în stepă, sapă, cară pământ, betonează şi construiesc. Scrisoarea era plină de voie bună şi numai din unele rânduri, ce se strecuraseră ici-colo, se putea ghici cât de greu o ducea. Numai după ce-i povestea întâmplările care o preocupau din plin, Olia răspundea întrebării puse de el. Îi scria, supărată, că este jignită de ultima lui scrisoare, pe care o primise aici, „la tranşee”, că dacă el n-ar fi fost în războiul ce zdruncină atât de tare nervii, nu i-ar fi iertat jignirea niciodată.

„Scumpul meu, scria ea, ce fel de iubire poate fi aceea care se teme de sacrificii? Nu exista, dragul meu, o astfel de iubire, şi chiar dacă ar exista, nu este o iubire adevărată. Uite, eu nu m-am spălat de o săptămână întreagă, umblu cu pantaloni, cu bocanci, din care degetele-mi ies afară. Sunt atât de pârlită de soare, încât pielea mi se jupoaie bucăţi-bucăţi, iar cea care rămâne este vânătă, zgrunţuroasă, aspră. Şi dacă eu, aşa cum sunt acum, obosită, murdară, slabă, urâtă, aş veni la tine, tu m-ai goni oare, sau m-ai osândi? Caraghiosule, caraghiosule! Orice ţi s-ar întâmpla, vino şi să ştii că eu te aştept întotdeauna şi în orice stare ai fi... Mă gândesc mult la tine, şi înainte de a fi aici, «la tranşee», unde dormim somn de plumb de îndată ce ne întindem pe laviţele noastre, te-am visat de foarte multe ori. Şi să ştii, cât am să trăiesc, tu ai un locşor al tău unde eşti aşteptat, aşteptat întotdeauna... Şi uite, scrii că s-ar putea să ţi se întâmple ceva în război. Dar dacă mi s-ar întâmpla mie vreo nenorocire aici «la tranşee», dacă aş rămâne schiloadă, tu m-ai părăsi oare? Ţii minte, la şcoală rezolvam probleme de algebră prin metoda substituţiei. Aşadar, pune-mă pe mine în locul tău şi gândeşte-te puţin. Şi-o să-ţi fie ruşine de cuvintele tale...”

Meresiev rămase aplecat îndelung asupra răvaşului. Soarele dogorea, oglindindu-se orbitor în apa întunecoasă, stufărişul foşnea lin, libelule albastre zburau de pe o suliţă pe alta a rogozului. Gândăcei zoriţi, cu picioare lungi şi subţirele, alergau pe unda lină, lângă tulpinile stufului, lăsând în urmă-le o dâră dantelată, iar învolburările mărunte ale apei lingeau încet nisipul malului.

„Ce-nseamnă asta? se gândi Alexei. Presimţire, darul de a ghici? Inima simte, spunea mama. Sau greutăţile muncii la tranşee i-au deschis fetei mintea şi ea a înţeles datorită instinctului ceea ce el nu se încumetase să-i împărtăşească.”

Citi încă o dată scrisoarea. Nu, nu era vorba de nicio presimţire; de unde a mai scornit-o şi pe asta? Pur şi simplu ea răspundea cuvintelor lui… Dar ce răspuns!

Alexei oftă, se dezbrăcă pe-ndelete şi-şi puse hainele pe-o piatră. Se scălda întotdeauna aici, în micul golf cunoscut numai de el, lângă un banc de nisip pe care-l tăinuia zidul foşnitor al stufului. Îşi desprinse protezele, lunecă uşurel de pe piatră şi, deşi atingerea nisipului zgrunţuros îi pricinuia dureri, nu se lăsa de-a buşilea. Crispându-se de durere, intră în lac şi se afundă în apa rece, densă. Se depărtă înot de mal, apoi se răsuci pe spate şi rămase nemişcat – vedea cerul albastru nesfârşit de adânc. Câţiva nouraşi se îmbulzeau pâlcuri-pâlcuri, unii într-alţii. Întorcându-se, văzu malul răsturnat în apă şi repetat aidoma în oglinda albastră şi răcoroasă a lacului, cu nuferii lui galbeni ce pluteau printre frunzele rotunde, legănate de ape, şi cu potirele albe, înaripate ale crinilor. Atunci deodată şi-o imagină pe Olia, aşa cum o văzuse în vis, stând pe o piatră acoperită de muşchi. Şedea în rochia-i înflorată, bălăbănindu-şi picioarele, atât numai că ele nu ajungeau în apă. Două cioturi se legănau în gol deasupra undei. Alexei izbi cu pumnul în oglinda lacului, ca s-alunge vedenia. Nu, metoda substituţiei, propusă de Olia, nu-l ajuta.

5

Situaţia în sud se complicase. Ziarele nu mai publicau de mult niciun comunicat cu privire la luptele de pe Don. Deodată, într-un comunicat al Biroului Sovietic de Informaţii apărură numele câtorva staniţe[19] de dincolo de Don, aflate pe malul Volgăi. Celor care nu cunoşteau ţinuturile pomenite în comunicat, denumirile staniţelor nu le spuneau nimic. Dar Alexei, care crescuse în regiunea aceasta, pricepu că linia de apărare de lângă Don fusese străpunsă şi că războiul se apropiase de zidurile Stalingradului.

Stalingrad! Cuvântul nu fusese încă rostit în comunicat, dar flutura acum pe buzele tuturor. În toamna anului 1942, toată lumea îl pronunţa cu teamă, cu durere, se vorbea despre el nu ca despre un oraş, ci ca despre o fiinţă apropiată, aflată în primejdie de moarte. Pentru Meresiev, simţământul neliniştii ce-i stăpânea pe toţi sporea datorită faptului că Olia se afla undeva acolo, în stepă, în preajma oraşului, şi cine ştie prin ce încercări era nevoită să treacă. El îi scria acum în fiecare zi. Dar ce însemnau scrisorile lui, adresate unui oficiu poştal militar? Vor putea oare să o găsească în vălmăşagul retragerii,

---

[19] Staniţă – subdiviziune a teritoriilor căzăceşti din regiunea Donului şi Kubanului; sat căzăcesc.

în vâlvătăile uriaşei bătălii ce se încinsese în stepa Volgăi?

Sanatoriul aviatorilor se afla în plină frământare, aşijderea unui furnicar peste care călcase cineva. Toate îndeletnicirile obişnuite fuseseră lăsate baltă: tablele, şahul, voleiul, gorodki, până şi veşnicul „şaizeci şi şase ” sau „o sută unu” pe care amatorii de senzaţii tari le jucau pătimaş, ascunşi în tufişurile din preajma lacului. Nu le mai era mintea la distracţii. Cu un ceas înainte de programul deşteptării se adunau până şi cei mai leneşi să asculte primul comunicat de la ora şapte, transmis prin radio. Ori de câte ori în comunicat se citau faptele eroice ale aviatorilor, ei umblau posomorâţi şi parcă ofensaţi, căutând pricină de ceartă surorilor, cârtind împotriva programului sever şi a hranei, ca şi cum administraţia sanatoriului ar fi fost vinovată că acum, în toiul luptei celei mari, ei erau nevoiţi să trândăvească aici, la soare, în liniştea pădurii, lângă apele line ale lacului, în loc să se bată acolo, deasupra stepelor. În cele din urmă, cei trimişi aici la odihnă declarară că s-au săturat să mai stea şi cerură să plece pe front înainte de termen.

Spre seară sosi comisia de revizie a Forţelor Aeriene Militare. Dintr-o maşină prăfuită coborâră câţiva ofiţeri purtând însemnele de medici militari. De pe bancheta din faţă se ridică greoi, sprijinindu-se cu mâinile de spetează, Mirovolski, medic militar de rangul întâi, vestit în aviaţia militară, un bărbat gras, ba chiar obez, iubit de aviatori pentru atitudinea lui părintească. Seara la masă li se anunţă că a doua zi dimineaţa comisia va începe trierea convalescenţilor care doresc să-şi întrerupă concediul în vederea plecării imediate pe front.

În ziua aceea, Meresiev se sculă în zori, dar nu-şi făcu obişnuitele exerciţii de gimnastică, ci plecă în pădure şi rătăci până la ora dejunului de dimineaţă.

La masă nu se atinse de mâncare şi răspunse răstit fetei care-l dojeni că lasă toată mâncarea în farfurie, iar când Strucikov îi spuse că n-are motiv să se răstească la fată, deoarece ea nu-i vrea decât binele, sări ca ars şi ieşi din sufragerie. În coridor, lângă comunicatul Biroului Sovietic de Informaţii afişat pe perete, se afla Zina. Când Alexei trecu pe lângă ea, fata se prefăcu că nu-l vede, şi doar săltă furioasă din umeri. Dar când văzu că într-adevăr trece fără s-o observe, ea îl strigă, jignită, stăpânindu-şi cu greu lacrimile. Înciudat, Alexei o privi peste umăr, fără să se întoarcă.

— Ce pofteşti de la mine? Ce-i?

— Tovarăşe locotenent-major, pentru ce... spuse fata, înroşindu-se atât de tare, că obrazul ei părea una cu părul arămiu.

Alexei îşi veni brusc în fire şi-i pieri arţagul.

— Astăzi se hotărăşte soarta mea, vorbi el cu voce înăbuşită. Haide, strânge-mi mâna, ca să-mi poarte noroc.

Trecu pe lângă ea, şchiopătând mai tare ca oricând, şi se închise în

camera lui.

Comisia se instalase în sala clubului. Fuseseră aduse acolo tot felul de aparate: spirometre, dinamometre, tăbliţe pentru controlul vederii. Întregul sanatoriu se strânsese în încăperea vecină, iar cei care doreau să plece înainte de termen, adică aproape toţi cei aflaţi la odihnă, luaseră loc într-un şir nesfârşit. Dar Zinocika le dădu tuturor bileţele, în care era trecută ora prezentării, şi-i rugă să plece. După ce primii trecură prin faţa comisiei, se răspândi zvonul că fuseseră examinaţi în chip binevoitor şi nu li se făcuseră greutăţi prea mari. De fapt aşa era: cum putea comisia să le facă greutăţi, când gigantica bătălie care se înteţea pe Volga cerea mereu noi şi noi eforturi? Alexei şedea pe balustradă, bălăbănindu-şi picioarele, şi ori de câte ori ieşea cineva pe uşă, îl întreba cu un aer nepăsător:

— Ei, cum a fost?

— Luptăm, răspundea vesel cei care ieşise, încheindu-şi din mers bluza sau strângându-şi cureaua.

Înaintea lui Meresiev se prezentă Burnazian, care îşi lăsă bastonul la uşă şi intră curajos, căutând să nu se clatine şi să nu calce apăsat pe piciorul mai scurt. Îl ţinură vreme îndelungată. Într-un târziu, prin ferestrele deschise răzbiră până la Alexei crâmpeie de cuvinte răstite. Pe urmă năvăli pe uşă Burnazian, roşu şi asudat la faţă. Îl sfredeli pe Meresiev cu o privire răutăcioasă şi plecă şchiopătând în parc, fără să se uite înapoi.

— Birocraţi! Şobolani de cancelarie! Ce se pricep ăştia în aviaţie? Ce, aviaţia e balet? Hm, picior scurt! Tăietori de bătături, spiţeri afurisiţi!

Alexei îşi simţi inima sloi de gheaţă, dar intră la comisie vesel şi zâmbitor, călcând sprinten. Membrii comisiei şedeau la o masă mare. La mijloc, masiv, un munte de carne, se afla medicul-şef Mirovolski. Într-o parte, la o măsuţă plină de dosare personale, stătea Zinocika, drăguţă, părând un bibelou, în halatu-i alb scrobit, cu o şuviţă arămie de păr desprinsă de sub boneta de tifon. Îi întinse lui Alexei dosarul şi, înmânându-i-l, îi strânse mâna pe furiş.

— Haide, tinere, glăsui medicul, încreţindu-şi pleoapele, scoate-ţi tunica!

Nu în zadar făcuse Meresiev atât de mult sport şi se prăjise la soare. Medicul îi admiră trupul tare, vânjos, sub a cărui piele cafenie se ghicea desluşit fiecare muşchi.

— Poţi servi de model pentru un David, îşi arătă erudiţia careva din comisie.

Meresiev trecu lesne toate probele, realiză la dinamometru o normă şi jumătate, respiră atât de puternic încât acul spirometrului atinse limita. Avea tensiunea normală, nervii în perfectă stare. La urmă izbuti sa tragă cu atâta putere pârghia de oţel a aparatului de încercare a

forţei musculare, încât îl scoase din funcţiune.

— Aviator? întrebă medicul cu plăcere, gata să pună rezoluţia pe colţul „dosarului personal al locotenentului-major Meresiev A. P.”

— Aviator.

— De vânătoare?

— De vânătoare.

— Hai, du-te şi-i vânează. E mare trebuinţă acolo de oameni ca voi. E mare trebuinţă. Dar ia spune-mi, pentru ce-ai fost internat?

Alexei tăcu, simţind că totul se prăbuşeşte, dar medicul îi şi citea dosarul, iar figura lui mare, blajină, se lungi de uimire.

— Amputarea picioarelor?... Ce prostie! E o greşeală, nu? De ce taci?

— Nu, nu este o greşeală, rosti Alexei încet şi foarte răspicat, cu simţământul că urcă treptele unui eşafod.

Medicul şi întreaga comisie îl priveau bănuitori pe tânărul vânjos, atât de bine dezvoltat şi ager, neînţelegând nimic.

— Suflecă-ţi pantalonii! porunci cu nervozitate medicul.

Alexei deveni palid, îi aruncă Zinocikăi o privire jalnică, îşi ridică încet pantalonii şi rămase aşa în faţa mesei pe protezele lui de piele, pierdut, cu braţele căzute de-a lungul trupului.

— În cazul acesta, de ce ne prosteşti, frăţioare? Am pierdut o mulţime de timp cu dumneata! Nu-ţi vei fi închipuit cumva că te poţi întoarce fără picioare în aviaţie? glăsui în sfârşit medicul.

— Nu mi-am închipuit, ci sunt sigur că mă voi întoarce! declară Alexei şi ochii lui negri ca de ţigan zvârliră o sfidare.

— Ai înnebunit! Fără picioare?

— Da, fără picioare... şi voi zbura! răspunse Meresiev, de data asta calm, liniştit; băgă mâna în buzunarul tunicii lui vechi şi scoase o tăietură de ziar, împăturită cu grijă... Priviţi, el a zburat fără un picior; eu de ce n-aş zbura fără amândouă?

Medicul citi mirat articolul, apoi îl privi pe aviator cu respect.

— Dar pentru aşa ceva e nevoie de un antrenament îndrăcit. Uite, el s-a antrenat ani de-a rândul. Trebuie să înveţi să lucrezi cu protezele ca şi cum ar fi picioare adevărate, glăsui el, domolindu-se.

În momentul acesta, Alexei căpătă un ajutor neaşteptat. Zinocika zvâcni de la măsuţa ei, îşi împreună rugătoare mâinile şi, îmbujorându-se atât de tare, încât bobiţe de sudoare i se iviră la tâmple, îngăimă:

— Tovarăşe medic, să-l vedeţi cum dansează. Mai bine decât toţi ceilalţi care sunt teferi. Pe cuvântul meu!

— Cum aşa „dansează”? La naiba!

Medicul dădu din umeri şi se uită înveselit la ceilalţi membri ai comisiei.

Bucuros, Alexei prinse din zbor ideea sugerată de Zinocika.

— Să nu scrieţi acum nici „da”, nici „nu”. Poftiţi astă-seară la noi, la serată, şi vă veţi convinge că pot să zbor.

Îndreptându-se spre uşă, Meresiev îi văzu prin oglindă pe membrii comisiei discutând cu aprindere.

Înainte de prânz, Zinocika îl găsi pe Alexei în desişul parcului părăginit. Ea îi povesti că după plecarea lui, comisia zăbovise îndelung, discutând despre el, că medicul-şef declarase că Meresiev este un tânăr excepţional şi că s-ar prea putea să zboare într-adevăr. Ce nu poate un om sovietic! La care, un membru al comisiei opinase că istoria aviaţiei nu cunoaşte astfel de cazuri. Însă medicul-şef îi replicase că istoria aviaţiei nu cunoaşte încă multe lucruri şi că oamenii sovietici au învăţat-o multe în acest război.

În seara din ajunul plecării voluntarilor găsiţi apţi pentru front – şi din aceştia se găsiră la sanatoriu vreo două sute – dansurile fuseseră organizate după un vast program. Din Moscova sosi cu un autocamion o fanfară militară. Sunetele ei cutremurau ferestrele zăbrelite ale cămăruţelor, ale holurilor şi coridoarelor. Aviatorii dansau neobosiţi, leoarcă de năduşeală. Printre ei, vesel, ager, neastâmpărat, dansa toată vremea Meresiev cu partenera lui, cea cu părul arămiu. O pereche aşa de frumoasă – mai rar!

Medicul-şef al comisiei de revizie, Mirovolski, şedea la o fereastră deschisă, cu o halbă de bere rece înainte-i, neluându-şi privirile de la Meresiev şi de la partenera lui cu părul ca focul. Era medic; mai mult decât atât: era medic militar. Ştia din nenumărate exemple cât de mult diferă protezele de picioarele adevărate.

Şi iată că acum, observându-l pe pilotul cel oacheş, bine legat, care-şi conducea dansatoarea gingaşă şi elegantă, nu putea să renunţe la gândul unei rafinate mistificări. La urmă, după ce în mijlocul unui cerc de spectatori care-l aplaudară, aviatorul jucă „barinia”, şi încă cu chiuituri, plesnindu-se cu palmele peste şolduri şi peste obraji, asudat şi înflăcărat, ajunse până la Mirovolski, iar acesta-i strânse mâna, plin de respect. Meresiev tăcea, dar ochii lui îl pironeau pe medic, cerând, implorând un răspuns.

— Eu, după cum înţelegi şi dumneata, n-am dreptul să te trimit direct la unitate. Dar voi face un referat pentru direcţia cadrelor. Voi scrie că, după părerea noastră, cu un antrenament adecvat, vei putea să zbori. Într-un cuvânt, poţi conta pe votul meu, răspunse medicul.

Mirovolski ieşi din sală, la braţ cu directorul sanatoriului, care şi el era medic militar, om cu experienţă – amândoi uluiţi şi dezorientaţi. Înainte de culcare, stând cu ţigările aprinse, discutară încă mult timp despre ce este capabil omul sovietic, atunci când vrea ceva cu adevărat...

În vremea asta, pe când jos fanfara continua să răsune, iar în parc se profilau siluetele perechilor ce treceau prin dreptul ferestrelor

luminate, Alexei Meresiev se afla sus, zăvorât în camera de baie şi, muşcându-şi buzele până la sânge, îşi cufunda picioarele în apă rece. Pe punctul de a leşina de durere, îşi îmbăia bătăturile mari, sângerânde şi plăgile întinse care se formaseră din pricina frecăturii protezelor.

Când peste o oră maiorul Strucikov intră în încăperea pe care o ocupau amândoi, Meresiev, îmbăiat şi reîmprospătat, îşi pieptăna în oglindă părul ondulat şi ud.

— Te caută Zinocika. Du-te măcar de te plimbă cu ea de rămas bun. Mi-e milă de fată.

— Vino şi tu, Pavel Ivanovici, hai, vino, îl rugă Meresiev.

Îl cam stingherea gândul să rămână singur cu fata asta bună şi nostimă, care cu atâta sârg îl învăţase să danseze. După scrisoarea Oliei se simţea nespus de strâmtorat în prezenţa ei, aşa că acum îl trăgea stăruitor pe maior după el, şi nu se lăsă până ce acesta nu-şi luă, bombănind, şapca.

Zinocika aştepta în balcon, în mână cu un buchet de flori jumulite. Petalele ofilite zăceau la picioarele fetei. Auzind paşii lui Alexei, porni plină de elan să-l întâmpine, dar văzând că nu era singur, se opri abătută, zgribulindu-se.

— Haidem să ne luăm rămas bun de la pădure, îi propuse Alexei, cu un ton nepăsător.

Se luară de mâini şi porniră în tăcere pe aleea cu tei bătrâni. La picioarele lor, lumina lunii aşternea pe pământ pete albe; umbre negre ca tăciunii tremurau, iar din loc în loc, asemenea unor bănuţi de aur, sclipeau cele dintâi frunze ale toamnei. Ajunseră la capătul aleii. Ieşiră din parc şi se îndreptară spre lac, străbătând pajiştea umedă, argintată de rouă. S-ar fi zis ca întregul pământ era acoperit de o negură deasă, alburie şi zdrenţuită, ca o blană de oaie albă, miţoasă. Negura se târa, se aşternea pe jos, agăţându-se de pământ şi înălţându-se apoi până la brâu, părea că respiră în bătaia rece a lunii şi împrăştia în juru-i o lumină misterioasă. Aerul jilav era pătruns până la saturaţie de miresmele toamnei – când răcoros, când cald şi înăbuşitor, ca şi cum marea aceasta de ceaţă îşi avea izvoarele şi curenţii ei calzi şi reci.

— Parcă am fi nişte uriaşi care calcă pe deasupra norilor, nu-i aşa? glăsui Alexei visător, dar totodată stingherit, simţind că braţul mic şi totuşi puternic al fetei îi strângea cotul.

— Parcă am fi nişte nerozi care îşi vor uda picioarele şi se vor alege, la drum, cu o răceala straşnică… bombăni Strucikov, adâncit în gândurile-i triste.

— Eu am un avantaj faţă de dumneavoastră. Nu mă pot uda la picioare şi deci nu pot să răcesc, glumi Alexei.

Zinocika îi atrăgea spre lacul învăluit în ceaţă.

— Să mergem, să mergem, acolo trebuie să fie foarte plăcut acum.

Fură cât pe-aci să nimerească în apă şi se opriră miraţi, când văzură întinderea ei întunecată arătându-se printre zdrenţele alburii ale neguri, undeva, aproape de tot, la picioarele lor. Descoperiră alături un podeţ, lângă care se profila vag silueta întunecată a unui bărci. Zinocika dispăru în ceaţă şi se înapoie cu o pereche de vâsle. Fixară furcile, Alexei puse mâna pe vâsle. Zina luă loc lângă maior, pe banca din faţă. Barca porni încet pe apele tăcute, când cufundându-se în negură, când ieşind la lumină şi lunecând în largul lacului a cărui oglindă neagră, şlefuită, era cu îmbelşugare argintată de lună. Fiecare se adâncise în gândurile lui. Noaptea era liniştită, apa se sfărâma sub vâsle, scânteind ca argintul viu şi parcă grea ca el. Se auzea izbitura înfundată a vâslelor în furci, scârţâia undeva un cârstei şi de departe de tot răzbătea abia auzit strigătul tânguitor al unui huhurez.

— Nici nu-ţi vine să crezi că undeva, pe-aproape, oamenii se luptă… şopti Zinocika. O să-mi scrieţi, tovarăşi? De exemplu dumneata, Alexei Petrovici, aşa, cât de puţin? Vrei să-ţi dau câteva cărţi poştale cu adresa mea? Aşterni acolo: sunt bine, sănătos, salutări, şi gata – o pui la cutie. Da?

— Fraţilor, cu ce plăcere plec! Ajunge, fir-ar al dracului! Ajunge cât am stat! La lucru, la lucru! strigă Strucikov.

Şi din nou tustrei tăcură. Undele mărunte, mângâietoare, clipoceau surd, lovindu-se de bord, apa susura somnoroasă trecând pe sub fundul bărcii şi se învolbura în rotocoale scânteietoare, lăsând o dâră în urma pupei. Negura se mistuia, iar dinspre mal se vedea prelungindu-se până la barcă o cărăruie tremurândă, scânteind albăstrie; nuferi albi şi galbeni răsăreau şi dispăreau aidoma unor pete.

— Haidem să cântăm, vreţi? propuse Zinocika şi, fără să aştepte răspunsul lor, începu cântecul răchitei.

Cântă tristă prima strofă, iar apoi o acompanie maiorul Strucikov, cu o voce catifelată şi puternică, de bariton. El nu cântase niciodată până atunci, şi Alexei era departe de a bănui că avea o voce atât de plăcută şi de caldă. Peste oglinda apei pluti în voie cântecul trist şi plin de pasiune. Două voci tinere, de bărbat şi de femeie, îşi spuneau durerea, împletindu-se una cu cealaltă. Alexei îşi aminti de răchita mlădioasă de la fereastra cămăruţei lui, îşi aminti de Varia cea cu ochii mari din sătucul subteran; pe urmă, totul dispăru: şi lacul, şi lumina fermecată a lunii, şi barca, şi cântăreţii; dinaintea ochilor, se ivi din negura argintie fata din Kamâşin, dar nu Olia, făptura pe care fotografia o înfăţişa într-o luncă înflorită, printre romaniţe, ci cealaltă, fiinţa necunoscută, trudită, cu obrazul ars de soare, cu buzele crăpate, cu tunica îmbâcsită de sudoare, cu o lopată în mână, Olia care se afla undeva în stepa Volgăi.

Lăsă vâslele şi strofa de la urmă o cântară tustrei laolaltă.

6

În zorii zilei, o coloană de autobuze militare ieşi pe poarta sanatoriului. Ajuns în dreptul peronului, maiorul Strucikov, care stătea pe scara unui autobuz, începu cântecu-i preferat, al răchitei. Melodia zbură de la o maşină la alta, astfel că vorbele de bun rămas, urările şi glumele lui Burnazian, ca şi ultimele sfaturi ale Zinocikăi, care-i striga ceva lui Alexei prin fereastra autobuzului, fură acoperite de cuvintele simple, cu tâlc adânc, ale cântecului străbun, care, mulţi ani dat uitării, dar acum, în zilele Marelui Război pentru Apărarea Patriei, readus la viaţă, pusese stăpânire pe inimile oamenilor.

Aşa se mistuiră autobuzele, ducând cu ele acordurile armonioase, puternice, ale acestei melodii. După ce terminară cântecul, călătorii tăcură şi nimeni nu mai scoase o vorbă, până în clipa când prin dreptul ferestrelor începură să se perinde cele dintâi uzine şi cartiere muncitoreşti din suburbiile Moscovei.

Maiorul Strucikov, care şedea pe scară, cu tunica descheiată, contempla zâmbitor priveliştile din vecinătatea capitalei. Era vesel. Îşi schimba mereu, cu neastâmpăr, locul, se mişca într-una, se simţea în elementul lui. Mergea către o unitate de aviaţie, deocamdată necunoscută lui, dar lucrul n-avea importanţă: simţământul lui era că se duce acasă. Meresiev era tăcut, frământat de nelinişte. Simţea că greutăţile abia începeau şi cine ştie dacă va putea să învingă noile piedici.

Direct de la autobuz, fără să se abată pe undeva fără măcar să se îngrijească de un adăpost pentru noapte, Meresiev se duse la Mirovolski. Aici îl aştepta prima decepţie. Binevoitorul medic, pe care-l câştigase cu atâta trudă de partea lui, plecase cu avionul într-o misiune urgentă şi nu se înapoia curând. I se propuse să înainteze un raport pe calea obişnuită. Atunci se aşeză chiar acolo, în coridor, pe pervazul ferestrei, şi-şi întocmi raportul. Îl înmână unui ofiţer de intendenţă scund şi slăbuţ, cu ochii obosiţi. Acesta îi făgădui să facă tot ce-i va sta în putere şi-l invită să mai treacă peste o zi-două. Degeaba îl rugă aviatorul, îl imploră şi chiar îl ameninţă. Strângându-şi la piept pumnii mici şi osoşi, ofiţerul de la intendenţă îl încredinţă că acestea erau dispoziţiile generale şi că nu putea să le încalce. De bună seamă că, într-adevăr, n-avea posibilitatea să-l ajute, Meresiev se resemnă şi părăsi clădirea.

Aşa începură peregrinările lui pe la instanţele militare. Situaţia se mai complică şi prin faptul că, datorită urgenţei, fusese expediat la spital fără ordine de subzistenţă şi certificate de alocare la drepturi de

soldă şi echipament, iar el nu se îngrijise din timp să şi le scoată. Şi cu toate că ofiţerul de la intendenţă, prietenos şi amabil, îi făgădui să-i ceară prin telefon de la regimentul lui actele necesare, Meresiev ştia cât de încet se fac astfel de lucruri şi înţelese că va fi nevoit să trăiască un timp fără bani, fără adăpost şi fără raţie, în Moscova aflată în stare de război, unde fiecare kilogram de pâine, fiecare gram de zahăr se drămuia cu zgârcenie.

Îi telefonă Aniutei la spital. Judecând după voce, avu impresia că era preocupată sau grăbită, dar fata se bucură de venirea lui şi-i ceru ca până la rezolvarea situaţiei să se mute la ea, cu atât mai mult cu cât era consemnată la spital, aşa că el nu va stânjeni pe nimeni.

Pentru drum, sanatoriul îi aprovizionase pe aviatori cu hrană rece pe cinci zile, astfel că Alexei porni, fără să mai stea pe gânduri, spre căsuţa veche, cunoscută, pitită în fundul unei curţi, în spatele zidurilor înalte ale uriaşelor clădiri noi. Avea un adăpost, avea de mâncare – putea să aştepte. Urcă scăriţa întunecoasă, răsucită în spiralã, atât de cunoscută, care-l întâmpină ca de obicei cu miros de pisică, de gaz şi de rufe jilave; dibui uşa şi ciocăni tare.

Un chip ascuţit de bătrână se ivi în crăpătura uşii ferecate cu două lanţuri solide. Ea îl cerceta pe Alexei îndelung, cu neîncredere şi curiozitate, îl întreba cine e, pe cine caută şi cum îl cheamă. Abia după aceea lanţurile zornăiră şi uşa se deschise.

— Anna Danilovna nu-i acasă, dar ne-a telefonat că veniţi. Intraţi, vă voi conduce la ea în odaie.

Toată vremea, ochii mici, decoloraţi şi stinşi ai bătrânei pipăiau parcă obrazul lui Alexei, tunica şi mai cu seamă sacul din spatele lui.

— Să vă încălzesc, poate, puţină apă? Uite colo pe sobă este maşina de gaz a Annecikăi. Încălzesc îndată…

Alexei intră fără niciun fel de stingherealã în camera ce-i era cunoscută. Pesemne că însuşirea aceea a ostaşului de a se simţi oriunde la el acasă, atât de dezvoltată la Strucikov, i se transmisese şi lui. Adulmecând mirosul cunoscut de lemn vechi, de praf şi naftalină, pe care îl răspândeau toate lucrurile astea atât de bătrâne, ce serviseră cu credinţă decenii de-a rândul, Alexei se simţi năpădit de un fel de emoţie, ca şi cum, după îndelungi pribegiri, ajunsese din nou sub acoperământul casei părinteşti.

Bătrâna umbla mereu în urma lui şi vorbea, vorbea necontenit despre coada la o brutărie, unde cu puţin noroc va putea să capete pe cartelă, în loc de pâine neagră, nişte cozonăcei dulci, că mai adineauri auzise în tramvai, de la un militar foarte serios, că nemţii ar fi mâncat o bătaie straşnică lângă Volga, că de necaz Hitler ar fi înnebunit, ba chiar ar fi fost închis la o casă de nebuni şi că acum în Germania se află o dublură a lui; că vecina ei, Alevtina Arkadievna, care primeşte fără niciun drept cartela de alimente, i-a luat şi nu mai vrea să-i

înapoieze un splendid bidon smălţuit, pentru lapte; că Anna Danilovna este fiica unor oameni foarte respectabili, care se află acum în evacuare şi că e o fată admirabilă, blândă, cuminte, care nu seamănă cu altele, nu se înhăitează cu fitecine şi nu-şi aduce acasă cavaleri.

— Dumneavoastră sunteţi cumva logodnicul ei? Tanchist, Erou al Uniunii Sovietice?

— Nu, sunt un simplu aviator, răspunse Meresiev şi era cât pe-aci să izbucnească în râs, văzând aerul de nedumerire, jignire, neîncredere şi mânie care se zugrăvi rând pe rând pe faţa expresivă a bătrânei, la auzul răspunsului.

Ea-şi strânse buzele, trânti uşa şi, ajungând în capătul celălalt al coridorului, bombăni supărată, nemaipăstrând nici urmă din prietenia-i plină de atenţii de adineauri.

— Dacă aveţi nevoie de apa caldă, n-aveţi decât să vi-o încălziţi la maşina albastră de gaz.

Se părea ca Aniuta era peste măsură de ocupată la spital. În ziua aceea mohorâtă de toamnă, casa avea un aspect de paragină. Totul zăcea acoperit sub un strat gros de colb; la ferestre şi pe piedestale îngălbeneau şi se veştejeau florile neudate de mult. Pe masă odihneau un ceainic şi coji de pâine care începuseră să mucegăiască. Până şi pe pian era un strat gros şi moale de praf. Iar o muscă mare şi grasă zumzăia, înăbuşindu-se parcă în aerul îmbâcsit şi greu; bâzâia prelung şi se izbea de geamul gălbui, întunecos.

Meresiev deschise ferestrele. Ele dădeau spre un dâmb brăzdat de şirurile înghesuite ale unor răsaduri de zarzavat. Aerul proaspăt se năpusti în cameră, stârnind colbul aşternut şi învăluind încăperea într-o negură sură. Atunci lui Alexei îi veni o idee năstruşnica: să cureţe odaia părăginită, să-i prilejuiască Aniutei uimire şi bucurie în cazul când va scăpa cumva seara, ca să vină să-l vadă. Îi ceru bătrânicăi o căldare, o cârpă şi o perie şi se apucă plin de râvnă de treaba aceasta pe care bărbaţii o dispreţuiesc îndeobşte. Timp de o oră şi jumătate el frecă, scutură, şterse şi spălă, bucurându-se de munca lui săvârşită cu neîndemânare.

Seara, se duse până la podul lângă care văzuse la venire nişte fetiţe vânzând buchete multicolore de ochiul-boului. Cumpără câteva buchete, le puse în vase pe masă şi pe pian, apoi se aşeză în jilţul verde atât de comod, simţind în trup o oboseală plăcută şi adulmecând cu lăcomie mirosul de friptură pe care bătrânica i-o pregătise din merindele lui.

Dar Aniuta veni atât de ostenită, încât abia îi dădu bună seara şi se trânti pe divan, fără să fi observat măcar că în jurul ei totul lucea şi scânteia de curăţenie. Abia după câteva minute, când îşi mai reveni şi bău puţină apă, se uită în jur, mirată, înţelese, zâmbi cu un zâmbet trudit şi-i strânse cu recunoştinţă mâna.

— Se vede că nu degeaba este Grişa atât de îndrăgostit de dumneata, că mai-mai să fiu geloasă. Alioşenka, dumneata ai făcut curat? Dumneata singur? Ce bun eşti! N-ai mai primit nimic de la Grişa? Este acolo. Alaltăieri a sosit o scrisoare de la el, scurtă, numai două cuvinte: e la Stalingrad şi – caraghiosul! – scrie ca-şi lasă barbă. Ce idee! A şi găsit când... O fi primejdios acolo? Hai, spune-mi, spune-mi, Alioşa! Se povestesc despre Stalingrad atâtea grozăvii!

— Acolo e război.

Alexei oftă şi se posomori. Îi pizmuia pe toţi cei ce se aflau acolo, pe Volga, unde începuse bătălia gigantică despre care se vorbea acum atât de mult.

Statură de vorbă toată seara, mâncară minunat, cu multă poftă, friptură de carne conservată, iar pentru că a doua încăpere era închisă, bătută în cuie, împărţiră frăţeşte aceeaşi cameră, Aniuta culcându-se pe pat, iar Alexei pe divan; adormiră îndată, somnul zdravăn al tinereţii.

Când Alexei deschise ochii şi sări îndată de pe divan, razele soarelui, încărcate de pulbere, se aşternuseră pieziş pe podea. Aniuta nu mai era în cameră. De spătarul divanului se afla prins un bileţel:

„Mă grăbesc la spital. Ceaiul e pe masă, pâinea în bufet zahăr nu am. Până sâmbătă nu mai scap. A.”

De-a lungul acestor zile, Alexei nu ieşi din casă mai deloc. Neavând ce face, îi repară bătrânei toate primusurile, maşina de gaz, îi lipi cratiţele, îi repară comutatorul şi prizele şi, la rugămintea ei, îi puse la punct şi râşniţa de cafea a tâlhăroaicei aceleia de Alevtina Arkadievna, care, în treacăt fie zis, tot nu-i înapoiase bidonul smălţuit, pentru lapte. Prin serviciile pe care i le făcu, el câştigă bunăvoinţa bătrânei şi a soţului ei, salariat la Trustul Construcţiilor şi activist în cadrul apărării antiaeriene, care şi el lipsea zile întregi de acasă. Soţii ajunseseră la concluzia că tanchiştii or fi ei oameni de treabă, dar nici aviatorii nu rămân mai prejos, ba, dacă te uiţi mai de aproape la ei, sunt, în pofida profesiunii lor de zburători, gospodari, familişti, serioşi.

În ajunul prezentării la serviciul de cadre, Alexei nu închise ochii toată noaptea. Se sculă în zori, se bărbieri, se spălă şi exact la ora deschiderii instituţiei se apropie cel dintâi de masa maiorului din serviciul administrativ, care trebuia să hotărască soarta lui. Din prima clipă maiorul nu-i plăcu. Cu aerul că nu-l observă pe Alexei, el îşi făcu îndelung de lucru la birou, scoţând şi aşezând dosarele cu hârtii, telefona cuiva şi lămuri secretarei în amănunt cum trebuie numerotate dosarele personale, pe urmă ieşi şi se înapoie după multă zăbavă. În vremea asta, Alexei avu răgazul să se înverşuneze împotriva mutrei lui lunguieţe, cu nasul lung, cu obrajii raşi proaspăt, cu buzele prea roşii, cu fruntea teşită, îmbinându-se pe nesimţite cu o chelie lucitoare. În cele din urmă, maiorul întoarse şi foaia

calendarului, şi abia după aceea îşi înălţă privirea asupra solicitantului.

— Aveţi treabă cu mine, tovarăşe locotenent-major? întrebă el cu o voce de bas, sigur de sine.

Meresiev explică motivul care îl aducea. Maiorul ceru secretarei hârtiile lui şi, în aşteptare, stătea cu picioarele întinse, scobindu-se de zor în măsele cu o scobitoare pe care o acoperea politicos cu palma stângă. Când i se aduseră hârtiile, îşi şterse scobitoarea cu batista, o înveli cu grijă într-o hârtiuţă şi o puse în buzunarul tunicii, apoi se apucă să citească dosarul. Ajungând probabil la amănuntul amputării picioarelor, îi arătă grăbit lui Alexei un scaun – adică, „Poftim, şedeţi, de ce staţi în picioare?" – pe urmă se adânci din nou în citirea hârtiilor. Terminând ultima pagină, îl întrebă:

— Ei, şi ce anume doriţi?

— Vreau să mi se facă repartizarea la un regiment de aviaţie de vânătoare.

Maiorul se rezemă de spătarul scaunului, şi-l privi uimit pe aviatorul care stătea încă în picioare în faţa lui; îi împinse el însuşi scaunul. Sprâncenele lui late se urcară şi mai sus pe fruntea-i netedă şi lucioasă.

— Bine, dar nu puteţi zbura, nu-i aşa?

— Ba pot şi am să zbor! Trimiteţi-mă la o şcoală de antrenament pentru probă.

Meresiev aproape că strigă, iar glasul lui exprima o voinţă atât de hotărâtă, încât militarii de la mesele celelalte înălţară capul, vrând să afle ce pretindea cu atâta stăruinţă tânărul acela oacheş.

— Dar, daţi-mi voie, cum poate cineva să zboare fără picioare? E ridicol... Aşa ceva nu s-a mai văzut niciodată. Şi cine e acela care o să vă îngăduie?

Maiorul pricepuse că în faţa lui se găsea un fanatic, poate chiar un nebun. Uitându-se pieziş la chipul mânios al lui Alexei, la ochii lui „smintiţi", căută să-i vorbească pe un ton cât mai blajin.

— Nu s-a mai văzut, dar o să se vadă, repetă cu încăpăţânare Meresiev şi scoţând din carnet o tăietură din ziar, învelită cu luare-aminte în celofan, o puse pe masă, dinaintea maiorului.

Militarii de la mesele celelalte îşi părăsiseră de mult treaba şi ascultau cu interes discuţia. Unul îşi făcu de lucru pe lângă maior, cerându-i chibritul, şi se uită ţintă în ochii lui Meresiev. Maiorul îşi aruncă privirea asupra articolului.

— Pentru noi aşa ceva nu e un document. Avem instrucţiuni, care stabilesc cu precizie toate condiţiile de capacitate pentru aviaţie. Nu pot să vă admit la conducerea avionului nici măcar dacă v-ar lipsi două degete, darămite ambele picioare. Poftiţi ziarul – asta nu-i o dovadă. Am toata stima pentru dorinţa dumneavoastră, dar...

Simţind că fierbe de mânie, că în clipa următoare va zvârli călimara în fruntea aceea pleşuvă şi lucitoare, Meresiev rosti anevoie:

— Dar asta?

Şi depuse pe masă ultimu-i argument: hârtia cu semnătura medicului-şef al comisiei. Maiorul o luă cu îndoială. Hârtia se prezenta în forma cuvenită, purta antetul direcţiei sanitare şi avea ştampilă; era semnată de un medic stimat în aviaţie. Nu, în faţa lui nu se afla un nebun. Tânărul acesta extraordinar ţinea într-adevăr să zboare fără picioare. Izbutise chiar să-l convingă pe medicul-şef. Om serios şi cu autoritate.

— Şi totuşi, cu toată bunăvoinţa mea, nu pot, ofta maiorul, dând deoparte dosarul lui Meresiev. Medicul-şef poate să scrie ce-i place, dar noi avem instrucţiuni clare şi precise, care nu admit excepţii... Dacă le încalc, cine răspunde: medicul-şef?

Meresiev se uită plin de ură la omul acesta bine hrănit şi mulţumit de sine, atât de încrezut, de calm şi de politicos, la guleraşul alb, imaculat, al tunicii lui curate, la mâinile-i păroase, cu unghii mari, urâte, dar îngrijit tăiate. Cum să-i explice? Parcă ar putea să înţeleagă? Ştie el ce înseamnă o luptă aeriană? Poate că nici nu auzise în viaţa lui o împuşcătură. Stăpânindu-se din răsputeri, Meresiev rosti înăbuşit:

— Atunci, cum să fac?

— Dacă ţineţi cu tot dinadinsul, pot să vă îndrept la comisia medicală a serviciului de recuperare, glăsui maiorul înălţând din umeri. Dar vă previn: vă osteniţi degeaba.

— Ah, fire-ar al dracului! Înscrieţi-mă la comisie! răcni Meresiev răguşit şi se lăsă greoi pe scaun.

Aşa începură peregrinările lui prin instituţii. Oameni obosiţi, îngropaţi până în gât în hârţoage, îl ascultau, se mirau, îl compătimeau, se minunau şi dădeau neputincioşi din mâini. Şi într-adevăr, ce puteau ei să facă? Existau instrucţiunile, instrucţiunile bine alcătuite, aprobate de comandament, existau tradiţiile consacrate de ani de zile, şi cum puteau ei să le încalce, ba încă într-un caz asupra căruia nu încăpea niciun dubiu? Tuturor le părea rău de invalidul neastâmpărat care năzuia să ia parte la luptă, nimeni nu avea curajul să-i spună un „nu” irevocabil, ci îl purtau de la serviciul cadrelor la serviciul de recuperare, de la un birou la altul, îl compătimeau şi-l expediau la tot felul de comisii.

Pe Meresiev nu-l mai supărau refuzurile, tonul pedant, compătimirile umilitoare şi condescendente, împotriva cărora se revolta sufletul lui mândru. Se deprinse să se înfrâneze, îşi însuşi tonul solicitatorului şi, deşi uneori primea câte două-trei refuzuri pe zi, nu-şi pierdea nădejdea. Pagina de ziar şi rezoluţia medicului-şef se uzaseră atât de mult tot scoţându-le din buzunar, încât se rupseseră la

îndoituri, astfel că fu nevoit să le lipească pe hârtie cerată.

Greutăţile peregrinărilor lui se complicară datorită faptului că încă nu sosise niciun răspuns de la regiment şi, ca şi mai înainte, trăia fără certificatele de alocare la drepturi. Alimentele eliberate la sanatoriu secaseră şi ele. Ce-i drept, cei doi soţi, vecinii lui, cu care se împrietenise, văzându-l că nu-şi mai prepară hrana, îl invitau mereu la masă. Dar el ştia cum se zbăteau bătrânii, trebăluind la grădiniţa lor de zarzavat de pe dâmbul de sub ferestre, unde fiecare fir de ceapă, fiecare morcov era drămuit dinainte; ştia cum în fiecare dimineaţă îşi împărţeau frăţeşte, ca nişte copii, raţia lor de pâine; ştia, şi refuza, declarându-le curajos că, pentru a evita plictiseala gătitului, mânca acum la o popotă ofiţerească.

Veni ziua de sâmbătă, când urma să fie liberă Aniuta, cu care el stătea zilnic de vorbă la telefon, raportându-i amănunţit mersul nefericit al treburilor lui. Şi se hotărî. Păstra în sacul de merinde un vechi portţigaret de argint al tatălui său, având gravat pe capac în email negru o troică în zbor năvalnic şi o inscripţie: *„De la prieteni, de ziua nunţii voastre de argint”*. Alexei nu fuma, dar la plecarea pe front a băiatului preferat, mama îi băgase în buzunar relicva părintească, păstrată cu grijă în familie, şi ca pe o relicvă o purta cu el, masivă, grea, păstrând-o mereu în buzunar, spre a-i aduce noroc. Găsi portţigaretul în sac şi se duse cu el la Consignaţie.

O femeie uscăţivă, mirosind a naftalină, învârti portţigaretul în mâini, arătă cu degetul osos inscripţia şi declară că la ei nu se primesc spre vânzare obiecte cu dedicaţii.

— Dar nu cer mult pe el, cât veţi oferi.

— Nu, nu, şi pe lângă asta, cetăţene ofiţer, mi se pare că e prea devreme să primiţi cadouri pentru nunta de argint, observă răutăcioasă doamna care mirosea a naftalină, privindu-l bănuitoare cu ochii ei şterşi.

Aviatorul deveni stacojiu la faţă şi, luându-şi portţigaretul de pe tejghea, se repezi spre uşă. Cineva îl apucă de mânecă, suflându-i în ureche o duhoare de alcool dospit.

— Nostim lucru. Şi nu e scump, nu-i aşa? se informă o mutră nebărbierită, cu nasul vânăt, şi posesorul ei întinse spre portţigaret o mână tremurândă cu vinele umflate. Argint masiv. Din respect pentru un erou al Războiului pentru Apărarea Patriei, ofer cinci sutici.

Alexei nu mai stătu la tocmeală, înşfăcă cele cinci bilete de bancă şi fugi din împărăţia aceasta a vechiturilor la aer curat. Cumpără din piaţa învecinată o bucăţica de carne, lapte, slănină, o pâine întreagă, cartofi şi ceapă. Nu uită să cumpere nici câteva rădăcini de pătrunjel. Ajunse „acasă”, cum obişnuia să spună acum, încărcat, mestecând din mers o felioară de slănină.

— M-am hotărât din nou să mănânc acasă, la popotă se găteşte

prea prost, o minţi el pe bătrână, întinzându-şi cumpărăturile pe masa din bucătărie.

Seara, o aşteptă pe Aniuta cu o masă impunătoare. Supă de carne cu cartofi, chihlimbarie la culoare, în care înotau frunzuliţe creţe şi verzi de pătrunjel, carne prăjită cu ceapă şi chiar un chisel[20] de răchiţele pe care bătrâna-l îngroşase cu făină de cartofi. Fata veni obosită şi palidă. Se vedea că trebuie să facă o sforţare ca să se spele şi să-şi schimbe rochia. Mâncă grăbită felul întâi şi doi şi se întinse în jilţul vechi, fermecat, care, cu braţele-i îmbietoare îmbrăcate în pluş, îmbrăţişa parcă pe oaspetele trudit, şoptindu-i la ureche vorbe adormitoare. Adormi şi ea fără să mai aştepte chiselul preparat după toate regulile artei şi care aştepta, într-un bidon sub robinetul deschis, să se mai răcească.

Când, după un somn scurt, fata deschise ochii, umbrele cenuşii ale amurgului deveneau tot mai dese în cămăruţa din nou curată, ticsită cu lucruri prietenoase şi vechi. Aniuta îl văzu pe Alexei la masă, în lumina mată a lămpii bătrâneşti cu abajur. El şedea cu capul în palme, strângându-şi-l ca şi cum ar fi vrut să-l strivească. Nu-i vedea faţa, dar întreaga lui atitudine vădea o deznădejde atât de grea, încât mila pentru bărbatul puternic şi dârz se înălţa asemenea unei unde calde, din inima fetei. Se sculă încet, se apropie de el, cuprinse cu o mână capul lui mare şi începu să-l mângâie, trecându-şi degetele prin buclele aspre ale părului său. El îi prinse mâna şi-i sărută palma, apoi sări brusc în picioare, vesel şi zâmbitor:

— Dar chiselul nostru? E cu putinţă aşa ceva? Eu mă străduiesc, mă zbat să-l pun sub robinet la temperatura cuvenită, şi ea, poftim! a adormit. Cum îi vine oare bucătarului?

Mâncară voioşi câte o farfurie din chiselul acru, „exemplar”, mai sporovăiră, dar, ca şi cum ar fi fost înţeleşi, nu pomeniră nimic de Gvozdiov, nici de treburile personale ale lui Meresiev. Pe urmă, începură să-şi aştearnă pentru noapte, fiecare la locul lui, Aniuta ieşi în coridor şi aşteptă până când auzi protezele lui Alexei izbindu-se de podea, apoi reintră, stinse lampa, se dezbrăcă la rându-i şi se culcă. Era întuneric. Tăceau amândoi, dar auzind uneori fâşiitul cearşafului sau scârţâitul droturilor, ea ghicea că Alexei nu doarme.

— Alioşa, dormi? nu se putu stăpâni Aniuta să nu-l întrebe.

— Nu, nu dorm.

— Te gândeşti?

— Da... dar dumneata?

— Şi eu.

Tăcură. Dincolo de fereastră, tramvaiul scrâşni sonor la curbă. O flacără vânătă, orbitoare, ţâşnind deasupra troleului, lumină o clipă

---

[20] Chisel – un fel de peltea de fructe, preparată cu făină de cartofi.

cămăruţa şi avură timp să-şi zărească figurile. Stăteau amândoi cu ochii deschişi.

Alexei nu-i spuse nimic Aniutei despre rezultatul colindărilor lui din ziua aceea, dar ea înţelese că lucrurile merg prost şi că, poate, speranţa începea să se stingă în sufletul lui dârz. Ghici cu inima ei de femeie cât de abătut era desigur omul acesta, dar totodată îşi dădu seama că exprimarea făţişă a simpatiei i-ar stârni şi mai rău durerea, iar compătimirea n-ar face decât să-l jignească.

Alexei stătea culcat pe spate, cu braţele sub cap, şi medita că la câţiva paşi de el se află o fată drăguţă, logodnica prietenului său, o tovarăşă bună, simpatică. N-ar fi avut de străbătut decât trei paşi până la ea, în camera întunecoasă, dar aceşti trei paşi nu i-ar fi făcut pentru nimic în lume, ca şi cum fata necunoscută i-ar fi fost soră adevărată. Medita de asemenea că maiorul Strucikov nu l-ar fi crezut. Sau, cine ştie poate că tocmai el ar fi fost în stare să-l înţeleagă acum mai bine decât oricare altul... Şi cât de cumsecade este Aniuta... cât se trudeşte biata de ea, şi totuşi cât de mult îşi îndrăgeşte munca grea de la spital!

— Alioşa! îl strigă încet Aniuta.

Dinspre divanul lui se auzea o răsuflare egală. Aviatorul dormea. Fata se sculă din pat şi, desculţă, călcând cu băgare de seamă, se apropie de el, îi îndreptă perna ca unui copil mic şi îi potrivi pătura.

7

Meresiev fu chemat cel dintâi la comisie. Medicul-şef, mătăhălos şi buhăit, reîntors în sfârşit din misiune, ocupa locul prezidenţial. Îl recunoscu îndată pe Meresiev şi se ridică de la masă ca să-l întâmpine.

— Ce, nu vor să te primească? De, dragul meu, situaţia dumitale e tare complicată. Trebuie să treci peste lege. Şi cum să treci peste ea? îl compătimi el binevoitor.

Nu-l mai examinară pe Alexei. Pe hârtia lui, medicul-şef scrise cu creion roşu: „Către serviciul cadrelor. Socot posibil să fie trimis pentru încercare la o unitate de antrenament.”

Alexei se duse cu hârtia direct la şeful serviciului de cadre. Nu-l lăsară să intre. Meresiev fu cât pe-aci să izbucnească, dar aghiotantul generalului, un căpitan tânăr, subţirel, cu mustăcioară neagră, avea o faţă atât de veselă, de simpatică şi „binevoitoare”, încât Meresiev, care niciodată nu-i putuse suferi pe „arhangheli” – cum îi numea el pe aghiotanţi – se aşeză lângă măsuţă şi în mod cu totul surprinzător îi istorisi pe larg toată povestea lui. Istorisirea era mereu întreruptă de soneria telefonului. Căpitanul era nevoit toată vremea să sară de la

locu-i şi să se repeadă în cabinetul şefului său. Dar abia reîntors, el se aşeza din nou în faţa lui Meresiev şi, privindu-l cu ochi naivi ca de copil, în care se citea deopotrivă curiozitatea şi admiraţia, ba chiar şi neîncrederea, îi îndemna:

— Ei, ei, şi mai departe? Sau dădea brusc din mâini şi întreba cu nedumerire: Adevărat? Serios, nu mă duci? Da-a, asta zic şi eu! D-d-a-a...

Când Meresiev îi împărtăşi peregrinările prin birouri, căpitanul, care cu toată înfăţişarea lui tinerească se dovedea a fi foarte priceput în treburile cancelaristice, exclamă revoltat:

— Sunt daţi dracului! Te-au plimbat degeaba. Eşti un tânăr excepţional, nici nu ştiu cum să-ţi spun. Numai că ei au dreptate: fără picioare nu poţi zbura.

— Ba sunt unii care zboară... Uite...

Şi Meresiev îi puse dinainte tăietura din ziar, rezoluţia medicului-şef şi adresa respectivă.

— Dar cum să zbori fără picioare? Ce om curios! Nu, frăţioare, ştii zicala: „când o sa vadă orbul şi-o să joace ologul”.

Meresiev s-ar fi supărat, desigur, pe oricare altul, ba poate că, scos din fire, i-ar fi spus şi grosolanii. Însă obrazul plin de vioiciune al căpitanului radia de bunăvoinţă, astfel că, în loc să se supere, Meresiev sări de la locul lui şi striga provocator, ca un băieţandru:

— Zici: când o juca ologul? şi se porni deodată să danseze prin sala de aşteptare.

Căpitanul îl urmărea entuziasmat din ochi, apoi, fără niciun cuvânt, îşi luă hârtiile şi dispăru în cabinetul şefului.

Nu se arătă multă vreme. Aviatorul ciuli urechile, căutând să prindă sunetele înăbuşite a două voci care răzbăteau de dincolo de uşă; simţea cum sub efectul groaznicei încordări, trupul i se zgârcise, cum îi zvâcnea dureros şi precipitat inima, de parcă s-ar fi avântat cu un avion rapid, într-un picaj la verticală.

Căpitanul ieşi din cabinet, zâmbind foarte satisfăcut.

— Uite ce, spuse el, bineînţeles că generalul nici nu vrea s-audă de reîntoarcerea dumitale în cadrele personalului navigant. Dar uite ce a scris aici: va fi îndrumat la un batalion de deservire a aerodroamelor, fără reducerea soldei şi drepturilor de subzistenţă. Ai priceput? Fără reducere...

Căpitanul rămase uluit văzând că în loc de bucurie, faţa lui Alexei exprima revolta.

— La un batalion de deservire?! Pentru nimic în lume! Înţelegeţi odată cu toţii: eu nu mă zbat pentru burtă, pentru soldă. Sunt aviator, înţelegeţi? Vreau să zbor, să lupt... De ce n-o fi vrând nimeni să priceapă! Doar e atât de simplu...

Căpitanul rămase pe gânduri. De unde i-a mai picat pe cap un

vizitator ca ăsta? Altul în locul lui s-ar fi apucat din nou să ţopăie, pe când el... E un caraghios! Dar caraghiosul ăsta îi plăcea tot mai mult căpitanului. Începea să aibă o deosebită simpatie pentru el, ar fi vrut cu orice preţ să-l ajute în planurile lui năstruşnice. Deodată îi veni o idee. Clipi din ochi şi, făcându-i lui Meresiev semn cu degetul să se apropie, murmură cu privirea aţintită spre uşa şefului:

— Generalul a făcut tot ce-a putut. Mai mult nu-i stă în putinţă. Serios! L-ar crede nebun şi pe el: să primeşti un olog în rândurile personalului navigant! Întinde-o drept la mai-marele nostru, e singurul care poate s-o facă.

Peste o jumătate de oră, Meresiev, căruia noua lui cunoştinţă îi şi procurase un permis, călca nervos pe covoarele sălii de aşteptare la „mai-marele”. Cum de nu-i venise în gând mai înainte? Se înţelege că tocmai aici trebuia să fi venit de la început, fără să-şi piardă atâta timp de-a surda. Ce-o fi, o fi!... Să vorbească cu şeful... A fost doar şi el un as pe vremuri... El va trebui să înţeleagă! Nu e el omul care să trimită un vânător la un batalion de deservire a aerodroamelor!...

În anticameră aşteptau tacticos câţiva generali şi colonei. Vorbeau cu glas scăzut, unii vădit emoţionaţi, şi fumau mult, numai locotenentul-major călca mereu pe covoare cu mersul lui ciudat, săltăreţ. După ce toţi vizitatorii se scurseră şi veni rândul lui Meresiev, el se apropie brusc de masa la care şedea un maior tânăr, cu o faţă deschisă şi rotundă.

— Vreţi să mergeţi la şef, tovarăşe locotenent-major?

— Da, am ceva personal... foarte important...

— Totuşi, nu vreţi să mă puneţi şi pe mine în curent cu chestiunea dumneavoastră? Vă rog, luaţi loc. Fumaţi? şi-i întinse lui Meresiev un portţigaret deschis.

Alexei nu fuma, dar, nu ştiu nici el de ce, luă o ţigară, o strânse în palme, apoi o puse pe masă şi deodată, aşa cum îi povestise mai înainte căpitanului îi vorbi şi maiorului despre toate necazurile lui Din ziua aceea îşi schimbă fundamental părerea despre „arhanghelii” care păzesc anticamerele generalilor. Maiorul îl ascultă nu numai politicos, nu, ci chiar prieteneşte, atent şi cu simpatie. Citi tăietura din ziar şi luă cunoştinţă de rezoluţia medicului-şef. Meresiev, însufleţit, zvâcni din loc şi, uitând unde se află, era cât pe-aci să demonstreze din nou că ştie să danseze... Uşa cabinetului se deschise brusc şi din încăpere ieşi un bărbat înalt, slab, cu părul negru, pe care Alexei îl recunoscu îndată după fotografii. Îşi încheia din mers mantaua, spunând ceva unui general care venea în urma lui. Părea foarte preocupat şi nu-l băgă în seamă pe Meresiev.

— Plec la Kremlin, îi aruncă el maiorului în treacăt, uitându-se la ceas. Dă dispoziţii să se pregătească pentru ora 6 avionul de noapte pentru Stalingrad. Aterizarea la Verhneaia Pogromnaia.

Şi dispăru tot atât de repede cum se ivise.

Maiorul comandă îndată avionul şi aducându-şi aminte de Meresiev, dădu din mâini:

— N-ai noroc. Plecăm cu avionul. Va trebui să aştepţi. Ai unde să stai?

Pe figura oacheşă a ciudatului vizitator, atât de energică şi de dârză, cu o clipă înainte, maiorul citi o dezamăgire şi o oboseală atât de mare, încât îşi schimbă hotărârea:

— Bine... Eu îl cunosc pe şef; ştiu că ar fi procedat la fel.

Aşternu câteva cuvinte pe un formular oficial, îl băgă în plic, scrise pe el adresa: „Şefului serviciului de cadre", apoi i-l întinse lui Meresiev şi-i strânse mâna:

— Îţi doresc succes din toată inima.

Pe formular scria:

„Locotenentul Meresiev A., a fost în audienţă la comandantul armatei. Să i se acorde tot sprijinul şi toată atenţia pentru a putea să se reîntoarcă în aviaţia de luptă."

Peste o oră, căpitanul cu mustăcioară îl introduse pe Meresiev în cabinetul şefului său. Bătrânul general, greoi, cu sprâncenele stufoase, încruntate, citi hârtiuţa, înălţă spre aviator nişte ochi albaştri, veseli, şi zâmbi:

— Ai ajuns şi acolo? Tare zorit mai eşti! Va să zică dumneata erai acela care te-ai supărat că te-am trimis la batalionul de deservire! Ha-ha-ha! râse el zgomotos şi prelung. Bravo! Recunosc în dumneata un zburător de rasă. Nu vrea la batalionul de deservire, şi pace! Hm, s-a supărat! Să mori de râs! Ce să mă fac cu tine, dansatorule? Ai să-ţi pierzi viaţa, iar mie au să-mi taie capul. Mi se va spune: „De ce i-ai dat drumul, neghiob bătrân ce eşti?! Dar cine ştie?! Cine ştie! În războiul ăsta, băieţii noştri au uimit lumea şi cu altele. Dă-mi hârtia!"

Cu un creion albastru, generalul scrise încâlcit, neglijent, fără să termine cuvintele, de-a curmezişul hârtiei:

„Va fi trimis la şcoala de antrenament".

Meresiev apucă hârtia cu mâini tremurătoare. O citi pe loc, la masă, o citi apoi şi pe palierul scării, şi jos, lângă santinela care controla permisele de intrare, pe urmă în tramvai şi în sfârşit stând pe trotuar în ploaie. Dintre toţi oamenii de pe glob, numai el putea să înţeleagă cu adevărat ce însemnau şi cât valorau cele şapte cuvinte scrise atât de neglijent.

De bucurie, Alexei Meresiev îşi vându în ziua aceea ceasul dăruit de comandantul diviziei, cumpără din piaţă tot felul de bunătăţi şi o sticlă de vin. O imploră pe Aniuta la telefon să roage pe cineva s-o înlocuiască vreo două ore la spital, invită pe cei doi bătrâni şi întinse o masă ca-n poveşti, cu prilejul marii lui victorii.

8

O mare fierbere domnea în zilele acelea frământate la şcoala de antrenament, instalată în apropierea Moscovei, lângă un mic aerodrom al *Osoaviahim*-ului[21].

În bătălia de la Stalingrad, aviaţia avusese mult de lucru. Deasupra vechii cetăţi de pe Volga, cerul veşnic întunecat de fumul incendiilor şi al exploziilor devenise arena unor lupte aeriene neîntrerupte, care se transformau în adevărate bătălii. Amândouă taberele înregistrau pierderi foarte mari. Stalingradul în luptă cerea mereu din interior aviatori, aviatori, aviatori şi iar aviatori…

De aceea şi şcoala de antrenament, unde se recalificau aviatorii ieşiţi din spital, iar piloţii veniţi din spatele frontului, care până atunci activaseră în aviaţia civilă, învăţau să piloteze noile avioane de luptă, funcţiona cu maximum de intensitate. Avioanele de antrenament de tip „*U*” şi „*U.T.*”, asemănătoare libelulelor, roiau pe micul şi neîncăpătorul aerodrom, ca muştele pe o masă nestrânsă. Zbârnâiau deasupra lui din zori până-n noapte şi în orice clipă ţi-ai fi aruncat ochii peste chipul brăzdat în lung şi-n lat de roţile avioanelor, ai fi văzut totdeauna pe cineva decolând sau aterizând.

Smulgând din mâna lui Meresiev plicul în care erau ordinul de repartizare şi celelalte hârtii, şeful de stat major al şcolii de antrenament, un omuleţ scund, vânjos, foarte gras, cu ochii înroşiţi de nesomn, se uită încruntat la el, vrând parcă să-i spună: „Cine dracu mi te-a adus şi pe tine? N-am eu şi aşa destulă bătaie de cap?”

„Acu o să se lege de picioarele mele şi o să-mi facă vânt”, gândi Meresiev, privind cu teamă barba sură, nerasă, care începea să se încârlionţeze pe obrazul locotenent-colonelului. Dar pe comandant îl chemă în clipa aceea zbârnâitul a două telefoane deodată. Strângând cu umărul un receptor la ureche, el bombănea ceva foarte enervat în celălalt, plimbându-şi în acelaşi timp ochii peste hârtiile pe care i le prezentase Meresiev. Pare-se că nu citise decât rezoluţia generalului, deoarece scrise pe loc, chiar sub rezoluţie, fără să lase receptorul din mână: „*Detaşamentul trei de antrenament, locotenentul Naumov. Se va înscrie la drepturi.*” Pe urmă, puse ambele receptoare la locul lor şi întrebă obosit:

— Dar certificatul de alocare la drepturi de hrană şi echipament? Nu le ai? Nici unul nu are! Ştiu, ştiu ce vrei să-mi spui… Spitalul, graba… nu te-ai gândit… Dar eu ce vă dau de mâncare? Fă un raport, fără certificat nu te aloc la drepturi.

---

[21] Osoaviahim – Asociaţia pentru sprijinirea apărării aviaţiei şi industriei chimice a U.R.S.S.

— Am înţeles. Fac raport, răspunse Meresiev voios, încremenit în poziţie de drepţi, cu mâna la cozoroc. Pot să plec?

— Du-te, încuviinţă cu mâna, obosit, colonelul. Dar deodată îl auzi răcnind furios. Stai! Ce-i cu asta?

Şi degetul său arătă spre bastonul masiv, cu monogramă de aur, darul lui Vasili Vasilievici.

Din pricina emoţiei, Meresiev îl uitase la plecare într-un ungher al cabinetului.

— Ce-nseamnă fandoseala asta? Imediat să-l arunci! Aici e o unitate de luptă, nu stradă de ţigani! Bastoane, bastonaşe, cravaşe, biciuşti... Unde te crezi, mă rog? Într-o grădină publică? În curând o să vă atârnaţi de gât amulete şi o să luaţi pisici negre în carlingă. Fandositule, să nu te mai văd cu moftul ăsta!

— Am înţeles, tovarăşe locotenent-colonel!

Şi deşi înaintea sa avea încă multe greutăţi şi încurcături de rezolvat, trebuind să întocmească un raport prin care să-i explice locotenent-colonelului arţăgos de ce nu poseda hârtiile trebuitoare; deşi din pricina zăpăcelii, creată de scurgerea neîncetată a puhoiului omenesc prin şcoală, se mânca destul de prost, astfel că elevii, abia ridicându-se de la masa de prânz, începeau să viseze masa de seară; deşi în clădirea şcolii medii, temporar transformată în căminul numărul trei pentru personalul navigant, şi ticsită până la refuz, plesniseră toate ţevile, încât domnea un frig îndrăcit, iar Alexei dârdâise încă din prima noapte, acoperit cu o pătură şi cu haina de piele pusă peste pătură – ei bine, în ciuda tuturor acestor neajunsuri el se simţea aici, în harababura care domnea pretutindeni şi-n lipsa de confort, aşa cum de bună seamă, s-ar simţi un peşte care, sufocându-se din pricina unei îndelungate şederi pe nisip, ar fi fost aruncat din nou în apă de un val. Îi plăceau toate, iar neajunsurile vieţii de cantonament îi aminteau mereu că visul lui era acum pe cale de a se împlini.

Mediul acesta atât de familiar, oamenii atât de dragi inimii sale, cu hainele lor de piele, vechi, scorojite de soare, în decursul războiului, cu cizme moi din blană de câine, cu figurile bronzate, răguşiţi şi veseli; toată această atmosferă intimă, pătrunsă de mirosul dulceag şi totodată înţepător al benzinei, vibrând de huruitul motoarelor puse în mişcare şi de zumzetul ritmic, liniştitor al avioanelor în zbor; mecanicii cu feţele mânjite şi combinezoanele unsuroase, care cădeau din picioare de oboseală; instructorii nervoşi, bronzaţi de soare; fetişcanele rumene de la staţiunea meteorologică; trâmbele cenuşii de fum ce ieşeau din sobă, umplând bordeiul punctului de comandă; zbârnâitul şi zumzetul soneriilor de la telefoane; lipsa lingurilor la popotă, deoarece aceia care plecau pe front le luau ca „amintire”; foile de luptă cu desene în culori şi cu inevitabilele caricaturi ale

„bobocilor” care se gândeau la fete în timpul zborului; noroiul cafeniu al aerodromului, brăzdat în lung şi-n lat de roţile şi bechiile[22] avioanelor; limbajul voios, presărat cu glume pipărate şi cu termeni tehnici de aviaţie – toate acestea îi erau dragi şi familiare.

Meresiev înflori, asemenea unei flori care se desface deodată, îşi recăpătă şi voia bună, şi bucuria de a trăi, şi firea-i veselă, oarecum zvăpăiată, trăsătură care-i caracterizează pe piloţii de vânătoare. În acelaşi timp îşi recăpătă ţinuta militară; răspundea cu vădită plăcere, sprinteneală şi eleganţă la salutul celor mai mici în grad, bătea pasul când se întâlnea cu cei mari, şi de cum primi uniforma cea nouă, o încredinţă pentru ajustare unui sergent rezervist, croitor de meserie şi care acum se afla la batalionul de deservire a aerodromului însărcinat cu repartizarea alimentelor. Sergentul câştiga un ban lucrând noaptea pentru locotenenţii fercheşi şi cusurgii, potrivindu-le, „pe măsură” uniformele de croială cazonă.

Chiar din prima zi, Meresiev plecă pe terenul de zbor spre a-l căuta pe instructorul detaşamentului al treilea, locotenentul Naumov, la dispoziţia căruia fusese trimis. Naumov – un omuleţ scund, foarte ager, cu un cap mare şi braţele prea lungi pentru trupul lui – alerga în jurul *T*- ului şi, cu ochii aţintiţi pe cer unde zbura un avion mic de şcoală, îl ocăra de zor pe cel care îl pilota.

— Cioclu, nu pilot! Sac cu cartofi! Şi mai spune că a zburat pe avioane de vânătoare! Pe cine vrea el să păcălească?

Fără să răspundă la salutul lui Meresiev, care se prezentă reglementar viitorului său instructor, îi arătă doar cu mâna spre cer:

— Văzuşi? Vânător, spaima văzduhului, şi se bălăbăneşte ca o... ca o limbă de clopot.

Instructorul îi plăcu lui Alexei. Îi plăceau întotdeauna oamenii cam zănatici în raporturile cu cei din preajma lor, dar îndrăgostiţi la culme de munca pe care o făceau; cu astfel de oameni te poţi înţelege uşor când eşti tu însuţi harnic şi priceput. Făcu deci câteva observaţii competente în legătură cu pilotul care zbura. Locotenentul cel mărunţel îl privi cu luare-aminte, măsurându-l din cap până-n picioare.

— Sunteţi din detaşamentul meu? Cum vă numiţi? Ce avioane aţi pilotat? Aţi luat parte la lupte? De când n-aţi mai zburat?

Alexei nu era prea sigur că locotenentul l-a ascultat; acesta răsturnase iarăşi capul pe spate şi ţinând o mână streaşină la ochi din pricina soarelui, ameninţa cu pumnul.

— Sacagiu! Uite-l cum virează! Parcă-i un rinocer în salon!

Îi spuse lui Alexei să se prezinte a doua zi la începerea programului de zbor, făgăduindu-i să-l „încerce” imediat.

---

[22] Bechie – dispozitiv aşezat la coada fuselajului unui avion, care serveşte la rezemarea acestuia pe sol.

— Şi acum, duceţi-vă şi vă odihniţi. E recomandabil după drum. Aţi mâncat? Că la noi aici, cu harababura asta, sunt în stare să te lase flămând... Ciubota dracului! Stai tu, să aterizezi numai şi ţi-oi arăta eu, „vânătorule”!

Meresiev nu se duse la culcare, cu atât mai mult cu cât i se păru că pe aerodrom, unde vântul mătura nori de praf înecăcios şi de nisip înţepător, era mai cald decât în clasa a „noua A”, unde-şi avea patul. Găsi în batalionul de deservire a aerodromului un cizmar şi-i cedă tainul său de tutun pe o săptămână rugându-l să-i facă dintr-o centură ofiţerească doua chingi mici, cu catarame speciale, cu ajutorul cărora voia să-şi fixeze mai strâns protezele de pedalele palonierului. Pentru urgenţă şi pentru caracterul neobişnuit al comenzii, cizmarul îi mai pretinse o jumătate de kilogram de votcă, făgăduindu-i în schimb să-i facă nişte chingi „pe cinste”. Revenind pe aerodrom, Meresiev urmări zborurile până seara târziu, când ultimul avion rulă până la linia de demarcaţie şi fu ancorat pentru noapte. Le urmărea ca şi cum n-ar fi fost vorba de simple „zboruri de antrenament în zonă”, ci de un concurs între super-aşi. Nu căuta să analizeze zborurile. Pur şi simplu retrăia atmosfera aerodromului, furat de freamătul din jur, de huruitul neîntrerupt al motoarelor, de pocnetul înăbuşit al pistoalelor de rachete, ameţit de mirosul benzinei şi al uleiului. Întreaga lui fiinţă jubila; nu se gândea o clipă că s-ar putea ca mâine avionul să nu vrea să-l asculte, să nu i se supună şi să se producă o catastrofă.

A doua zi dimineaţa sosi pe aerodrom când era încă pustiu. Motoarele avioanelor, pornite pentru încălzire, urlau la linia de demarcaţie, încălzitoarele „polare” pufăiau din răsputeri, iar mecanicii învârteau la elice, sărind înapoi de parcă ar fi avut în faţa lor un şarpe. În aer răsunau comenzile obişnuite ale dimineţii:

— Preparat!

— Contact!

— Contact!

Cineva îi trase o sudalmă lui Alioşa pentru că „se tot freca pe lângă avioane cu noaptea-n cap”. El răspunse cu o glumă, repetând mereu în minte cuvintele zglobii care i se întipăriseră în minte: „Gata contactul! Gata contactul! Gata contactul!” În sfârşit săltând greoaie şi legănând din aripi, avioanele porniră spre pistă, împinse de mecanici. Naumov sosise şi trăgea dintr-o ţigară răsucită de el, însă atât de scurtă, încât aveai impresia că fumul iese din degetele-i îngălbenite de nicotină.

— Ai şi venit? glăsui fără să răspundă la salutul corect şi reglementar al lui Alexei. Foarte bine. Ai venit primul şi vei zbura primul. Ia urcă-te în cabina din spate a avionului 9, sosesc numaidecât şi eu. O să vedem ce-ţi poate pielea.

Începu să tragă din nou, cu gesturi scurte şi repezi, din ţigara-i

minusculă, grăbit s-o termine, în vreme ce Alexei se îndrepta spre avion, tot aşa de grăbit; voia să-şi fixeze curelele de palonier, înainte de sosirea instructorului. „Pare să fie un băiat bun, dar cine ştie, poate să se încăpăţâneze deodată şi să refuze să mă încerce; dacă se apucă să facă tărăboi?...” Meresiev se căţără pe aripa lunecoasă, agăţându-se înfrigurat de marginea cabinei. Din pricina emoţiei sau a pierderii obişnuinţei, luneca mereu şi nu izbutea să-şi treacă piciorul peste bordul cabinei, aşa că mecanicul, un om cu faţa îngustă şi tristă îl privi mirat, gândind în sinea lui: „S-a îmbătat, câinele!” Dar în cele din urmă Alexei reuşi să păşească peste bordul cabinei cu piciorul ţeapăn, apoi, cu o sforţare supraomenească, îl trase şi pe celălalt, căzând greoi pe scaun. Îşi prinse numaidecât curelele de pedalele palonierului. Chingile se dovediră a fi bine executate, strângându-i elastic şi trainic picioarele de comenzi şi simţindu-le aşa cum în copilărie îşi simţea patinele bine fixate.

Capul instructorului se ivi în cabină:

— Ascultă, amice, nu cumva eşti beat? Ia suflă.

Alexei suflă. Nesimţind mirosul cunoscut, instructorul îl ameninţă cu pumnul pe mecanic.

— Preparat!

— Contact!

— Contact!

Motorul strănută de câteva ori asurzitor, apoi răsunară bătăile regulate ale pistoanelor. Meresiev nu-şi putu stăpâni un strigăt de bucurie şi îşi întinse automat mâna spre maneta de gaze, dar în aceeaşi clipă auzi în tubul avionului răcnetul mânios al instructorului:

— Nu te grăbi ca văduva la măritat!

Instructorul trase maneta de gaze în plin, motorul dudui şi cu o smucitură avionul începu să alerge pe pistă. Naumov trase automat de manşă şi micul avion, ce semăna cu o libelulă şi pe care cei de pe Frontul de Nord îl porecliseră *„pădurar”*, cei de pe Frontul Central *„vărzar”*, iar cei din Sud – *„cucuruzar”*, luă înălţime; servea pretutindeni de ţintă glumelor lipsite de răutate ale ostaşilor, dar în aceiaşi timp era pretutindeni stimat ca un vechi şi credincios tovarăş de luptă, măcar că avea unele ciudăţenii, căci pe el învăţaseră toţi aviatorii să zboare.

În oglinda aşezată oblic, instructorul vedea faţa noului său elev. Câte chipuri nu văzuse el la primul zbor după o întrerupere îndelungată! Văzuse calmul şi seninătatea aşilor, privirile entuziaste ale aviatorilor care se simţeau din nou în elementul lor după îndelungi peregrinări prin spitale. Văzuse cum, înălţându-se în văzduh, se îngălbeneau, îşi pierdeau liniştea şi-şi muşcau buzele cei care se aleseseră cu răni în grele accidente de zbor. Observase curiozitatea plină de ardoare a tinerilor piloţi, care se desprindeau pentru prima

dată de la pământ. Dar o expresie atât de stranie ca aceea pe care o vedea întipărită acum pe figura acestui tânăr, oacheş, frumos, ce părea a nu fi nou în meserie, Naumov nu mai văzuse niciodată de-a lungul anilor, mulţi la număr, din cariera lui de instructor.

Prin pielea brună a noului sosit răzbătu, pete-pete, o roşeaţă febrilă. Buzele i se albiseră, însă nu de frică, nu, ci de o emoţie înălţătoare al cărei tâlc Naumov nu-l putu desluşi. Cine era omul acesta? Ce se petrecea în sufletul lui? De ce i se păruse mecanicului că e beat? Când avionul se desprinse de la pământ şi pluti în văzduh, instructorul văzu că ochii noului său elev, ochi negri, semeţi, ca de ţigan, peste care nu-şi lăsase ochelarii de protecţie, se umplură deodată de lacrimi, ce i se prelinseră pe obraji; dar la o schimbare de direcţie, un curent de aer îi zvântă faţa.

„Ce om ciudat! Trebuie să fiu cu luare-aminte! Cine ştie ce-o fi cu el!” îşi spuse Naumov. Însă pe obrazul zbuciumat care privea prin pătratul oglinzii era ceva ce-l tulbura nespus de mult pe instructor. Simţi cu mirare că i se urcă un nod în gât şi că aparatele încep să-şi piardă conturul.

— Îţi predau comenzile, glăsui el, dar se mărgini numai să slăbească strânsoarea mâinilor şi apăsarea picioarelor, gata în orice moment să smulgă din nou conducerea din mâinile omului ciudat, de neînţeles.

Prin pârghiile comenzilor care repetau fiece mişcare, simţi mâinile sigure şi foarte iscusite ale noului venit, mâinile unui pilot, „prin voia lui Dumnezeu”, cum îi plăcea să spună şefului de stat-major al şcolii – un bătrân lup al aerului, care zburase încă pe vremea războiului civil.

După primul viraj, Naumov încetă să se mai teamă pentru elevul său. Avionul zbura singur, condus cu „cap”. Partea stranie era însă că pilotându-l în zbor orizontal, elevul făcea mereu mici întoarceri, când spre dreapta, când spre stângă, ba zvârlindu-l cu o mişcare scurtă în sus, ba coborându-l. Părea că vrea să-şi verifice forţele. Naumov hotărî în gând că, începând de mâine, va putea să-l trimită pe noul venit în zonă, iar după două-trei zboruri îl va trece pe avionul de şcoala şi antrenament *U.T.-2*, o copie minusculă din placaj a avionului de vânătoare.

Era frig, termometrul fixat pe montantul aripii arăta – 12 grade. Un vânt tăios pătrundea în cabină, se furişa prin blana de câine a cizmelor; instructorul îşi simţea picioarele îngheţate. Era timpul să se întoarcă la aerodrom.

Dar ori de câte ori Naumov comanda prin aviofon „aterizarea”, vedea prin oglindă rugămintea mută a ochilor negri şi înflăcăraţi ai elevului, o privire ce nu era nici măcar rugăminte, ci un fel de poruncă, astfel că nu avea curaj să repete ordinul. În loc de zece minute zburaseră aproape o jumătate de oră.

Naumov sări din cabină şi începu să ţopăie în jurul avionului, bătând din palme. Într-adevăr, gerul din dimineaţa aceea era cam aspru. Elevul zăbovi cam multişor în cabină şi ieşi fără grabă, ca şi cum nu s-ar fi îndurat s-o părăsească, iar după ce coborî pe pământ, se aşeză sub aripă, cu obrajii îmbujoraţi de ger şi de emoţie, fericit ca un om într-adevăr beat.

— Ai îngheţat? Au! pe mine m-a răzbit gerul până şi prin cizmele îmblănite! Şi dumneata numai cu bocancii! Nu ţi-au degerat picioarele?

— Eu n-am picioare, răspunse elevul, continuând să zâmbească gândurilor lui.

— Cum?

Faţa expresivă a lui Nauinov se lungi.

— Eu n-am picioare, repetă Meresiev cu glas răspicat.

— Cum vine asta că „n-ai picioare”? Cum trebuie s-o înţeleg? Ai picioarele bolnave?

— Nu le am şi basta… Am proteze.

O clipă, Naumov ramase pironit locului, de parcă cineva l-ar fi pălit cu un ciocan. Ceea ce îi spusese tânărul cel ciudat era cu totul neverosimil. Cum aşa n-are picioare? Dar cu puţin înainte zburase, şi încă bine…

— Arata-mi… glăsui instructorul cu oarecare teamă.

Pe Alexei, curiozitatea instructorului nu-l revoltă şi nici măcar nu-l jigni. Dimpotrivă, simţi dorinţa să-l dea gata pe omul acela vesel şi hazliu, aşa că, printr-o mişcare de scamator îşi ridică deodată pantalonii.

Elevul stătea pe nişte proteze confecţionate din piele şi aluminiu, stătea în faţa instructorului său, uitându-se cu voioşie la el, la mecanic şi la aviatorii care-şi aşteptau rândul la zbor.

Naumov pricepu dintr-o dată emoţia lui Meresiev, expresia extraordinară de pe faţa lui, lacrimile din ochii lui negri şi dorinţa aceea nesăţioasă de a-şi prelungi senzaţia zborului. Elevul acesta îl ului. Se lepezi spre el.

— Dragul meu, dar cum aşa?… Dar tu… dar tu, pur şi simplu, nu-ţi dai seama ce fel de om eşti!

Acum, ce era principal se înfăptuise. Inima instructorului fusese câştigată. Se întâlniră seara din nou şi alcătuiră împreună planul pentru antrenament. Recunoscură că situaţia lui Alexei era gravă: cea mai mică greşeală putea să ducă la interzicerea definitivă de a mai pilota avionul, cu toate că acum, da, tocmai acum, Meresiev dorea mai mult ca oricând, cu orice preţ, să treacă pe un avion de vânătoare şi să pornească în direcţia spre care se îndreptau în momentul acesta cei mai buni luptători ai ţării – spre vestitul oraş de pe Volga. Acceptă să se antreneze cu răbdare, în mod sistematic şi în toate privinţele. Îşi

dădea seama că în situaţia lui trebuia să nimerească neapărat la ţintă.

9

Meresiev petrecu la şcoala de antrenament mai bine de cinci luni. Acum, peste aerodrom viscolea zăpada, avioanelor li se montaseră în locul roţilor schiuri. Plecând în zonă, Alexei vedea în locul culorilor învăpăiate ale toamnei numai două nuanţe: alb şi negru. Abia de curând se mai domolise emoţia pe care o stârnise vestea dezastrului nemţilor lângă Volga, distrugerea Armatei a şasea germană şi capturarea lui von Paulus. O ofensivă gigantică, nemaivăzută se desfăşura în sud. Tanchiştii generalului Rotmistrov străpunseseră frontul şi, executând o incursiune adâncă în spatele inamicului, distrugeau totul. Să „scârţâie" calm în văzduh, pe micile avioane de şcoală, când pe front se săvârşeau astfel de fapte, iar în văzduh aveau loc atare lupte, îi era mai greu lui Alexei decât atunci când parcurgea zi de zi, de nenumărate ori, coridorul spitalului sau dansa mazurci şi foxtroturi pe cioturile umflate care îi ardeau din pricina durerii.

Dar încă de pe când se afla în spital îşi dăduse cuvântul că se va întoarce în aviaţie. Îşi fixase un ţel şi tindea spre el cu o dârzenie fără seamăn, cunoscând chinurile durerii, amărăciunii, oboselii, dezamăgirii. Într-o zi sosi pe adresa lui un pachet voluminos. Klavdia Mihailovna îi trimitea scrisorile venite pe numele lui şi-l întreba cum o mai duce, cum mai stă cu succesele şi dacă a izbutit să-şi înfăptuiască visul.

„Am izbutit, sau nu?" se întrebă el şi, fără să-şi răspundă, începu să desfacă scrisorile. Erau câteva de la mama, de la Olia, de la Gvozdiov şi încă una care-l miră mult de tot: adresa era scrisă de mâna „sergentului meteorologic", iar dedesubt se afla scris: „din partea căpitanului K. Kukuşkin". Citi scrisoarea aceasta înaintea celorlalte.

Kukuşkin îl informa că fusese doborât din nou, că sărise din avionul cuprins de flăcări, sărise bine, ajungând la ai săi, dar îşi scrântise braţul, iar acum se afla internat la batalionul sanitar unde „crăpa de plictiseală", printre „destoinicii mânuitori ai clismei", dar toate acestea erau fleacuri şi în curând se va înapoia pe front. Răvaşul era dictat de el şi scris de Vera Gavrilova, cunoscută de adresant, căruia i se spune tot „sergentul meteorologic", aşa cum a botezat-o Alexei. Şi mai spunea în cuprinsul răvaşului că ea, Vera Gavrilova, este o tovarăşă foarte simpatică şi că-l sprijină mult în nenorocirea lui. În paranteză, Vera adăuga că, bineînţeles, „Kostea exagerează". Alexei află din scrisoare că ai lui, în regiment, îl ţin încă minte, că fotografia lui se află în sala popotei, printre fotografiile eroilor regimentului şi că luptătorii de Gardă tot n-au pierdut speranţa să-l vadă în mijlocul lor.

„Luptătorii de Gardă”! Meresiev zâmbi şi clătină din cap. Oare unde i-or fi zburat minţile lui Kukuşkin şi secretarei sale benevole, de vreme ce putuseră uita să-i împărtăşească o veste ca aceasta: cinstirea regimentului cu drapelul de Gardă?

După aceea, Alexei deschise scrisoarea mamei. O scrisoare obişnuită, de bătrână, o scrisorică grăbită, plină de emoţii şi grijă pentru el. I-o fi greu, nu suferă oare de frig, ce mănâncă, dacă este îmbrăcat bine pentru iarnă şi dacă nu are nevoie, spre exemplu, de niscaiva mănuşi? Ea a mai împletit cinci perechi şi le-a dăruit ostaşilor Armatei Roşii. A pus în degetul mare al mănuşilor bileţele cu urări – să le poarte sănătoşi multă vreme. Bine ar fi ca o pereche s-ajungă chiar la el! Sunt mănuşi bune, din lână de Angora, pe care a strâns-o de la iepurii ei. Da! A uitat să-i spună; are acum iepuri de casă: un iepure, o iepuroaică şi şapte pui... şi numai la sfârşit, după toată vorbăria asta de bătrână, venea lucrul cel mai important: nemţii au fost alungaţi de la Volga şi, răpuşi... câtă frunză şi iarbă; se zice că a fost luat prizonier un şef mare al lor. Şi aşa, după ce au fost alungaţi de-acolo, Olia a venit la Kamâşin pentru cinci zile; a venit şi a stat la ea, deoarece căsuţa Oliei a fost distrusă de-o bombă. Olia lucrează acum într-un batalion de genişti, are gradul de locotenent, şi a fost rănită la umăr, dar s-a făcut bine şi a fost decorată cu un ordin – bătrâna nu se gândise să-i comunice care anume. Adăuga că tot timpul cât a stat cu ea, Olia a dormit într-una, iar când nu dormea, vorbea tot mereu despre el; dădeau împreună în cărţi şi le ieşea într-una că pe „dama de roşu” o îmbrăţişează „riga de treflă”. Mama adăuga că, dinspre partea ei, nu-şi doreşte altă noră decât „dama aceea de roşu”.

Lui Alexei îi stârni un zâmbet diplomaţia înduioşătoare a bătrânei şi deschise cu băgare de seamă plicul mic, cenuşiu, al „damei de roşu”. Scrisoarea nu era prea lungă. Olia îl înştiinţa că, după munca la tranşee, cei mai buni soldaţi din batalionul de muncă fuseseră trecuţi la o unitate de geniu. Era locotenent-tehnic. Unitatea lor construise sub foc fortificaţiile de lângă colina lui Mamai, atât de cunoscută acum, şi pe urmă lanţul de fortificaţii de lângă Uzina de Tractoare, pentru care faptă unitatea a fost decorată cu ordinul de luptă „Drapelul Roşu”. Fata scria că avuseseră mult de suferit, că totul, începând cu conserve şi până la lopeţi, a trebuit să fie adus de pe celălalt mal al Volgăi, care se afla mereu sub focul mitralierelor duşmane. Îi mai scria că în tot oraşul n-a mai rămas o casă întreagă şi că pământul e răscolit pretutindeni, asemuindu-se cu fotografiile ce reprezintă suprafaţa Lunii.

Scria de asemenea că, după ieşirea din spital, trecuse cu maşina prin oraş. A văzut mormane uriaşe de nemţi răpuşi, strânşi pentru a fi înmormântaţi. Şi câţi alţii zăceau încă de-a lungul drumurilor!

„Aş fi dorit că prietenul tău, tanchistul – nu-i ţin minte numele –

acela căruia duşmanii i-au omorât întreaga familie, sa fie aici şi să vadă cu ochii lui. Pe cuvântul meu, grămezile trebuiau filmate şi arătate acelora care sunt în situaţia lui. Să vadă cum ne-am răzbunat pe duşman!” încheia scrisoarea cu o frază pe care Alexei o citi de mai multe ori fără s-o înţeleagă: *„Acum, după bătălia de pe Volga, mă simt şi eu vrednică de tine, eroul eroilor”*.

Răvaşul fusese scris în grabă, într-o gară unde se afla eşalonul lor. Nu ştia unde pleacă şi care va fi noul ei oficiu poştal militar. Aşadar până la primirea scrisorii următoare, Alexei nu putea să-i răspundă că nu el, ci ea, fetiţa gingaşă, care muncea neobosită şi grijulie în plină vâlvătaie a războiului, era cu adevărat eroina eroinelor. Examină încă o dată pe toate feţele răvaşul şi plicul. Pe adresa expeditorului era scris lămurit: „*locotenentul-tehnic de gardă Olga...*”

De multe ori, în clipele de repaus pe aerodrom, Alexei scotea şi recitea scrisoarea. Şi multă vreme ea-l încălzi, şi pe aerodrom, în bătaia vântului îngheţat de iarnă, şi în clasa a „noua A”, rece, igrasioasă, cu fulgi de zăpadă strecuraţi prin unghere, în care dormea şi acum.

În sfârşit, instructorul Naumov îi fixă probele. Trebuia să piloteze un *U.T.-2*, iar controlul zborului urma să-l facă nu instructorul, ci însuşi şeful de stat-major al şcolii, locotenent-colonelul acela gras, cu faţa roşcovană, care-l întâmpinase atât de neprietenos la sosirea în şcoală.

Ştiindu-se observat cu atenţie de pe pământ şi conştient că acum i se hotărăşte soarta, Alexei se întrecu pe sine în ziua aceea. Îşi lansă avionul uşor şi sprinten, în figuri atât de hazardate, că-i smulse şi locotenent-colonelului, om cu experienţă, exclamaţii de admiraţie. Când Meresiev coborî din avion şi se prezentă şefilor lui, pricepu, după figura emoţionată şi fericită a lui Naumov, care radia de mulţumire, că totul era în ordine.

— Da-da, un „stil” perfect. Cum s-ar zice, aviator prin voia lui Dumnezeu, bodogăni locotenent-colonelul. Uite ce e, siniore, n-ai vrea să rămâi la noi ca instructor? Avem nevoie de oameni ca dumneata.

Meresiev refuză scurt.

— Înseamnă că eşti un nătărău! Mare scofală să lupţi! Aici ai învăţa oamenii.

Locotenent-colonelul observă în clipa aceea bastonul de care se rezema Meresiev şi se învineţi de mânie.

— Iar! Dă-l încoa! Ce, te pregăteşti de excursie? Unde te crezi, pe bulevard? Te trimit la garnizoană pentru neexecutare de ordin! Pe două zile! Îmi umblaţi cu amulete, aşilor! Cu farmece! Nu mai lipseşte decât asul de caro pe carlingă. Două zile arest, auzi?

Şi, smulgând bastonul din mâna lui Alexei, locotenent-colonelul îşi roti privirea, în jur, căutând ceva de care să-l sfarme.

— Tovarăşe locotenent-colonel, daţi-mi voie să raportez: el n-are

picioare, sări instructorul Naumov în ajutorul prietenului său.

Locotenent-colonelul se învineţi şi mai tare. Îşi bulbucă ochii, gâfâind.

— Cum aşa, fără picioare? Ce-mi tot baţi capul? I-adevărat?

Meresiev încuviinţă din cap; urmărea emoţionat cu privirea bastonul drag, care se afla fără îndoială în primejdie. Într-adevăr, nu se despărţise niciodată de darul pe care i-l făcuse Vasili Vasilievici.

Locotenent-colonelul se uită bănuitor la cei doi prieteni.

— Ei, dacă aşa stau lucrurile... dragul meu... ştii... Ia arată-ţi picioarele... Da-a!

Alexei Meresiev ieşi din şcoala de antrenament cu menţiunea „excepţional”. Locotenent-colonelul cel arţăgos, bătrânul „lup al aerului”, putu să aprecieze mai bine decât oricare altul măreţia faptei aviatorului. Nu-şi precupeţi cuvintele de laudă, şi, în caracterizarea pe care i-o dădu, îl recomandă pe Meresiev pentru serviciu la orice categorie de aviaţie, ca pe „un maestru cu multă experienţă şi înzestrat cu o voinţa deosebită”.

10

Meresiev îşi petrecu restul iernii şi începutul primăverii într-o şcoală de recalificare. Era o veche şcoală pentru aviatorii militari, cu un aerodrom excelent, cu un cămin splendid şi un club bine înzestrat, pe a cărui scenă se prezentau uneori spectacolele trupelor teatrale din Moscova aflate în turneu. Şi această şcoală era arhiplină, dar aici se păstra cu sfinţenie ordinea de dinainte de război; trebuia să respecţi chiar şi cele mai neînsemnate amănunte ale uniformei, deoarece pentru cizme necurăţate, pentru lipsa unui nasture la haină sau pentru că porthartul fusese pus în grabă peste centiron, trebuia, din ordinul Comandantului, să faci două ore încheiate de instrucţie.

Un grup numeros de piloţi, unde fusese repartizat şi Alexei Meresiev, învăţa să piloteze avionul de vânătoare *LA-5*, de construcţie sovietică, nou pe acea vreme. Pregătirea se făcea temeinic, elevii studiau motorul, cunoaşterea materialului şi exploatarea lui tehnică. Ascultând lecţiile, Alexei rămase uimit de progresele uriaşe făcute de aviaţia sovietică în răstimpul relativ scurt al absenţei lui din armată. Ceea ce la începutul războiului apărea ca o inovaţie îndrăzneaţă, era acum un lucru irevocabil învechit. Sprintenele „rândunele” şi „migurile” uşoare, adaptate pentru luptă la mari înălţimi şi care în primele zile ale războiului păreau nişte capodopere, acum erau scoase din dotarea unităţilor. În locul lor, uzinele sovietice produceau noi tipuri de avioane, concepute chiar în vremea războiului şi experimentate într-un timp record: splendidele *Jak*-uri, ultimul tip de

avion, *LA-5*, care atunci începeau să fie la modă, *I-L*-urile cu două locuri, aceste tancuri zburătoare, care lunecau până aproape de pământ, aruncând asupra inamicului bombe, gloanţe şi obuze, şi care fuseseră poreclite în armata nemţească cu un nume ce stârnea panică în rândurile ei: „*Schwarzer Tod*", adică „moartea neagră". Noua tehnică făurită de geniul poporului angajat în luptă complicase nespus de mult principiile luptei aeriene, cerându-i aviatorului nu numai să-şi cunoască maşina, să fie cutezător şi dârz, dar să ştie să se orienteze repede deasupra câmpului de luptă, să poată descompune o bătălie aeriană în elementele ei componente şi deseori, fără a mai aştepta altă comandă, să ia pe răspunderea şi riscul lui, hotărârea necesară, şi s-o ducă la îndeplinire.

Toate acestea erau nespus de interesante. Dar pe front se desfăşurau luptele aprige, nesfârşite ale ofensivei, şi, stând în clasa luminoasă, cu tavanul înalt, la o masă de studiu neagră, comodă, şi ascultând lecţiile, Alexei Meresiev suferea de nostalgia frontului, de nostalgia chinuitoare, neîntreruptă a atmosferei bătăliilor. Se deprinsese să înfrângă durerea fizică. Putea să se forţeze să îndeplinească lucruri de necrezut. Dar nu izbutea să biruie dorul nedesluşit, pricinuit de inactivitatea silită, astfel că uneori hoinărea săptămâni întregi prin şcoală, tăcut, distrat şi în acelaşi timp furios.

Spre norocul său, în aceeaşi şcoală îşi refăcea antrenamentul de zbor şi maiorul Strucikov. Se întâlniră ca doi vechi prieteni. Strucikov sosise la şcoală cam la vreo două săptămâni după Meresiev, dar se familiarizase repede cu activitatea ei febrilă, se acomodase perfect cu regulamentul sever şi neobişnuit pentru timp de război. Devenise curând pentru toţi o figură cunoscută. El îşi dădu numaidecât seama de starea sufletească a lui Meresiev, şi într-un rând, pe când se îndreptau spre dormitoare, după ce se spălaseră, îl înghionti uşor în coastă.

— Nu te mai amărî, măi flăcăule, o s-avem şi noi partea noastră în războiul ăsta. Ia te uită cât mai e până la Berlin; să tot mărşăluim pân-acolo! O să luptăm şi noi. O să ne săturăm de lupte!

În cele două-trei luni de când nu se văzuseră, maiorul îmbătrânise, se trăsese la faţă, „dăduse mult înapoi", cum se spune în armată.

Către sfârşitul iernii, aviatorii, tovarăşii din grupa lui Meresiev şi Strucikov, începură zborurile. Dar şi mai înainte de asta, *LA-5* – un avion mic, cu planurile scurte, a cărui siluetă amintea forma unui peştişor cu aripioare – îi era bine cunoscut lui Meresiev. Adesea, între două lecţii, Alexei se ducea pe aerodrom şi privea cum, după un foarte scurt rulaj, avioanele se desprindeau de pe pământ şi luau repede înălţime, rostogolindu-se în aer şi sclipind în soare cu pântecele lor albăstrii. Uneori se apropia de câte un avion, îl examina, îşi trecea cu un gest mângâietor mâna peste aripa lui şi bătea uşurel

cu palma în fuselaj, ca şi cum ar fi fost un cal frumos, bine îngrijit. Dar iată că grupa lui ieşi la start. Fiecare era grăbit să-şi încerce primul puterile, astfel că se iscară discuţii, până una-alta nu prea aprige. Dar instructorul îl alese întâi pe Strucikov. Ochii maiorului străluciră de bucurie; zâmbi poznaş şi fluieră cu însufleţire tot timpul cât îşi prinse curelele paraşutei şi până îşi închise cupola cabinei.

Motorul vui ameninţător, avionul se smuci din loc şi începu să alerge pe pistă, lăsând în urmă o dâră de pulbere de zăpadă ce strălucea ca un curcubeu în razele soarelui. Strucikov execută o spirală în urcare deasupra aerodromului, înscrise câteva viraje de toată frumuseţea, făcu o răsturnare pe o aripă, execută cu o adevărată măiestrie toată gama exerciţiilor acrobatice, dispăru, se ivi pe neaşteptate după acoperişul şcolii şi, cu motorul în plin, trecu săgeată pe deasupra aerodromului, cât pe-aci să atingă şepcile aviatorilor care-şi aşteptau rândul. Dispăru din nou, apoi se arătă şi începu să coboare liniştit, aterizând cu o mişcare plină de siguranţă, pe trei puncte. Strucikov sări din cabină entuziasmat, triumfător, plin de neastâmpăr, ca un copil căruia i-a izbutit o poznă.

— Nu-i maşină, e o vioară; pe legea mea, o adevărată vioară! vorbi el zgomotos, întrerupându-l pe instructorul care-l dojenea pentru cutezanţa lui imprudentă. Serios, o vioară! Să tot cânţi din ea... Zău aşa!... Aşa mai zic şi eu, frate Alioşa – şi-l prinse pe Meresiev în braţe, strângându-l cu putere.

Ce-i drept, avionul era minunat. În privinţa asta nu încăpea discuţie. Dar când îi veni rândul lui Meresiev să zboare şi când, după ce-şi legă protezele de palonier cu ajutorul curelelor, se ridică şi el în aer, simţi deodată că armăsarul era prea nervos pentru el, ologul şi că trebuia să fie cu deosebită băgare de seama. Când decolă, nu mai încercă acea senzaţie splendidă de contopire cu avionul, din care se naşte bucuria zborului. Da, era o maşină minunată, care răspundea nu numai oricărei mişcări, dar până şi tremurului oricât de uşor al mâinii pe comenzi, la care răspundea pe dată printr-o manevră corespunzătoare în aer. Această sensibilitate o făcea într-adevăr să semene cu o vioară măiastră. Şi tocmai de aceea Meresiev simţi cu toată ascuţimea ireparabilul pierderii suferite de el; picioarele-i artificiale rămâneau stângace; înţelese că pentru a conduce un astfel de aparat, protezele oricât de perfecte ar fi ele, oricât antrenament ar face el, nu pot să înlocuiască piciorul viu, flexibil, înzestrat cu sensibilitate.

Avionul străbătea uşor şi mlădios aerul, răspundea ascultător la comenzi. Dar lui Alexei îi era teamă. Vedea cum picioarele întârzie la virajele strânse, simţea că nu poate ajunge la acea identificare cu avionul pe care aviatorul o dobândeşte ca un fel de reflex nou. Întârzierea aceasta putea să ducă la angajarea avionului atât de

sensibil în vrie, şi să-i fie fatală. Se simţea ca un cal împiedicat. Nu era un laş, nu! Nu tremura pentru viaţa lui – se ridicase în zbor fără să-şi controleze măcar paraşuta. Se temea însă că cea mai mică greşeală a lui ar putea să-l şteargă pentru totdeauna de pe listele piloţilor de vânătoare, să-i închidă definitiv calea spre profesiunea ce-i era dragă. Ca atare, spori precauţiile, coborî foarte indispus şi din cauza stângăciei picioarelor, dădu un bont atât de puternic la aterizare, că avionul ţopăi greoi de câteva ori pe zăpadă.

Alexei ieşi din carlingă tăcut şi îmbufnat. Tovarăşii, ba chiar şi instructorul, căutară care mai de care să-l felicite şi să-l încurajeze. Mărinimia lor îl supără. Schiţă un gest vag cu mâna şi, fără un cuvânt, porni bălăbănindu-se greoi, şchiopătând, târându-şi anevoie picioarele peste câmpul întroienit, spre clădirea cenuşie a şcolii. Cea mai cumplită nenorocire, după aceea din dimineaţă de martie când avionul lui, doborât de gloanţele inamicului, se izbise de vârfurile pinilor, ar fi fost să eşueze tocmai acum când se urcase pe un avion de vânătoare. Nu se arătă nici la prânz, şi nu veni nici la masa de seară. Încălcând regulamentul şcolii care interzicea categoric rămânerea în dormitoare peste zi, el stătea trântit pe pat, fără să-şi scoată protezele, cu mâinile sub cap, şi nimeni, nici aghiotantul de serviciu pe şcoală, nici ofiţerii care treceau prin faţa dormitorului şi-i cunoşteau amărăciunea, nu îndrăzni să-i facă observaţie. Strucikov intră, încercă să-i vorbească, dar, necăpătând niciun răspuns, clătină compătimitor din cap şi plecă.

Îndată după plecarea lui Strucikov intră în dormitor locţiitorul politic al comandantului şcolii, locotenent-colonelul Kapustin, un om scund, greoi, purtând ochelari cu lentile groase şi o uniformă prost croită, ce stătea pe el ca un sac. Elevilor le plăceau lecţiile lui, tratând despre problemele internaţionale, şi omul acesta cu o înfăţişare atât de stângace umplea sufletul auditorilor săi de mândrie, că participă la marele război. Dar ca şef, nu-l prea lua nimeni în serios, socotindu-l mai curând un civil, picat din întâmplare în aviaţie, şi care în materie de zbor nu pricepea nimic. Fără să se uite la Meresiev, Kapustin examină dormitorul, pufăi pe nas şi izbucni mânios:

— Care dracu a fumat aici? Doar există o încăpere specială pentru fumători. Tovarăşe locotenent-major, ce-nseamnă asta?

— Eu nu fumez, răspunse Alexei rece, fără să-şi schimbe poziţia.

— Şi de ce stai culcat pe pat? Nu cunoşti regulamentul? De ce nu te-ai ridicat când a intrat un superior? Scoală-te!

Nu era o comandă. Dimpotrivă, cuvintele fuseseră spuse cu ton foarte civil şi blajin, dar Meresiev se sculă şi luă poziţia de drepţi lângă pat.

— Bine, tovarăşe locotenent-major, încuviinţă Kapustin. Ei, şi acum ia să stăm jos şi să ne sfătuim…

— În ce privinţă?

— Păi, ce anume să facem cu dumneata. Nu vrei sa ieşim puţin? Aş fuma, şi aici la dumneavoastră nu e voie.

Ieşiră pe un coridor cam întunecos, slab luminat de becurile albastre, camuflate, şi se opriră lângă o fereastră. Kapustin începu să pufăie din lulea. Şi cum trăgea din ea, faţa-i lătăreaţă, îngândurată, ascunsă în întuneric se lumină pentru o clipă.

— Sunt hotărât să-l pedepsesc azi pe instructorul grupei dumneavoastră.

— Pentru ce?

— Pentru că ţi-a dat voie să pleci în zonă fără să aibă aprobarea comandantului şcolii... Ei, ce te holbezi aşa? De fapt, ar trebui să-mi dau o pedeapsă şi mie pentru că până acum n-am stat de vorbă cu dumneata. Tot n-am avut timp, n-am putut, dar aveam de gând. Ei bine, Meresiev, nu e un lucru atât de simplu ca dumneata să poţi zbura, nu! Şi de aceea cred c-o să-l pedepsesc pe instructor pentru treaba asta.

Alexei tăcea. Ce fel de om era acela din faţa lui care pufăia din lulea? Un birocrat care socotea că i-au fost încălcate prerogativele, nefiind informat la timp că în viaţa şcolii s-a petrecut un eveniment neobişnuit? Un funcţionăraş care a găsit în regulamentul pentru selecţionarea personalului navigant un articol ce interzicea oamenilor cu defecte fizice să zboare? Sau, pur şi simplu, un caraghios care profita de primul prilej ca să-şi arate autoritatea? Ce mai vrea, de ce a venit, când şi fără el ţi-e lehamite, de-ţi vine să-ţi pui ştreangul de gât?

Meresiev se burzului în sinea lui şi cu multă anevoinţă izbuti să se stăpânească. Dar lunile îndelungi de necazuri îl învăţaseră să se ferească de concluzii pripite, şi apoi în făptura stângace a lui Kapustin era ceva care-i amintea de comisarul Vorobiov, de omul cel adevărat, cum îi spunea Alexei. Para lulelei se înviora o clipă, apoi se stingea din nou, iar obrazul lătăreţ, cu nas gros şi ochi pătrunzători, inteligenţi, când răsărea din umbra vânătă a amurgului, când se topea iarăşi în ea.

— Vezi, Meresiev, eu nu vreau să-ţi fac complimente, dar, oricum am suci lucrurile, dumneata eşti singurul om din lume care, fără picioare fiind, pilotezi un avion de vânătoare. Singurul! Şi, uitându-se prin ciubucul lulelei, la lumina slabă a becului electric, clătina din cap. Nu mă refer acum la năzuinţa dumitale de a reveni în aviaţia de luptă. Asta, desigur, este o acţiune eroică, dar nu prezintă în sine nimic deosebit. Aşa-i acum timpul: fiecare face tot ce poate pentru victorie... Dar ce dracu are blestemata asta de lulea?

Şi se apucă din nou s-o cureţe, părând cu totul absorbit, în timp ce Alexei, tulburat de o presimţire nelămurită, aştepta nerăbdător s-audă

ce-o să-i mai spună. Continuând a-şi face de lucru cu pipa, Kapustin vorbi mai departe fără să se sinchisească de impresia pe care o produceau cuvintele lui:

— Propriu-zis important nu eşti dumneata, locotenentul-major Meresiev. Important este faptul că fără picioare ai ajuns la o măiestrie pe care până acum lumea întreagă o socotea cu putinţă numai pentru oamenii valizi, dar şi atunci abia în proporţie de numai unu la sută. Dumneata, Meresiev, nu eşti un simplu cetăţean, eşti un mare experimentator... Aha, în sfârşit, am destupat-o! Cu ce să se fi înfundat oare?... Aşadar, noi nici nu putem, nici n-avem dreptul să ne apropiem de dumneata ca de un aviator oarecare. Ai conceput o experienţă de mare însemnătate, şi suntem datori să te ajutăm cu tot ce ne stă în putinţă. Dar cu ce anume? Asta să ne-o spui dumneata: cu ce te putem ajuta?

Kapustin îşi umplu iar luleaua, o aprinse, şi din nou pâlpâirea ei roşiatică, când învăpăindu-se, când stingându-se, dădea la iveală în răstimpuri faţa-i lată, cu nasul gros.

Kapustin îi făgădui să vorbească cu comandantul şcolii, ca acesta să-i mărească numărul zborurilor, şi-i propuse să-şi întocmească el singur programul pentru antrenament.

— Dar o să trebuiască multă benzină, îngăimă Alexei, uimit de felul în care omul acesta scund şi stângaci ştiuse să-i risipească temerile.

— Benzina este un produs preţios, mai ales acum. Îl calculăm cu gramul. Dar sunt lucruri mai scumpe decât benzina.

Şi Kapustin începu să-şi scuture de tocul ghetei pipa lui strâmbă.

Începând de a doua zi, Meresiev se antrenă după un program deosebit de al celorlalţi. Muncea nu numai cu dârzenie, ca pe timpul când învăţa să umble, să alerge sau să danseze. Era cuprins de o adevărată frenezie. Căuta să analizeze tehnica zborului, să chibzuiască fiece amănunt, să-l descompună în cele mai mărunte mişcări şi să studieze fiece mişcare în parte. Studia, da, chiar aşa, studia tot ce în tinereţea lui intuise spontan; ajungea prin raţionament acolo unde altădată izbutise datorită experienţei, datorită obişnuinţei. Descompunând în gând, în mişcări simple, tot procesul pilotării avionului, elabora pentru fiecare din ele o deprindere deosebită, transmiţând toate reacţiile, din laba piciorului în gleznă.

Munca era foarte grea şi migăloasă. La început, rezultatele ei aproape nu se vedeau. Şi totuşi Alexei simţea cum de fiecare dată avionul părea că se contopeşte tot mai mult cu el, că devine tot mai ascultător.

— Cum stăm, maestre? îl întreba Kapustin, când îl întâlnea.

Meresiev ridica degetul cel mare în semn de izbândă. Nu exagera. Treaba înainta, deşi nu prea repede, dar sigur şi temeinic, iar mai important decât orice era faptul că, drept rezultat al antrenamentului,

Alexei nu se mai simţea în avion ca un călăreţ stângaci şi nevolnic pe un cal iute, nervos. Credea din nou în arta lui. Şi încrederea sa părea a se transmite avionului care, ca o fiinţă vie, ca un cal care simte mâna sigură a călăreţului, devenea din ce în ce mai supus. Avionul îi dezvălui treptat lui Alexei toate calităţile sale de zbor.

11

Odinioară, în copilărie, când abia dăduse îngheţul, Alexei învăţase să patineze pe gheaţa străvezie, încă subţire, ce acoperea ochiul unui cot al Volgăi. De fapt, n-avea patine. Mama lui nu putea să-i cumpere patine adevărate, aşa că la rugămintea ei, fierarul la care ea spăla rufe îi făcuse lui Alexei nişte tălpici de lemn, prevăzute cu şine de tablă groasă şi cu găuri pe margine.

Cu ajutorul sforilor şi al unor beţişoare, Alexei fixa tălpicile de pâslarii lui vechi şi cârpiţi. Aşa ieşise, atunci pe gheaţa subţire care, cedând sub greutatea picioarelor, trosnea sonor şi mlădios, şi unde, de-a lungul şi de-a latul, alergau chiuind şi strigând în gura mare toţi copiii din mahalalele Kamâşinului. Goneau ca nişte diavoli, se fugăreau, săreau şi ţopăiau cu patinele. Uitându-te la ei lucrul părea simplu şi uşor. Dar, de cum coborî pe gheaţă, Alexei simţi că-i fuge pământul de sub picioare, căzu pe spate şi se lovi straşnic.

Băieţaşul sărise ca ars, temându-se să nu fie văzut de tovarăşii săi. Ferindu-se să mai cadă pe spate, îşi mişca picioarele şi se aplecă mult înainte, dar pe dată se poticni în nas. Se ridică din nou şi rămase o clipă locului, cu picioarele tremurându-i, gândindu-se cum de a putut să cadă. Se uită cu luare-aminte la mişcările celorlalţi. Ştia acum că nu trebuie nici să te apleci prea tare înainte, nici să te laşi prea mult pe spate. Căutând să se ţină drept execută câteva mişcări laterale şi se răsturnă într-o parte. Până seara căzu şi se ridică în picioare de nenumărate ori; se întoarse de la patinaj plin de zăpadă şi frânt de oboseală, spre marea mâhnire a mamei lui.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, o porni iarăşi la patinaj. Acum se simţea mai sigur pe picioarele lui, cădea mai rar, putea, făcându-şi vânt, să parcurgă în goană câţiva metri, dar oricât se sili, oricâtă osteneală-şi dădu, dispărând de-acasă de dimineaţă până noaptea târziu, treaba nu mai sporea.

Totuşi, într-o zi – lui Alexei i se întipărise pentru totdeauna în minte ziua aceea, când peste gheaţa lucie vântul spulbera în trâmbe zăpada afânată – deodată, nu ştia nici el cum, a făcut o mişcare dibace şi din clipa aceea neaşteptată a pornit mai puternic, mai sigur, tot mai sigur cu fiece ocol. Tot ce acumulase, fără să-şi dea seama, căzând, lovindu-se, repetând mereu, mereu, încercările, toate aceste

deprinderi mărunte pe care le dobândise zi de zi, se contopiseră parcă într-o deprindere unică, iar acum îşi mişca picioarele cu siguranţă şi îndemânare; întreaga lui fiinţă, de copil poznaş şi încăpăţânat, triumfa, jubila de bucurie.

Aşa i se întâmplă şi de data aceasta. Zburase mult, cu dârzenie, căutând să devină una cu avionul, să-l simtă prin metalul şi pielea protezelor. I se părea uneori că reuşeşte. Se bucura, îşi angaja avionul într-o figură acrobatică grea, dar simţea pe dată că mişcările nu-i sunt sigure, că avionul zvâcneşte din coadă cum zvârle un cal nărăvaş, şi cu amărăciunea nădejdii înşelate Alexei relua de la capăt plictisitoarele exerciţii.

Dar iată că odată – era într-o zi de primăvară, în martie, când într-o singură dimineaţă aerodromul devenise cafeniu, iar zăpada se făcuse pufoasă şi se înmuiase atât de tare, încât avioanele lăsau în urma lor brazde adânci – Alexei se ridică cu avionul lui de vânătoare şi se duse în zonă. La urcare, vântul bătea din faţă şi puţin dintr-o parte, iar avionul era mereu derapat lateral, astfel că trebuia tot timpul să-l îndrepte. Şi tocmai într-o astfel de clipă, readucând avionul pe direcţie, simţi că maşina-l ascultă, că o simte cu toată fiinţa lui. Senzaţia îi străbătu tot trupul cu iuţeala fulgerului. La început nu-i venea să creadă. Prea trecuse prin multe decepţii, ca să aibă deodată încredere în norocul lui.

Făcu un viraj scurt şi înclinat spre dreapta. Avionul răspundea supus şi precis la comenzi. Alexei avu aceeaşi senzaţie ca atunci când, băieţaş fiind, alerga pe gheaţa unui ochi liniştit al Volgăi, pe gheaţa vineţie ce trosnea sub picioare. Ziua mohorâtă păru că se luminează deodată. Inima începu să-i zvâcnească de bucurie şi simţi în ceafă acel fior pe care-l încerca ori de câte ori era stăpânit de emoţie.

Undeva, departe, o linie invizibilă totalizase parcă toate îndârjitele eforturi ale antrenamentelor lui. O depăşise şi culegea acum lesne, fără nicio încordare, roadele muncii lui şi ale zilelor nesfârşite de trudă grea. Obţinuse ceea ce era mai important şi ce nu putuse dobândi atâta vreme: reuşise să fie una cu avionul, pe care-l simţea acum ca o continuare a propriului său trup. Nici măcar protezele greoaie, lipsite de sensibilitate, nu mai puteau să stea în calea contopirii. Năpădit de valurile bucuriei crescânde, Alexei execută câteva viraje la unghi drept, făcu un *looping* şi, abia ieşit din buclă, angajă avionul în vrie... Pământul începu să se învârtească bezmetic, cu un şuierat ascuţit, şi aerodromul, clădirea şcolii, turnul staţiunii meteorologice cu mâneca de vânt vărgată, toate se contopiră într-un singur vârtej. Îşi scoase cu mâna sigură aparatul din vrie şi mai făcu un looping strâns. Abia acum vestitul *LA-5* îi dezvălui aviatorului toate performanţele lui cunoscute precum şi cele necunoscute până acum. În mâinile lui dibace aparatul

săvârşea minuni. Sensibil, răspunzând la orice mişcare, avionul executa cu uşurinţă figurile cele mai complicate: se înălţa drept ca o lumânare, puternic, iute şi plin de îndemânare.

Meresiev coborî din cabină, clătinându-se ca un om beat, cu figura lăţită într-un zâmbet inconştient, fără să-l vadă pe instructorul furios din faţa lui, fără să-i audă vorbele de dojană. Lasă-l să ocărască! Arestul! Fie, e gata să stea şi la arest dacă trebuie. Oare din clipa aceasta nu-i e indiferent orice? Acum e clar: este aviator, şi încă un aviator bun. Nu degeaba s-a cheltuit pentru antrenamentul lui un surplus de benzină preţioasă. Las', că va răscumpăra-o el, va plăti-o cu vârf şi îndesat, numai să se vadă în sfârşit pe front, în bătălie!

La cămin îl aştepta încă o bucurie. Găsi pe pernă o scrisoare de la Gvozdiov. Unde, cât timp şi prin ce buzunare trecuse ea până să-şi găsească adresantul, ar fi fost greu de spus. Plicul era mototolit, mânjit de unsoare. La el însă ajunsese băgat într-un plic nou, cu adresa scrisă de mâna Aniutei.

Tanchistul îl vestea pe Alexei că i s-a întâmplat o „istorie scârboasă". Era rănit la cap – ghici de ce? de aripa unui avion nemţesc. În prezent se afla internat în spitalul corpului de armată, de unde, de altminteri, se pregătea să iasă zilele astea. Şi lucrurile s-au petrecut în felul următor: după ce Armata a şasea germană fusese izolată şi încercuită lângă Volga, corpul de tancuri din care făcea parte Grişa a străpuns frontul nemţilor în retragere şi, pătrunzând în breşa formată, s-a năpustit cu toate tancurile în spatele inamicului. În incursiunea aceea, Gvozdiov comanda un batalion de tancuri.

O incursiune straşnică! Armata de oţel a pătruns în dispozitivul inamicului, în localităţile fortificate, a interceptat nodurile de cale ferată, căzând ca un trăsnet asupra nemţilor. Tancurile se năpusteau pe străzi mitraliind, distrugând tot ce aparţinea inamicului, şi în vreme ce rămăşiţele garnizoanelor nemţeşti fugeau care încotro, tanchiştii şi infanteria motorizată sosită în maşini blindate dădeau foc depozitelor, aruncau în aer podurile, acele şi plăcile turnante ale gărilor, tăind inamicului orice posibilitate de retragere. Alimentarea cu carburanţi şi aprovizionarea cu alimente se făcea din rezervele inamicului, apoi tancurile zburau mai departe, înainte ca nemţii să-şi vină în fire şi să-şi adune puterile pentru a respinge atacul sau măcar să stabilească direcţia spre care se îndreptau tancurile.

„Ne-am plimbat aşa, prin stepă, Alioşka dragă, ca pe vremuri călăreţii lui Budionnâi! Şi ce spaimă am băgat în nemţi! N-ai să mă crezi! Uneori numai cu trei tancuri şi cu o maşină blindată capturată de la inamic ocupam sate întregi dimpreună cu depozitele de aprovizionare. Mare lucru e surpriza şi panica, în ducerea războiului, frate Alioşka! O panică straşnică în rândurile duşmanului contează mai

mult decât două divizii în ofensivă. Numai că trebuie să ştii cum s-o întreţii ca pe-un foc, să-i dai mereu duşmanului lovituri noi şi neaşteptate, să nu laşi ca panica să se domolească. S-ar fi părut că rupând frontul am străpuns blindajul nemţilor şi că dincolo de el nu mai era nimic, că intram ca în brânză...

...Şi tocmai atunci mi s-a întâmplat necazul ăsta. Ne cheamă comandantul. Avionul de recunoaştere îl vestise printr-un mesaj cum că-n locul cutare şi cutare se află o importantă bază aeriană cu vreo trei sute de avioane, carburanţi şi materiale.

Comandantul se trage de mustaţa-i roşcată şi ne ordonă:

«Gvozdiov, la noapte, fără zgomot, fără un foc de armă, în linişte, ca şi cum aţi fi de-ai lor, vă apropiaţi cât mai mult de aerodrom şi pe urmă trageţi, trageţi asupra lor, aşa ca până să-şi vină în fire, voi să întoarceţi totul pe dos. Aveţi grijă ca nici o lighioană să nu scape.»

Pentru îndeplinirea misiunii am primit sub comandă subunitatea mea, afară de încă un batalion, şi am pornit la drum în direcţia Rostovului.

Şi ne-am furişat, Alioşka, spre aerodromul acela, ca vulpea la coteţul de găini. Alioşenka, prietene, n-ai să mă crezi, am ajuns înaintând tiptil până la santinelele nemţeşti. Friţii nu ne dădeau nicio atenţie, credeau că suntem de-ai lor. Era dis-de-dimineaţă şi o negură de nu vedeai nimic. Nu se auzea decât zgomotul motoarelor şi zăngănitul şenilelor. Apoi, ne-am năpustit şi am deschis focul, mamă! mamă! Frate Leoşka, să fi văzut petrecere: avioanele se aflau aliniate unul lângă altul, iar noi trăgeam în ele cu proiectile perforante, sfârtecând cu un obuz cinci-şase aparate deodată. Pe urmă ne-am dat seama că n-o să le putem veni tuturora de hac, căci echipajele mai îndrăzneţe începuseră să pornească motoarele. Atunci am ridicat turelele şi ne-am năpustit ca berbecii, izbind cu blindajul tancurilor noastre peste coada avioanelor. Erau nişte avioane uriaşe de transport, nu puteam s-ajungem sus la motoare, aşa că le croiam peste ampenaj. Fără coadă e ca şi fără motor: nu poţi zbura. Atunci m-am procopsit eu. Am scos capul din turelă să mă uit în jur, tocmai când tancul meu izbea un avion, şi o aşchie din aripă m-a pocnit în cap. Noroc de cască, fiindcă a amortizat lovitura, altfel mă curăţam. Dar toate astea sunt fleacuri; sunt pe punctul de a ieşi din spital. Am dat însă de-o altă belea. Mi-au tăiat barba. Crescuse de mai mare dragul, se făcuse mare şi frumoasă. Şi mi-au tăiat-o fără pic de milă! Ei, s-o ia dracu de barbă! Deşi înaintăm destul de repede, cred totuşi că până la sfârşitul războiului o să-mi crească alta, care să-mi acopere urâţenia. Cu toate că, Alioşa dragă, nu ştiu de ce, Aniuta n-o putea suferi şi toată vremea o persecuta în scrisorile ei".

Răvaşul lui Grişa era lung. Se cunoştea că-i scrisese chinuit de

urâtul din spital. Între altele, în încheiere, îi împărtăşea că lângă Volga – unde tanchiştii lui care-şi pierduseră tancurile în bătălie, luptau, până să le vină alte maşini, ca infanterişti în raionul faimoasei coline a lui Mamai – s-a întâlnit cu Stepan Ivanovici. Bătrânul lunetist terminase şi el cursurile de comandanţi inferiori. Era plutonier şi comanda un pluton de vânători de tancuri. Dar nu se lăsase de apucăturile lui de trăgător. Atât numai că, după câte spunea, vânatul pe care-l urmărea acum era ceva mai mare: nu un cască-gură de *friţ*, ieşit din tranşee să se prăjească la soare, ci chiar tancul nemţesc, o maşină complicată şi vicleană. Dar ca şi mai înainte, vânând fiara, bătrânul rămânea neîntrecut prin judecata-i sănătoasă de vânător siberian, prin răbdarea-i de fier, prin stăpânirea de sine şi prin precizia tirului. S-au întâlnit şi au golit împreună un bidon cu un păcătos de vin capturat pe care-l păstra gospodarul Stepan Ivanovici; şi-au adus aminte de toţi prietenii, iar cu acel prilej – scria Gvozdiov – bătrânul i-a trimis lui Meresiev o plecăciune adâncă, rugându-i pe amândoi, pe Gvozdiov şi pe Meresiev, dacă vor scăpa teferi cu toţii, să poftească după război la el, în colhoz, pentru a vâna veveriţe şi a se distra trăgând în lişiţe.

Scrisoarea încălzi sufletul lui Meresiev, dar i-l şi întristă. Toţi prietenii lui din salonul 42 luptau de mult. Pe unde or fi acum Grişa Gvozdiov şi bătrânul Stepan Ivanovici? Ce-or fi făcând? Pe ce meleaguri i-or fi purtând vânturile războiului? Mai trăiesc oare? Olia unde o fi?

Şi din nou îi veniră în minte cuvintele comisarului Vorobiov, care spusese că scrisorile în timp de război sunt ca razele unor aştri depărtaţi, ce străbat spaţiile făcând o cale lungă, lungă până să ajungă la noi; aştrii s-au stins de mult, dar razele lor vesele şi luminoase parcurg încă drumul spre pământ, ducând oamenilor strălucirea mângâietoare a unui astru, ce nu mai există de mult.

PARTEA A PATRA

1

Într-o zi călduroasă din vara anului 1943, un autocamion vechi, a cărui caroserie hodorogită scârţâia din toate încheieturile, se îndrepta spre front, hurducându-se prin hârtoape. Trecea pe o cărăruie pe care convoaiele Armatei Roşii în ofensivă o croiseră peste câmpuri, printre lanurile năpădite de buruieni înalte şi roşiatice. Pe oblonul crăpat şi colbuit al vehiculului, cu greu puteai desluşi dunga albă şi cuvintele: „Poşta Militară”. Roţile stârneau o trâmbă enormă de pulbere cenuşie care plutea în urma lui şi se destrăma alene în aerul încremenit şi încins.

În camionul înţesat cu saci de scrisori şedeau pe coletele de ziare doi militari care săltau şi se legănau împreună cu toată încărcătura. Purtau bluze de vară şi şepci cu banda albastră. Cel mai tânăr – sergent-major de aviaţie, judecând după epoleţii săi noi-nouţi, care nu căpătaseră încă forma umerilor – era subţirel, zvelt şi blond. Pe obrazul lui, gingaş ca de fată, roşeaţa sângelui răzbătea prin pieliţa albă şi fină. Să tot fi avut nouăsprezece ani. Deşi căuta în fel şi chip să pară un ostaş cu experienţă, scuipând printre dinţi, înjurând cu o voce cam răguşită, răsucindu-şi ţigări groase cât degetul şi făcând pe indiferentul, era vădit că mergea pe front pentru întâia oară şi că emoţia îl stăpânea puternic. Tot ce vedea – şi tunul avariat de lângă drum cu ţeava înfiptă în pământ, şi tancul sovietic acoperit de buruieni până peste turelă, şi sfărâmăturile unui „tigru” nemţesc împrăştiate, s-ar fi zis, de o bombă de avion, care-l nimerise în plin, şi pâlniile obuzelor năpădite de iarbă, şi grămezile de mine antitanc, scoase de pionieri şi aşezate ca nişte teancuri de farfurii la marginea drumului, şi mai departe crucile de mesteacăn ale unui cimitir de soldaţi nemţi, răsărind albe din iarbă – toate aceste vestigii ale bătăliilor care se dăduseră aici şi pe care ochiul unui combatant aproape că nu le mai observă, îl uimeau, îl înmărmureau pe tânăr, i se păreau foarte interesante şi de-o mare însemnătate.

În schimb, privind figura tovarăşului lui de drum, locotenent-major, îţi puteai da seama că era un aviator încercat. La prima vedere nu-i dădeai nici lui mai mult de douăzeci şi trei – douăzeci şi patru de ani. Dar cercetându-i mai atent faţa arsă de soare şi înăsprită de vânt, cu o reţea de zbârcituri fine în jurul ochilor, pe frunte şi în jurul gurii, şi privindu-i ochii negri, îngânduraţi şi obosiţi, i-ai fi putut adăuga încă

vreo zece ani. Privirile-i lunecau nepăsătoare peste priveliştea din jur. Nu-l mirau nici sfărâmăturile ruginite, sfârtecate şi răvăşite de explozii ce se zăreau ici-colo, nici uliţele pustii ale unui sat pârjolit, pe care autocamionul lor îl străbătea duduind, nici măcar rămăşiţele unui avion sovietic care nu mai era decât o grămăjoară sură de aluminiu răsucit, cu motorul mutilat zăcând într-o rână şi cu o frântură din coadă purtând încă o stea roşie şi un număr, spectacol la a cărui vedere tânărul lui tovarăş deveni stacojiu şi se cutremură.

Ofiţerul îşi făcuse un culcuş comod din pachetele de ziare, iar acum dormita, cu bărbia rezemată într-un baston ciudat şi greu, de abanos, împodobit cu o monogramă de aur. Din când în când, revenindu-şi parcă din toropeală, se uita în juru-i cu un aer fericit, şi trăgea cu nesaţ în piept aerul dogoritor, înmiresmat al stepei. Cu toate astea, observând undeva, mai departe, deasupra mării roşiatice de buruieni obraznice, două punctişoare negre, abia vizibile, şi care, la o mai atentă examinare, se dovedeau a fi două avioane, ce fără grabă, parcă jucându-se, planau în văzduh, el se învioră deodată, ochii i se aprinseră, iar nările fine ale nasului uşor acvilin tresăriră; fără a-şi lua ochii de la cele două puncte atât de mici, bătu cu palma în acoperişul cabinei:

— Atac aerian! Ia-o peste câmp.

Se ridică în picioare, cercetând împrejurimile cu ochi de cunoscător, şi-i arătă şoferului, cu mâna, valea clisoasă a unui pârâu, căptuşită de stratul frunzişoarelor late şi sure ale podbalului şi de cuişoarele aurii ale altei buruieni numită piciorul-cocoşului.

Tânărul zâmbi dispreţuitor. Inofensive în aparenţă, avioanele făceau tumbe undeva departe; s-ar fi părut că nici nu le pasă de autocamionul singuratic, micuţ, care-şi flutura trâmba enormă de colb peste câmpiile triste şi pustiite. Dar până să apuce să protesteze, şoferul cârmi într-o parte şi, scrâşnind din toate încheieturile, maşina goni repede spre vâlcea.

Locotenentul-major coborî îndată din camion şi se aşeză pe iarbă, privind cu atenţie spre drum.

— Ei, nu zău, ce v-a venit? glăsui tânărul, aruncând o privire ironică locotenentului-major.

În aceeaşi clipă, acesta se trânti în iarbă şi strigă furios:

— Jos, culcă-te!

Îndată după aceea răsună urletul asurzitor al motoarelor şi două umbre uriaşe trecură chiar pe deasupra capului lor, cutremurând văzduhul. Nici această apariţie nu i se păru înspăimântătoare tânărului sergent: ia, nişte avioane şi, probabil, ale noastre... Se uită în juru-i, dar deodată văzu că un autocamion ruginit care zăcea de mai multă vreme răsturnat lângă drum, era învăluit de fum şi flăcări.

— Aha, ne cinstesc cu bombe incendiare, zâmbi şoferul, privind

oblonul spart al maşinii cuprinse de văpăi. Vânează maşini!

— Da, există şi vânători de-aceştia, spuse locotenentul-major liniştit, tolănindu-se cât mai bine în iarbă. Va trebui să mai aşteptăm; se vor întoarce imediat. Scotocesc în zbor razant drumurile. Ascultă, prietene, dă maşina ceva mai încolo, sub mesteacănul cela.

Vorbi atât de calm şi cu atâta siguranţă de parcă aviatorii nemţi i-ar fi comunicat planurile lor. Maşina în care se aflau ei era însoţită de o fată, poştaş militar. Palidă, cu un zâmbet firav pe buzele-i pudrate de colb, ea privea temătoare cerul liniştit pe care treceau grăbiţi, încălecându-se unii pe alţii şi schimbându-şi culoarea, norii uşori de vară.

Poate tocmai de aceea sergentul-major, deşi foarte tulburat, rosti nepăsător:

— Eu zic să mergem, de ce să ne pierdem vremea degeaba? Cui i-e dat să moară spânzurat, nu se îneacă niciodată.

Locotenentul-major, care morfolea liniştit un fir de iarbă, îl învălui pe tânăr într-o privire caldă şi puţin ironică, privire ce se ivi în ochii-i negri şi posomorâţi de obicei.

— Uite ce e, prietene, să uiţi cât mai e timp proverbul ăsta stupid. Şi încă ceva, tovarăşe sergent-major; pe front este o lege: să asculţi de mai-mari. Ţi se spune: „culcă-te”, înseamnă că trebuie să te culci.

Găsi în iarbă o tulpină mustoasă de măcriş, o jupui cu unghiile şi începu s-o mestece cu poftă. Din nou se auzi duduitul motoarelor şi deasupra drumului trecură avioanele de adineauri, jos de tot, încât li se putea vedea limpede şi culoarea galbenă-cafenie a aripilor, şi crucile negre-albe, şi chiar asul de pică de pe fuzelajul celui mai apropiat dintre ele. Locotenentul-major culese ca provizie alte câteva tulpini de măcriş, se uită la ceas şi ordonă şoferului:

— Pornim! Acum se poate. Să ne depărtăm, prietene, cât mai repede şi mai mult de locurile astea.

Şoferul claxonă; din râpă veni în fugă fata-poştaş. Adunase câteva bobiţe de fragi roşii ce se legănau pe tulpinile lor şi le întinse locotenentului-major.

— S-au copt... Nici n-am băgat de seamă când a venit vara, glăsui el, mirosind fragii, pe care apoi şi-i puse, ca pe flori, la butoniera buzunarului de la bluză.

— De unde ştiţi că acum nu mai vin şi că putem să mergem? îl întrebă tânărul pe locotenentul-major, care tăcea din nou, bălăbănindu-se în ritmul hurducăturilor camionului ce sălta prin hârtoape.

— Nu e cine ştie ce scofală. Este vorba de *Messer*-uri, *Me-109* care au rezervă de carburanţi pentru patruzeci şi cinci de minute. Au terminat benzina şi s-au înapoiat să se alimenteze.

Îl lămurise cu atâta indiferenţă de parcă n-ar fi putut concepe ca

cineva să nu ştie lucruri atât de simple. Tânărul începu să cerceteze văzduhul cu toată luarea-aminte. Ar fi vrut să observe el, cel dintâi *Messer*-urile în zbor. Dar aerul era atât de străveziu, atât de îmbibat de mireasma năvalnică a ierburilor, a prafului şi a pământului încins de soare, greierii ţârâiau în iarbă atât de voios, cântecul ciocârliei răsuna atât de argintiu, plutind undeva sus de tot deasupra pământului mâhnit, năpădit de buruieni, încât uită şi de avioanele nemţeşti, şi de primejdie, şi începu să cânte cu vocea-i plăcută şi limpede cântecul atât de îndrăgit pe front în vremurile acelea, despre un ostaş care, în bordei, singur, se gândeşte la iubita lui de departe.

— Dar „Răchita”, ştii? îl întrebă deodată tovarăşul de drum.

Tânărul încuviinţă din cap şi, ascultător, începu vechiul cântec. Pe obrazul abătut şi colbuit al locotenentului-major trecu o undă de tristeţe.

— Nu se cântă aşa, bătrâne. Nu e cuplet, e un cântec adevărat. Trebuie să pui mai multă inimă.

Şi începu să cânte domol, cu o voce înceată, dar sigură.

Maşina frână o clipă; fata-poştaş sări din cabină, se căţără din mers pe oblonul din spate, se săltă în mâini şi-şi făcu vânt în camion, unde o prinseră braţe robuste, prietenoase.

— Am venit şi eu aici, v-am auzit cântând.

Şi începură să cânte tustrei, acompaniaţi de scârţâitul caroseriei şi de ţârâitul neostenit al greierilor.

Tânărul se înveseli atât de mult, încât scoase din sacul de campanie o muzicuţă; conducea terţetul, uneori suflând în ea, alteori dirijând cu ea şi cântând şi din gură. Pe drumeagul trist şi pustiu, croit parcă înadins cu gârbaciul printre buruienile prăfuite, stăpâne pe întreaga câmpie, cântecul lor plutea răsunând duios, la fel de bătrân şi la fel de tânăr, ca şi lanurile toropite de arşiţa verii, ca ţârâitul stăruitor al greierilor în iarba aromată, încinsă de soare, ca trilurile ciocârliilor în seninul văzduhului şi ca însuşi cerul, atât de înalt, atât de nesfârşit.

Se lăsaseră furaţi într-atât de cântec, încât erau cât pe-aci să se rostogolească de pe teancurile de ziare când maşina frână brusc şi se opri în mijlocul drumului. Răsturnat în şanţ, cu roţile în sus, zăcea acolo un camion. Tânărul păli, în vreme ce tovarăşul său de drum, sărind îndată jos, se îndreptă în grabă spre vehiculul prăvălit. Avea un mers ciudat, cam legănat, cu vârfurile picioarelor aduse puţin înăuntru. În clipa următoare, şoferul scotea din cabina turtită trupul însângerat al unui căpitan de intendenţă.

Obrazul plin de răni şi de zgârieturi al acestuia – probabil din cauza cioburilor parbrizului – avea culoarea colbului de pe drum. Locotenentul-major îi ridică o pleoapă.

— S-a isprăvit cu el, spuse şi se descoperi. Mai e cineva înăuntru?

— Da, şoferul.

— Dumneata ce stai? Dă o mână de ajutor, ordonă locotenentul-major tovarăşului său, care, descumpănit, rămăsese ţintuit locului. Ce, n-ai mai văzut sânge?... Obişnuieşte-te, o să ai de multe ori ocazia să vezi... Asta e isprava „vânătorilor" de adineauri!

Şoferul camionului avariat trăia încă. Gemea încetişor, fără să deschidă ochii. Nu părea să aibă nicio rană, dar de bună seamă că, lovită în plin mers de bombă, maşina fusese aruncată în şanţ, astfel că el se izbise cu pieptul de volan, iar pereţii cabinei îl striviseră. Locotenentul-major dădu ordin ca rănitul să fie urcat în maşina lor. Aşternu pentru el eleganta lui manta, neîmbrăcată încă, pe care o păstra învelită cu grijă într-o pânză. Se aşeză alături de rănit şi-i rezemă capul de genunchi.

— Mână cu toată viteza! îi ordonă şoferului.

Sprijinind cu băgare de seamă capul rănitului, locotenentul-major zâmbea cu gândul dus foarte departe, zâmbea amintindu-şi lucruri ştiute numai de el.

Se însera când autocamionul intră vijelios pe uliţa unui sătuc, unde un ochi ager ar fi recunoscut încă de la prima vedere punctul de comandă al unei mici unităţi de aviaţie. Câteva fire de sârmă treceau prin frunzişul mălinilor şi merilor piperniciţi din faţa caselor, încolăcindu-se pe cumpenele sure ale fântânilor şi pe parii gardurilor. Lângă stâlpii şoproanelor acoperite cu paie, unde de obicei ţăranii îşi adăpostesc căruţele, plugurile şi grapele, se vedeau mici turisme *M.K.*-uri şi *Willis*-uri, cu caroseria avariată. Din loc în loc, dincolo de geamurile pâcloase ale ferestruilor, se zăreau militari purtând şepci cu benzi albastre, zbârnâiau maşinile de scris, iar într-una din căsuţele spre care ducea întregul păienjeniş de sârme, răsuna ţăcănitul regulat al unui aparat telegrafic.

Situat mai departe de drumurile mari şi mici, sătucul rămăsese nevătămat în mijlocul pustietăţii triste, năpădite de buruieni, parcă anume pentru a arăta cât de frumos şi îmbelşugat fusese traiul oamenilor pe aceste meleaguri, înainte de venirea nemţilor. Nu secase nici micul iaz acoperit cu lintiţă gălbuie. El lucea, umed şi răcoros, în umbra sălciilor bătrâne şi pletoase, iar o pereche de gâşte albe ca zăpada, cu pliscul roşu, înotau croindu-şi drum prin lintiţă, afundându-se din când în când în apă şi netezindu-şi penele.

Rănitul fu dus într-o casă, pe al cărui acoperiş flutura steagul crucii roşii. Apoi autocamionul străbătu tot satul, oprindu-se la căsuţa îngrijită a şcolii. Aici, judecând după sumedenia firelor concentrate la o fereastră cu geamul spart şi după soldatul aflat în tindă, cu mâna pe arma automată, era statul-major al unităţii.

— Anunţă-mă comandantului, spuse locotenentul-major adresându-se ofiţerului de serviciu, care, stând la fereastra deschisă, dezlega

cuvinte încrucişate din ziarul *Krasnoarmeeţ.*

Mergând în urma locotenentului-major, tânărul cel blond îl văzu pe acesta cum, înainte de a intra la statul-major, îşi potrivise cu o mişcare automată bluza, îşi îndreptase cutele de sub centiron şi-şi încheiase nasturii de la guler; făcu numaidecât şi el la fel. Căuta acum să semene întru totul tovarăşului său de drum, care, deşi zgârcit la vorbă, îi plăcuse atât de mult.

— Colonelul e ocupat, răspunse ofiţerul de serviciu.

— Raportează-i că am adus un plic urgent de la serviciul de cadre al Comandamentului Armatei Aeriene.

— Aşteptaţi! a intrat la dânsul, la raport, echipajul unui avion de cercetare. A ordonat să nu intre nimeni. Aşteptaţi în grădiniţă.

Ofiţerul de serviciu se adânci din nou în rezolvarea cuvintelor încrucişate, iar noii veniţi ieşiră în grădiniţă şi se aşezară pe o bancă veche, lângă un răzor pe care cândva mâini grijulii îl împrejmuiseră cu cărămidă, dar care acum era părăginit şi năpădit de ierburi; desigur că aici, înainte de război, în serile senine şi liniştite de vară, cum era cea de acum, bătrâna învăţătoare venea să se odihnească după o zi de muncă. Prin ferestrele larg deschise se auzeau lămurit două voci. Una răguşită şi emoţionată raporta:

— Vedeţi aici, pe drumurile acestea, aici şi aici, spre Bolşoe Gorohovo, şi spre cimitirul Krestovozdvijenskoe, se observă o circulaţie intensă, coloane întregi de autocamioane ce se îndreaptă numai într-un singur sens, către front. Vedeţi, aici, chiar lângă cimitir, într-o vâlcea, sunt autocamioane sau tancuri. Cred că e concentrată o unitate mare.

— Ce te face să presupui aceasta? întrerupse glasul colonelului.

— Focul imens de baraj. Abia am putut trece pe-acolo. Ieri încă nu era nimic, fumegau nişte bucătării de campanie. Am trecut chiar pe deasupra acoperişurilor şi am tras de câteva ori ca să bag frica-n ei. Iar azi… nici pomeneală să mai pot trece!… Un foc grozav… E clar: se îndreaptă spre front.

— Dar în careul „Z”?

— Şi aici se observă circulaţie, dar nu atât de intensă. Vedeţi, aici, lângă crâng, înaintează o coloană lungă de tancuri. Vreo sută de tancuri. S-au eşalonat pe vreo cinci kilometri şi înaintau în timpul zilei, fără măsuri de mascare. S-ar putea să fie o manevră falsă… Aici, şi pe urmă dincoace, am reperat artileria, chiar lângă limita dinainte. Şi depozitele de muniţii… Mascate sub stive de lemne. Ieri nu erau… Depozite foarte mari.

— Asta-i tot?

— Tot, tovarăşe colonel. Ordonaţi să raportez în scris?

— Ce să mai raportezi? Du-te imediat la statul-major al armatei! Să raportezi! Ştii dumneata ce-nseamnă asta? Hei, ofiţer de serviciu! Să

se pregătească *Willis*-ul meu! Şi să fie însoţit căpitanul la statul-major al Armatei Aeriene.

Cabinetul colonelului era instalat într-o clasă spaţioasă. În încăperea cu pereţi de grinzi, netencuiţi, nu se afla decât o masă pe care stăteau cutiile de piele ale telefoanelor, un porthart mare de aviaţie şi un creion roşu. Comandantul, un bărbat scund şi sprinten, bine legat, umbla fără astâmpăr, cu mâinile la spate, măsurând camera în lung şi-n lat. Adâncit în gânduri, trecu de două ori pe dinaintea aviatorilor care rămăseseră în poziţie de „drepţi", pe urmă se opri brusc în faţa lor şi-i privi întrebător, înălţându-şi parcă nedumerit chipul uscăţiv şi aspru.

— Locotenentul-major Alexei Meresiev, se prezentă ofiţerul oacheş, în poziţie reglementară şi izbindu-şi călcâiele. Sosit la dispoziţia dumneavoastră.

— Sergent-major Alexandr Petrov, raportă aviatorul mai tânăr, căutând să se ţină şi mai drept, şi pocnindu-şi şi mai tare cizmele.

— Colonelul Ivanov, comandantul regimentului, bombăni comandantul. Plicul?

Meresiev smuci cu o mişcare scurtă plicul din porthart şi-l înmână colonelului. Acesta citi repede hârtiile şi apoi se uită grăbit la noii veniţi.

— Bine aţi sosit şi la timp. Dar de ce v-au trimis numai pe dumneavoastră? îşi aminti deodată ceva şi pe figura lui trecu o expresie de uimire. Mă rog, dumneata eşti Meresiev? Mi-a vorbit de dumneata la telefon şeful de stat-major al Armatei Aeriene. M-a prevenit că dumneata...

— Aceasta n-are nici o importanţă, tovarăşe colonel, îl întrerupse Alexei, într-un mod cam nepoliticos. Permiteţi să-mi încep serviciul?

Colonelul se uită intrigat la locotenentul-major şi clătină din cap, cu un zâmbet binevoitor.

— Bine... Ofiţer de serviciu, condu-i pe dumnealor la şeful de stat-major şi transmite-i ordinul meu să li se servească masa şi să li se găsească un loc pentru noapte. Spune-i să-i repartizeze prin ordin de zi la escadrila căpitanului de gardă Ceslov. Executarea!

Lui Petrov, comandantul regimentului i se păru prea zorit. Lui Meresiev însă îi plăcu. Alexei îi iubea pe oamenii sprinteni ca el, care prind totul din zbor şi ştiu să gândească precis şi să ia decizii cu fermitate. Raportul asupra rezultatului cercetării aeriene, pe care-l auzise întâmplător când aştepta pe banca din grădiniţă, nu-i mai ieşea din minte. După numeroase simptome, grăitoare pentru un militar, cum era de pildă îmbulzeala mare pe drumurile pe care veniseră de la statul-major al armatei, trebuind mereu să se oprească şi să urce în alte maşini, sau severitatea cu care santinelele de pe şosele vegheau noaptea la respectarea camuflajului, punând în vedere infractorilor că

vor trage în cauciucuri, ori faptul că păduricile de mesteceni mai depărtate de linia frontului erau atât de umblate, de înţesate de tancuri, autocamioane şi artilerie, sau atacul săvârşit de „vânătorii” nemţi în cursul zilei, chiar pe poteca izolată, toate acestea îi arătau lui Meresiev că acalmia de pe front era pe sfârşite, că undeva, şi anume undeva prin locurile acestea, nemţii puseseră la cale o nouă lovitură, iar comandanţii Armatei Roşii le cunoşteau planurile şi erau pregătiţi să le răspundă precum se cuvenea.

2

Neastâmpăratul locotenent-major nu-l lăsase pe Petrov nici măcar să aştepte felul trei la popotă. Se urcară într-o autocisternă de benzină, care pleca în aceeaşi direcţie şi porniră spre aerodromul instalat undeva, în păduricea dinapoia satului, într-o poiană. Aici, noii sosiţi făcură cunoştinţă cu comandantul escadrilei, căpitanul de gardă Ceslov, un om posomorât, tăcut, dar care părea foarte blajin. Fără prea multă vorbă, el îi duse la adăposturile în formă de potcoavă şi acoperite cu iarbă, unde erau ţinute avioanele *LA-5,* noi-nouţe, albastre, sclipitoare, purtând pe deriva cozii numerele 11 şi 12. Cu aceste avioane urmau să zboare noii piloţi. Într-un crâng înmiresmat de mesteceni, unde nici măcar duduitul motoarelor nu izbutea să acopere corul gălăgios al păsăretului, cei doi îşi petrecură seara lângă avioane, stând de vorbă cu noii lor mecanici şi familiarizându-se astfel cu viaţa regimentului.

Convorbirea îi pasiona atât de mult, încât se întoarseră în sat abia cu ultimul autocamion, când se înnoptase de-a binelea, şi pierdură masa de seară. Ce-i drept, nu se sinchisiră prea mult: în sacii lor de merinde mai rămăsese ceva din hrana rece care li se dăduse pentru drum. Mai complicată era chestiunea dormitului. Mica oază din mijlocul pustiului mort, năpădit de buruieni, era peste măsură de aglomerată de echipajele şi de efectivul statelor-majore ale celor două regimente de aviaţie cantonate aici. După ce umblară mult şi bine prin izbele ticsite, după discuţii aprinse cu locatarii lor, care nu voiau să-i primească pe noii veniţi, după meditaţii filosofice pe tema izbelor care nu sunt de cauciuc şi deci nu se întind, ofiţerul cu cartiruirile îi vârî în prima „casă” ce le ieşi înainte.

— Rămâneţi aici în noaptea asta şi mâine vom vedea.

În izba mică dormeau încă nouă locatari. Aviatorii se culcă devreme. Un opaiţ cu gaz, înjghebat dintr-un tub de proiectil turtit la un capăt, lumina vag siluetele oamenilor adormiţi. Aceştia ocupaseră paturile, laviţele, dormeau pe jos, pe o grămăjoară de fin, acoperită cu foi de cort. În afara celor nouă locatari se mai aflau şi gazdele, o

băbuţă şi o fată, care din pricina înghesuielii se cocoţaseră sus, pe un imens cuptor rusesc.

O clipă, noii veniţi rămaseră nehotărâţi în prag, neştiind cum să răzbată peste oamenii care dormeau duşi. Un glas mânios de bătrână se răsti la ei de pe cuptor:

— Nu mai e loc, nu mai e loc! Nu vedeţi câţi s-au strâns aici? Poate doar în tavan!

Petrov se muta stângaci de pe un picior pe altul, gata să se întoarcă în uliţă, dar Meresiev pornise glonţ spre masa din mijlocul odăiţei, ferindu-se să-i calce pe cei culcaţi pe jos.

— Nu vrem decât să îmbucăm ceva, mămucă; n-am mâncat toată ziua. Ne-ar trebui o farfurie şi două ceşti; ai? De dormit, dormim şi afară, n-o să vă stingherim. E vară...

Dar din fund, de pe cuptor, la spatele băbuţei supărăcioase, se ivi o pereche de picioare mici, desculţe. O siluetă mlădioasă, uşoară, lunecă de pe cuptor, sărind cu iscusinţă peste cei care dormeau, ieşi, apoi se întoarse îndată, aducând nişte farfurii şi căni desperecheate, agăţate de toarte pe degetele ei subţirele. Dintâi lui Petrov i se păru ca e o copiliţă. Dar când ea se apropie de masă, iar lumina galbenă, fumegândă îi dădu la iveală chipul din întunericul îmbâcsit, văzu că era o fată răsărită, ba chiar una drăguţă, în floarea tinereţii. Numai că prea o urâţeau din cale afară bluza cafenie, fusta din pânză de sac şi broboada ruptă, care i se încrucişa peste piept, legată bătrâneşte la spate.

— Marino, Marino, vino-ncoa, blestemato! şuieră bătrâna de pe cuptor.

Dar fata nu se sinchisi de chemare. Aşternu, îndemânatică, pe masă o foaie de ziar şi rândui farfuriile, cănile şi furculiţele, furişând spre Petrov priviri repezi şi piezişe.

— Mâncaţi sănătoşi! Să vă tai sau să vă încălzesc ceva? Numai că nu ne dă voie comandantul să aprindem focul afară.

— Marinka, vino-ncoa!

— N-o luaţi în seamă: aşa e ea, cam sărită. Au speriat-o nemţii. Cum vede noaptea militari, încearcă mereu să m-ascundă. Să nu vă supăraţi pe ea; numai noaptea-i aşa, peste zi e bună.

În sacul de spate al lui Meresiev se găsiră şi mezeluri, şi conserve, ba chiar doua scrumbii cu sarea uscată pe ele, şi o pâine întreagă cazonă. Petrov se dovedi mai puţin prevăzător: nu avea decât pesmeţi şi carne. Mânuţele agere ale Marinkăi tăiară cu pricepere merindele şi le aşezară frumos pe farfurii. Tot mai des luneca privirea ochilor ei vioi, tăinuită de genele plecate, peste obrazul lui Petrov, iar Petrov începu şi el să se uite într-ascuns la ea. Când li se întâlneau privirile, roşeau amândoi, se încruntau întorcând capul şi nu-şi vorbeau decât prin Meresiev, fără să se adreseze unul altuia. Lui Alexei îi venea să

râdă, urmărindu-i; da, îi venea să râdă şi totodată se simţea oarecum trist: amândoi erau atât de tineri şi, în comparaţie cu ei, el se simţea bătrân, obosit, trecut prin multe încercări.

— Ia vezi, Marinuşka, nu ai cumva nişte castraveciori? o întrebă pe fată.

— S-a brodit să am, zâmbi ea.

— Dar vreo doi cartofi fierţi nu s-ar găsi?

— Cereţi şi poate s-or găsi…

Din nou fata pieri din odaie, uşoară şi neauzită ca un fluture, sărind peste oamenii adormiţi.

— Tovarăşe locotenent-major, cum puteţi vorbi aşa cu ea? O fată pe care n-o cunoaşteţi, şi îi spuneţi „tu”, şi-i cereţi castraveciori, şi…

Meresiev râse zgomotos:

— Măi, bătrâne, măi! Unde te trezeşti, Suntem ori nu pe front?… Băbuţo, ajunge cu supărarea, hai, dă-te jos şi vino să mâncăm!

Tot îmbufnată, băbuţa coborî oftând şi bodogănind; se aşeză în apropierea mezelurilor de care, după cum lămuri, fusese mare amatoare şi înainte de război.

Stătură tuspatru la masă şi se ospătară cu poftă pe săturate, în timp ce oamenii ceilalţi sforăiau toate tonurile şi mormăiau în somn. Alexei vorbea necontenit şi glumea pe socoteala băbuţei, stârnind hazul Marinkăi. Nimerind în sfârşit în atmosfera familiară a vieţii de cantonament, se desfăta din plin, ca şi cum s-ar fi înapoiat la căminul părintesc, după lungi pribegiri pe meleaguri străine.

Spre sfârşitul cinei, prietenii aflară că satul scăpase ca prin minune, deoarece aici se instalase cândva un cantonament nemţesc. Când Armata Roşie a început ofensiva, comandamentul o ştersese atât de repede, încât n-avusese vreme să-l distrugă. Băbuţa îşi pierduse minţile, după ce nemţii o siluiseră în faţa ei pe fata-i mai mare, care pe urmă se înecase în iaz. Iar Marinka, timp de opt luni cât nemţii se aflaseră prin locurile astea, trăise fără să vadă lumina soarelui, într-un fund de curte, ascunsă într-o şură goală, a cărei intrare fusese astupată cu paie şi cu bulendre vechi. Noaptea, mama îi aducea de mâncare şi de băut, trecându-i-le printr-o spărtură.

Pe când Alexei stătea de vorbă cu fata, tot mai des îl privea Marinka pe Petrov, iar în privirile ei zglobii şi sfielnice totodată, se citea o admiraţie greu de ascuns.

Cina se termină pe nesimţite. Marinka adună resturile, le împachetă gospodăreşte şi le băgă în sacul lui Meresiev: orice s-ar zice, ostaşului îi prinde bine orice. Pe urmă, ea se sfătui în şoaptă cu băbuţa şi le spuse hotărât.:

— Uite ce-i: de vreme ce delegatul cu cartiruirea v-a adus, rămâneţi

aici. Urcaţi-vă pe cuptor, iar eu şi mama o să dormim în chiler[23]. Aşa că dormiţi, odihniţi-vă după osteneala drumului. Mâine o să vă găsim un locşor.

Şi călcând tot atât de uşor cu picioarele goale printre oamenii adormiţi, aduse din curte un braţ de paie curate, le aşternu pe cuptor şi puse la căpătâi nişte ţoale; îndeplini treaba cu multă grabă, îndemânare şi fără zgomot, cu mişcări graţioase de pisicuţă.

— Straşnică fată, bătrâne! glăsui Meresiev, culcându-se cu plăcere pe paie şi întinzându-se de-i pârâiră oasele.

— Da, pare fată bună, răspunse Petrov, cu tonul voit nepăsător.

— Şi cum se mai uita la tine!...

— Cum se uita la mine când a vorbit numai cu dumneata?...

În clipa următoare începu să sforăie. Meresiev nu dormea. Stătea lungit pe paiele răcoroase care miroseau a pâine abia scoasă din cuptor.

O văzu pe Marinka intrând, trecând prin încăpere, ca şi cum ar fi căutat ceva. Din când în când ea se uita pe furiş spre cuptor. Fata potrivi opaiţul, îşi întoarse din nou capul spre cuptor, iar pe urmă, agale, se îndreptă spre uşă, păşind peste oamenii adormiţi. La vederea copilei subţiratice, frumoase, îmbrăcată într-o rochie veche şi ruptă, Alexei îşi simţi sufletul năpădit de un simţământ de linişte şi-n acelaşi timp de tristeţe. Aveau un adăpost. Mâine în zorii zilei erau programaţi pentru întâiul lor zbor de luptă în celulă cu Petrov. Meresiev va conduce, iar Petrov îi va fi coechipier. Cum se va purta tânărul? Petrov pare un băiat bun... Şi uite că Marinka s-a îndrăgostit de el de la prima vedere. Până una-alta, trebuie să dormim!

Meresiev se întoarse pe o parte, se mai răsuci puţin pe aşternutul de paie şi adormi buştean.

Se trezi cu o senzaţie de groază. La început, nu putu să priceapă ce anume se petrecuse, dar instinctul de militar îl sili să sară în picioare şi să pună mâna pe pistol. Nu-şi dădea seama nici unde se află, nici ce e cu el. Un fum înţepător, cu miros de usturoi, învăluia încăperea, iar când o pală de vânt alungă norul de fum, Alexei văzu deasupra capului său stele ciudate, imense, scânteind orbitor. Era lumină ca ziua; vedea bârnele izbei împrăştiate ca nişte chibrituri, acoperişul zvârlit în lături, rânjind printre căpriorii descoperiţi, şi cerul inform, învăpăiat. Auzi gemete, un duduit ropotitor venind valuri-valuri, şi şuieratul cunoscut al bombelor în cădere, şuierat care parcă te sfredeleşte până în măduva oaselor.

— La pământ! îi strigă lui Petrov, care stătea în genunchi, pe cuptorul rămas punctul cel mai înalt în mijlocul ruinelor, şi-şi rotea

---

[23] Chiler – **1.** Încăpere mică la casele țărănești, folosită drept cămară. **2.** Încăpere mică și joasă aflată în dosul casei, folosită ca locuință.(dex online)

privirile, năuc.

Se aruncară pe cărămizi, lipindu-se de ele şi chiar atunci o schijă mare reteză hornul cuptorului, învăluindu-i într-un nor de praf roşiatic, mirosind a lut ars.

— Nu mişca, stai culcat! porunci Meresiev, înfrângându-şi pornirea năvalnică de a zvâcni în picioare şi a o rupe la fugă; să fugă oriunde, numai să nu rămână pe loc, pornire pe care omul o încearcă totdeauna în timpul bombardamentelor de noapte.

Bombardierele nu se vedeau. Se roteau undeva în întuneric, deasupra paraşutelor cu bombe luminoase pe care le zvârleau de la bord. În schimb, la lumina alburie şi tremurătoare a rachetelor se vedea perfect cum năpădeau şi se prăbuşeau în zona luminată punctele negre ale bombelor; cum jerbele roşii ale exploziilor învăpăiau întunericul nopţii de vară. Părea că pământul se crapă în bucăţi, cu detunături prelungi: „pr-rr-r! pr-r-r!”

Aviatorii stăteau lipiţi de cuptorul ce se bălăbănea şi tresălta cu ei la fiecare explozie.

Se lipeau de el cu tot trupul, cu obrajii, cu unghiile, căutând instinctiv să se facă una cu cărămizile. În cele din urmă, vuietul motoarelor se depărtă şi se auzi sfârâitul rachetelor luminoase care se stingeau coborând până jos de tot cu paraşutele lor; tot atunci se auzi pârâitul flăcărilor incendiului care izbucnise printre ruinele de pe cealaltă parte a uliţei.

— Nu se poate spune că nu ne-au făcut o primire frumoasă! vorbi Meresiev, scuturându-şi cu o linişte simulată paiele şi ţărâna de pe bluză şi pantaloni.

— Dar cei care au dormit aici? exclamă Petrov, înfricoşat, căutând să-şi stăpânească tremurul nervos al maxilarului şi un sughiţ chinuitor. Dar Marinka?

Coborâră de pe cuptor. Meresiev găsi în buzunar o lanternă electrică. Luminară podeau îngropată sub scândurile şi bârnele izbei sfărâmate. Nu era nimeni. După cum aflară mai târziu, aviatorii, auzind sunetele alarmei, avuseseră timp să se năpustească afară şi să se ascundă în şanţul-adăpost. Petrov şi Meresiev cercetară toate dărâmăturile. Dar Marinka şi bătrâna nu erau nicăieri. Nu răspunse nimeni la strigătele lor. Ce s-or fi făcut? Or fi fugit, or fi avut răgaz să se salveze?

Pe uliţe ieşiseră patrulele comenduirii, pentru a restabili ordinea. Pompierii stingeau incendiile şi răscoleau dărâmăturile, scoţând cadavre şi dezgropând răniţi. În întuneric, alergau agenţii de legătură, strigându-i pe aviatori pe nume. Regimentul se muta în grabă într-un cantonament nou. Personalul navigant se aduna pe aerodrom, ca să pornească în zori cu avioanele. După informaţiile de până atunci, pierderile în oameni erau cu totul neînsemnate: fusese rănit un pilot,

fuseseră uciși doi mecanici și câteva santinele rămase la postul lor în timpul atacului aerian. Se bănuia că pieriseră mulți localnici, dar câți anume era greu de stabilit, datorită întunericului și zăpăcelii.

Spre dimineață, plecând la aerodrom, Meresiev și Petrov se opriră fără să vrea lângă dărâmăturile căsuței în care înnoptaseră. Din mormanul de bârne și șindrile, pompierii scoteau o targă pe care zăcea ceva acoperit cu un cearșaf însângerat.

— Pe cine duceți? întrebă Petrov, devenind alb ca varul din pricina unei presimțiri grele.

Un plutonier mustăcios și grav, care-i amintea lui Meresiev de Stepan Ivanovici și care ducea partea dinainte a târgii, răspunse, fără grabă:

— Ia, am dezgropat aici în beci o bătrână și o fetișcană. Le-au strivit pietrele... Le-au omorât. Nu pot să-mi dau seama dacă-i o copilă, sau una mai răsărită, că tare-i firavă. Se vede însă că era frumoasă. A lovit-o în piept un bolovan. Tare e frumoasă, ca o copiliță...

...În noaptea aceea, armata germană începuse ultima ei ofensivă de mari proporții, și, atacând pozițiile fortificate ale trupelor sovietice, începuse bătălia, fatală pentru ea, din arcul de la Kursk.

3

Soarele nu răsărise încă, era ceasul cel mai întunecos al scurtei nopți de vară, dar pe aerodromul de campanie duduiau motoarele pornite pentru încălzire. Cu harta întinsă pe iarba înrourată, căpitanul Ceslov le arăta piloților escadrilei itinerarul și punctul unde se afla noul lor cantonament.

— Să fiți cu ochii-n patru. Să nu pierdeți legătura vizuală. Aerodromul e alături de primele linii.

Noul cantonament era într-adevăr chiar lângă linia frontului, însemnată pe hartă cu creionul albastru, ca o pană ce pătrundea în dispozitivul trupelor nemțești. Vor zbura înainte, nu înapoi. Aviatorii se bucurau: deși nemții dețineau iarăși inițiativa, Armata Roșie nu numai că nu se pregătea de retragere, dar era gata pentru ofensivă.

O dată cu primele raze ale soarelui, când deasupra câmpului plutea încă, învăluindu-l, pâcla trandafirie, escadrila a doua decolă în urma comandantului său, și avioanele se-ndreptară spre sud, fără să piardă legătura între ele.

Executând primul lor zbor, Meresiev și Petrov se dovediră o pereche strâns unită. După câteva minute petrecute în văzduh, Petrov putu să prețuiască modul sigur și cu adevărat artistic de zbor al comandantului său de celulă, iar Meresiev, care pe parcurs făcuse înadins câteva viraje scurte și neașteptate, observă la coechipierul lui un ochi sigur, o judecată limpede, nervi sănătoși și, ceea ce era și mai

important, o mână iscusită, deşi încă şovăielnică.

Noul aerodrom era situat în sectorul unui regiment de infanterie. În ipoteza că l-ar fi descoperit, nemţii ar fi putut trage în el cu artilerie de calibru mic sau chiar cu aruncătoare mari. Dar nemţii erau departe de a se gândi la un aerodrom apărut atât de aproape de ei. Nici nu se risipise întunericul, când ei îndreptară asupra poziţiilor fortificate ale trupelor sovietice focul întregii lor artilerii, concentrate aici încă din primăvară. O pălărie sângerie se înălţa zvâcnind până sus în tăria cerului, deasupra sectorului fortificat. Dar exploziile acoperiră totul, ca o pădure deasă de copaci negri, răsăriţi cât ai clipi din ochi. Nici după ivirea soarelui, razele lui nu izbutiră să lumineze pământul. În penumbra străbătută de şuierături, detunături şi mugete nu puteai desluşi nimic, iar soarele stătea parcă spânzurat de cer ca o roată roşie, mânjită.

Dar nu degeaba se furişaseră avioanele sovietice o lună întreagă în înaltul cerului, deasupra poziţiilor nemţeşti. Intenţiile comandamentului german erau cunoscute de mult, poziţiile şi punctele lui de concentrare fuseseră însemnate pe hartă şi studiate, careu după careu. Potrivit obiceiului lor, nemţii se pregăteau să se avânte cu toate puterile şi să împlânte pumnalul în spatele inamicului, surprinzându-l cufundat în somnul greu al zorilor de zi. Dar adversarul se prefăcuse numai că doarme. El înşfăcă mâna agresorului în care ţinea pumnalul, făcându-l să-i pârâie oasele în strânsoarea degetelor sale uriaşe de oţel. Şi n-apucă să se potolească bine iureşul pregătirii de artilerie, care se dezlănţuise pe o lungime de câteva zeci de kilometri de front, şi nemţii, asurziţi de detunătura propriilor lor baterii, orbiţi de fumul pulberii ce le învăluia poziţiile, văzură caierele de foc ale exploziilor chiar în tranşeele lor. Artileria sovietică trăgea cu precizie, fără a bate cu focul proiectilelor anumite porţiuni de teren, cum trăgeau nemţii, ci asupra unor ţinte bine definite, asupra bateriilor, concentrărilor de tancuri şi de infanterie, aduse acum pe linia de plecare la atac, asupra podurilor, depozitelor subterane de muniţii, adăposturilor şi punctelor de comandă.

Pregătirea de artilerie a nemţilor se transformă într-un uriaş duel de foc, la care participau de o parte şi de alta, zeci de mii de tunuri de cele mai variate calibre. Când avioanele escadrilei căpitanului Ceslov ajunseră la aerodrom, pământul se cutremură sub picioarele aviatorilor, iar exploziile erau atât de dese, atât de apropiate, încât se contopeau într-un vuiet neîntrerupt, clocotitor, făcând impresia că undeva, pe un pod de fier, se târa un tren imens, se târa într-una, vuind şi duduind, se târa aşa la nesfârşit. Rostogolindu-se furtunos, fumul învălui întregul orizont. Peste micul aerodrom de campanie – când înşiruindu-se unul după altul în monom, ca gâştele, când în formaţie de triunghi, aidoma cocorilor, când în linie desfăşurată –

pluteau fără contenire bombardierele, iar exploziile bombelor lor se distingeau în vuietul uniform al artileriei, prin bubuitul surd al detunăturilor.

Escadrilele erau în starea de alarmă nr. 2, ceea ce însemna că piloţii nu trebuiau să coboare din carlingile aparatelor, pentru ca la primul semnal de rachetă să se ridice în aer. Avioanele fură scoase la liziera păduricii şi mascate cu crengi. Din desiş venea o boare răcoroasă şi mirosea a ciuperci şi a umezeală; ţânţarii, neauziţi din cauza zgomotului luptei, atacau furioşi obrajii, mâinile şi grumajii piloţilor.

Meresiev îşi scoase casca şi, apărându-se alene de ţânţari, stătea pe gânduri, adulmecând miresmele puternice ale pădurii în faptul zilei. În boxa de alături era avionul coechipierului său. Petrov zvâcnea mereu din scaun, ba chiar se urca în picioare pe el, ca să privească în direcţia unde se dădea bătălia, sau ca să petreacă din ochi bombardierele. Ar fi vrut să se înalţe în aer, pentru ca întâia oară în viaţa lui să dea piept cu un duşman adevărat, să-şi îndrepte păienjenişul subţire al traiectoriilor de gloanţe nu în mâneca umflată de vânt pe care o târa după sine, remorcată de un cablu, avionul *P-5,* ci într-un adevărat avion inamic, viu şi sprinten, în care, ca un melc în găoace, sta poate acela ale cărui bombe o uciseseră pe fata plăpândă şi atât de drăguţă care i se arătase ca într-un vis frumos.

Meresiev urmărea neastâmpărul şi frământările tovarăşului său, spunându-şi că erau totuşi cam de aceeaşi vârstă: Petrov avea vreo nouăsprezece ani, iar el, Meresiev douăzeci şi trei. Ce înseamnă o diferenţă de trei sau patru ani? Dar alături de tovarăşul său, Alexei se simţea bătrân, cu experienţă, cumpănit, obosit. Iată-l pe Petrov, nu mai are astâmpăr în cabină, îşi freacă mâinile, râde, strigă ceva în urma *I.L.*-urilor ce se târăsc încet, pe când el, Alexei, stă comod pe scaunul de piele. E calm. Fără picioare, îi este incomparabil mai greu să zboare decât oricărui alt aviator, dar faptul acesta nu-l tulbură de loc. Îşi cunoaşte la perfecţie meseria şi are încredere în picioarele-i schilodite.

Regimentul stătu aşa până seara, în starea de alarmă nr. 2. Era, nu se ştie de ce, ţinut în rezervă. Pesemne, comandantul nu voia să-şi trădeze prea devreme locul de dislocare.

Pentru noapte, li se repartizaseră nişte bordeie construite de nemţii care cândva stătuseră aici, amenajate după gustul lor, tapetate cu carton şi hârtie galbenă de împachetat. Pe pereţi se mai păstraseră fotografii înfăţişând stele de cinema cu guri intense ca de vampir şi litografii reprezentând oraşe germane cu clădiri gotice, care parcă te împungeau cu acoperişurile lor.

Duelul de artilerie continua. Pământul se cutremura fără încetare. Nisipul uscat curgea într-una de sub tapet, foşnind într-un chip

neplăcut, ca şi cum în bordei ar fi mişunat pretutindeni gândaci.

Meresiev şi Petrov se hotărâră să se culce afară, pe foi de cort. Ordinul era să doarmă îmbrăcaţi. Meresiev slăbi numai puţin, curelele protezelor, şi întins pe spate, privea cerul ce părea că tremură în licărul exploziilor. Petrov adormi numaidecât. În somn sforăia, plescăia din buze, mesteca din fălci şi se ghemuia ca un copil. Meresiev îl înveli cu mantaua lui. Simţind că nu poate s-adoarmă, se sculă, zgribulit de umezeala rece, făcu câteva mişcări energice de gimnastică pentru a se mai încălzi, apoi se aşeză pe o buturugă.

Canonada artileriei se mai domoli. Numai arareori, ici-colo, bateriile îşi reluau grăbite tirul dezordonat.

Câteva proiectile rătăcite şuierară pe deasupra capetelor lor, explodând undeva, în raza aerodromului. Focul acesta, aşa-zis „de hărţuială”, nu intimidează îndeobşte pe nimeni în război. Alexei nici măcar nu întoarse capul în direcţia unde răsunaseră exploziile. Se uita spre linia frontului, care se distingea perfect prin întuneric. Chiar şi acum, în ceasul acesta târziu de noapte, linia continua să trăiască în încleştarea luptei neostoite şi grele, însemnată pe pământul adormit cu văpaia sângerie a incendiilor imense, întinse de la o margine la alta a zării. Luminile pâlpâitoare ale rachetelor pluteau deasupra ei: albastre-fosforescente, ale nemţilor; gălbui, ale noastre. Când ici, când colo, izbucnea impetuos o limbă de flăcări, ridicând pentru o clipă de pe pământ vălul întunericului, iar după aceea icnitul greu al unei explozii ajungea la ureche.

Din nou se auzi duduitul bombardierelor de noapte. Toată linia frontului se acoperi îndată de mărgelele multicolore ale gloanţelor trasoare. Aşijderea unor stropi de sânge ţâşniră spre cer rafalele mitralierelor antiaeriene. Şi din nou pământul se cutremură, gemu, gemu prelung. Dar pe cărăbuşii care zumzăiau cu glasuri de bas printre crengile mestecenilor, hărmălaia nu-i nelinişti de loc; în adâncul pădurii, huhurezul ofta cu glas de om, cobind a nenorocire; undeva jos, în vâlcea, prin tufe, uitând spaimele zilei, se auzi o privighetoare, întâi sfios, parcă încercându-şi glasul, acordându-l ca pe un instrument, apoi cântând mai tare, îmbătându-se cu sunetele trilului său. Îi răspunseră alte privighetori şi în curând întreaga pădure din vecinătatea frontului răsună de cântece, de triluri melodioase revărsate din toate ungherele. Nu degeaba sunt renumite în lume privighetorile Kurskului!

Şi iată-le acum cântând zvăpăiate-n pădure. Alexei, care se pregătea să dea un examen a doua zi, şi nu în faţa unei comisii, ci chiar în faţa morţii, nu putea să adoarmă, ascultând chemarea privighetorilor. Dar el nu se gândea nici la ziua de mâine, nici la lupta viitoare, nici la moartea posibilă; nu, se gândea la privighetoarea depărtată care cândva cântase pentru ei doi la marginea Kamâşinului.

La privighetoarea „lor” se gândea, la Olia, la orăşelul drag.

Către răsărit, cerul începu să albească. Treptat, trilurile privighetorilor fură din nou înăbuşite de canonadă. Deasupra câmpului de bătaie, soarele imens şi roşu se înălţa încet, abia răzbătând prin fumul gros al pulberii de puşcă şi al exploziilor.

4

Bătălia din arcul de la Kursk se încingea tot mai mult. Planurile iniţiale ale nemţilor, de a forţa linia noastră de apărare printr-o lovitură puternică dată de unităţile de tancuri la sud şi la nord de Kursk şi apoi, strângându-şi cleştele, să încercuiască gruparea trupelor Armatei Roşii de la Kursk şi să le organizeze acestora un „Stalingrad nemţesc”, se izbiseră din capul locului de dârzenia defensivei. Chiar din primele zile comandamentul german îşi dăduse limpede seama că nu va putea străpunge apărarea, şi chiar în ipoteza că ar fi reuşit s-o facă, pierderile lui cu acest prilej ar fi fost atât de mari, încât n-ar mai fi avut forţe suficiente ca să strângă cleştele. Era însă prea târziu să se mai oprească. Prea multe speranţe – de ordin strategic, tactic şi politic – legase Hitler de această operaţie. Avalanşa se urnise din loc. Ea se prăvălea acum de pe povârnişul muntelui, mărindu-şi într-una volumul, prinzând şi târând după ea tot ce-i ieşea în cale, iar cei care o urniseră nu mai aveau puterea s-o oprească. Înaintarea nemţilor se măsura în kilometri iar pierderile lor se cifrau la divizii şi corpuri de armată, la sute de tancuri şi tunuri, la mii de vehicule. Armatele care înaintau slăbeau mereu, rărindu-şi rândurile. Statul-major nemţesc îşi dădea seama de acest lucru, dar nu mai putea să ţină evenimentele în loc, astfel că era obligat să arunce mereu noi şi noi rezerve în pârjolul bătăliei care se învârtoşa.

Comandamentul sovietic contracara loviturile nemţeşti cu forţele unităţilor de linie, care ocupau poziţii de apărare. Observând furia sporită a ofensivei nemţeşti, el îşi ţinea rezervele adânc în spatele frontului, aşteptând până se va istovi intensitatea loviturilor inamicului, lovituri ce se succedau în virtutea mişcării iniţiale. După cum a aflat mai târziu Meresiev, regimentul lor urma să facă apropierea armatei concentrate aici, nu pentru apărare, ci în vederea contraatacului. De aceea în prima etapă a bătăliei, atât tanchiştii, cât şi piloţii de vânătoare, ce le făceau protecţia, nu erau decât spectatori ai marii bătălii. Când duşmanul se angajă cu toate forţele lui în luptă, starea de alarmă nr. 2 pe aerodrom fu contramandată. Echipajelor li se îngădui să doarmă în bordeie şi chiar să se dezbrace noaptea. Meresiev şi Petrov îşi amenajară din nou locuinţa. Aruncară toate pozele cu stele de cinema şi peisaje străine, rupseră de pe pereţi

cartonul şi hârtia şi împodobiră pereţii cu cetină şi ramuri de mesteacăn, astfel că acum bârlogul lor din pământ nu mai foşnea din pricina nisipului ce curgea într-una.

Într-o dimineaţă, când razele puternice ale soarelui străbăteau în bordei – pologul de la intrare fiind dat puţin la o parte – şi luminau podeaua aşternută cu cetină, iar prietenii se întindeau lenevoşi în firidele lor pentru dormit, sus pe cărăruie tropotiră paşi grăbiţi şi se auzi cuvântul magic pe front: „Poşta!”

Ca la comandă, zvârliră păturile în lături, dar până ce Meresiev putu să-şi pună protezele, Petrov îl şi ajunsese din urmă pe poştaş şi se înapoia triumfător cu două scrisori pentru Meresiev. Erau de la mamă-sa şi de la Olia. Alexei le smulse din mâna prietenului, dar tocmai atunci de pe aerodrom se auzi toaca grăbită, bătută pe o traversă. Era semnalul adunării echipajelor la avioane.

Meresiev băgă scrisorile la piept şi, uitând numaidecât de ele, fugi după Petrov pe poteca bătătorită prin pădure, care ducea spre locul de ancorare a avioanelor. Gonea destul de repede, sprijinindu-se în baston, şi se bălăbănea chiar foarte puţin. Când ajunse la avion, găsi husa de pe motor scoasă, iar mecanicul, un flăcău ciupit de vărsat şi dispus totdeauna să râdă, se frământa nerăbdător în jurul avionului.

Motorul dudui. Meresiev se uită la avionul ce purta numărul 6 cu care zbura comandantul escadrilei. Căpitanul Ceslov tocmai îşi scotea avionul în poiană. Iată-l că îşi ridică braţul. Asta voia să spună: „Atenţiune!” Motoarele huruiră, iarba păli deodată culcată la pământ de vârtejul elicelor, pletele verzi ale sălciilor plângătoare se burzuluiră şi se înfiorară, gata să se smulgă cu crengi cu tot.

Încă în drum spre aerodrom, unul dintre aviatorii care i-o luaseră înainte lui Alexei avusese timp să-l înştiinţeze că tanchiştii trec la ofensivă. Aceasta însemna că aviatorii trebuiau să protejeze trecerea tanchiştilor peste linia fortificată a inamicului, linie ce fusese distrusă, făcută una cu pământul de artilerie, să cureţe spaţiul aerian şi să apere sectorul de cer deasupra tanchiştilor în înaintare. Să asigure spaţiul aerian? Dar e totuna! Într-o bătălie atât de încordată nici misiunea lor nu era fără rost. Mai devreme sau mai târziu, vor trebui să se ciocnească cu inamicul. Sosise clipa când Meresiev îşi va încerca puterile, când va arăta că nu este cu nimic mai prejos decât oricare alt aviator şi că şi-a atins scopul.

Simţea că-i bate inima. Dar nu de frica morţii. Şi nici pentru că l-ar fi încercat acel simţământ al primejdiei de care nu pot scăpa nici oamenii cei mai curajoşi, mai stăpâni pe ei înşişi. Îl frământa cu totul altceva: se întreba dacă armurierii i-au verificat mitralierele şi tunurile de bord; dacă în toiul luptei megafonul din casca lui cea nouă, încă neîncercată, avea să funcţioneze cum trebuie, ca nu cumva Petrov să rămână în urmă. Oare nu se va lăsa târât în bătăile de firea lui

năvalnică? Unde i-o fi bastonul? Nu cumva a pierdut darul lui Vasili Vasilievici? Şi nu-i va şterpeli nimeni romanul pe care-l întrerupse aseară în punctul cel mai interesant şi pe care îl lăsase pe masa din bordei? Îşi aduse aminte că nu şi-a luat rămas bun de la Petrov, şi-i făcu semn din cabină cu mâna. Dar Petrov nu-l mai văzu. Figura coechipierului său, încadrată în casca de piele, era colorată de pete roşii. Tânărul urmărea cu nerăbdare mâna ridicată a comandantului. Iat-o că s-a lăsat în jos. Cabinele se închiseră.

Cele trei avioane ale patrulei duduiră deodată, se urniră din loc şi ocoliră pista, urmate de patrula următoare, iar după ele se puseră în mişcare alte trei. Primele avioane pluteau acum pe cer. După ele se înălţă şi patrula lui Meresiev. Pământul, devenit plat, se legăna undeva jos. Fără a pierde din ochi primele trei avioane, Alexei intră în formaţie cu patrula lui, iar în spatele lor, îndată după ei, veni şi patrula a treia.

Iată şi limita dinainte a frontului. Pământul sfâşiat, răscolit de proiectile, părea, văzut de sus, un drum colbuit pe care au căzut primele şuvoaie îmbelşugate ale unei ploi torenţiale. Şanţurile de comunicaţie dintre tranşee sunt răscolite şi întoarse, s-ar fi zis, cu lopata, bordeiele şi cazematele, mici ca nişte muşuroaie, îşi proţăpesc bârnele şi cărămizile. Iar de-a lungul văii, sfârtecate de război, se aprindeau şi se stingeau scântei gălbui. Erau luminile crâncenei bătălii. Ce mici erau! Ca nişte jucării! Şi cât de ciudate păreau de sus! Nu-ţi venea să crezi că jos totul arde, vuieşte, se cutremură şi că moartea se plimbă prin fum şi funingine, pe pământul mutilat, culegând o pradă îmbelşugată.

Trecură peste limita dinainte, descriseră un semicerc în spatele frontului inamic şi din nou traversară linia de luptă. Nu trăgea nimeni în ei. Cei de pe pământ erau prea ocupaţi cu treburile lor cumplite, pământeşti, ca să bage în seamă nouă avioane mici care zburau, unul după altul, pe deasupra solului. Dar unde-or fi tanchiştii? Aha! Uite-i şi pe ei. Meresiev văzu ieşind în câmp din verdeaţa luminoasă a pădurii, unul după altul tancurile care de sus semănau cu nişte gâze sure şi stângace. Peste o clipă se iviră multe, foarte multe, şi totuşi din verdele spumos al pădurii continuau să iasă noi şi noi gândăcei, târându-se pe drumuri, sau furişându-se prin vâlcele. Cei dintâi se şi căţărară pe deal şi ajunseră la ţarina brăzdată de obuze. Din trompele lor începură să se scuture scântei stacojii. Giganticul atac al tancurilor, invazia năprasnică a sutelor de maşini revărsate peste rămăşiţele fortificaţiilor nemţeşti n-ar fi speriat nici măcar pe un copil, nici măcar pe-o femeie nervoasă, dacă le-ar fi văzut de sus, aşa cum le vedea Meresiev. Tocmai atunci, în larma asurzitoare care-i năucea timpanele sub cască, Alexei auzi glasul răguşit, domol chiar şi în clipa asta, al căpitanului Ceslov:

— Atenţiune! Aici Leopard trei, aici Leopard trei. Din dreapta vin „opincarii”, „opincarii”.

Undeva în faţă, Alexei văzu liniuţa scurtă a avionului comandantului. Liniuţa se legăna pe aripi, indicând: „fă ca mine!”

Meresiev transmise aceeaşi comandă patrulei sale. Se întoarse şi-l văzu pe coechipierul său plutind alături, aproape lipit de el. Bravo!

— Ţin’te aproape, bătrâne!

— Mă ţin, ajunse la el răspunsul, răzbătând prin larma şi pârâiturile din căştile de radio.

— Aici Leopard trei, aici Leopard trei! După mine! se auzi în laringofon.

Inamicul era aproape. Ceva mai jos decât ei, în formaţia preferată a nemţilor, eşalonate în dublu cocor, veneau în picaj bombardierele cu un singur motor, *Ju-87.* Trenul lor de aterizare nu se escamota, atârnând în timpul zborului, sub burta avionului. Roţile aparatului erau apărate de nişte carenaje lungi, făcând impresia că din pântecele maşinii ies nişte picioare încălţate cu opinci. De aceea în limbajul lor, aviatorii sovietici le botezaseră „opincari”. Renumitele bombardiere în picaj, care-şi câştigaseră faima lor tâlhărească în luptele din Polonia, Franţa, Olanda, Danemarca, Belgia şi Iugoslavia – inovaţie germană despre care, la începutul războiului, se povesteau atâtea grozăvii – se învechiră repede deasupra nemărginitelor câmpii ale Uniunii Sovietice. Aviatorii sovietici, în nenumăratele bătălii susţinute împotriva lor, le dibuiseră punctele slabe, astfel că „opincarul” începu să fie socotit drept o pradă neînsemnată, cam cum ar fi iepurele sau cocoşul de munte, care nu cer vânătorului prea multă măiestrie.

Căpitanul Ceslov îşi conducea escadrila, dar nu în întâmpinarea inamicului, ci altundeva, pe un itinerar ocolit. Meresiev se gândi că din prudenţă căpitanul manevrează aşa fel încât să vină din direcţia soarelui, ca apoi, mascat de razele lui orbitoare rămânând invizibil pentru inamic, să se apropie cât mai mult şi să se repeadă pe neaşteptate asupră-i. Alexei zâmbi: poate că o manevră atât de complicată constituia o cinste prea mare pentru nişte „opincari”. Nu strică totuşi să fii cât mai cu băgare de seamă. Privi din nou în urmă. Petrov se ţinea tot timpul după el. Îi vedea perfect avionul, profilat pe fondul unui nor alb.

Acum formaţia bombardierelor inamice în picaj se găsea în dreapta lor. Nemţii zburau frumos, legaţi parcă între ei cu fire nevăzute. Aripile avioanelor lor străluceau orbitor, luminate de sus.

— …Leopard trei, la atac! izbi urechea lui Meresiev o frântură de comandă a căpitanului.

Văzu cum din dreapta, de sus, ca şi cum ar fi alunecat nebuneşte de pe un munte de gheaţă, Ceslov cu coechipierul lui se năpusteau din flanc spre formaţia inamică. Dârele luminoase ale gloanţelor îl

izbiră pe „opincarul” cel mai apropiat, care se prăbuşi fulgerător în gol, iar Ceslov cu coechipierul şi cu al treilea din patrula lui se repeziră în spaţiul rămas liber dispărând după şirul avioanelor nemţeşti care se închise la loc în urma lor. „Opincarii” continuau să înainteze într-o ordine perfectă.

Alexei lansă indicatorul său şi se pregăti să strige: „La atac!”, dar de emoţie din gâtul lui zvâcni doar un: „A-a-a!” şuierător. Şi se pomeni repezindu-se în jos, nevăzând nimic în afară de formaţia vrăjmaşă care plutea lin în văzduh. Îl alese pe neamţul care trecuse în locul celui doborât de Ceslov. Simţea vâjâieli în urechi; inima era gata-gata să-i sară din piept. Prinse avionul nemţesc în centrul grilei de ochire şi se apropie de el, ţinând degetele mari ale ambelor mâini pe trăgaci. Văzu întinzându-se în dreapta lui deodată parcă nişte sfori cenuşii şi pufoase. Aha! Trag... Pe-alături! Trag din nou... mai aproape... Nu, nu l-au nimerit nici acum. Dar Petrov? A scăpat şi el. E în stânga lui. A scăpat. Bravo, băiete! Fuzelajul cenuşiu al „opincarului” creşte în crucea vizorului. Degetele simt răceala aluminiului pârghiilor de tragere. Încă puţin...

În clipa aceea Alexei simţi triumfător contopirea sa desăvârşită cu avionul. Motorul bătea parcă în pieptul lui, simţea cu toată fiinţa aripile şi comenzile de la ampenaj şi avea senzaţia că picioarele-i artificiale, stângace de obicei, deveniseră atât de sensibile încât nu mai împiedicau identificarea sa cu avionul în goana-i năvalnică, nestăvilită... O clipă, silueta lucitoare a avionului nemţesc îi scăpă din vizor, dar o prinse din nou. Zburând ţintă spre el, Meresiev apăsă pe trăgaci. Nu auzi detunătura împuşcăturii, nu văzu nici traiectoria de foc a gloanţelor, dar ştia că lovise avionul inamic şi continuă să zboare spre el cu siguranţa că nu va fi lovit, că nu se va ciocni, deoarece acesta se va fi prăbuşit când va ajunge deasupra lui. Îşi ridică o clipă ochii şi observă cu mirare că alături de el se prăbuşeşte încă un avion, al doilea. Să-l fi doborât întâmplător, tot el? Nu. Îl doborâse Petrov, care trăgea din dreapta. Era isprava lui. Bravo, puştiule! Pe Alexei izbânda tânărului prieten îl bucură parcă şi mai mult decât îl bucurase succesul său.

Patrula a doua se strecură în breşa deschisă în formaţia nemţească unde începuse deruta. Al doilea val al nemţilor, în care pesemne se aflau piloţi cu mai puţină experienţă de luptă, se şi împrăştiase, rupând formaţia. Avioanele din patrula lui Ceslov zburau printre „opincarii” răzleţiţi, curăţind cerul şi silindu-l pe inamic să-şi golească trapele de bombe peste propriile lor tranşee. Tocmai în asta consta calculul atât de bine chibzuit al căpitanului Ceslov: să-i forţeze pe nemţi să-şi bombardeze propriile lor fortificaţii. Ocolul dinspre soare avea aici un rol secundar...

Dar formaţia primului val nemţesc se regrupase în răstimp şi

„opincarii” continuau să zboare spre locul unde tancurile străpunseseră linia lor de apărare. Atacul patrulei a treia nu reuşi. Nemţii nu pierdură niciun avion, dar din avioanele noastre de vânătoare dispăru unul, doborât de un trăgător inamic. Locul unde se desfăşura atacul tancurilor era acum foarte aproape. Nu mai avea timp să câştige înălţime. Ceslov hotărî să rişte un atac de jos. Alexei îl aprobă în gând. Şi el ar fi dorit să-l lovească pe inamic „în burtă”, folosind pentru manevra verticală minunatele însuşiri de luptă ale avionului *LA-5.* Prima patrulă se şi repezi în sus, iar traiectoriile gloanţelor se urcau acum în văzduh, ţâşnind ca şuviţele de apă dintr-o fântână arteziană. Doi nemţi se desprinseră din formaţia lor, prăbuşindu-se. Unul dintre ei, despicat probabil în două, se frânse în aer, coada lui fiind cât pe-aci să lovească motorul lui Meresiev.

— Fii atent! răcni Meresiev, furişându-şi privirea spre silueta coechipierului său şi trăgând de manşă.

Pământul se răsturnă deodată. Alexei simţi parcă o lovitură grea ce-l înfundă în scaun, apăsându-l cu putere. Simţi în gură şi pe buze gustul sângelui, înaintea ochilor îi jucă în chip nesuferit o pânză roşiatică. Avionul cabra aproape în verticală, urcând ca săgeata în sus. Culcat pe spătarul scaunului, Alexei văzu o clipă în crucea vizorului burta bălţată a „opincarului”, „opincile” lui caraghioase care-i acopereau roţile mari şi chiar bulgării de pământ galben lipiţi de cauciucul lor.

Apăsă pe amândouă butoanele de tragere. Unde-l nimerise: în rezervoarele de benzină, în motor, în trapa cu bombe? Nu-şi mai dădu seama, căci neamţul dispăru deodată, învăluindu-se în norul cafeniu al exploziei.

Avionul lui Meresiev fu zvârlit într-o parte şi trecu pe lângă inamicul cuprins de flăcări. Alexei îşi readuse aparatul la orizontală şi cercetă spaţiul aerian. Coechipierul venea în urma lui, în dreapta, atârnat parcă în nemărginirea albastră a cerului, deasupra unui strat de nori ce semănau cu nişte clăbuci de săpun. În jur era pustiu, şi numai la orizont, pe fondul depărtat al norilor, se mai zăreau liniuţele „opincarilor”, care se împrăştiau încet, la voia întâmplării. Alexei se uită la ceas şi rămase uluit. Avusese impresia că lupta a durat cel puţin o jumătate de oră şi că benzina trebuia să fie pe sfârşite. Ceasul arăta că totul se petrecuse doar în trei minute şi jumătate.

— Mai trăieşti? întrebă el, uitându-se înapoi la coechipierul care trecuse în dreapta lui şi zbura acum alături.

Din vălmăşagul de sunete se auzi:

— Mai trăiesc… Pământul… Pe pământ…

Jos, într-o vâlcea răscolită şi sfârtecată, ardeau în câteva locuri ruguri fumegânde de benzină. În aerul încremenit, fumul lor gros se înălţa ca o coloană. Dar Alexei nu se uita la stârvurile incendiate ale

avioanelor inamice, pe punctul de a se stinge. Se uita la gândacii verzi care împânziseră câmpul larg şi care coborau acum prin două vâlcele spre poziţiile inamicului. Cei din faţă depăşiră linia tranşeelor. Zvârlind din trompele lor luminiţe roşiatice peste poziţiile fortificate ale nemţilor, se târau mai departe, mereu mai departe, deşi în spatele lor continuau să izbucnească salvele artileriei germane, lăsând în urmă dâre de fum.

Meresiev îşi dădea seama ce însemnau sutele de gândaci care pătrunseseră în adâncul poziţiilor inamice distruse.

Se petrecuse lucrul despre care a doua zi avea să citească triumfător poporul sovietic şi întreaga lume iubitoare de pace. Într-unul din sectoarele arcului de la Kursk, după o puternică pregătire de artilerie, care durase timp de două ore, unităţile de tancuri străpunseseră linia de apărare a nemţilor şi pătrunseseră cu toate forţele lor în breşă, curăţind drumul trupelor sovietice care începuseră ofensiva.

Din cele nouă avioane ale căpitanului Ceslov, două nu se mai înapoiară în ziua aceea la aerodrom. În luptă fuseseră doborâţi nouă „opincari". „Nouă la doi" este fără îndoială un rezultat bun, când e vorba de avioane. Dar pierderea celor doi tovarăşi întunecase bucuria victoriei. Coborând din avioane, piloţii nu făceau larma obişnuită, nu strigau, nu gesticulau, nu discutau aprins peripeţiile bătăliei, nu recapitulau primejdiile prin care trecuseră, aşa cum se întâmpla totdeauna după o luptă norocoasă. Se apropiau posomorâţi de şeful de stat-major, raportând scurt, în puţine cuvinte, rezultatul luptei, şi se despărţeau fără să se privească.

Alexei era de curând venit în regiment. Nu-i cunoştea pe cei care muriseră, nici măcar nu ştia cum arată la faţă. Dar îl înrâuri şi pe el starea de spirit generală. În viaţa lui se petrecuse cel mai important, cel mai mare eveniment, către care năzuise cu toată forţa sufletului său, cu toată voinţa sa – evenimentul care hotăra întreaga-i existenţă de acum înainte, care-l aşezase din nou în rândurile oamenilor teferi şi sănătoşi. De câte ori visase această zi, pe patul de spital şi mai târziu, când învăţa să umble, să danseze sau căuta să-şi redobândească printr-un antrenament îndârjit deprinderile pierdute ale pilotajului! Şi iată că acum, când ziua aceasta venise, când el singur, doborâse doi nemţi şi reintrase din nou în familia piloţilor de vânătoare, bucurându-se de toate drepturile, şi el, ca şi ceilalţi, se apropie de şeful de stat-major, raportă numărul victimelor doborâte, preciză împrejurările şi, după ce aduse laude coechipierului său, se trase la o parte, la umbra mestecenilor, gândind la aceia care nu se mai întorseseră.

Numai Petrov alerga pe aerodrom fără cască, cu părul blond fluturându-i în vânt şi, apucând de mână pe oricine-i ieşea în cale, îşi începea povestea:

— ...şi ce văd: sunt amândoi alături, doar să-i atingi cu mâna. Ascultă numai... Văd că locotenentul-major îl ţinteşte pe cel din frunte. Eu îl prind în vizor pe-al doilea. Pac!

Veni apoi în fugă spre Meresiev, se aruncă la picioarele lui pe muşchiul moale amestecat cu iarbă, se întinse, dar neputând rămâne în poziţia asta prea mult timp, sări numaidecât în picioare:

— Şi ce viraje aţi răsucit astăzi! O splendoare! Mi se făcea negru înaintea ochilor... Ştiţi cum l-am izbit? Ascultaţi, ascultaţi-mă, vă rog... Vin în urma dumneavoastră şi-l văd alături, aproape de tot, doar să-l atingi cu mâna, uite aşa cum staţi acum...

— O clipă, bătrâne... îl întrerupse Alexei, pipăindu-şi buzunarele. Scrisorile, ce-am făcut cu scrisorile?

Îşi aduse aminte de scrisorile pe care le primise azi şi pe care nu apucase să le citească. Negăsindu-le în buzunar, îl trecură sudori reci. Dar pe urmă pipăindu-şi cămaşa la piept, simţi foşnetul plicurilor şi respiră uşurat. Scoase scrisoarea Oliei, se aşeză lângă un mesteacăn şi, fără să-l mai asculte pe prietenul său care vorbea plin de admiraţie, se apucă să desfacă plicul, rupând cu băgare de seamă o fâşie la unul din capete.

În clipa aceea pocni zgomotos o rachetă de semnalizare. Un şarpe roşu, scânteietor, brăzdă cerul deasupra a aerodromului şi se stinse, lăsând o dâră cenuşie care se topea încetul cu încetul. Aviatorii săriră în picioare. Din mers, Alexei băgă plicul la piept. N-apucase să citească măcar un rând. Deschizându-l, avusese doar timpul să simtă, în afară de epistolă, ceva tare, ca un carton. Zburând în fruntea patrulei pe drumul acum cunoscut, pipăia din când în când plicul. Ce-o fi conţinând?

Pentru piloţii regimentului de vânătoare de gardă, din care făcea parte şi Alexei, ziua străpungerii frontului de către unităţile de tancuri fu începutul unei intense activităţi. În aer, deasupra breşei făcute în poziţiile inamice, escadrilele se schimbau una după alta. Abia apuca una să iasă din luptă şi să aterizeze, şi alta îi lua locul, iar cele care abia aterizau erau alimentate numaidecât cu benzină, de autocisternele ce se apropiau în goană. Benzina gâlgâia din belşug în rezervoarele golite. Deasupra motoarelor încinse, ca deasupra unui câmp după o ploaie caldă de vară, vibra o pâclă gelatinoasă. Aviatorii nu-şi părăseau cabinele. Chiar şi prânzul li se servea acolo, în gamele de aluminiu. Dar nimeni nu se atinse de mâncare. Nu le ardea să mănânce – le-ar fi rămas dumicatul în gât.

Când escadrila căpitanului Ceslov ateriză pentru a doua oară, iar avioanele gonind pe pământ, ajunseră în pădurice, unde începu alimentarea lor, Meresiev rămase în cabină, zâmbind, încercând o senzaţie plăcută de oboseală, contemplând cerul şi dând din când în când ghes personalului. Îi venea să pornească din nou, mereu, la luptă

– să-şi încerce puterile. Pipăia tot mai des scrisorile de la piept, dar nu voia să le citească în împrejurările acelea.

Abia seara, după ce umbrele amurgului învăluiră ocrotitoare sectorul de înaintare a armatei, se îngădui echipajelor să plece la odihnă. Meresiev nu porni ca de obicei pe drumeagul scurt din pădure, ci ocoli peste un lan năpădit de buruieni. Simţea nevoia să-şi revină, să uite hărmălaia, bubuiturile, impresiile atât de variate ale acelei zile care păruse fără sfârşit.

Seara, era senină, înmiresmată şi atât de calmă, încât vuietul canonadei, depărtată acum, părea a fi mai curând detunătura unei furtuni ce se depărtase, decât vacarmul bătăliei. Drumul lui trecea peste un câmp, semănat cândva cu secară.

Buruienile acelea triste şi roşiatice, care în viaţa de toate zilele îşi arată sfioase tulpinile subţiri prin ungherele depărtate ale curţii sau lângă grămezile de piatră din marginea lanului, prin locurile unde numai arareori iscodeşte ochiul stăpânului, alcătuiau aci un zid compact şi înalt; erau neobrăzate, vânjoase, înecând sub ele pământul fecundat de sudoarea multor generaţii de muncitori. Şi numai ici-colo, firavă, aproape înăbuşită de ele, îşi ridica spicele rare şi plăpânde secara, ce răsărise fără să fie semănată. Buruienile grase îi luau pământului toată seva, absorbeau razele soarelui, furau secarei hrana şi lumina, aşa că spicele ei se uscau înainte de a li se fi împlinit bobul.

Pe Meresiev îl străbătu un gând: uite, aşa ar fi vrut şi fasciştii să-şi lase rădăcinile în lanul nostru, să se umfle cu seva noastră, să se înalţe pe bogăţiile noastre, sfidători şi cumpliţi, să ne întunece soarele şi să izgonească poporul cel mare şi harnic de pe ogoarele lui, din oraşele lui, să-l lipsească de toate, să-l sugă, să-l înăbuşe, aşa cum au izbutit buruienile să înăbuşe spicele astea, care şi-au pierdut până şi înfăţişarea de grâne sănătoase, frumoase. Cuprins deodată de un neastâmpăr copilăresc, Alexei începu să secere cu bastonul capetele grele, roşii-fumurii ale buruienilor, bucurându-se că tulpinile lor neobrăzate, izbite de el, cădeau jos, maldăre întregi. Sudoarea îi curgea şiroaie de pe faţă, dar el izbea, izbea mereu în buruienile care înăbuşiseră secara, iar trupu-i trudit era străbătut de senzaţia voluptoasă a luptei şi a mişcării.

Cu totul pe neaşteptate, undeva, în spatele lui, pufăi un *Willy's*, care se opri brusc, scrâşnind din frâne. Fără să se întoarcă, Meresiev ghici că-l ajunsese din urmă comandantul regimentului şi că fusese văzut dedându-se unei îndeletniciri atât de copilăreşti.

Se roşi până în vârful urechilor, se prefăcu că nu observă maşina şi se apucă să răscolească ţărâna cu bastonul.

— Retezăm cu sabia, nu? Straşnică treabă! Şi eu care te-am căutat tot aerodromul cu maşina: unde o fi eroul nostru? Ce s-o fi făcut? Şi

poftim, uite-l: se războieşte cu buruienile!

Colonelul sări din maşină. Conducea la perfecţie şi-i plăcea, în clipele libere, să se ocupe de ea, tot atât cât îi plăcea să-şi scoată regimentul la exerciţii grele, sau, împreună cu mecanicii, să trebăluiască la motoarele unsuroase. Purta îndeobşte un combinezon albastru-închis, şi numai după trăsăturile autoritare ale figurii lui uscăţive şi după şapca elegantă, nou-nouţă, îl puteai deosebi de tagma veşnic mânjită a mecanicilor.

Îl apucă de umeri pe Meresiev, care, încurcat, continua să scormonească pământul cu bastonul.

— Ia, ia să te văd! Dracu mai ştie: nimic deosebit! Acum pot să-ţi mărturisesc că atunci când mi te-au trimis, eu, cu toate câte mi se spuseseră despre dumneata, nu credeam, da, nu credeam că vei rezista la luptă, ba încă în felul în care ai rezistat! Aşa-i măicuţa noastră, Rusia! Te felicit, te felicit şi-ţi fac o plecăciune până la pământ. Încotro mergeai? La bordeiul vostru, în „oraşul cârtiţelor”? Urcă-te în maşină, te duc eu…

Willy's-ul se smuci din loc şi zbură pe poteci prin câmp, executând în plină viteză viraje nebuneşti.

— Spune-mi, ai cumva nevoie de ceva? Poate că ai niscaiva greutăţi? Cere orice, nu te sfii! Ai tot dreptul, glăsuia comandantul, conducându-şi maşina cu multă iscusinţă, de data aceasta de-a dreptul prin pădurice, printre muşuroaiele bordeielor, „orăşelul cârtiţelor”, cum îşi botezaseră aviatorii aşezarea lor subterană.

— Nu-mi trebuie nimic, tovarăşe colonel. Sunt la fel ca ceilalţi. Ar fi mai bine să uitaţi că n-am picioare.

— Ai dreptate. Care e bordeiul dumitale? Ăsta?

Colonelul frână brusc chiar în faţa bordeiului, Meresiev abia avu timp să coboare, şi *Willy's*-ul dispăru în pădure, mârâind şi frângând crengile, manevrând printre mestecenii şi stejarii tineri.

Alexei nu intră în bordei. Se lungi sub un mesteacăn, pe muşchiul pufos şi umed, cu miros de ciuperci şi scoase cu băgare de seamă din plic scrisoarea Oliei. O fotografie lunecă din mâinile lui şi căzu jos, pe iarbă. Alexei o apucă grăbit. Inima îi zvâcnea cu putere.

Din fotografie îl privea o faţă cunoscută şi totodată atât de schimbată, încât îi părea străină. Olia se fotografiase în uniformă militară. Tunica, centironul, ordinul „Steaua Roşie”, chiar şi insigna unităţii de gardă o prindeau de minune. Semăna cu un băieţandru slăbuţ şi frumuşel, care se îmbrăcase în glumă în uniformă de ofiţer. Numai că băieţandrul avea o faţă obosită, iar ochii lui mari, rotunzi şi strălucitori, priveau prea din cale-afară de serios şi pătrunzător pentru tinereţea lui.

Alexei se uită îndelung în ochii aceştia. Sufletul său era plin de un dor dulce, nelămurit, aidoma dorului pe care-l simţi ascultând pe-

nserate melodia depărtată a unui cântec drag. Găsi în buzunar vechea fotografie a Oliei, care o înfăţişa în rochia înflorată, în lunca plină de steluţele albe ale romaniţelor. Şi, curios! Fata în uniformă, cu ochi obosiţi, aşa cum n-o văzuse niciodată până atunci, îi era mai apropiată, mai dragă decât aceea pe care o cunoştea de mult. Pe dosul fotografiei era scris: „Să nu mă uiţi!”.

Scrisoarea era scurtă, plină de voioşie. Olia comanda acum un pluton de pionieri. Atâta doar că plutonul ei nu mai lupta.

Se îndeletniceau cu o muncă paşnică. Reclădeau Stalingradul. Olia scria puţin cu privire la dânsa, dar în schimb istorisea mult şi cu înflăcărare despre măreţul oraş, despre rănile lui care se vindecau; femei, fete şi băieţi, adunaţi aici din întreaga ţară, locuiesc în subsoluri, în cazemate, în bordeie şi adăposturi rămase de pe urma războiului, în vagoanele trenurilor, în barăci, construiesc şi refac oraşul. Se spune că fiecare constructor care va lucra cu sârg va primi mai târziu o locuinţă în oraşul reconstruit. Ei bine, Alexei să ştie că va avea unde să se odihnească după război.

Se întunecase repede, ca întotdeauna vara. Ultimele rânduri, Alexei le citi luminând răvaşul cu o lanternă de buzunar. Isprăvi lectura şi din nou proiectă lumina asupra fotografiei. Ochii adolescentului ostaş priveau sever şi sincer. „Scumpa mea, scumpa mea, nu ţi-e uşor nici ţie... Războiul nu te-a cruţat, dar nici nu te-a frânt! Mă aştepţi? Aşteaptă-mă, aşteaptă-mă! Mă iubeşti? Da! Iubeşte-mă, iubeşte-mă, scumpa mea”... Şi atunci Alexei se simţi ruşinat că de un an şi jumătate el îi tăinuieşte ei, apărătoarea Stalingradului, nenorocirea lui. Ar fi vrut să coboare îndată în bordei, ca să-i scrie cinstit şi sincer despre toate, să hotărască ea, şi cu cât mai curând, cu atât mai bine. Le va fi mai uşor amândurora după ce lucrurile vor fi lămurite.

După faptele de azi putea să vorbească cu ea de la egal la egal. Nu numai că zboară, dar şi luptă. Şi doar îi făgăduise, jurase să-i destăinuiască întregul adevăr, fie că nădejdile sale s-ar fi năruit, fie că s-ar fi reîntors în luptă deopotrivă cu ceilalţi. Acum îşi atinsese ţelul. Două avioane doborâte de el căzuseră şi arseseră în tufişuri, în văzul tuturora. Ofiţerul de serviciu consemnase fapta în jurnalul de operaţii. Despre ea s-a raportat la divizie, la corpul de armată şi la Moscova.

Toate bune, jurământul a fost împlinit, ar putea să-i scrie. Dar dacă priveşti lucrurile mai îndeaproape, este oare, „opincarul” un adversar vrednic de un avion de vânătoare? La urma urmei, un vânător nu se va apuca să istorisească vreodată, ca o dovadă a iscusinţei sale vânătoreşti, ca a împuşcat, hai să zicem, un iepure.

Noaptea caldă şi jilavă se lăsa tot mai grea deasupra pădurii. Acum când detunăturile bătăliei se deplasau spre sud, iar văpaia incendiilor îndepărtate abia mai licărea printre crengile stufoase ale copacilor, răzbăteau tot mai desluşit zvonurile nopţii de vară în pădurea

înmiresmată şi înflorită: ţârâitul neostenit al greierilor, orăcăitul sutelor de broaşte în balta învecinată, cârâitul aspru al cârsteiului şi, mai puternic decât toate aceste sunete, cântecul privighetorilor înălţându-se din întuneric. Luna aşternea pete argintii pe iarba neagră, la picioarele lui Alexei. El continua să stea sub mesteacăn, pe muşchiul moale şi jilav. Scoase iarăşi fotografia, o puse pe genunchi, şi, privind-o în bătaia lunii, căzu pe gânduri. Deasupra capului său, pe cerul de sineală mohorâtă, treceau, unele după altele, spre sud, siluetele mici, întunecate, ale bombardierelor. Motoarele lor huruiau cu glasuri de bas, dar chiar şi acest glas al războiului părea acum, în pădurea năpădită de lumina lunii şi de cântul privighetorilor, asemenea zumzetului paşnic al gândăceilor de mai. Alexei oftă, băgă fotografia în buzunarul bluzei şi sări sprinten în picioare, alungând vraja nopţii; călcând peste crengile uscate ce trosneau sub paşii lui, coborî dintr-un salt în bordeiul unde coechipierul lui dormea somn dulce, sforăind pe toate tonurile, întins voiniceşte în patul îngust.

5

Echipajele avioanelor au fost trezite din somn înainte de a se fi luminat de ziuă. Potrivit buletinului de cercetări primit de statul-major al armatei, nemţii concentraseră importante forţe aeriene în sectorul în care tancurile sovietice izbutiseră să străpungă frontul. Observaţiile de pe sol, confirmate de serviciile de informaţii, îngăduiau să se tragă concluzia că, apreciind la justa ei valoare ameninţarea creată prin străpungerea frontului de către tancurile sovietice, chiar la baza arcului de la Kursk, comandamentul nemţesc trimisese la faţa locului divizia aeriană *Richthofen*, încadrată cu cei mai buni aşi ai Germaniei. Divizia suferise ultima ei înfrângere lângă Volga şi fusese refăcută undeva adânc în spatele liniilor germane. Regimentului i se atrăgea luarea-aminte că presupusul adversar era numeros, înzestrat cu cele mai moderne avioane de tip *Focke-Wulf-190* şi avea o bogată experienţă. Ordinul punea regimentului în vedere să fie cu ochii în patru şi să acopere temeinic eşaloanele din linia a doua ale unităţilor mobile, care, la adăpostul nopţii, pătrunseseră în spărtură în urma blindatelor.

Richthofen! Vechilor piloţi le era bine cunoscut numele acestei divizii aflată sub ordinele directe ale lui Hermann Göring. Nemţii o trimiteau totdeauna acolo unde întâmpinau greutăţi. Unele echipaje ale ei duseseră un război de piraţi în Spania; divizia era alcătuită din aviatori plini de îndrăzneală şi pricepuţi, care aveau reputaţia unor adversari primejdioşi.

— Se pare că ni s-au trimis *richthofeni* în sector. Să poftească! Le

arătăm noi *richthofenilor*, perora la popotă Petrov, înfulecându-şi în grabă micul dejun şi din când în când furişând priviri spre fereastra deschisă, dincolo de care Raia, fata ce servea la masă, alegea pentru împodobitul meselor buchete dintr-un maldăr de flori, punându-le apoi în tuburi de proiectile, lustruite cu cretă.

Războinica tiradă împotriva *richthofenilor* se adresa, firește, nu atât lui Alexei, care se grăbea să-şi termine cafeaua, cât fetei care, făcându-şi de lucru cu florile, zvârlea mereu câte o ocheadă rumenului şi chipeşului Petrov. Meresiev îi observa zâmbind blajin. Dar când în joc erau lucruri serioase, nu-i plăceau glumele şi vorbele în vânt.

— Divizia *Richthofen* nu este o divizie oarecare. Ea înseamnă: fii cu ochii în patru, dacă nu vrei să arzi astăzi prin niscai buruieni; fii cu urechea atentă, nu pierde legătura. *Richthofenii*, băiete, sunt fiare: nici n-apuci să zici peşte, că te-au şi înşfăcat...

O dată cu ivirea zorilor se înălţă în aer prima escadrilă, sub comanda colonelului. În timp ce acesta intrase în acţiune, escadrila a doua, alcătuită din douăsprezece avioane de vânătoare, se pregătea de decolare. O conducea maiorul de gardă Fedotov, Erou al Uniunii Sovietice, socotit, după comandant, drept cel mai bun pilot al regimentului. Avioanele erau gata de zbor, iar piloţii aşezaţi în cabine. Motoarele funcţionau încet, la turaj redus, stârnind la liziera pădurii pale de vânt asemănătoare acelora care mătură pământul şi scutură copacii înainte de a se porni furtuna şi când primii stropi de ploaie, mari şi grei, încep să cadă în ţărâna însetată.

Din cabină, Alexei urmărea întoarcerea avioanelor din prima escadrilă, care veneau în pantă pronunţată la aterizare, alunecând parcă din cer. Le număra fără să vrea, şi-l încercă o nelinişte crescândă, nelinişte ce punea stăpânire pe el ori de câte ori între aterizările a două avioane se scurgea un interval de timp. Dar iată că ultimul avion ajunse la pământ. Toate! Simţi atunci că i se ia o piatră de pe inimă.

Ultimul din ele abia degajase pista când avionul maiorului Fedotov se smuci din loc. Perechi-perechi, avioanele de vânătoare se năpusteau în văzduh. Uite-le încolonându-se în formaţie, dincolo de pădure. Legănându-şi aripile avionului, Fedotov se aşează pe direcţie. Zburau jos, menţinându-se cu grijă în zona de străpungere din ajun. Astăzi, Alexei nu mai vedea solul de la mare înălţime, dintr-o perspectivă îndepărtată care dă tuturor lucrurilor ceva ireal, făcându-le să semene cu nişte jucării, ci pământul se perinda foarte aproape sub avion. Ceea ce încă ieri îi apăruse ca un joc, se înfăţişa acum înaintea ochilor lui ca un câmp de bătălie imens, de necuprins. Pe sub aripile avionului treceau în goană nebună lanurile, fâneţele şi crângurile răscolite de bombe şi obuze, brăzdate de tranşee şi şanţuri, defilau cadavre, tunuri răzleţe părăsite de servanţi, sau baterii întregi

de artilerie, tancuri avariate, maldăre nesfârşite de fiare şi bucăţi de lemn stâlcite, acolo unde artileria nimerise coloanele în marş. Zburară pe deasupra unei păduri mari, cu desăvârşire secerată de canonadă, semănând de sus cu un lan călcat în picioare de o herghelie imensă. Şi toate aceste privelişti se perindau prin faţa ochilor cu iuţeala unui film de cinema, care lăsa impresia că nu se mai sfârşeşte.

Totul vădea înverşunarea luptei, pierderile uriaşe suferite şi măreţia victoriei care fusese repurtată.

Urmele îngemănate ale şenilelor tancurilor brăzdaseră în lung şi-n lat întinderea, ducând departe, tot mai adânc, în poziţiile nemţeşti. Şi erau foarte multe.

Ochiul le întâlnea pretutindeni, până la orizont, şi părea că-nspre sud, de-a dreptul peste câmpie, fără să-şi aleagă drumul, trecuse aidoma unei vijelii, o cireada de animale necunoscute. Iar după tancurile care trecuseră lăsând în urma lor trâmbe sure de praf, vizibile de departe, se târau şi, după câte li se părea celor din văzduh, înaintau foarte, foarte încet, coloane nesfârşite de artilerie motorizată, cisterne de benzină, furgoanele uriaşe ale atelierelor de reparaţii, trase de tractoare, autocamioane cu prelate; când avioanele de vânătoare luau înălţime, totul amintea mişcarea furnicilor pe cărăruile lor, în prag de primăvară.

Avioanele de vânătoare se afundară ca în nori în trâmbele de praf, care se ridicaseră în văzduh, fiindcă nu sufla vântul, şi înaintară până la *Willy's*-urile din capul coloanelor; *Willy's*-urile transportau, pare-se statele-majore ale blindatelor. Deasupra coloanelor cerul era liber şi undeva, lângă dunga pâcloasă a orizontului depărtat, se vedeau dârele de fum destrămate ale încăierării. Escadrila o luă înapoi şi străbătu înaltul cerului într-un fir şerpuit şi, atunci, tocmai în linia zării, Alexei observă întâi o liniuţă, apoi un roi întreg de liniuţe, atârnând în văzduh, jos de tot, deasupra pământului. Nemţii! Veneau şi ei, lipindu-se de pământ, şi se vedea că aveau drept obiectiv trâmbele de praf care se zăreau de departe deasupra câmpurilor pline de buruieni roşiatice. Alexei întoarse instinctiv capul. Coechipierul lui îl urma foarte îndeaproape.

Ciuli urechea şi auzi o voce vorbind de undeva, de departe:

— Aici Pescăruş doi – Fedotov: aici Pescăruşi doi – Fedotov. Atenţie! După mine!

Disciplina şi încordarea nervoasă a pilotului în văzduh sunt de aşa natură, încât el execută ordinele comandantului uneori înainte ca acesta să le fi formulat complet. În timp ce glasul comandantului răsuna încă printre păcăniturile şi şuierăturile din cască, escadrila întreagă, celulă după celulă, dar păstrând formaţia strânsă, se şi întorsese, tăind drumul nemţilor. Văzul, auzul, gândirea se ascuţiră la maximum. Alexei nu mai observa nimic afară de avioanele străine,

care se măreau văzând cu ochii; n-auzea nimic afară de pocnetele şi şuierăturile din cască prin care urma să i se transmită comanda. Însă în locul comenzii auzi deodată foarte desluşit o voce străină, strigând grăbită:

— *Achtung! Achtung!... La-fünf. Achtung!*[24] striga desigur un observator german de pe sol, prevenindu-şi avioanele de primejdie.

Vestita divizie de aviaţie germană avea obiceiul de a împânzi câmpul de luptă cu o reţea întreagă de observatori pe care-i paraşuta noaptea din timp, odată cu staţiile de radioemisie, în sectorul probabil al luptelor aeriene.

Şi altă voce mai puţin distinctă, răguşită şi mâniată, adăugă tot în nemţeşte:

— *O, Donnerwetter! Links La-fünf! Links La-fünf!*...[25]

În afară de supărare, glasul vădea şi-o anume nelinişte.

„Va să zică, *richthofenule*, te temi de *LA-5*-urile noastre", scrâşni Meresiev printre dinţi, fără să-şi ia ochii de la formaţia duşmană care se apropia, şi simţind în tot trupu-i, încordat ca un arc, o voioşie, o frenezie ce-i zbârlea părul din cap.

Îl vedea acum bine pe inamic; erau avioanele de vânătoare şi asalt *Focke-Wulf-190*, aparate puternice şi iuţi, apărute de curând, şi pe care aviatorii sovietici le şi porecliseră *foci*.

Ca număr, erau de două ori mai multe. Zburau în aceeaşi formaţie strânsă, caracteristică unităţilor din divizia *Richthofen,* eşalonate în înălţime, celulă după celula, astfel ca fiecare să protejeze coada avionului din faţa lui. Folosind avantajul înălţimii pe care o avea, Fedotov îşi conduse escadrila la atac. Alexei îşi şi alesese un adversar şi, fără să-i piardă din vedere pe ceilalţi, se năpusti asupra-i, căutând să-l ţină în centrul vizorului. Dar cineva i-o luă înainte lui Fedotov. O altă formaţie de *IAK*-uri îi învălui pe nemţi din cealaltă parte şi-i atacă năvalnic de sus, cu atâta succes, încât le împrăştie de îndată formaţia. Se produse învălmăşeală. Ambele formaţii se desfăcură în celule şi patrule şi se angajară în luptă. Fiecare căuta să-l prindă pe inamic în bătaia dârelor de gloanţe, să-l atace din spate sau din flanc.

Avioanele se roteau două câte două, urmărindu-se într-o sarabandă dezlănţuită.

Numai un ochi versat putea să se descurce în încăierare, şi numai o ureche pricepută era în stare să desluşească şi să reţină anumite sunete, din vălmăşagul ce năvălea prin cască, în auzul pilotului. Câte nu se auzeau în clipa asta în eter: şi înjurăturile răguşite şi savuroase ale atacatorului, şi vaietul de groază al celui atins, şi strigătul de triumf al învingătorului, şi gemetele rănitului, şi scrâşnetul din dinţi al

---

[24] Atenţie! Atenţie!... LA-5. Atenţie! (Germ.).

[25] La naiba! În stânga LA-5! În stânga LA-5! (Germ.).

pilotului încordat într-un viraj cabrat, şi hârâitul unei răsuflări grele. Cineva, îmbătat de luptă, urla un cântec în limbă străină, un altul, oftând ca un copil, spuse „mamă”, iar altcineva, pesemne apăsând pe trăgaci, repeta: „Mai na! Mai na! Poftim!”

Victima aleasă de Meresiev scăpase din vizorul lui. În locul ei văzu mai sus un *IAK,* în coada căruia se prinsese zdravăn o *focă* cu fuzelajul ca o ţigară de foi şi cu aripile drepte. Din aripile *focii* porniseră spre coada *IAK*-ului două dâre paralele de trasoare. Meresiev se înălţă drept ca o „lumânare”, pentru a veni în ajutorul *IAK*-ului. Cât ai clipi, văzu deasupra sa o umbră întunecată, asupra căreia scuipă o rafală din toate armele de bord.

Nu mai apucă să vadă ce se întâmplă cu *foca*. Văzu doar cum *IAK*-ul, cu coada avariată, zbura acum de unul singur ceva mai la o parte. Se uită îndărăt. Nu cumva în încăierare îşi pierduse coechipierul? Nu, acesta îl urma de aproape.

— Să nu mă laşi, bătrâne! rosti Alexei printre dinţi.

Auzul îi era asurzit de vâjâituri, de trosnete, de cântece, strigăte de izbândă sau groază, scoase în două limbi. Auzea horcăituri, scrâşnete din dinţi, înjurături, răsuflări gâfâite. Şi toate acestea te făceau să gândeşti că nu avioanele de vânătoare dau lupta în văzduh, ci că doi oameni s-au încleştat de piept, încordându-şi ultimele puteri, şi se rostogolesc pe sol horcăind, sufocându-se.

Meresiev cercetă cerul în căutarea unui adversar şi deodată simţi un fior rece în spate, iar părul i se făcu măciucă. Observase ceva mai jos sub el un *LA-5* atacat de sus de un *Focke-Wulf*. Nu putu să deosebească numărul avionului sovietic, dar înţelese, simţi că în el se află Petrov. *Focke-Wulf*-ul se repezi asupră-i, trăgând din răsputeri cu toate armele sale. Petrov mai avea de trăit poate câteva fracţiuni de secundă. Se luptau prea aproape şi Alexei, respectând regulile luptei aeriene, nu se putea repezi în ajutorul prietenului. N-avea nici timp, nici spaţiu de manevră. Dar viaţa tovarăşului său era în primejdie, fapt care îl sili să rişte. Îşi îndreptă avionul în jos pe verticală şi puse motorul în plin. Antrenat de greutatea lui, înmulţită cu inerţia şi tracţiunea motorului, tremurând din tot trupul de încordarea la care era supus, avionul se prăvăli ca un bolovan, nu, nu ca un bolovan, ci ca o rachetă, drept peste corpul *focii* cu aripi scurte, învăluind-o în păienjenişul gloanţelor trasoare. Meresiev simţi că-şi pierde cunoştinţa din pricina vitezei nebuneşti, a coborârii vertiginoase, că se prăbuşeşte în gol. Cu ochii tulburi, injectaţi, putu totuşi să vadă chiar în dreptul elicei lui *foca* înfăşurată într-un nor de fum: explodase. Dar Petrov? Petrov dispăruse. Unde o fi? A fost doborât? A avut răgazul să sară cu paraşuta? A scăpat?

De jur împrejur cerul era curăţat de avioane duşmane şi, de undeva, foarte departe, dintr-un avion ce nu se vedea, răsuna în

văzduhul acum liniştit vocea lui Fedotov:

— Aici Pescăruş doi – Fedotov, aici Pescăruş. Adunarea. Ne întoarcem. Aici Pescăruş doi…

Fedotov îşi aduna escadrila.

După ce-i venise de hac *Focke-Wulf*-ului şi-şi redresase avionul din picajul nebunesc la verticală, Meresiev trase cu nesaţ aer în piept, gustând senzaţia liniştii redobândite, bucuria că scăpase dintr-o primejdie şi triumful victoriei. Se uită cu coada ochiului la busolă ca să-şi determine drumul de înapoiere şi se întunecă la faţă constatând că în rezervoare abia îi rămăsese benzină exact atât cât să ajungă la aerodrom… Dar în clipa următoare văzu ceva mai înspăimântător decât indicaţiile litrometrului, cu arătătorul apropiindu-se de zero: dintr-un nor mare, scămos, un *Focke-Wulf-190*, venit dracu ştie de unde, se năpustea asupră-i. N-avea timp să mai chibzuiască şi nici încotro să fugă.

Adversarii se aruncară cu înverşunare unul asupra altuia.

6

Zgomotele luptei aeriene angajate deasupra drumurilor pe care se întindeau coloanele de aprovizionare ale armatei în înaintare erau auzite nu numai de cei care din cabinele avioanelor participau la ea.

Aşezat în faţa puternicei staţii de radio-dirijare de pe aerodrom, le asculta şi comandantul regimentului de vânătoare, colonelul de gardă Ivanov. El însuşi un as iscusit, comandantul îşi dădea seama după sunetele care veneau din văzduh că lupta era înverşunată şi că adversarul, puternic şi îndârjit, nu-şi va ceda poziţia. Ştirea că Fedotov se angajase într-o bătălie grea deasupra căilor de acces se răspândi cu iuţeală pe tot aerodromul. Acei cărora le fu cu putinţă ieşiră din pădure în poiană, privind îngrijoraţi spre sud, de unde urmau să apară avioanele.

Medicii în halate albe, mestecând din mers, veneau în fugă de la popotă. Autovehiculele sanitare, cu o cruce roşie imensă pe acoperiş, ieşiră din tufişuri, asemenea unor elefanţi, şi stăteau gata, cu motoarele puse în funcţie.

La început se ivi de după coama copacilor din pădure şi se îndreptă de-a dreptul la aterizare, alergând peste câmpul larg al aerodromului, prima celulă formată din avionul Eroului Uniunii Sovietice Fedotov şi al coechipierului său. Şi, îndată după ei, şi a doua celulă. Deasupra pădurii continua să vuiască zgomotul motoarelor, de la avioanele ce se întorceau.

— Şapte, opt, nouă, zece, numărau cu glas tare cei de pe aerodrom şi priveau cu încordare crescândă cerul.

Avioanele care aterizaseră părăseau terenul, gonind spre boxele lor, şi amuţeau acolo. Dar două lipseau.

În mulţimea care aştepta se produse tăcere.

— Petrov şi Meresiev, rosti careva încet.

Deodată, un glas de femeie scoase un chiuit ascuţit de bucurie, ce răsună pe tot cuprinsul aerodromului, cât era el de mare:

— Vinee!

Se auzi huruitul motorului. De după creştetele mestecenilor, aproape atingându-i cu trenul de aterizare coborât, se ivi cel de-al „doisprezecelea”. Avionul era puternic avariat; o bucată de coadă îi era smulsă, iar capătul aripii din stânga tremura, atârnând de un cablu. Avionul ateriză într-un mod straniu, atinse pământul, făcu o săritură, atinse iar pământul şi sări din nou. Ţopăi astfel până la capătul aerodromului, apoi încremeni pe loc şi rămase cu coada ridicată. Automobilele sanitare cu medicii pe scară, câteva *Willy's*-uri şi mulţimea care aştepta, cu toţii se năpustiră spre el. Nu se arătă nimeni din avion. Desfăcură cupola – cabinei. Înghesuit între pernele scaunului, trupul lui Petrov înota în sânge. Capul îi căzuse neputincios pe piept. Faţa-i era acoperită de şuviţele lungi, năclăite de sudoare, ale părului blond. Medicii şi surorile desfăcură curelele, scoaseră geanta paraşutei, însângerată şi sfârtecată de o schijă, şi traseră cu băgare de seamă afară trupul nemişcat. Aviatorul avea picioarele străpunse de gloanţe şi un braţ rănit. Petele întunecoase se lăţeau din ce în ce pe combinezonul albastru.

Îl pansară pe Petrov chiar acolo, îl aşezară pe targă şi-l ridicară să-l ducă la maşină. Deodată rănitul deschise ochii. Şoptea ceva, însă atât de încet, că nu se auzea nimic. Colonelul se aplecă spre el.

— Unde-i Meresiev? întrebă rănitul.

— N-a aterizat încă.

Din nou ridicară targa, dar rănitul dădu energic din cap şi schiţă o mişcare, încercând parcă să sară jos.

— Staţi, nu mă duceţi, nu vreau! Îl aştept pe Meresiev, el mi-a scăpat viaţa.

Aviatorul protestă atât de dârz, ameninţând să rupă pansamentele, încât colonelul făcu un gest cu mâna şi spuse printre dinţi, întorcând capul:

— Bine, puneţi targa jos. Meresiev nu mai are benzină decât pentru un minut. Petrov n-o să moară.

Colonelul urmărea secundarul roşu al cronometrului său, care înainta cu zvâcniri pe cadran. Priveau toţi spre pădurea vânătă, de după crenelurile căruia trebuia să apară ultimul avion. Auzul le era încordat. Dar în afară de vuietul depărtat al canonadei şi de ciocănitul ghionoaielor, nu se auzea nimic.

Ce mult poate să dureze uneori un minut!

7

Adversarii se apropiau unul de altul cu motoarele în plin. Atât *LA-5*, cât şi *Focke-Wulf-190* erau avioane rapide. Distanţa între ele se micşora vertiginos, superioară aceleia a sunetului.

Alexei Meresiev şi asul necunoscut al faimoasei divizii *Richthofen* aleseseră amândoi atacul frontal. În aviaţie, atacul frontal durează doar câteva clipe, timp în care nici cel mai ager om nu-şi poate aprinde ţigara. Dar clipele acestea îl supun pe aviator la o atare tensiune nervoasă, la o încordare atât de puternică a tuturor forţelor sale spirituale, cât în condiţiile luptei terestre ar ajunge pentru o zi întreagă de bătălie.

Închipuiţi-vă două avioane rapide de vânătoare, care se năpustesc direct unul asupra altuia în plină viteză. Avionul inamicului creşte văzând cu ochii.

Iată-l vizibil, în toate amănuntele; îi vezi aripile, cercul scânteietor al elicei, gurile negre ale tunurilor. Încă o clipă, şi avioanele se vor ciocni, sfărâmându-se în ţăndări, de nu va mai rămâne nimic, nici din om, nici din maşină. Într-o astfel de clipă sunt puse la încercare nu numai voinţa pilotului, ci toate forţele lui spirituale. Cine e slab de înger, cine nu rezistă la încordarea monstruoasă a nervilor, cine nu se simte îndeajuns de tare ca să-şi dea viaţa pentru victorie, acela va trage instinctiv de manşă ca să sară peste uraganul morţii, iar în clipa următoare avionul lui se va prăbuşi în jos, cu pântecul spintecat sau cu aripa retezată. Pentru avion nu mai este salvare. Piloţii experimentaţi ştiu prea bine aceasta şi numai cei mai îndrăzneţi se avântă la atacul frontal.

Inamicii se năpusteau vertiginos unul asupra altuia.

Alexei înţelese îndată că cel care venea spre el nu era un băieţandru din aşa-zisa „promoţie Göring”, formată grabnic la şcoala pilotajului, după un program redus de antrenament, şi zvârlită în luptă ca să completeze golurile ivite în aviaţia nemţească, în urma uriaşelor pierderi suferite pe Frontul de Răsărit. Asupra lui Meresiev se năpustea un as din *Richthofen*, al cărui aparat avea desigur desenate pe fuzelaj siluetele multor avioane care aminteau victoriile sale. El nu va da greş, nu se va feri într-o parte, nu va refuza lupta.

— Să te vedem, *richthofenule*! mormăi Alexei printre dinţi şi, muşcându-şi buzele până la sânge, cu muşchii încordaţi ghem, îşi aţinti privirile asupra vizorului său, silindu-se din răsputeri să nu închidă ochii în faţa avionului inamic care venea spre el cu viteză nebună.

Se încordă atât de mult, încât avu impresia că dincolo de

semicercul luminos al elicei proprii vede parbrizul transparent al cabinei inamicului şi prin el, doi ochi care-l privesc fix. Ochii aceia ardeau cu o ură nepotolită! Era o viziune provocată de tensiunea nervoasă. Dar Alexei văzu foarte desluşit ochii aceştia. „S-a sfârşit”, gândi el, încordându-şi şi mai tare muşchii. „S-a sfârşit!” Privind mereu înainte, zbura spre vârtejul care devenea din ce în ce mai năprasnic.

Nu, neamţul nu se va abate nici el în lături. S-a sfârşit!

Se pregăti pentru o moarte fulgerătoare. Şi deodată, la o distanţă care, după cum i se păru lui Meresiev, nu era mai mare de-o lungime de braţ, neamţul cedă, alunecă în sus şi în momentul când pântecul albastru al avionului inamic îi luci într-o scăpărare de fulger pe dinaintea ochilor, Alexei apăsă pe toate butoanele de tragere deodată, spintecându-l cu trei ţâşnituri de foc. În clipa următoare execută o buclă şi, în timp ce pământul se prăvăli parcă deasupra capului său, zări avionul ce se legăna neputincios prin aer, de colo până colo. Îl cuprinse o bucurie sălbatică. Răcni:

„Olia!” şi, uitând de tot ce-l înconjura, începu să deseneze prin văzduh cercuri repezi, însoţindu-l pe neamţ în ultimu-i drum până aproape de buruienile roşcate ce învăpăiau pământul, până în clipa când neamţul se izbi de sol, ridicând o coloană de fum negru.

Abia atunci se potoli încordarea nervoasă a lui Meresiev, muşchii împietriţi parcă i se destinseră subit, simţi o oboseală fără margini în trup şi privirea-i căzu asupra cadranului de la indicatorul de benzină. Acul de pe cadran oscila la gradaţia zero.

Îi mai rămăsese benzină pentru trei, cel mult patru minute. Iar până la aerodrom mai avea de zburat cel puţin zece. Dacă măcar n-ar fi trebuit să cheltuiască timpul cu luarea înălţimii! Dar se apucase să însoţească până la pământ *foca* răpusă…

„Am fost un nătărău, un guguman…” se dojeni el.

Mintea funcţiona febril şi lucid, aşa cum li se întâmplă totdeauna în clipe de primejdie oamenilor curajoşi, cu sânge rece. Mai întâi de toate trebuia să ia maximul de înălţime. Dar nu în spirală, nu; trebuia sa urce apropiindu-se în acelaşi timp de aerodrom. Da.

Luă direcţia de zbor necesară şi, văzând că solul începe să se depărteze şi să se învăluiască treptat spre orizont într-o pâclă uşoară, îşi continuă cu mai mult calm socotelile. Pe carburant nu putea să se bizuie. Chiar dacă litrometrul mai minţea puţin, tot nu va avea benzină destulă. Să aterizeze pe drum? Dar unde? Revăzu în gând itinerarul: păduri dese, crânguri mocirloase, câmpii presărate cu moviliţe şi răscolite în lung şi-n lat de tranşee vechi, un teren desfundat de fortificaţii, de pâlniile exploziilor şi brăzdat de păienjenişul reţelelor de sârmă ghimpată.

„Nu, aterizarea înseamnă moartea!”

Să sară cu paraşuta? Ar putea. Chiar şi acum! Uite, desface cupola, descrie un viraj, împinge de manşă, o smucitură – şi gata! Dar cum rămâne cu avionul, cu această pasăre minunată, iute şi ageră?... Însuşirile lui de luptă i-au salvat astăzi de trei ori viaţa. Să-l părăsească, să-l lase să se zdrobească, să se prefacă într-o grămadă de tablă de aluminiu? Răspundere? Nu, nu se temea de răspundere. Într-o situaţie ca a lui se impunea chiar să sară cu paraşuta. În clipa aceasta însă avionul i se părea o fiinţă vie, minunată, frumoasă, puternică şi plină de generozitate, şi i se părea că a o părăsi înseamnă o trădare laşă, josnică. Şi apoi să se întoarcă chiar de la primele zboruri fără avion, să vegeteze fără rost în rezervă, aşteptând altul nou, să stea iarăşi inactiv în zilele acestea când sunt atâtea de făcut, când pe front se plămădea o victorie strălucită? În astfel de zile, să umble fără treabă de colo până colo?

— Asta s-o crezi tu! rosti Alexei cu glas tare, ca şi cum ar fi respins necăjit propunerea cuiva.

Va zbura până i se va opri motorul! Şi pe urmă? Pe urmă, va vedea.

Îşi continuă zborul cercetând împrejurimile de la o înălţime de trei, apoi de patru mii de metri, căutând să găsească undeva o poieniţă cât de mică. La orizont se şi vedea ca o pată vânătă pădurea, dincolo de care se întindea aerodromul. Până acolo mai erau vreo cincisprezece kilometri. Acul litrometrului nu mai vibra, încremenise poticnit de şurubul limitatorului. Dar motorul mai funcţiona încă. Cu ce oare? Mai sus, tot mai sus... Aşa!

Deodată, duduitul regulat al motorului, pe care în mod obişnuit urechea pilotului nici nu-l deosebeşte, după cum omul sănătos nu-şi simte bătăile inimii, îşi schimbă ritmul. Alexei simţi imediat aceasta. Acum pădurea se vedea desluşit, mai erau până la ea vreo şapte kilometri şi vreo trei-patru deasupra ei. N-ar fi fost mult. Dar zvâcnirea motorului se schimbase de data asta în chip ameninţător. Aviatorul simţea în trupul lui schimbarea, ca şi cum pe punctul să se sufoce era el, şi nu motorul. Apoi, brusc, se auzi acel „ciu-ciu-ciu” înspăimântător, care, ca o durere acută, se răspândi în tot corpul lui Alexei.

Nu, n-a fost nimic! Motorul îşi reia bătăile ritmice. Merge, merge, ura! Merge! Şi iată şi pădurea: se zăresc vârfurile mestecenilor, ca o spumă verde, creaţă, ce se frământă în bătaia soarelui. Pădurea! Acum este cu totul exclus să aterizeze altundeva decât pe aerodromul lui. Orice altă cale îi e tăiată, înainte, înainte!

„Ciu-ciu-ciu!”

Şi din nou motorul zvâcneşte normal. Cât o să ţină? Pădurea se află dedesubt. Drumul şerpuieşte prin nisip, drept şi lin, parc-ar, fi cărarea din creştetul comandantului. Până la aerodrom să tot fie trei kilometri. Aerodromul se află dincolo de zidul crenelat al copacilor, pe care

Alexei are impresia că-l şi vede.

„Ciu-ciu-ciu!” Şi deodată se aşterne o linişte atât de profundă, încât se aude fluieratul sirenelor de antenă ce taie aerul. Să fie într-adevăr sfârşitul? Meresiev simte că-i îngheaţă sângele. Să sară? Nu, încă puţin... Îşi aşază avionul în panta de coborâre cu motorul redus şi începe să alunece de pe povârnişul văzduhului în jos, căutând să facă coborârea cât mai lină, fără a lăsa însă avionul să se angajeze în vrie.

Cât de înspăimântătoare pare în văzduh această linişte absolută! O linişte atât de adâncă, încât s-aude ţăcănitul motorului care se răceşte, pulsaţia sângelui în vine şi în urechi, din cauza pierderi bruşte a înălţimii. Şi cât de iute zboară pământul spre tine, de parcă l-ar atrage către avion un magnet uriaş!

Iată şi marginea pădurii. Iată, apărând pentru o clipă, aidoma unui străfulgerări, terenul aerodromului, verde ca smaraldul. Să fie prea târziu?... Oprindu-se din învârtire, elicea atârnă neputincioasă. Ce înspăimântător este s-o vezi aşa, în zbor! Pădurea aproape de tot. S-a terminat?... Să fie cu putinţă ca până la sfârşit Olia nici să nu afle ce i s-a întâmplat lui, ce drum greu, peste puterile omeneşti, a străbătut în optsprezece luni, şi că în cele din urmă şi-a ajuns totuşi scopul şi a devenit un om adevărat – ei, da! un om adevărat – pentru ca apoi să se prăbuşească într-un mod atât de stupid, tocmai când i se împliniseră toate nădejdile?

Să sară? Prea târziu. Pădurea zboară spre el şi culmile ei se contopesc într-un uragan de neînvins, în fâşii compacte, verzi. Le-a mai văzut cândva. Unde? A, da! Atunci, în primăvară, în clipa catastrofei îngrozitoare. Şi atunci tot aşa se repezeau înainte, sub aripile lui, nişte fâşii verzi. O ultimă sforţare, trase de manşă spre el...

8

Lui Petrov îi vâjâiau timpanele din cauza pierderii mari de sânge. Totul – şi aerodromul, şi feţele cunoscute, şi norii aurii ai apusului – totul începea deodată să se clatine, să se răstoarne încet, topindu-se parcă în aer. Mişca atunci piciorul rănit şi ascuţimea durerii îl readucea în fire.

— N-a venit încă?

— Nu. Să nu vorbeşti... i se spunea.

Să fie cu putinţă ca Alexei Meresiev, care azi, într-un fel de neînţeles, ca un zeu înaripat, se ivise în faţa neamţului, tocmai în clipa când lui Petrov i se părea că totul s-a sfârşit, să zacă acum undeva, acolo, ca un ghem de carne pârjolită pe pământul înspăimântător, brăzdat, sfâşiat de obuze? Şi sergentul-major Petrov să nu mai vadă niciodată ochii negri, cam poznaşi, blânzi şi uneori ironici, ai şefului

său de patrulă? Niciodată?

Comandantul regimentului îşi trase mâneca tunicii peste ceas. Nu mai avea nevoie de el. Îşi netezi cu amândouă mâinile cărarea părului pieptănat cu îngrijire şi spuse cu glas înăbuşit:

— S-a terminat!

— Nici o speranţă? întrebă cineva.

— S-a terminat. Nu mai are benzină. Poate să fi aterizat undeva, sau să fi sărit... Haide, duceţi targa de-aici!

Comandantul se întoarse şi începu să fluiere, schimonosind nemilos melodia. Petrov simţi din nou că-l înecă un ghem clocotitor, atât de fierbinte şi de tare, încât i se părea că e cât pe-aci să-l sugrume. Se auzi un sunet ciudat ca de sughiţ. Oamenii care zăboveau tăcuţi în mijlocul aerodromului, întoarseră capul şi priviră în lături: aviatorul rănit plângea cu suspine, pe targa lui.

— Ei, duceţi-l odată de aici, ce dracu! răcni comandantul, cu o voce străină parcă, şi plecă repede ferindu-şi faţa de mulţime şi clipind din ochi, ca şi cum l-ar fi supărat vântul.

Oamenii începură să se împrăştie pe câmp. Şi tocmai atunci, neauzit, ca o umbră, cu roţile stârnind doar un foşnet printre vârfurile mestecenilor, se ivi de după liziera pădurii un avion. Alunecă asemenea unei năluci peste capetele lor, deasupra pământului, şi, atras parcă de iarbă, se aşternu deodată pe trei roţi. Se auzi un zgomot surd, scrâşnetul pietrişului şi foşnetul ierbii, un zgomot atât de neobişnuit, fiindcă de obicei aviatorii nu-l aud niciodată din cauza duduitului motorului. Totul se petrecu atât de neaşteptat, încât nimeni nu-şi dădu seama ce anume se întâmplase, deşi era un lucru cât se poate de normal: aterizase un avion, şi anume „numărul unsprezece”, chiar acela pe care toţi îl aşteptau cu atâta nerăbdare.

— El e! urlă cineva atât de sălbatic, cu o voce atât de nefirească, încât lumea îşi reveni subit din încremenire.

Avionul terminase rulajul şi scrâşnind din frâne se opri chiar lângă marginea aerodromului, în faţa perdelei de mesteceni tineri, cu verdeaţa creaţă şi trunchiurile albe, luminate de razele portocalii ale amurgului.

Nici de asta-dată din cabină nu coborî nimeni. Oamenii alergară în goană spre avion, gâfâind, cuprinşi de presimţiri negre. Comandantul regimentului ajunse cel dintâi, sări sprinten pe aripă şi, desfăcând cupola cabinei, privi înăuntru. Alexei Meresiev şedea fără cască, alb ca varul, şi zâmbea cu buzele livide, fără pic de sânge în ele. De pe buza de jos, muşcată, i se prelingeau pe bărbie două fire de sânge.

— Trăieşti? Eşti rănit?

Meresiev se uita cu ochi obosiţi de moarte la colonel, abia schiţând un zâmbet.

— Nu, n-am nimic. Mi-a fost tare frică... Vreo şase kilometri am

mers fără benzină, e de mirare cum.

Zgomotoşi, aviatorii îi strângeau mâinile, îl felicitau. Alexei zâmbea.

— Fraţilor, să nu frângeţi aripile avionului. Se poate? Ia te uită cum au năpădit... Staţi, să cobor...

Şi-n clipa aceea auzi de undeva de jos, dincolo de capetele plecate deasupra sa, o voce cunoscută, dar atât de slabă, ca şi cum ar fi venit de undeva de departe, foarte departe:

— Alioşa! Alioşa!

Meresiev se învioră brusc. Zvâcni de pe scaun, se înălţă în mâini, îşi trecu peste bordul carlingii picioarele-i grele şi, cât pe aci să răstoarne pe cineva, se pomeni pe pământ.

Obrazul lui Petrov era la fel de alb ca perna. În orbitele înfundate şi vinete îngheţaseră două lacrimi.

— Bătrâne! Trăieşti?... U-uf, drac împieliţat!

Şi aviatorul se lăsă greoi în genunchi, în faţa tărgii, cuprinse în mâini capul tovarăşului prăvălit neputincios pe pernă, se uită în ochii lui albaştri, plini de suferinţă, dar totodată radiind de fericire:

— Trăieşti, măi băiete?

— Îţi mulţumesc, Alioşa, tu m-ai scăpat. Tu eşti aşa... aşa de...

— Dar ridicaţi-l odată pe rănit, lua-v-ar dracu! Ce staţi cu gurile căscate? tună în preajma lor vocea colonelului.

Comandantul regimentului se afla lângă ei, scund şi vioi, legănându-se pe picioarele-i vânjoase, încălţate în cizme strălucitoare, cu carâmbi strâmţi ce se zăreau de sub combinezonul albastru.

— Locotenent-major Meresiev, raportează-mi rezultatul misiunii... Ai doborât vreunul?

— Da, tovarăşe colonel. Două *Focke-Wulf*-uri.

— În ce împrejurări?

— Unul prin atac la verticală. I se agăţase de coadă lui Petrov. Al doilea, prin atac frontal, la vreo trei kilometri mai spre nord de locul bătăliei generale.

— Ştiu... Tocmai acum mi-a raportat observatorul terestru... Mulţumesc.

— Servesc... vru să răspundă Alexei, potrivit formulei, dar comandantul, altădată atât de tipicar, pentru care regulamentul însemna totul, îl întrerupse cu glas familiar:

— Prea bine! Vei lua mâine comanda unei escadrile în locul... Comandantul escadrilei a treia nu s-a înapoiat astăzi la bază...

Porniră pe jos spre punctul de comandă. Şi, deoarece zborurile în ziua aceea se terminaseră, mulţimea porni şi ea în urma lor. Erau foarte aproape de moviliţa verde a punctului de comandă, când de acolo veni în goană spre ei ofiţerul de serviciu. Se opri din fugă în faţa comandantului, cu capul descoperit, şi, plin de voioşie, deschise gura să spună ceva. Colonelul îl întrerupse cu glas tăios şi rece:

— Unde ţi-e şapca? Ce eşti dumneata: un şcolar în recreaţie?

— Tovarăşe colonel, îmi permiteţi să raportez spuse într-un suflet locotenentul emoţionat, luând poziţia de drepţi şi abia trăgându-şi răsuflarea.

— Ei?

— Vecinul nostru, comandantul regimentului de *IAK*-uri, vă pofteşte la telefon.

Colonelul coborî în fugă scările bordeiului.

— Este vorba de dumneata... începu să-i spună lui Meresiev ofiţerul de serviciu, dar de jos se auzi vocea colonelului:

— Să vină Meresiev!

Când Meresiev încremeni lângă el, cu mâinile la vipuşcă, colonelul, astupând cu palma pâlnia receptorului, îi spuse răstit:

— Mă pui într-o situaţie imposibilă. Mă cheamă vecinul şi mă întreabă: „Cine dintre ai tăi zboară cu «unsprezece»?" Zic: „Locotenentul-major Meresiev". El întreabă: „Câte avioane doborâte i-ai trecut pe ziua de azi?" Zic: „Două". Dar el: „Mai adaugă-i unul: mi-a desprins azi din coadă un *Focke-Wulf.* Zice: „Am văzut cu ochii mei cum neamţul s-a izbit de pământ." Ei? Iar dumneata taci... Colonelul se uită încruntat la Alexei şi era greu să înţelegi dacă glumea sau era supărat de-a binelea. Aşa a fost? În cazul ăsta descurcă-te singur: poftim telefonul. Alo, m-auzi? La telefon locotenentul-major Meresiev. Îi trec receptorul.

O voce de bas, necunoscută, detună răguşită în urechea lui Alexei:

— Mulţumesc, tovarăşe locotenent-major! O lovitură de maestru, o apreciez, m-ai salvat! Da. L-am petrecut până la pământ şi am văzut cum s-a izbit... Îţi place votca? Să vii la mine, la punctul meu de comandă. Pun un litru la bătaie. Mulţumesc. Îţi strâng mâna. Pune-te-n mişcare!

Meresiev lăsă jos receptorul. Era atât de obosit de toate întâmplările prin care trecuse, că abia se mai ţinea pe picioare. Nu se gândea decât cum să ajungă mai repede în „orăşelul cârtiţelor", ca să-şi lepede protezele şi să se întindă. Se mută cu anevoinţă de pe un picior pe altul şi în cele din urmă porni încet spre uşă.

— Încotro? Comandantul regimentului îi aţinu calea, îi luă mâna în mâna lui mică şi uscată şi i-o strânse tare, de-i trosniră oasele. Ce să-ţi mai spun? Bravo! Mă mândresc că am astfel de oameni... Şi mai ce? Mulţumesc... Iar ăsta, cum îi spune... prietenul dumitale, Petrov, parcă e mai prejos? Şi ceilalţi... E-eh, cu astfel de oameni nu poţi pierde războiul!

Şi-i mai strânse o dată mâna, cu putere.

Meresiev intră în bordeiul lui abia după ce se înnoptă de-a binelea, dar nu putu să adoarmă. Zadarnic îşi întorcea perna pe o parte şi pe alta, număra în gând până la o mie, îşi amintea toate cunoştinţele al

căror nume începea cu A, apoi pe cele cu B, şi aşa mai departe; zadarnic privea neclintit flacăra palidă a opaiţului: toate metodele acestea de auto-adormire, verificate de o sută de ori, n-aveau niciun efect azi. De îndată ce închidea ochii, în faţa lui Alexei se perindau, când clare, când abia desprinzându-se din întuneric, chipuri cunoscute: de sub şuviţele de argint ale părului răvăşit îl privea îngrijorat moş Mihaila; Andrei Degtearenko clipea blând cu genele-i de „porc”; făcând pe cineva cu ou şi cu oţet, Vasili Vasilievici îşi scutura coama abia încărunţită; lunetistul râdea cu toate zbârciturile obrazului său de soldat bătrân; de pe albul pernei îl priveau, plini de inteligenţă, pătrunzători şi ironici pe chipu-i galben ca de ceară, ochii comisarului Vorobiov; aidoma fulgerului trecea fâlfâind în vânt părul roşu ca văpaia al Zinocikăi; plin de înţelegere îi făcea cu ochiul micul şi sprintenul instructor Naumov.

Câte chipuri dragi şi prieteneşti îl priveau din beznă, zâmbindu-i, trezind în el amintirile care-i umpleau inima, şi aşa prea plină de un val de căldură. Dar iată că printre toate chipurile acestea, întunecându-le pe toate, răsări chipul Oliei, un obrăjor slăbuţ de adolescent în tunică de ofiţer, cu ochi mari şi obosiţi. O văzu atât de clar, atât de desluşit, de parcă într-adevăr fata s-ar fi aflat înaintea lui, aşa cum n-o mai văzuse niciodată până atunci. Apariţia era atât de reală, încât el se săltă în cot.

Ce somn mai putea fi ăsta! Năpădit de un val de fericire şi energie, Alexei sări din pat, aprinse lampa, rupse o filă din caiet şi, după ce îşi ascuţi de talpa bocancului vârful creionului, începu să-i scrie.

„Scumpa mea!” scria el încâlcit, abia apucând să aştearnă pe hârtie gândul care o lua necontenit înainte.

„Azi am doborât trei nemţi. Dar nu faptul în sine are însemnătate. Unii dintre tovarăşii mei fac treaba asta aproape zilnic. Şi nu m-aş fi lăudat cu aşa ceva. Scumpa mea, draga mea atât de depărtată! Astăzi, vreau, astăzi am dreptul să-ţi povestesc tot ce mi s-a întâmplat în urmă cu optsprezece luni, şi ceea ce – mă căiesc, mă căiesc mult de tot – ţi-am ascuns. Dar astăzi, în sfârşit, m-am hotărât...”

Se opri şi rămase pe gânduri. De după scândurile ce căptuşeau bordeiul curgeau fire de nisip uscat, chiţcăiau şoareci. De afară veneau, o dată cu mireasma proaspătă şi jilavă a mestecenilor şi a ierburilor în floare, trilurile în surdină ale privighetorilor.

Undeva, nu departe de râpă, pare-se lângă corturile popotei ofiţereşti, două voci, de bărbat şi femeie, cântau, armonios, visător, cântecul răchitei. Îndulcită de depărtare, melodia căpătase în întunericul nopţii o gingăşie şi un farmec deosebit, trezind în suflet un dor amestecat cu bucurie, dorul aşteptării, dorul nădejdii.

Bubuiturile depărtate ale canonadei, care abia-abia răzbăteau până

la aerodromul de campanie ce se afla acum adânc în spatele frontului, nu puteau înăbuşi nici melodia cântecului, nici trilurile privighetorilor, nici foşnetul lin, adormitor, al pădurii învăluite în întunericul nopţii.

ÎNCHEIERE

În zilele acelea, când bătălia de la Orel se apropia de sfârşitul victorios, şi când regimentele care înaintaseră dinspre nord comunicau că văd de pe înălţimea Krasnogorskului oraşul cuprins de flăcări, la statul-major al frontului din Briansk se primise vestea că aviatorii regimentului de vânătoare de gardă, care acţionau în acest sector, au doborât în ultimele nouă zile patruzeci şi şapte de avioane inamice. Cu acest prilej, ei pierduseră cinci aparate şi numai trei oameni, deoarece doi dintre aviatorii doborâţi se aruncaseră cu paraşuta şi se înapoiaseră pe jos la unitatea lor. Chiar şi pentru zilele acelea de ofensivă năvalnică a Armatei Roşii o astfel de victorie era nemaipomenită.

Cu un avion de legătură am plecat spre acest regiment, plănuind să scriu pentru *Pravda* un articol despre faptele eroice ale aviatorilor de gardă.

Aerodromul regimentului era situat pe cel mai obişnuit izlaz ţărănesc, de pe care se nivelaseră cu chiu cu vai moviliţele şi muşuroaiele de cârtiţă. Avioanele se pitiseră ca nişte pui de găinuşă de pădure, în marginea unui crâng de mesteceni. Într-un cuvânt, era cel mai obişnuit aerodrom de campanie din zilele furtunoase ale războiului de atunci.

Am aterizat acolo pe înserate, când regimentul tocmai îşi încheia o zi grea de muncă. Lângă Orel, nemţii se arătaseră deosebit de activi în văzduh, iar în ziua aceea avioanele noastre de vânătoare fuseseră nevoite să execute vreo şapte ieşiri de luptă. Amurgea când ultimele patrule se înapoiau din al optulea raid. Comandantul regimentului, un bărbat mic de statură, iute şi ars de soare, încins bine cu o curea peste combinezonul bleumarin nou-nouţ, şi având o cărare impecabilă în creştetul capului, îmi mărturisi că nu se simte în stare să-mi povestească ceva ca lumea în ziua aceea, că se află pe aerodrom de la ora şase dimineaţa, că şi el se ridicase până atunci de trei ori în aer şi că abia se mai ţine pe picioare de oboseală. Nici celorlalţi comandanţi nu le ardea în ziua aceea de interviuri gazetăreşti. Am înţeles că va trebui să amân scopul misiunii mele pentru a doua zi, şi de altfel era şi prea târziu ca să mai pot pleca înapoi. Soarele se şi culcase în cununile mestecenilor, poleindu-le cu aurul topit al razelor sale.

Cele din urmă avioane aterizau. Fără să taie contactul, rulau repede spre liziera pădurii. Mecanicii le întorceau, ţinându-le de capătul aripii şi numai după ce avionul se oprea în boxa semicirculară, căptuşită cu

muşchi verde, piloţii, palizi şi obosiţi, coborau din carlingă.

Ultimul sosi avionul comandantului escadrilei a treia. Cupola transparentă a cabinei se ridică în sus. Întâi zbură dinăuntru şi căzu în iarbă un baston mare şi negru, împodobit cu monogramă de aur. Apoi, un bărbat cu părul ca pana corbului, cu faţa latră şi arsă de soare, se săltă repede în mâini, se avântă ager peste bord şi se lăsă peste aripă, apoi sări greoi jos. Cineva îmi spuse că este cel mai bun aviator al regimentului. Ca să nu pierd timpul degeaba, m-am hotărât să vorbesc numaidecât cu el. Ţin perfect de bine minte cum îmi spuse zâmbind, privindu-mă drept în faţă, cu ochii lui vioi şi negri ca de ţigan, în care neastâmpărul tineresc, nestins încă, se îmbina în mod ciudat cu oboseala şi maturitatea unui om încercat, trecut prin multe în viaţă:

— Fie-vă milă, zău, cad din picioare. Îmi ţiuie urechile. Aţi mâncat? Perfect, haideţi cu mine la popotă să mâncăm împreună. La noi, pentru fiecare avion doborât se dau la masa de seară două sute de grame de votcă. Astăzi am dreptul la patru sute. Tocmai bine pentru doi. Ei, ce ziceţi? Mergem? Iar la masă vom discuta, dacă totuşi nu mai aveţi răbdare.

Am acceptat. Prea mă simţeam atras de omul acesta deschis şi vesel. Porniram pe o potecuţă croită de aviatori de-a dreptul prin pădure. Noul meu cunoscut mergea repede, aplecându-se din când în când să rupă din mers o boabă de afină sau să ia un pumn de merişoare alb-trandafirii, pe care şi le zvârlea în gură. De bună seamă că era tare obosit, căci călca anevoie. Dar nu se sprijinea în straniul său baston. Îl lăsa să-i atârne de braţ şi-l apuca numai uneori ca să rupă bureţii păroşi sau să izbească în panaşele trandafirii ale răscoagei. Când, după ce am trecut printr-o râpă, ne căţărarăm pe povârnişul argilos şi abrupt ce luneca sub picioare, aviatorul urca încet, agăţându-se cu mâinile de tufe, fără a se folosi nici acum de baston...

De îndată ce ajunserăm la popotă, oboseala lui pieri ca suflată de vânt. Se aşeză la fereastra prin care se vedea un apus rece şi învăpăiat, ceea ce, după credinţa aviatorilor, prevestea vânt pentru a doua zi, bău cu sete, zgomotos, o cană mare de apă, glumi cu o fată drăguţă, amintindu-i de un prieten al lui care se afla acum la spital şi din cauza căruia fata ar fi pus mereu prea multă sare în supă. Mânca cu poftă, mult, ronţăind cu dinţii lui puternici oasele fripturii de berbec. Glumea cu tovarăşii de la alte mese, îmi cerea noutăţi din Moscova, se interesa de noile lucrări literare, de spectacolele teatrelor moscovite pe care, după cum spunea, nu le văzuse niciodată. Când isprăvirăm şi felul trei, un kisel de afine, poreclit aici „nori de furtună”, mă întrebă:

— De fapt, unde dormiţi? Nicăieri? Foarte bine. Veţi dormi în

bordeiul meu. Se posomori o clipă şi-mi explică: Vecinul meu nu s-a întors azi din misiune... Ca atare, patul e liber. Aşternut curat se va găsi şi el: haidem!

Pesemne că făcea parte dintre aceia cărora le plac oamenii şi pe care îi atrage în chip irezistibil perspectiva de a sta de vorbă cu un nou-venit şi a-l iscodi pentru ca acesta să-i spună tot ce ştie. Mă învoii. Am ajuns într-o râpă unde, pe malurile povârnite, în desişul zmeurişului mirosind a frunze încă verzi, printre mierea-ursului şi răscoage, erau săpate bordeiele. Când flăcăruia fumegândă pâlpâi în „stalingradka" şi lumină bordeiul, încăperea se înfăţişă destul de spaţioasă, îngrijită şi plăcută. În firidele din pereţii de pământ, peste saltelele înjghebate din foi de cort şi umplute cu fân de curând cosit, erau întinse două cearceafuri curate. Crengi de mesteceni tineri, cu frunzişul încă verde, stăteau risipite prin unghere, „pentru mireasmă", îmi explică aviatorul. Deasupra paturilor erau săpate în pământ nişte poliţe; acolo, pe aşternut de ziare se aflau teancuri de cărţi, obiecte de toaletă şi aparate de ras. La căpătâiul unui pat se zăreau două fotografii în rame improvizate, ticluite din plexiglas. În ceasurile de acalmie pe front, meşterii improvizaţi ai regimentelor făceau din rămăşiţele avioanelor inamice o mulţime de rame din acestea. Pe masă stătea, acoperită cu o frunză de brusture, o gamelă plină cu zmeură înmiresmată de pădure. Zmeura, ramurile verzi de mesteacăn, fânul şi crengile de brad aşternute pe jos răspândeau o aromă atât de plăcută, de puternică şi dătătoare de viaţă, iar în bordei domnea o răcoare jilavă atât de proaspătă, cântau atât de adormitor greierii în râpă, că deodată simţii în trup o oboseală plăcută şi, împreună cu gazda, hotărâi să lăsăm pe a doua zi şi convorbirea, şi zmeura din care abia gustasem.

Aviatorul ieşi, îl auzii spălându-şi zgomotos dinţii, răcorindu-se cu apă rece, icnind şi plescăind de răsuna toată pădurea. Se înapoie vesel, înviorat, cu stropi de apă în sprâncene şi în păr; micşoră fitilul şi începu să se dezbrace. Ceva căzu greoi la pământ. Mă întorsei şi nu-mi venea să-mi cred ochilor: îşi lăsase picioarele jos pe podea. Un aviator olog! Un pilot de vânătoare! Un aviator care numai azi făcuse şapte misiuni de luptă şi doborâse două avioane! Toate acestea păreau de necrezut.

Dar picioarele lui, sau mai bine-zis, protezele frumos încălţate în bocanci cazoni zăceau jos. Labele lor ieşeau de sub pat şi păreau a fi picioarele unui om ascuns acolo.

Probabil că aveam un aer foarte nedumerit, deoarece gazda mea mă privi cu un zâmbet şiret şi în acelaşi timp mulţumit:

— Se poate să nu fi observat mai înainte?

— Nici nu mi-a trecut prin cap.

— Mă bucur! Mulţumesc! Mă miră numai că nu v-a povestit nimeni.

La noi în regiment sunt tot atâţia aşi, cât şi palavragii. Cum de au lăsat să le scape un nou-venit, ba încă unul de la *Pravda*, fără să se laude cu o minune ca asta?

— Dar e ceva nemaipomenit! E o faptă îndrăcit de eroică să lupţi fără picioare pe un avion de vânătoare! După câte ştiu, istoria aviaţiei nu cunoaşte nimic asemănător.

Aviatorul fluieră vesel.

— Ei, istoria aviaţiei... Ea n-a ştiut multe, dar acum le află de la aviatorii sovietici în războiul ăsta. În fond, ce găsiţi deosebit în toată treaba asta? Vă rog să mă credeţi, aş zbura cu mai multă plăcere cu picioare adevărate şi nu cu aşa ceva. Dar ce să-i faci? Aşa-s împrejurările. Aviatorul oftă. De altfel, ca să fim drepţi, aviaţia mai cunoaşte astfel de cazuri.

Scotoci în porthart şi scoase un articol tăiat dintr-un ziar, un articol foarte uzat, care se rupsese la îndoituri şi era lipit cu grijă pe o foaie de celofan. În articol era vorba de un aviator care zburase fără o labă a piciorului.

— Dar avea totuşi un picior. Şi, pe urmă, nu era un pilot de vânătoare, zbura pe un *Farman* antediluvian.

— În schimb, eu sunt un aviator sovietic. Numai să nu vă închipuiţi că mă laud, nu sunt cuvintele mele. Mi le-a spus cândva un om bun, foarte bun... un om adevărat... Apăsă răspicat pe cuvântul *adevărat*. A murit...

Pe figura latră şi energică a aviatorului se ivi o expresie de tristeţe caldă, de duioşie; ochii îi luciră plini de lumină şi chipul lui întineri deodată cu aproximativ zece ani, era chipul unui adolescent, şi mă încredinţai cu uimire că gazda mea, care cu o clipă înainte mi se păruse de vârstă mijlocie, n-avea poate nici douăzeci şi trei de ani.

— Nu pot să sufăr când oamenii încep să mă descoasă cum a fost şi ce-a fost, şi de ce... Şi, uite acum m-am pornit deodată pe panta amintirilor... Dumneavoastră sunteţi un străin, mâine ne vom lua rămas bun şi, probabil, nu ne vom mai vedea niciodată... Vreţi să vă istorisesc cum a fost cu picioarele mele?

Se întinse în pat, îşi trase pătura până sub bărbie şi începu să povestească. Părea că gândeşte cu glas tare, uitând cu totul de interlocutorul său, dar îşi depăna povestea în chip interesant, foarte plastic. Simţeai în el o minte subtilă, o memorie ascuţită şi un suflet mare şi frumos. Şi dându-mi îndată seama că voi auzi ceva important, neobişnuit, ceva ce mai târziu, poate, n-aş mai fi putut afla, apucai de pe masă un caiet de şcolar, pe care era scris *„Jurnalul misiunilor de luptă ale escadrilei a treia”*, şi mă apucai să notez povestirea.

Noaptea se furişa pe nesimţite prin pădure. Lampa de pe masă trosnea şi flacăra ei devenea vânătă. Numeroşi fluturi de noapte, nesăbuiţi, cu aripioarele cenuşii, pârjolite, zăceau în juru-i. La început,

o adiere uşoară de vânt aducea prin noapte, până la noi, sunetele unei armonici. Pe urmă amuţi şi armonica şi numai zvonurile nocturne ale pădurii, ţipătul ascuţit al boului de baltă, vaietul depărtat al huhurezului, orăcăitul disperat al broaştelor din balta vecină şi ţârâitul greierilor întovărăşeau vocea lui egală, cam răguşită. Povestea uimitoare a acestui om mă pasiona atât de mult, încât mă străduiam s-o notez cât se poate mai amănunţit. Am terminat un caiet, am găsit pe poliţă altul, l-am terminat şi pe acesta şi n-am observat că afară cerul pălise. Alexei Meresiev ajunse cu povestirea în ziua când doborâse trei avioane din divizia aeriană *Richthofen* şi se simţise din nou un adevărat aviator.

— Eh, am flecărit cu dumneavoastră toată noaptea, iar mâine trebuie să zbor, se întrerupse el deodată la jumătatea cuvântului. V-am obosit?... Şi acum, la culcare.

— Dar Olia? Ce v-a răspuns? îl întrebai şi mă oprii încurcat. De altfel, iertaţi-mă, poate că întrebarea vă este neplăcută, aşa că vă rog să nu-mi răspundeţi.

— De ce? Nu face nimic, zâmbi el. Şi ea, şi eu suntem cam ciudaţi. Vedeţi, de fapt, ea ştia totul. Prietenul meu, Andrei Degtearenko – v-am povestit despre el – îi scrisese îndată, întâi despre catastrofă, apoi despre amputarea picioarelor. Dar văzând că eu, dintr-un motiv sau altul, îi tăinuiesc faptul, ea a înţeles că-mi vine greu să vorbesc despre întâmplarea aceasta şi s-a prefăcut toată vremea că nu ştie nimic. În felul ăsta ne-am înşelat unul pe altul, te miri de ce. Vreţi s-o vedeţi?

Mări lumina lămpii şi o apropie de cele două fotografii cu rame ticluite din plexiglas atârnate la căpătâiul lui; pe una din ele, o fotografie de amator, decolorată şi ştearsă aproape complet, se putea distinge cu greu o fată care zâmbea fără grijă între florile unei lunci. De pe cealaltă fotografie privea sever chipul slăbuţ, adânc îngândurat şi inteligent, al aceleiaşi fete în uniformă de locotenent genist. Era atât de micuţă, încât în uniforma militară părea un băieţandru, un adolescent, numai că acest adolescent avea ochii obosiţi şi o privire prea pătrunzătoare pentru tinereţea lui.

— Vă place?

— Foarte mult, răspunsei cu toată sinceritatea.

— Şi mie la fel, surâse el blajin.

— Dar Strucikov? Pe unde mai e?

— Nu ştiu. Ultima lui scrisoare am primit-o astă-iarnă, de la Velikie-Luki.

— Şi tanchistul acela, cum îi zice?...

— Grişa Gvozdiov? E maior. A luat parte la vestita bătălie de la Prohorovka şi pe urmă la străpungerea frontului din arcul de la Kursk. Am luptat împreună, dar nu ne-am întâlnit. Comanda un regiment de tancuri. Acum tace, nu ştiu de ce... Nu-i nimic, ne regăsim noi, dacă

rămânem în viaţă. Şi de ce să nu trăim? Ei, haide, să ne culcăm; se luminează de zi.

Şi suflă în lampă. Se făcu întuneric, rărit însă de lumina posomorâtă, alburie, a zorilor; se auzea ţiuitul ţânţarilor, singurul neajuns poate al acestui adăpost atât de plăcut.

— Aş dori mult de tot să scriu despre dumneavoastră în *Pravda.*

— De ce nu? Scrieţi, se învoi fără prea mult entuziasm aviatorul şi adăugă cu o voce tare somnoroasă: totuşi, poate că nu e cazul. Îi cade gazeta în mână unui Goebbels şi el o să înceapă a da sfoară că la ruşi luptă şi invalizii fără picioare, că aşa şi că pe dincolo... Fasciştii sunt meşteri la aşa ceva...

Peste o clipă sforăia zgomotos. Dar eu nu puteam să adorm. Neaşteptata spovedanie mă zguduise prin simplitatea şi măreţia ei. Ea ar fi putut să pară o poveste născocită, dacă eroul ei n-ar fi dormit aici, alături de mine şi dacă protezele lui n-ar fi stat trântite jos, umezite de rouă, desluşindu-se clar în lumina alburie a zorilor.

. . . . . .

De atunci nu l-am mai întâlnit pe Alexei Meresiev, dar pretutindeni, oriunde mă arunca destinul meu de ostaş, duceam cu mine cele două caiete de şcolar, în care scrisesem, încă în preajma Orelului, minunata odisee a acestui aviator. De câte ori, în timpul războiului, în zilele de acalmie, şi după război, pribegind prin ţările Europei eliberate, încercam să scriu despre el, de fiecare dată puneam lucrarea la o parte, deoarece tot ce scriam îmi părea doar o palidă imagine a vieţii lui!

Dar iată că la Nürnberg, asistam la o şedinţă a Tribunalului Internaţional. Interogatoriul lui Hermann Göring era pe sfârşite. Copleşit de povara dovezilor, încolţit de întrebările acuzatorului sovietic, nazistul nr. 2 al Germaniei, mărturisea silit, printre dinţi, tribunalului, cum în bătăliile de pe întinderile fără sfârşit ale patriei noastre se mistuise şi se năruise sub loviturile Armatei Roşii gigantica armată a fascismului, care până atunci nu cunoscuse înfrângeri. Căutând să se dezvinovăţească, Göring înălţă spre cer ochii lui stinşi: „Aşa a voit providenţa”.

— Recunoaşteţi că, atacând în mod laş Uniunea Sovietică, din care cauză Germania a fost distrusă, aţi săvârşit cea mai mare crimă? îl întrebă pe Göring acuzatorul sovietic Roman Budenko.

— N-a fost o crimă, a fost o greşeală fatală, răspunse Göring cu glas înăbuşit, coborând în pământ privirea-i mohorâtă. Nu pot să recunosc decât că am procedat cu nechibzuinţă, deoarece, după cum s-a lămurit în cursul războiului, n-am ştiut multe lucruri şi multe nici nu le-am putut bănui. Şi, ceea ce e principal, n-am cunoscut şi nu i-am

înţeles pe ruşii sovietici. Ei au fost şi rămân o enigmă. Nici cele mai bune servicii de informaţii ale noastre n-au putut să afle adevăratul potenţial militar al Sovietelor. Nu vorbesc de numărul tunurilor, avioanelor şi tancurilor. Asta am ştiut-o noi aproximativ. Nu vorbesc nici de potenţialul, nici de posibilităţile de adaptare ale industriei. Vorbesc de oameni, iar omul rus a fost întotdeauna o enigmă pentru străini. Nici Napoleon nu l-a înţeles. Noi n-am făcut decât să repetăm greşeala lui Napoleon.

Am ascultat cu mândrie „mărturia" silită „despre enigmaticul om rus", despre „potenţialul necunoscut de război" al patriei noastre. Se putea crede într-adevăr că omul sovietic a cărui capacitate, talent, spirit de abnegaţie şi bărbăţie uimiseră atât de mult lumea în zilele războiului era şi rămânea pentru toţi *göringii* o „enigmă" fatală. Şi cum ar fi putut ei, născocitori ai jalnicei „teorii" a superiorităţii rasei germane, să înţeleagă sufletul şi puterea omului crescut în ţara socialismului! Şi deodată mi-l amintii pe Meresiev. Chipul lui, pe care aproape îl uitasem, stătea luminos şi stăruitor în faţa mea, aici, în sala sobră, cu pereţii îmbrăcaţi în panouri de stejar. Şi-mi venea să le povestesc aici, în Nürnberg, leagănul fascismului, despre unul din milioanele de oameni simpli sovietici, care distruseseră oştirile lui Keitel, flota aeriană a lui Göring, care înmormântaseră în adâncul mării, navele lui Raeder şi năruiseră cu loviturile lor brave statul banditesc al lui Hitler.

Caietele şcolare cu scoarţe galbene, având pe unul din ele scris de mâna lui Meresiev titlul *„Jurnalul misiunilor de luptă ale escadrilei a treia"*, veniseră şi ele cu mine la Nürnberg. Înapoindu-mă de la şedinţa tribunalului, m-am apucat să descifrez notiţele vechi şi din nou m-am aşezat la lucru, încercând să povestesc cât mai veridic tot ce ştiam despre Alexei Meresiev, chiar din gura lui.

Erau multe lucruri pe care n-apucasem să le notez, multe se şterseseră din amintire în cei patru ani scurşi. Şi multe, Meresiev nu mi le spusese atunci din modestie. A trebuit să deduc, să completez. Se şterseseră din memorie portretele prietenilor lui de care-mi vorbise atât de cald şi de viu în noaptea aceea. A trebuit să le conturez din nou. Neputând să mă ţin cu stricteţe de întâmplările reale, schimbai întrucâtva numele de familie ale eroilor şi dădui alte nume acelora care-l însoţiseră în drumul lui, care-l ajutaseră pe calea spinoasă a măreţei sale fapte. Să nu mi-o ia în nume de rău, dacă se vor recunoaşte în povestirea mea.

Îmi intitulai cartea: *Povestea unui om adevărat* – pentru că Alexei Meresiev este într-adevăr un adevărat om sovietic, din cei pe care niciodată n-a putut să-i înţeleagă şi nici nu i-a înţeles până la moartea lui ruşinoasă Hermann Göring, pe care nu-i înţeleg cei în stare să uite lecţiile istoriei şi care chiar şi azi mai visează în taină să se aventureze

din nou pe drumul lui Napoleon şi al lui Hitler.

Aşa s-a făurit *Povestea unui om adevărat*.

După ce a fost scrisă şi era gata de tipar, am dorit ca înainte de a fi publicată s-o cunoască şi eroul ei principal. Dar el se pierduse fără urmă în vălmăşagul nesfârşitelor drumuri ale frontului şi nici prietenii noştri comuni, aviatorii, nici sursele oficiale de informaţii cărora m-am adresat nu m-au putut ajuta să-l găsesc pe Alexei Petrovici Meresiev.

Povestea lui apăruse, fusese citită şi la radio Moscova, când într-o dimineaţă telefonul meu zbârnâi.

— Aş vrea să mă întâlnesc cu dumneavoastră, răsună în receptor o voce cam răguşită de bărbat, care, deşi uitată, îmi păru cunoscută.

— Cu cine vorbesc?

— Cu maiorul de gardă Alexei Meresiev.

Şi peste câteva ceasuri, Meresiev intra la mine, cu mersul lui puţin legănat, ca de urs, tot atât de energic, de sprinten şi de vesel ca mai înainte. Cei patru ani de război aproape că nu-l schimbaseră.

— Ieri seară stăteam acasă şi citeam; aparatul de radio era deschis, dar eu citeam de zor şi n-auzeam nimic. Deodată vine mama lângă mine, arată spre aparat şi spune: „Ascultă, fiule, se vorbeşte despre tine”. Am ascultat şi într-adevăr era vorba de mine: se transmitea povestea celor ce mi se întâmplaseră. M-am mirat: cine să fi scris? Doar n-am spus-o nimănui. Şi deodată îmi amintii de întâlnirea noastră lângă Orei şi cum nu v-am lăsat atunci toată noaptea să dormiţi cu poveştile mele. Mă gândeam: cum aşa, doar e mult de atunci, aproape cinci ani... Dar lectura se termină şi auzii numele autorului şi, iată, m-am hotărât să vă caut...

Toate acestea mi le înşiră pe nerăsuflate, zâmbind cu zâmbetu-i larg şi în acelaşi timp puţin timid, zâmbetul lui Meresiev de altădată.

Şi aşa cum se întâmplă întotdeauna când se întâlnesc doi militari care nu s-au văzut de mult, începurăm să vorbim despre lupte, despre ofiţerii pe care-i cunoşteam amândoi, evocarăm cu emoţie figurile acelora care nu mai apucaseră să trăiască victorii noastră.

Ca şi altădată, lui Alexei Petrovici nu-i plăcea şi vorbească despre el, astfel că nu am aflat decât că mai luptase multă vreme şi cu succes. Împreună cu regimentul lui de gardă făcuse întreaga campanie din 1943 până în 1945. După întâlnirea noastră de atunci, mai doborâse lângă Orei trei avioane şi pe urmă, luând parte la luptele din ţările baltice, îşi sporise numărul victoriilor aeriene cu încă două avioane. Într-un cuvânt, plătise nemţilor cu vârf şi îndesat pentru picioarele pierdute în luptă. Guvernul îi conferise titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

Îmi povesti şi despre viaţa lui de familie şi mă bucur că şi în această privinţă pot adăuga povestirii mele un sfârşit fericit. Se căsătorise cu

fata pe care o iubea şi aveau un fiu, Viktor. Din Kamâşin venise la Moscova, la feciorul ei, bătrâna lui mamă care acum stă cu ei, bucurându-se de fericirea copiilor săi şi îngrijindu-l pe micul Meresiev. Această familie fericită, locuieşte în prezent la Moscova şi continuă să lucreze activ, bucurându-se de roadele victoriei pentru care fiecare din membrii ei făcuse în timpul războiului tot ce putuse, potrivit puterii fiecăruia.

Iar azi, numele eroului principal al *Poveştii* e întâlnit adesea în paginile ziarelor. Ofiţerul sovietic, care a dat un exemplu atât de uimitor de vitejie şi voinţă în lupta cu inamicul ce cutezase să-şi întindă braţul spre sfântul pământ sovietic, a devenit un luptător înflăcărat pentru pace în întreaga lume. Oamenii muncii din Budapesta şi Praga, Paris şi Londra, din Berlin şi Varşovia l-au văzut, şi nu o dată, la adunările şi mitingurile lor la care ei participau în număr foarte mare. Minunatul destin al acestui ostaş sovietic e cunoscut departe, peste hotarele ţării lui. Şi chemarea nobilă pentru pace sună deosebit de convingător în gura aceluia care cu atâta curaj a îndurat cele mai grele încercări ale războiului.

Fiu al poporului său puternic şi iubitor de pace, Alexei Meresiev luptă pentru pace cu tot atâta pasiune şi înflăcărare, cu tot atâta dârzenie şi încredere în victorie, ca atunci când s-a bătut cu inamicul şi l-a învins.

Astfel, însăşi viaţa continuă acum povestea lui Alexei Meresiev – un adevărat om sovietic poveste scrisă de mine, departe de ţara mea.

Moscova, 28 noiembrie 1950.

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂI.....3

PARTEA A DOUA.....79

PARTEA A TREIA.....166

PARTEA A PATRA.....237

ÎNCHEIERE.....284

Redactor responsabil: TEICĂ N.
Tehnoredactor: CANTEMIR M.

Dat la cules 03.1 0.1961.
Bun de tipar 23.01.1962.
Apărut 1962. Tiraj 50.145 ex. Broşate.

Tiparul executat sub comanda nr. 11.660
la Combinatul Poligrafic Casa Scânteii, Bucureşti – R.P.R.